Марина ГРИМИЧ

ВУГЛЕДАР – 2099

Роман

Київ
Нора-Друк
2021

УДК 821.161.2
Г 84

Г 84 **Гримич Марина**
Вугледар – 2099. Роман / Марина Гримич. — Київ : Нора-Друк, 2021. — 296 с.

ISBN 978-966-688-075-1.

Марина Гримич у своєму новому романі «Вугледар – 2099» зазирає в наше майбутнє. Принаймні так їй здається. А як воно насправді – не знає ніхто. Адже з кумедного прогностичного сюжету виринають добре впізнавані реалії, характери і звички.

Дія роману розгортається не в Києві і навіть не у Львові, а у двох непримітних, на погляд сучасного обивателя, локусах. Перший – Вугледар. Сьогодні це маленьке, чисте і миле шахтарське містечко в Донецькій області, а в майбутньому – університетський і технологічний центр світового значення і надсучасна міська агломерація. Друге місце дії – Піски Удайські: нині це скромне сільце в Полтавській області, але в майбутньому йому доведеться рятувати, щоправда, в дуже оригінальний спосіб, репутацію України.

УДК 821.161.2

ISBN 978-966-688-075-1 (палітурка) © Нора-Друк, 2021
ISBN 978-966-688-076-8 (epub)

ЧАСТИНА ПЕРША
УНІВЕРСИТЕТ «ВУГЛЕДАР»

Розділ 1
ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ

Васильківський виконував «гумові» вправи вечірньої йоги на просторій терасі свого будинку. Перед ним ліниво розлігся донецький степ, угорі — на бездонному донецькому небі — розливався весь гарячий спектр заходу сонця, а знизу йшов теплий дурманний запах промислового чебрецю, яким було засіяно степ від будинку Васильківського й аж до небокраю. І лише дисципліновані рядки старомодних вітряків та пагорб стародавнього терикону порушували монотонний синтаксис пейзажу.

Через велике панорамне вікно на Васильківського дивилося кілька десятків пар очей хатніх ро́ботів — різних форм, розмірів, конструкцій і кольорів. Ті, що спеціалізувалися на митті вікон, час від часу «хукали» на скло, а потім натирали його до лиску ганчір'яними лапками, нібито щоб краще бачити свого господаря. Як живі. Васильківський відчував потребу в удячних глядачах.

Він був одним із приватників, які проміняли вигоди сучасного ергономічного та економного міського безкоштовного житла на архаїчну, обтяжливу в обслуговуванні й експлуатації форму — приватну власність. І його не обходило те, що тисячі людей вважають його спосіб життя вкрай незручним та нераціональним. За-

мість того, щоб бути як усі: користуватися share-сервісом, довірити свій побут спеціально навченим людям і ро́ботам та не парити собі голову ремонтами, прибираннями, сортуванням сміття, оплатою комунальних послуг, економією води й електрики, — він (чисто тобі динозавр!) вкладає власні кошти у власний дім і займається хатніми справами самостійно.

Але він жодного разу не пошкодував про це. У XXII столітті (хай навіть за рік до нього) поняття «займатися своїм домом» означало безкінечно возитися зі своїми приватними хатніми ро́ботами. От він регулярно й перепрограмовував їхні функції, намагаючись довести їхні маніпуляції до досконалості. Навіть ідея цього «хукання» на скло та протирання його м'якими «лапками», яке супроводжувало вправляння Васильківського у йозі, також належала йому самому. Хіба може додуматися до цієї ідеї та інженерного її втілення бездушний комунальний share-сервіс?

Улюбленцем Васильківського був робот МОМО́. І був він середнього роду. У XXII столітті власники хатніх роботів могли вибирати стать своїх помічників. Після громадянської філологічної війни прибічників та противників фемінітивів, що тривала кілька десятиліть, після завершення побоїщ на тему сексизму (спершу жіночого, потім чоловічого), після довгого періоду мирних переговорів поміж різноманітними громадськими організаціями, які витворилися навколо гендеру, й об'єднання їх під парасольковою організацією NEUTRAL — у суспільстві став модним середній рід. І під впливом цієї суспільної тенденції навіть носії романських і германських мов, наслідуючи українців (хоча почуття власної гідності заважало їм визнати це публічно), стали вишуковувати в історичних ресурсах своєї мови архаїчні форми середнього роду та вводити їх в обіг.

МОМО́ був багатофункціональним роботом. Згорнувшись у колечко, як заправський йог, Васильківський з ніжністю дивився на нього. Як можна не любити МОМО́ — це миле домашнє звірятко?

Васильківський не відзначався особливою компетентністю в історичних питаннях, але так собі думав: у XX столітті той, хто любив вигулювати домашніх тваринок і не любив прибирати за ними вдома, заводив собі собаку; хто, навпаки, радше прибирав удома за своїм улюбленцем, замість тричі на день рутинно вигулювати його, — заводив кота. І які ж переваги цивілізації: сучасні домашні «тваринки» не потребують ні прибирання за ними, ні вигулювання, та ще й приносять практичну користь!

Сьогодні у Васильківського був день миття вікон. Єдине панорамне вікно виходило на електровітряки й терикон. З решти вікон відкривався зовсім не шикарний краєвид: східні були обернені на вертолітний майданчик і парковку для летючих таксі, а південні й північні — на господарські будівлі, приватні лабораторії Васильківського, ангари, майстерні тощо. Ро́боти — мийники вікон були схожі, за висловом Леоніди Львівни, на гусеничні танки. Васильківський не дуже добре собі уявляв, що таке гусеничні танки, проте з приємністю повторював це словосполучення, і тоді в його мозку відчувалася приємна вібрація.

Цікава природа напівштучного інтелекту, — думав Васильківський. Коли в нього був лише один робот — мийник вікон, то йому доводилося самому виконувати всі види робіт: і набирати хоботом (або, як казала Леоніда Львівна, дулом) воду, й шурувати щіточками скло, й висушувати його, й самому натирати вікно до блиску, й мити віконні рами. Але згодом Васильківський купив цілу групу таких роботів і вніс лише одну

поправку в електронну схему, підключивши так звану соціальну функцію, — і їхня поведінка дивним чином змінилася: вони стали поводитися подібно до мурах у мурашнику — самостійно перерозподілили свої функції, взявши кожен собі лише один вид робіт. Тобто тепер це була не група роботів, а організована бригада. Один набирав воду й лив на вікна, інший змивав перший бруд, наступний пирскав рідиною для миття вікон і шурував скло, четвертий вишкрябував кутики шибок, п'ятий мив рами, й так далі... Спостерігаючи за їхньою роботою, Васильківський упіймав себе на крамольній думці, що його роботам — мийникам стандартних вікон — захотілося розмножуватися, тільки вони поки що не знають, як це зробити.

Ось і стемніло, й усі домашні ро́боти дружно пішли на свою «кухню» — в акумуляторну — підзаряджатися.

Сонце зайшло, і безмежний простір, який іще кілька десятків хвилин тому вражав своєю ергономічною марнотратністю, стиснувся до розмірів тіла Васильківського. От за це щоденне магічне перетворення простору та за можливість відчувати його на собі Васильківський і любив свій дім з краєвидом на вітрову електростанцію, старий терикон і поле з промисловим чебрецем.

Там панував неймовірний аромат! Завтра бригада збирачів чебрецю вийде в поле на заготівлю перших листочків. Серед них і він. Та ще й не сам...

Ось уже другий рік тут родить дикий чебрець з Левантійських гір під назвою заатар. Ясно, що після пересаджування на вугледарські землі його вже не можна називати цілковито диким, але так хочеться! І збирають його не ро́боти, як усе інше на вугледарсь-

ких сільгоспугіддях, а люди (так-так, люди!) вручну (так-так, вручну!).

Зібравши врожай, вони сядуть у коло довкруг купки заатару й перебиратимуть його, відщипуючи листочки. А цей чебрецевий запах, який на сонці поширюватиме амбре на десятки кілометрів! А ця призабута магія ручної праці!

То був новий екологічний проєкт. Люди добровільно приходять виконувати роботу, й випадкових серед «чебрецевої спільноти» немає. Тут збираються всі, кого приваблює те, чого в нинішні часи не знайдеш — першоджерела цивілізації: ручна праця, безпосереднє спілкування, природні запахи.

Леоніда Львівна — президентка Університету «Вугледар» і за сумісництвом депутатка Верховної ради Українських Об'єднаних Лібертатів від Вугледарського округу — бурчала на Абдуллу Абу Касима Ібн Смарагда — начальника Сільськогосподарського та споживацько-харчового департаменту: мовляв, чому б не поставити ро́ботів на збір чебрецю? Нехай їхня робота буде грубішою, зате наскільки дешевшим стане товар!

Але той мало не на колінах упросив її зробити так, як він задумав, пообіцяв продати все-все до останнього листочка. І продалося! Хороший куш для університетського бюджету! А другий урожай, судячи з міцності дурманного запаху, буде ще більшим!

Васильківський з виразом блаженства на обличчі вдихнув на повні груди пахощі заатару, підвівся з підлоги тераси на повний зріст, устав, як вправний балерун, на пальці ніг, здійняв руки й потягнувся вгору. Так протримався кілька митей, а тоді, опустившись на повну стопу, рішуче відмахнувся від думок про своїх хатніх ро́ботів і зусиллям волі сконцентрувався на найважливішому сьогодні. А найважливішою була над-

звичайна ситуація, що склалася в Університеті «Вугледар».

Сьогодні Мала університетська рада таки внесла до порядку денного питання, на яке демонстративно не звертала уваги останні вісім місяців, — таким абсурдним воно здавалося попервах, аж поки не перетворилося на фурункул на тілі університетської спільноти. І от нарешті всім припекло. Тож Леоніда Львівна кінець кінцем сформулювала проблему, винісши її на обговорення: «Про порушення комунікативної етики». Власне, всі давно чекали, коли саме вона зробить перший крок. І не тому, що вона найстарша серед них (культ старості, як і ейджизм, було успішно викорінено з їхнього суспільства ще двадцять років тому). І не тому, що вона президентка Університету «Вугледар» (поклоніння авторитетам також вважалося сьогодні непростимим моветоном). І поготів не тому, що вона була жінкою (гендерні привілеї та ритуали лишилися в минулому). Просто саме вона є публічно визнаним коучем, одним із найкращих у світі, «тренером-гравцем» університетської команди або, як жартома вона сама себе називала, *впєрьодсмотрящім*.

А почалося все з начебто невинних мережевих капощів. Десь із вісім місяців тому студенти й викладачі університету стали скаржитися на те, що в їхній приватний музичний простір вривається дивна пісня з незрозумілого минулого — «Вышел в степь донецкую парень молодой».

Слово «приватний» — метафора. Вже давним-давно в цьому світі немає нічого приватного. Ще в епоху фейсбуку, твітера та інших соціальних мереж, в епоху електронних декларацій та інтернет-банкінгу, інтернет-шопінгу й інтернетних ігор почалася ера транспарентності: всі стали абсолютно прозорими. За

онлайновою активністю можна було визначити, наскільки ти заможний, скільки, як і що ти їси, які твої уподобання в одязі чи колористиці, яка твоя кредитна й купівельна історія, де ти працюєш, що ти любиш, а чого терпіти не можеш, чи є в тебе хобі, де й коли встаєш уранці, де й коли (а часом — і з ким) лягаєш, чи страждаєш від безсоння, чи відчуваєш страх перед темнотою/висотою/закритим простором і чи боїшся гуляти на самоті. Психологам, соціологам, антропологам, етнологам, спеціалістам з усної історії вже не треба було виїжджати «в поле» або запрошувати до себе в кабінет на опитування — все «на тарілочці із золотою *кайомочкою*» викладали користувачі інтернету самі. Пости, перепости, лайки, коменти — і вуаля! — ти тільки сиди й копіпейсти; й усі травми користувачів (реальні, уявні чи сконструйовані), комплекси, замилування собою, політичні переконання, їхнє свідоме та несвідоме — як на долоні! І навіть тоді, коли всім обридло спілкуватися в соціальних мережах, твоє місцеперебування, твої гастрономічні й консьюмерні пріоритети, твоє резюме й твої проєкти, а також думки інших про тебе все одно й далі гуляли інтернетом.

Тож у цьому світі давно немає нічого приватного. Але музику слухає кожен свою. Саме тому, коли якась дивна пісенька з позаминулого століття увірвалася в приватний (уточнення: типу приватний) простір, автоматично записувалася в плейлист улюблених мелодій і ніяк з нього не видалялася, це було сприйнято спершу як жарт: у 2099-му здавалося дурістю займатися дрібним хуліганством ґатунку 2020-х. Думалося, що виявити капосника буде дуже просто. Адже це епоха прозорості. «*Сікрєтікі ісчєзлі*, коли мені було шістдесят», — жартувала Леоніда Львівна. Однак з'ясувалося, що вірус був підступним, як Про-

тей. Зникнувши в одному місці, він з'являвся в іншому. Словом, і ті, хто любив слухати музику, й ті, хто не любив, уже знали цю пісню напам'ять, а слід злочинця уривався на порозі Малої університетської ради, членом якої був Васильківський.

Хто міг займатися цим неподобством? Начебто нічого хейтерського в тій милій пісеньці не було, але це був замах на приватний простір, якого й так у всіх замало.

Васильківському здавалося, що першим у списку підозрюваних мав би стояти він. Адже всі вважали його збоченцем через потаємну пристрасть до старої естетики. Слово «потаємний» — це ще одна метафора. Хіба може бути щось потаємне в добу тотальної прозорості? Ні. Але, згідно з правилами комунікативної етики, всі вдавали, що не знають про цю «потаємну» пристрасть виконавчого директора Університету «Вугледар». Так, він слухав дивну, з погляду сучасника, музику XX століття. Але саме цієї пісні він якраз і не знав! А якби й знав, то не нав'язував би її нікому. Це ж не його рівень. Він займається високими матеріями — керівництвом Університету «Вугледар» як невід'ємної частини однойменної високотехнологічної корпорації, однієї з провідних у світі, розташованої на території однойменної міської агломерації Українських Об'єднаних Лібертатів. Як виконавчий директор, Васильківський відповідав за всю рутинну роботу. Леоніда Львівна жартівливо називала його «мій зам-по-орг».

Стоп. Леоніда Львівна!

Чи це не вона, бува?

Та де! Леоніду Львівну ніяк не запідозриш у поширенні цієї пісеньки! Леоніда Львівна росла в історичну добу Бровастого правителя, власне, її й назвали

на його честь, і понад усе на світі не любила згадувати своє дитинство та юність, що минали в ту епоху.

О-о-о! Леоніда Львівна! Вона стояла біля джерел «Вугледару» — цього університету майбутнього! Колись у дезинфіковані після війни території, аж до Старого Осколу, бізнес почав навперейми інвестувати шалені кошти та втілювати там технологічні проєкти, які могли конкурувати з найтехнологічнішою на той час Кремнієвою долиною. Зараз таких міських агломерацій у світі хоч греблю гати, а тоді це називалося «українське диво». Не буде ж вона диво, створене власними руками або, як вона казала, власними мізками, не буде ж вона його тролити!

Сімдесят років тому Леоніда Львівна, після того як випадково врятувала світ, отримала привілейовану пропозицію стати піддослідною для великого геронтологічного експерименту. Вона погодилася, щоб їй, у числі семи інших кандидатів, зробили редакцію генів і підсадили клітини голих землекопів[1] — африканських мишок, у яких відсутній ген старіння і які, відповідно, не старіють. Експеримент удався. Леоніда Львівна прекрасно почувається у свої 140, і з головою у неї все о'кей.

Теоретично вона, звісно, могла б, якби захотіла, піднатужитися, розібратися в питанні, дати своєму вірному ро́ботові BOBI-5 завдання запустити вірус в університетську систему й заплутати сліди його походження, щоб ніхто не зміг визначити, звідки той вірус узявся. От BOBA-5 на це здатен. Усі знали, що BOBA-5 може все. Але нащо їй так робити? Це суперечить

---

[1] Голий землекоп – риючий гризун, що живе у Східній Африці. Знаменитий насамперед відсутністю гена старіння, а також нечутливістю до болю. Голі землекопи мають унікальну, як для світу ссавців, соціальну самоорганізацію, схожу на комуни.

усій її суті, усій генеральній лінії її життя: вона завжди стверджувала, що прогрес можливий тільки тоді, коли люди забудуть своє минуле. Саме вона була автором гасла «Історія померла! Нехай живе майбутнє!» та ініціатором закону про заборону вивчення історії в школі. Бо шкільна історія — це лише маніпуляція умами дітей. Це гола пропаганда. Історія як наука має бути доступна лише обраним. Людям з холодною головою і стабільною психікою. План було спрямовано на те, щоб люди дивилися в майбутнє й жили сьогоднішнім днем, а не голосили й посипали голову попелом з приводу сконструйованих істориками ілюзорних картинок минулого та не займалися пошуком героїв, з одного боку, і винних у всіх своїх нещастях — з іншого. І от Українські Об'єднані Лібертати вже півстоліття живуть без історії. Виросло два покоління, які не знають, хто кривдив їхніх предків у минулому, й не тримають ні на кого зла. Як результат, людський мозок активізував не задіяні досі ресурси на вчинення конструктивних дій, на створення корисних речей, з фокусом на прогресі. У людей покращилося психічне здоров'я, вони позбулися комплексу меншовартості й подолали високу планку самовпевненості. Сучасні люди, що живуть на території Українських Об'єднаних Лібертатів, щиро дивуються, коли хтось із сусідів, де історію в школах не скасували, тримають на них зло. Це так старомодно — порпатись у брудній білизні минулого замість будувати майбутнє!

Сьогодні в Українських Об'єднаних Лібертатах історією займаються лише професіонали. Наприклад, Кларисса — начальник Безпекового департаменту, або, за жартівливим визначенням Леоніди Львівни, «замполіт». Узагалі Кларисса за статтю — чоловік, але в XXII столітті кожен має право вибирати собі те ім'я,

яке йому подобається, не орієнтуючись на застарілі стереотипи: жіноче воно чи чоловіче. Тож начальник Безпекового департаменту Університету «Вугледар» був чоловіком на ім'я Кларисса, і це нікого не дивувало. Ось він був добрим знавцем історії. Дуже добрим. Кожен, хто займається безпекою в Українських Об'єднаних Лібертатах, зобов'язаний вивчати історію. Тож Клариссу теоретично можна було б запідозрити у введенні в колективний обіг цієї пісеньки.

Ні, це абсурд. Це не може бути Кларисса. Адже в його функції як «замполіта» входило стежити за тим, щоб ніякої історії, ніякої політики, ніяких релігійних штучок, ніякого насильства (включно з мовним та естетичним) в Університеті не було. Йому за це гроші платять! Його завдання — пильнувати, щоб жоден з культів — чи то традиційних (на кшталт гарріпоттерства), чи новітніх (як-от «Біла королева», що нині епідемією охопила Київ) — не переростав у релігію...

Ні, це не Кларисса.

Не міг запустити в обіг пісеньку й Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд — за термінологією Леоніди Львівни, «завгосп» «Вугледару». Здається, він навіть і не користується звуковими аплікейшенами, вважаючи музику даремним витрачанням цінного часу: йому вистачало підконтрольних роботів на безмежних університетських сільгоспугіддях.

Та й узагалі він був абсолютно індиферентним до провокації під назвою «Вышел в степь донецкую...». У нього була своя фобія, й вона цілковито поглинала його. Абдуллі Абу Касиму Ібн Смарагду здавалося, що одного дня сільгоспро́боти змовляться поміж собою і уб'ють його — їхнього патрона. Тому у свій вільний час він переважно разом із Васильківським перепрограмовував їх, постійно видаляючи з їхнього «моз-

ку» функцію «упізнавання» одне одного, аби вони не могли змовитися проти нього. Але оскільки сільгоспро́боти, що працюють на полях «Вугледару», від початку були спроєктовані як соціальні істоти, то через деякий час вони заново роззнайомлювалися й починали, як здавалося бідолашному Абдуллі Абу Касиму Ібн Смарагду, з підозрою дивитися на нього та про щось перешіптуватися. Начальника фуд-індустрії Вугледару охоплювала паніка, він знову звинувачував ро́ботів у нелояльності до себе, тож укотре викликáв серед ночі Васильківського, щоб розібрати їх і скласти наново.

Крім того, Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд — один із небагатьох в епоху безсімейності, що мав традиційну сім'ю: дружину, купу дітей, тож...

Ні, він не міг займатися такими дурницями.

До речі, цю ідею про роботів, «не знайомих між собою», підкинула йому Леоніда Львівна. Васильківський краще знав свою начальницю, ніж Абдулла, і міг закластися, що та піджартовувала над начальником фуд-індустрії, розповівши на нараді історію з періоду освоєння Нового світу й завезення туди рабів з Африки. Але Абдулла прийняв її «пораду» за чисту монету і став затято впроваджувати її в життя. А історія була така: колись, в епоху великих географічних відкриттів, найкращими знавцями етнографії африканських племен були португальці. Вони дуже добре зналися на звичаях африканців і ніколи не завозили у свої колонії робітників з тих племен, що мали славу непокірних та агресивних, а сплавляли їх, скажімо, британцям, які в цьому плані були менш просунутими. Брали вони собі для роботи на тростинових та кавових плантаціях рабів міцних, витривалих, із сумирним характером, які й раніше традиційно займа-

лися сільським господарством у непростих кліматичних умовах Африки. Але й ті через деякий час дуріли від виснажливої праці й нелюдських умов, тож починали змовлятися проти своїх сатрапів-плантаторів. Португальці швидко зметикували і, щоб уникнути цього, стали, так би мовити, «тасувати» рабів, тобто поставляли на одну плантацію людей із різних племен, щоб ті не розуміли говірки одне одного і не могли повноцінно спілкуватися. Звичайно, через деякий час і у тих вироблялося порозуміння, творилися мішані говірки — піджини. Але господарі також не дрімали: перетасовували їх знову.

«От ти й тасуй своїх роботів!» — порадила Леоніда Львівна Абдуллі й кахикнула в кулачок. Васильківський добре знав це кахикання. Леоніда Львівна була мастаком знущатися з тих, хто мав недостатнє, як на неї, почуття гумору. Абдулла якраз до них належав.

Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд уже задовбав Гаїну проханнями щодо розшифровки піджинів сільгоспроботів. Щоправда, вона й не відмовляла йому. Для неї це був науковий челендж: вона ніяк не могла зрозуміти, чому саме ро́боти, які перебувають у підпорядкуванні Абдулли Абу Касима Ібн Смарагда, виявилися такими креативними у виробленні нових говірок. Адже решта ро́ботів із цієї партії були абсолютно нормальними — спокійнісінько працювали собі на полях інших достобіса родючих регіонів Українських Об'єднаних Лібертатів, і їм навіть на думку не спадало придумувати зачаєні від їхніх фермерів мови та замислювати змови проти них. У чому ж секрет лінгвістичної активності саме вугледарських сільгоспро́ботів?

До речі... Гаїна Шевченко! А чом би й не вона? Лінгвістка, філологиня. Якщо аналізувати пісню

«Вышел в степь донецкую парень молодой» не з погляду мелодії, не з погляду історії, а з погляду тексту, то чому зацікавленою особою та провокаторкою не може бути вона?..

Васильківський її недолюблював. Пихата вискочка. Усе на світі вона знала! І ця її коронна фраза: «Я ж попереджала!»

****

Роздуми Васильківського перервав сигнал. На екрані посміхався Кларисса.

— Ну що, Васильківський, — сказав він, — лови ще одну ластівку. Ми перехопили лист.

— Лист? — здивувався Васильківський: цей архаїзм ніяк не міг вилетіти з вуст Кларисси.

— Так, лист. Текст, написаний на папері.

— На папері? — кров ударила Васильківському в голову.

— Лови! — замість пояснень сказав колега й відключився.

Васильківський вдягнув свої інтернет-окуляри і став роздивлятися відсканований лист, який йому щойно надіслав Кларисса.

Ще місяць тому він умер би зо сміху: послання, написане вручну (хендмейд!), та ще й таким незграбним почерком, та ще й на папері (нечувана марнотратність!).

Однак сьогодні, у світлі останніх подій, це було не смішно.

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку.

Васильківський довго вдивлявся у дно інтернет-окулярів, а потім, перевівши погляд на меню, розта-

шоване в лівому скельці, порухом очей послав скан на друк.

Так, він хотів цих відчуттів — перевірити, що значить прочитати вірш не з екрана, а з паперу, справжнього паперу!

Він зайшов у свій кабінет, підійшов до принтера, вийняв звідти аркуш паперу з роздруківкою щойно надісланого рукопису і втупився в нього.

Ступор. Гіпноз. Культурний шок.

Загіпнотизований текстом, Васильківський підійшов до сейфа, відчинив його, дістав звідти ручку з пером і каламарчик з чорнилом, зарядив ручку, взяв з лотка принтера ще один аркуш, сів за стіл, змів з нього уявний пил, зручно вмостив праву руку і вивів на білому папері:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку.
Зроблено!

Васильківський поклав на стіл обидва папірці, один біля іншого, — той, що з принтера, і свій. Уважно порівняв два рукописи. Його текст був каліграфічно вишуканий, написаний в арабському стилі. Це й не дивно. Адже писати він учився не в школі (у закладах початкової освіти письмо як шкільний предмет відмінили ще до його народження), а на курсах каліграфії арабської мови, які нав'язала всім членам Малої університетської ради Леоніда Львівна «для профілактики Альцгеймера». Трохи кумедно було спостерігати, як вона, у свої 140 років, очолюючи найбільший інтелектуальний консорціум у Євразії, боїться захворіти на Альцгеймер.

Васильківському було незвично писати зліва направо, рука не слухалась, адже свої базові знання з каліграфії він отримав під час промальовування букв арабського письма, яке, як відомо, ведеться справа наліво. Взагалі йому подобалися уроки каліграфії, і його проймала гордість, бо робив він це краще від Абдулли Абу Касима Ібн Смарагда, в чиїх жилах тече арабська кров.

Порівнявши свій рукопис із текстом, що прийшов йому від Кларисси, Васильківський потішився: писанина незнайомця мала вигляд неандертальця у порівнянні з homo sapiens.

Напевне, щоб здогадатися, що за людина писала на папірці той словесний ребус, йому слід було влізти в її шкуру. Для початку — скопіювати почерк.

Він узяв з лотка принтера ще один аркуш... Так, то була нечувана марнотратність, у дусі XX-го і першої половини XXI століття! Однак Васильківський це зробив.

«*Від Мінська до полтавського вокзалу...*» — він спробував зімітувати почерк того, хто писав, і аж язика висолопив, виводячи букви й намагаючись уявити брудний товарняк, а також машиніста, який лишає своє кермо чи що там було в паровозах, і перебирається в запилюжений товарний вагон, щоб поколисати дитину, яка тут щойно народилася. Здається, тоді ще не було автопілотів — як же він ризикнув покинути управління поїздом?

Може, Леоніда Львівна знає?

І тієї ж миті, коли йому це спало на думку, почувся огидний, немов скреготіння стародавньої болгарки, голос: то робот-секретар СОСО́ (от до нього Васильківський не виявляв такої ніжності, як до МОМО́, — й

усе через його здатність перервати стан блаженства в недоречний момент) повідомив:

— Шефе, до вас добивається Леоніда Львівна.

Васильківський здригнувся.

— Вітаю, Леонідо Львівно! — здавленим голосом промовив він.

— Революційну *лістовку* читаєш? — почувся хрипкий сміх начальниці.

Добре, що це був не відеозв'язок. Інакше вона застала б його на каліграфічних вправляннях і тоді ще довго кпинила б з нього. Леоніда Львівна не любила відеозв'язку, тому що на екрані — так їй здавалося — вона видавалася товстою.

— Так, — відкашлявся Васильківський, намагаючись зрозуміти, що саме вона мала на увазі під терміном «революційна лістовка». — Добре, що ви зателефонували. Ви не підкажете: як машиніст перелазив з паровоза в товарняк, щоб поколисати немовля?

— Васильківський, ти при розумі?! — вибухнула Леоніда Львівна. — Ти хочеш, щоб тебе затягло? Це ж пропаганда! Ні хріна там такого не було! Машиніст ніяк не міг під час руху поїзда перелізти в товарний вагон, якщо, звісно, не був каскадером.

— А що таке каскадер? — обережно спитав Васильківський.

— Васильківський, заткни пельку, я тобі не *Бальшая савєтская енциклопєдія*!

— А що таке Бальшая савєтская енциклопєдія?

— Ти знущаєшся? Подивись в shcho.ua і не чіпляйся. Чого я тобі дзвоню? Блін! Забула! Це, мабуть, Альцгеймер починається! — запанікувала вона.

— Леонідо Львівно, який Альцгеймер? — Васильківський відкрив було рота, аби пожартувати, що голі землекопи на цю хворобу не хворіють, але в останню

мить прикусив язика, щоб вона не образилася. Леоніда дуже комплексувала, що один з її генів відредаговано під потворне, на її думку, створіння.

— Ага, згадала! — озвалась начальниця. — Ти дав розпорядження Клариссі послати папірчик у лабораторію на аналіз?

«От халепа! — подумав Васильківський. — У чому сильна сторона Леоніди Львівни — вона ніколи не втрачає пильності. Це ми — покоління, народжене у 2060-х, — виросли в тепличних умовах і дозволяємо собі розслаблятися в найбільш недоречний момент».

— Зараз віддам вказівку... — винувато промимрив у відповідь.

— Отож бо! — сердито бовкнула Леоніда Львівна й відключилася.

Васильківський зітхнув з полегкістю, а потім замислився, посилаючи повідомлення Клариссі, аби той передав оригінал записки до лабораторії.

«Бог його зна', як цей папірчик аналізувати? Ну, добре, хімічний склад, місце виготовлення паперу та чорнила, наявність відбитків пальців комп'ютер виявить без проблем. А от почерк? Десь, може, і є старі бази даних почерків, нехай шукають... Але навряд чи щось із цього вийде...»

Прийшла відповідь від Кларисси: «Мені вже дала розпорядження Л.Л.»

Васильківський побуряковів від люті: «І от навіщо було дзвонити мені, якщо вона сама передзвонила Клариссі? Завжди вона так! І все для того, щоб я карався докорами сумління через те, що замість мене це зробила вона!»

Взагалі в Університеті існувала добре прописана процедура безпекових питань. Трапляється інцидент — інформація потрапляє до офіцера безпеки (тобто до

Кларисси) — він надсилає повідомлення президентці Університету та виконавчому директорові одночасно — останній дає розпорядження щодо наступних дій, а перша лише сидить і чекає на розв'язку питання. Але ж ні! Леоніда Львівна попри всі інструкції лізе попереду батька в пекло!

Васильківського охопила виконавська гарячка. Він надіслав повідомлення до головного експерта криміналістичної лабораторії: «Про записку знаєш?»

Моментально прийшла відповідь: «Так точно, Л.Л. розпорядилася».

«От стерво! — подумав Васильківський про начальницю. — От мастачка прикидатися хворою на Альцгеймер! Олдскульна звичка ручного управління!»

Васильківський відчув потребу відпочити.

Він піднявся східцями вгору, до спальні, й ліг на ліжко не роздягаючись. Він не збирався спати — лише хотів помедитувати. Вимкнувши світло, опинився сам на сам із зоряним небом, яке навалилося на нього крізь прозорий дах.

Васильківський дивився в небо й несвідомо повторював текст, написаний на клаптику паперу:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку...

Він заплющив очі й уявив себе маленьким хлопчиком, якого тримає великими руками машиніст, притискаючи до себе й колисаючи, — саме так колись робили батьки зі своїми синами.

Покоління Васильківського народжувалося в стерильних умовах, і сама процедура пологів стала не складнішою, ніж стоматологічна операція. Власне, на рутину перетворився й процес зачаття. Безіменній

жінці, що виносила і народила його, Васильківського, підсадили запліднену невідомо чиїм сперматозоїдом невідомо чию яйцеклітину. А щоб хтось колисав Васильківського — про це взагалі не було мови! Друга половина XXI століття — вона така. Шлюб — такий, як в Абдулли Абу Касима Ібн Смарагда, — стає винятком. А нормою є відсутність шлюбу як соціального інституту.

Васильківський фізично відчув запах паровозного диму, яким просяк машиніст, — і його голова запаморочилася від цього уявного дурману. Він фізично відчув тепло чоловічих великих рук — і вмить йому так захотілося, щоб цей вусатий дядько був його батьком...

Архаїчна романтика залізничного транспорту. Рейки, перестукування коліс, гойдання, запах шпал... М-м-м...

Нехай навіть він не буде машиністом.

Аби був.

Батько.

Васильківський упіймав себе на думці, що, як хлопчисько, біжить на перший поклик Абдулли Абу Касима Ібн Смарагда, щоб угамувати його ро́ботів, не тому, що є відповідальним інженером, як позиціонує себе на людях, а заради солодкого моменту спільної сімейної вечері. Заради того, щоб після роботи сісти разом з великою галасливою родиною за стіл, щоб Зейна, дружина Абдулли, над ним квоктала, як і над своїми дітьми, постійно докладаючи в його миску таббулі чи муттабаль, щоб Абдулла своїми товстими пальцями загортав у лаваш сире м'ясо з часниковим кремом і цибулею й простягав йому цю розеточку, а тоді обіймав його своїми волохатими лапами та плес-

кав по плечу: «Дякую тобі, хабібі, що підремонтував моїх роботів! Ти справжній друг!..»

— На зв'язку Леоніда Львівна, — повідомив СОСÓ.

Васильківський здригнувся і підхопився з ліжка: «Знову вона?!»

— Чує моє серце, що ти вгруз! — почулося хрипке.

— Не зрозумів, Леонідо Львівно...

— Чує моє серце, що тебе зачарувала та пропагандистська фігня.

— Та ви що, Леонідо Львівно! — заперечив він, але якось непереконливо.

— Ти мені дивись! — з погрозою у голосі сказала начальниця, даючи знати, що вона йому не повірила. — Запам'ятай: я не для цього рятувала світ і «Вугледар» створювала, щоб якась ідеологічна хрінь розклала мою команду зсередини.

— Зрозумів! — спробував зімітувати бадьорість Васильківський.

Леоніда Львівна відключилася без прощань. Так вона робила, коли була зла. В минулому, в добу стаціонарних телефонів, про таке сказали б: брязнула слухавкою.

Але, відверто кажучи, Леоніда Львівна вгадала.

«Що це було?» — спитав сам себе Васильківський, згадуючи, як розливалося по його тілу тепло́, коли він промовляв подумки той вірш.

Це було немов подорож у часовій капсулі. Він знав, що робить перший крок до порушення закону. Але не міг опиратися спокусі, щоб іще раз не повторити:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку

Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку...

Почулося скреготіння болгарки — СОСО́ знов озвався:

— Кларисса записав повідомлення. Відкрити?

— Відкривай!

— «Слухай сюди, Васильківський. Експертиза готова, надсилаю. Але якщо коротко: ми з'ясували все, що можна, — походження паперу, чорнила. Відбитків пальців нема, писалося в гумових рукавичках не більше тижня тому. Але це, як ти розумієш, нічого нам не дає. Бо почерк визначити неможливо. Немає його в наших базах даних. Усе. Я пішов спати. Зустрінемося завтра на нараді. На добраніч!»

Васильківський поглянув на годинник — до наради залишалося шість з половиною годин. Хоч би встигнути відпочити як слід. Про всяк випадок він увімкнув собі на клімат-контролі режим відновлення.

Розділ 2
ГАЇНА

Гаїна прийшла на нараду, як завжди, за двадцять хвилин до початку. Вона дисципліновано сіла за столом Малої університетської ради в кабінеті президентки «Вугледару» — до блиску вичищена, вилизана, вишкрябана, без єдиної зайвої волосинки на тілі, без єдиного відстовбурченого пасемка на голові, без єдиної м'ятої складки на платті, після ранкової пробіжки та ранкового тренування мозку, після здорового сніданку та правильно розподіленого в дев'ять бачків сміття і після роздачі чітких розпоряджень щодо побутових робіт, які мають виконати протягом дня працівники сервісного центру її житлового комплексу. Вже п'ятдесят років на безмежних просторах Українського Лібертату Вугледар будується на принципах кохаузингу — сучасного функціонального житла, в яке автоматично включено всі можливі види послуг (від няньки до прибиральника, від садівника до кухаря), що їх людина одержує, не виходячи з дому. Будинок має різні квартири до вибору — від мінімалістичних студіо, з яких можна дистанційно працювати, коли хочеш і скільки хочеш, і аж до цілих домашніх ферм з горо-

дами на терасі, оранжереями чи підвісними садочками. Ідеальна продуманість. Ідеальна функціональність. І за ці роки система кохаузингу жодного разу не дала збою, вона лише вдосконалювалася. Й усім вона подобається, кожен знаходить у ній те, що йому потрібно. І тільки такий сноб, як Васильківський, що ось тепер сидить навпроти неї, верне носа від шеринг-принципу і культивує приватну власність.

Васильківський. Як же він її дратував! Ці його манірні рухи — неначе він не головний інженер інтелектуального консорціуму та виконавчий директор Університету, а артист балету.

«Ти — пробіркова спільнота, без роду й племені, тому не маєш нічого святого, а я тут, на цих землях, між іншим, живу з діда-прадіда. Це мої предки на початку XX століття заснували хутір при залізничній станції Роя, чоловіки вдень вантажили вугілля на вагони, а ввечері майстрували іграшкових конячок для своїх дітей. Це мої предки в радянські часи будували тут ТЕЦ і містечко енергетиків Курахове. І це мої діди-прадіди, бабусі-прабабусі в 2010-х скніли на прифронтових територіях. І це моїм батькам (реальним, до речі, а не пробірковим) після дезинфекції моїх рідних територій від війни випала почесна місія будувати Університет «Вугледар», а мені — вчитися в експериментальних школах майбутнього. І це я як дисциплінований і відданий «Вугледарові» солдат уособлюю його сучасні стандарти — нової ергономічності, нової екологічності й нової естетики.

А ти хто такий? Київський зайда, що прихопив собі гектар споконвічно моєї землі, створивши на ній свій ізольований світ, який намагаєшся приховати від зовнішнього ока, а насправді отим самим приховуванням, створенням ореолу естетської таємничості навко-

ло нього нав'язуєш його всім нам як новий модний стандарт життя. Ти огидний, як і весь твій ідеальний розумний дім, і ви разом — це якесь соціальне збочення й естетичне непорозуміння!»

Як їй хотілося випалити йому в лице все, що вона про нього думала! Але Гаїна ні з ким не може цим поділитися, інакше за культурну ксенофобію її викинуть геть з «Вугледару» чи й гірше — відправлять на пенсію, звісно ж, не за віком, а за невідповідністю професійним стандартам. Адже за етичним кодексом «Вугледару» кожен у цьому світі має право жити як хоче, і це не мусить нікого ні дивувати, ні злити, ані викликати заздрощів. Ні краплини агресії, інакше — в бан, причому довічний.

Саме тому Гаїна все це проговорювала подумки, закинувши в рота спеціальний гальмівний льодяник, до складу якого входив препарат, що сповільнював якість мисленнєвої комунікації, аби Васильківський не зміг почути її думок.

Колись члени Малої університетської ради дали згоду на науковий експеримент: вживити собі в мозок, у скроневу його частину, чипи, які допоможуть їм спілкуватися подумки. На першому етапі експерименту вирішили вживляти сестринські чіпи попарно. Гаїна потрапила в пару з Васильківським. В експеримент вгатили купу грошей, проте він провалився: мисленнєва пошта не працювала попри всі намагання членів Малої університетської ради розвинути в собі властивості передачі думок на відстань. Вони так і не навчилися прочитувати, чи то пак прослуховувати, думки одне одного. Відтак чипи хотіли видалити, однак помітили їхню корисну побічну дію: оскільки було активізовано ділянку мозку, відповідальну за звукову інформацію, у членів Малої університетської ради різко

покращився слух, їхнє вухо стало вловлювати навіть ультразвукові коливання. Тому тимчасово процедуру видалення чипів, призначених для мисленнєвої комунікації, відклали.

Аж раптом десь із рік тому пари, яким було вживлено сестринські чипи, стали помічати за собою дивні речі: якщо хтось один почувався знервовано, уривки його думок просочувалися в голову напарника чи напарниці. А коли нервувалися обидва, виникала досить простенька комунікація, щось на зразок зіпсутого телефону.

Гальмівні льодяники були роздані учасникам експерименту в комплекті з чипами й мали на меті пригальмовувати обмін думками з партнером, тож кожен з комунікаційної пари завжди знав, коли його напарник чи напарниця по сестринському чипу хоче про всяк випадок приховати свої міркування, як-от тепер Гаїна від Васильківського.

Він, почувши шарудіння обгортки гальмівного льодяника, спідлоба зиркнув на Гаїну, — та відразу вдягла на себе маску сфінкса, мовляв, вона ні про що не думає, а Васильківський на це посміхнувся лівим кутиком губ.

Єдиною людиною, яка перебувала в курсі Гаїних одкровень щодо Васильківського, була Леоніда Львівна. Це, до речі, вона склала своїй колишній учениці родовід. Гаїна — дарма що користується правом займатися питанням історії мови та працює з базами даних історичної граматики, етимології й історичної лексикографії — не має доступу до архівних матеріалів Великої Української Історії. А Леоніда Львівна має. І то був знак величезної довіри з боку начальниці: вона власноруч склала своїй учениці генеалогічне древо. Цілком таємно. Гаїну не треба було попере-

джувати про конфіденційність цієї інформації. Їй добре відомі правила гри й етичний кодекс будівника «Вугледару». Якщо стане відомо про те, що Гаїна знає свій родовід, підозра впаде саме на Леоніду Львівну, адже будь-чий родовід — це інформація історична, а тому таємна. Але Гаїна свою начальницю не підведе. Це назавжди залишиться таємницею.

Проте як же та таємниця пекла Гаїні!

Спалахи ненависті до *понаєхавших* на її історичну батьківщину зазвичай були короткочасними, й після того, як усередині неї вщухала буря, Гаїна дуже шкодувала та соромилася своїх емоцій, які не робили їй честі ні як науковцю, ні як громадянці Українських Об'єднаних Лібертатів. Часом вона сумнівалася, чи не зарано Леоніда Львівна довірила їй секретний історичний матеріал, позбавивши дотеперішнього спокою та душевної гармонії. Гаїна час від часу ставила собі запитання: чи була вона достатньо зріла, аби мирно співжити з історичною інформацією? От, наприклад, до того, як вона дізналася історію своєї сім'ї, світ їй здавався значно гармонійнішим. Її ніщо не тривожило, ніщо не турбувало, ніщо не дратувало — вона просто жила і, здається, навіть насолоджувалася цим. І до самого Васильківського вона не мала жодних претензій. Як і до інших *понаєхавших* — а ними були практично всі в її оточенні: і Кларисса, і Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд, і Волнушкін. От тільки щодо Леоніди Львівни вона не була впевнена на сто відсотків. Надто туманна в неї біографія.

Так, Гаїна на власній шкурі відчула, що історія чинить шкідливий вплив, вона — стимулятор негативних емоцій і отрута для мозку. Історія має здатність провокувати, вибивати з колії навіть таку високоосвічену, мислячу, розсудливу людину, як-от вона, Гаїна.

Як усе-таки добре, що мешканців Українських Об'єднаних Лібертатів відучили постійно заглядати в минуле, ніби закомплексованого підлітка у дзеркало! Бо зараз би в їхніх душах бродило сум'яття, немов у ямі з компостом (як оце в ній тепер), і панував би хаос у їхніх головах замість відчуття спокою, затишку, впевненості й комфорту. В країні давно вже переміг здоровий глузд, тут усе засновано на засадах науки, соціальної толерантності, шерингової економіки. Побутова культура — з кохаузингом, шеринговим сервісом і щедрим стабільним щомісячним утриманням — є, за всіма показниками, однією з найвищих у світі. Громадяни Українських Об'єднаних Лібертатів, однієї з ключових держав світу, за останніми опитуваннями, посідають третій рік поспіль почесне третє місце на планеті за рівнем щастя.

Але Гаїну ніяк не можна було зарахувати до категорії щасливих — її нещадно пропікав власний родинний сюжет, цей мікроскопічний шматочок великої історії людства, до якого її допустила Леоніда Львівна! Не була б Гаїна свідомою громадянкою, вона зараз вчепилась би кігтями у Васильківського, в його ніжну шию, роздерла б йому горлянку, розколупала б сонну артерію, щоб з неї булькала й пульсувала кров, — аж поки він безсило не звалиться на підлогу!

Гаїна активно перекидала язиком у роті гальмівний льодяник, і той торохтів між зубами, ніби бляшанка, що котиться бруківкою.

«Ну от, знову. Лише подивіться на цього Васильківського! Розглядає свої нігті! Он, зиркнув на мене скоса — неначе прицінюється, чи це не я написала записку про машиніста!»

Гаїна нервово завовтузилась на стільці й роззирнулася по кабінету президентки Університету, куди

потихеньку збиралися члени Малої університетської ради. Та, напевно, всі вони тут думають, що та клята записка з віршиком — її рук справа! Ще б пак: Гаїна — лінгвістка, філологиня, директорка Першого наукового департаменту. Вся гуманітарна думка — те, що колись називали антропологією, лінгвістикою, соціологією, літературознавством, філософією, — у неї під крилом! Ба більше, головна її наукова праця називалася «Літературна мова доби соцреалізму». То хто ж автор записки, як не вона!

«Але ж я не робила цього!» — кричала вона подумки.

Хто ж тоді? Ще позавчора Гаїна подумала б на Максвелла — директора Другого наукового департаменту, очільника всіх точних і технічних наук в Університеті. Його поведінка останнім часом була досить підозрілою. Він став якимось пожмаканим, брезклим, неголеним... Дуже дивно, адже колись це був один із найбільших оптимістів «Вугледару». Але якраз учора Леоніда Львівна звільнила його з посади, бо він, бач... старий. І сміх, і гріх! Їй — 140, а йому всього 70! І він для неї застарий! Звісно, ще має відбутися експертна рада ейч-ару, щоб відправити його на пенсію, але малоймовірно, що експерти не підтримають подання президентки. Вона рідко помилялася в кадрових питаннях. Леоніда Львівна не могла стримати роздратування від того, що директор Другого департаменту згас і впав в апатію. «Я постарів», — пояснював він свій стан. І це було дивно. Що таке сьогодні для мужчини 70 років, коли середня тривалість життя в Українських Об'єднаних Лібертатах становить 110 років? Це ж те саме, що колись було сороківкою!

Краплею, що переповнила чашу терпіння Леоніди Львівни, став проєкт Максвелла «Кротоліт». Річ у тім,

що Максвеллові належали всі розробки і найнеймовірніші тюнінги всіх сучасних видів транспорту, найпопулярнішими серед яких були летючі маршрутки і, завдяки прокладеним у минулому під землею вугледарськими шахтарями багатокілометровим тунелям, — метро. Вони прекрасно давали раду з розв'язанням усіх транспортних проблем навіть такої перенаселеної агломерації, якою був Вугледар. Аж тут Максвеллові стрельнуло в голову створити гібрид — літаюче метро.

— Навіщо? — дивувалася Леоніда Львівна.

— Заради краси ідеї!

Леоніда Львівна кинула зневажливо:

— Це повний абсурд!

У відповідь директор Другого департаменту вказав їй на скляний фасад університету, на якому блищав великий напис золотими літерами, вітаючи кожного, хто туди заходив: «Якщо ідея не видається абсурдною, то вона безнадійна!»

Це було гасло «Вугледару».

Його відповідь поцілила просто в яблучко. Леоніда Львівна образилася.

Звідтоді Максвелл на нарадах не з'являвся.

Гаїнині роздуми перервала Леоніда Львівна, ввійшовши до кабінету й гупнувшись усією вагою у своє крісло. (Через цю звичку крісло президентки Університету «Вугледар» міняли щопівроку). Нарада почалася.

Потребу в фізичній присутності членів Малої університетської ради було викликано необхідністю порадитися щодо тієї горезвісної записки (де йшлося про машиніста, який колисає на руках щойно народженого хлопчика), прикріпленої іржавою канцелярською кнопкою до вузлуватого стовбура старої оливи. Це дерево посадила персонально Леоніда Львівна п'ятдесят років тому посеред великого подвір'я університетського кам-

пусу. До того, як записка потрапила в руки Клариссі, її встигло прочитати не менше кількох десятків тисяч студентів.

Кларисса почав монотонно звітувати про історію інциденту.

«Боже, який він нудний!» — закотила очі під лоба Гаїна. Не інцидент, звичайно. А Кларисса. Можна було б і обійтися без цієї жувачки, адже й так ясно, що той, хто поширював пісеньку «Вышел в степь донецкую...», і той, хто прикріпив записку про дивного машиніста до оливи, — зовсім не дурний і робив це не для того, щоб упійматися на банальних речах — відбитках пальців чи відеонагляді.

Але В УНІВЕРСИТЕТІ існувала СВОЯ процедура розгляду безпекових питань, і її слід було дотримуватися.

Зовнішній відеонагляд, що вівся дронами безпеки, так і не виявив того, хто прикріпив записку. Олива була частиною стародавньої студентської звичаєвості. Був такий звичай — погладжувати дерево перед іспитом і «прочитувати», як на кавовій гущі, свою оцінку на вузлуватому, відполірованому тисячами рук стовбурі дерева. А зараз саме був період екзаменаційної сесії. Кларисса викадрував сотні моментів з тих епізодів, коли оглядовий дрон облітав подвір'я, але так нічого й не знайшов. Картинки були приблизно однакові: простягнуті до дерева руки (які могли погладжувати кору дерева, а могли й прикріпляти папірчик), екзальтовані обличчя (які вдивляються чи то в дерево, чи то в записку), сміх, здивування, розчарування на мармизах студентів — нічого особливого. Був один кадр, на якому аркуш паперу чітко виднівся на дереві, — це було о 9:00, але вже о 10:30 його не стало видно, хоча в 11:20 він знову забілів. У цьому не про-

стежувалося нічого надприродного, пояснив Кларисса. Хімічний аналіз паперу виявив сліди спрею напівви-димості, який зараз розроблявся в лабораторії метама-теріалів «Вугледару».

Всі роззирнулися по кабінету президентки. Вол-нушкіна — завідувача лабораторії метаматеріалів — серед них не було. Напевно, забув про нараду.

Кларисса продовжував. Свідчення студентів, які погодилися взяти участь в опитуванні, також підтвер-джували факт появи, потім зникнення, а потім повтор-ної появи записки на дереві. Одні читали вірш начебто о 8:30, інші ж о 9:30 його у вічі не бачили. Була мін-лива хмарність, і світло щопівгодини заломлювалося по-різному, тому й спрей напіввидимості себе виявляв інакше.

Леоніда Львівна вдягла інтернет-окуляри, і за ру-хом її очей стало зрозуміло, що вона пише повідом-лення. Судячи з усього — Волнушкіну, який терпіти не міг голосові сповіщення й телефон, тому принци-пово їх ігнорував, користуючись лише текстовими меседжами.

Тим часом Кларисса доповідав, що папір виявився стандартним — такий використовують в університет-ських офісах, а от авторучка була наповнена старим загуслим чорнилом. Її пошуки тривають. Так само, як і джерела походження заіржавілої канцелярської кноп-ки.

Завідувач Департаменту безпеки завершив свій звіт тим, що, на жаль, найголовнішого — авторства запис-ки — поки що не вдалося з'ясувати, бо ні з чим було звірити почерк — від руки вже давно ніхто не писав. В електронній базі даних лишився один атавізм — скановані рукописні підписи на старих зарплатних відомостях, але звірка почерку з ними не дала жодно-

го результату — ті люди вже давно не працювали, а дехто з них навіть відійшов на той світ.

Доповідач відчув з реакції присутніх, що ніхто не задоволений результатом розслідування. Особливо Леоніда Львівна. «Як це так?! — демонструвала вона обурення всією своєю мімікою та жестикуляцією. — Маючи такі сучасні науково-технічні засоби, нічого не з'ясувати в такому маленькому внутрішньому слідстві! Навіщо тоді всі ці лабораторії дослідження космосу, метаматеріалів, біоінженерії, коли не можна виявити дрібного хулігана?»

Кларисса припустив, що записку писала або ж дитина («Дитина?!» — скривилася Гаїна), або ж стара людина, пальці якої вже не слухаються, — про це, мовляв, свідчать карлючки, якими написано текст.

Леоніда Львівна нервувала: вона то чухала лоба, то м'яла підборіддя, то крутила в пальцях електронний олівець, то шкрябала нігтем стіл.

— Клариссо, ти все сказала, що хотіла? (Кларисса любив, щоб до нього зверталися в жіночому роді).

— Та-а-ак, — невпевнено прозвучав у відповідь оксамитовий бас.

— Хтось має щось до цього додати? — обвела суворим поглядом присутніх начальниця.

Усі сиділи, як води в рот набравши.

— Тоді доведеться мені! — заявила Леоніда Львівна й важко зітхнула.

«Хто б сумнівався!» — подумала Гаїна.

— Ф'ю знаєте? — обвела колег уважним поглядом Леоніда Львівна.

«Ф'ю? — здивувалася Гаїна. — Мою аспірантку? Хто ж не знає Ф'ю! Адже вона міксгендерка!»

Всі міксгендери світу були як на долоні — не так їх багато, щоб їх не знати. У «Вугледарі» міксгендерів усього десять.

Сімнадцять років тому в п'яти провідних біоінженерних лабораторіях світу, в тому числі вугледарській, за попередньо підписаною міжнародною науковою угодою водночас вивели шляхом корекції генів перше і поки що єдине покоління міксгендерів. Усього у світі їх налічувалося 75 осіб. Але на дослідників чекав сюрприз: незважаючи на те, що мапу генів для всіх лабораторій було розроблено однаково, незважаючи на те, що біоматеріал для стовбурових клітин було надано один і той самий, незважаючи на те, що інструкція була спільною, інструменти виготовлені однакові й навіть операції виконували в усіх п'яти лабораторіях одночасно, — незважаючи на це все, кожен з наукових центрів дав свій результат. Як наслідок, народилися міксгендери п'яти різних типів. Так, у Марселі всі міксгендери виявилися альбіносами, в Єллоунайфі у кожної особи були очі різного кольору, в Пьотр-Пєрвийську всі мали по 36 зубів, а от вугледарці чомусь народилися з рожевими віями. Розгадку й досі шукають. Але що об'єднує цих 75 осіб-міксгендерів у всьому світі — то їхні поведінкові моделі. Вийшли вони трохи не такі, як замислювалося. Передбачалося, що коли міксгендери виростуть, то стануть в авангарді прогресу (власне, для цього їх і робили) — ініціативні, креативні, активні. Розрахунок базувався на тому, що репродуктивний складник людського тіла — з гормональними бурями, статевими потягами, продовженням роду тощо — це в умовах цивілізації зайві витрати життєвої енергії та часу. Міксгендери мали бути істотами з притлумленим репродуктивним складником, аби вони могли використати вивільнену енергію

на те, щоб перевернути світ, який на порозі XXII століття вже трохи «залежався».

Натомість майже відразу після народження міксгендерів стало зрозуміло, що ці дівчатка й хлопчики без статі, роду та племені займуть не найактивнішу, а найпасивнішу позицію в суспільстві. Від раннього дитячого віку вони ховалися в природі, уникали людей і одне одного. З їх підростанням стало зрозуміло, що це буде найбільш апатична до інтересів людства та соціальних потреб суспільства група людей.

Науковий світ зазнав великого розчарування, він поклав на цей проєкт п'ятдесят років: активні перегово-ри, дослідження, біоінженерні винаходи, вирішення етичних питань, розробка юридичної бази... Витрачено мільярди. Для чого? Щоб міксгендери ловили сачком метеликів і робили з кульбабок лялечки? Щоб комарами годували жабок?

Оговтавшись від невдачі, науковці вирішили не панікувати, а терпляче вести наукове спостереження за міксгендерами, не втручаючись у їхнє життя. Коли тим виповнилося по тринадцять, стало зрозуміло, що всі вони — в різних куточках світу — однаково виявляють потяг до теоретичних знань. І от зараз їм усім по шістнадцять років, і всі вони ось уже три роки навчаються в університетах.

«І чого це Леоніда Львівна раптом згадала Ф'ю? — подумала Гаїна, і тут її обпік здогад: — Таж ця міксгендерка досліджує мисленнєві почерки людей! Вона ж спеціаліст із почерків!» І як вона, Гаїна, раніше не здогадалася! Адже Ф'ю — її аспірантка!

І тільки-но Гаїна розтулила рота, щоб озвучити свій здогад, як її випередив Васильківський. Ляснувши себе по лобі, він вигукнув:

— «Модуляції мисленнєвої діяльності як індивідуальний почерк»! Це ж її наукова робота!

І він подивився на Гаїну, як їй подумалося, з єхидством: хто, як не вона, мала першою запропонувати Леоніді Львівні звернутися до Ф'ю по консультацію!

За прикладом Васильківського всі члени Малої університетської ради повернули голови в бік Гаїни, спрямувавши на неї, як їй здалося, докірливі погляди.

«Вискочка!» — просичала подумки на адресу Васильківського Гаїна.

«Пенсіонерка!» — чітко почула у відповідь.

Гаїна схопилася за скроню з ледь помітним шрамом, куди кілька років тому їй вживили чип читання думок. Він металево задзвенів під час миттєвої мисленнєвої розмови поміж нею та Васильківським. Вони спідлоба перезирнулися й відвернулися одне від одного.

Тим часом Леоніда Львівна вийшла на зв'язок із Ф'ю. Та якраз ловила рибу в районі Дружківки, де зливаються докупи Кривий Торець і Казенний Торець. Через свої інтернет-окуляри Ф'ю уважно роздивлялася членів Малої університетської ради, тримаючи в руках великого ляща й ніжно погладжуючи його. А той, на диво, не пручався.

«Ось достойне заняття для рожевовіїх!» — саркастично подумала Гаїна, й у ту ж мить мисленнєвою поштою отримала таку саму фразу від Васильківського, тільки він, на відміну від Гаїни, промовив це з якоюсь ніжною поблажливістю. Гаїна давно вже підозрювала Васильківського у теплих симпатіях до Ф'ю.

«Блін, як же відключитися від мисленнєвої пошти?» — заметушилася Гаїна, автоматично притискаючи двома пальцями лівої руки праву скроню, а пра-

вою нишпорячи у сумочці в пошуках гальмівного льодяника. І яким аргументом керувалася Леоніда Львівна, спарувавши її, Гаїну, сестринським чипом саме з Васильківським?

Тим часом Ф'ю кліпнула рожевими пухнастими віями, схожими на віяла зі страусячого пір'я, і запитала:

— Ви з приводу записки?

Це була типова риса міксгендерів — вони вміли швидко аналізувати ситуацію й видавати результат іще до того, як їх про щось запитають.

Не чекаючи відповіді, Ф'ю повела далі:

— Вам може здатися, що каракулі на записці — це почерк людини, яка вчиться писати чи розучилася писати («Добрячий камінчик у город Кларисси», — подумала Гаїна). Але ні. Ця людина — писар-практик, який хоче видати себе за першого або за другого, щоб ввести вас в оману. Вірш належить не тій людині, що писала. Це маловідомий поет радянської літератури Федір Гарін. З Полтави. Роки життя: 1914—1994.

І Ф'ю відключилася, за виразом Леоніди Львівни, в притаманній міксгендерам манері а-ля *ні здрасьте, ні до свіданья*. Так, міксгендери не вважали за потрібне дотримуватися будь-якої з форм ритуалістики — тому довгих бесід не вели, ніколи не віталися й не прощалися.

Усі повернули голови до Гаїни. Вона густо зашарілась. Як спеціаліст з радянської літератури, це вона мала б визначити авторство вірша, а не шістнадцятилітнє дівчисько, чи хлопчисько, чи хто воно там таке.

Гаїна закліпала очима: а чи був у неї час цим займатися? — говорив увесь її вигляд. Адже, щоб прийти за двадцять хвилин до початку наради, їй треба було добре виспатися, вимитися, вишкрябатися, депі-

люватися, попрасуватися, налаштуватися... Гаїна глянула на колег — судячи з їхнього суворого виразу, цей аргумент не справить на них належного враження, тому краще його не озвучувати.

Вона опустила очі.

— Акела промахнувся, — тихенько сказав Васильківський.

Члени Малої університетської ради спершу обернули погляди на нього, а потім перевели їх на Кларисcу, чекаючи пояснення загадкового контексту.

Той, як єдиний серед них легальний носій історичної інформації, зобов'язаний був тлумачити кожне не зрозуміле аудиторії історичне ім'я чи факт, звісно, якщо вони належали до категорії безпечної інформації.

Кларисса, оцінивши фразу Васильківського як безпечну, пояснив, що Акела — це старий вовк із книги англійського письменника XIX століття Редьярда Кіплінга «Мауглі». Бідна тварина, тобто вовк, потрапила в ситуацію дискримінації на ґрунті ейджизму й зазнала булінґу з боку неполіткоректних представників зграї, яку тривалий час очолювала. «"Акела промахнувся" — це крилатий вислів, що означає "час іти на пенсію"», — констатував начальник відділу.

— А-а-а! — з розумінням кивнули головами члени Малої університетської ради.

Гаїнині очі налилися кров'ю.

Вона пробігла ними по колегах. Вираз їхніх облич демонстрував, що вони схвалюють колючку Васильківського на її адресу. Леоніда Львівна, схоже, також була на їхньому боці. Вона загрозливо сопіла.

Ох, не любили члени Малої університетської ради, коли їхня президентка сопіла. Ох, не любили!

Різким рухом Леоніда Львівна відкрила свою знамениту шухлядку. Всі присутні добре знали, чим це обернеться, тому водночас замахали руками:

— Леонідо Львівно! Не треба!

Зазвичай подібна сцена закінчувалася мовленнєвим потоком незрозумілих слів і виразів, які в часи молодості Леоніди Львівни називалися ненормативною лексикою. Неначе нічого такого не траплялося — це були всього лише слова невідомого змісту. Але після них усім дуже важко було сфокусуватися на головному і працювати без втрат.

От і зараз на прохання «не треба» вона недбало відповіла:

— Нада, Фєдя, нада!

Вона вкинула до склянки кубик льоду, хлюпнула туди віскі й перехилила напій, навіть не дочекавшись, поки він достатньо охолоне. Після першої склянки наповнила ще одну й так гупнула нею по столу, аж віскі плюснуло через вінця.

— Ці рожевовії, — пробурчала вона, — нагадують мені, що нам усім давно час на пенсію!

Присутні прикрили очі, щоб не бачити грізного виразу її обличчя, втиснули голови в плечі, скривилися, затамували подих. Ясно, що цього разу вона мала на увазі не себе.

Леоніда Львівна була чемпіонкою світу з невдач стосовно виходу на пенсію. Здається, вона вже махнула рукою й більше не робила цих спроб.

За своє довге життя вона кілька разів намагалась опинитися на пенсії, й лише один раз — років із тридцять тому — їй це вдалося. Щоправда, тимчасово. Коли їй виповнилося 110 років, вона вирішила для себе, що от і прийшов її час помирати. І знайшла місце, де найкраще це зробити — на Марсі. «Щоб не

оскверняти Землю», — дала вона тоді досить дивне пояснення. Леоніда Львівна купила подорож на Марс, навіть придбала переносне кремаційне обладнання, щоб її там спалили й попіл розвіяли над мовчазними кратерами. Але щось не склалося в тій подорожі, тому вона повернулася на Землю цілісінька та при повному здоров'ї, після чого дуже довго гнівалася на фірму «Марс-тревел» і навіть подала на неї до суду, щоб відбити свої гроші назад. Саме тоді вона вийшла на пенсію, передоручивши керування Університетом штучному інтелектові. Так тоді було модно в усьому світі. Люди наївно вірили, що штучний інтелект здатен упоратися з людським чинником.

Коли було тільки запущено систему електронного самоуправління, в Університеті «Вугледар» усе йшло як помащене, але згодом стали з'являтися поодинокі ознаки того, що людський чинник виявився не дуже «слухняним» і ніяк не хоче підпорядковуватися штучному інтелектові. Спершу він поводився грайливо, потім надокучливо, потім вередливо, потім нахабно, а ще потім — і поготів! — агресивно. Врешті-решт штучний інтелект визнав свою поразку: Я НЕ МОЖУ ВПОРАТИСЯ З ЛЮДСЬКИМ ЧИННИКОМ! Довелося викликати з пенсії Леоніду Львівну. Ніхто так і не навчився краще від неї розрулювати ситуації, пов'язані з людським чинником. Вона дала згоду: після ганебного судового програшу компанії «Марс-тревел» їй треба було якось реабілітуватися та підняти свою самооцінку.

Протягом тридцяти останніх років вона ще не раз оголошувала про своє рішення померти, однак це їй ніяк не вдавалося, тому через деякий час вона поверталася у своє президентське крісло, щоправда, регулярно змінюючи його дизайн.

Тож не себе вона мала на увазі, говорячи на нараді про вихід на пенсію. Бо в XXII столітті на пенсію виходять не за віком, а за неефективністю на робочому місці.

Гнітюча тиша, що запанувала в кабінеті президентки Університету «Вугледар» серед членів Малої університетської ради, означала, що зараз усім добряче перепаде.

Варто лише Леоніді Львівні спорожнити другу склянку віскі.

Аж тут...

Аж тут, увалившись до кабінету президентки, ситуацію врятував Волнушкін, завідувач лабораторії метаматеріалів, про якого та вже й забула. Його поява стала тією рятівною соломинкою, яка дозволила уникнути колективної поразки.

Волнушкін у своїй лабораторії керував проєктом перетворення видимих предметів на невидимі. Завдяки правильно вирахуваному від'ємному коефіцієнтові заломлення світла науковці в різних куточках світу вже років з десять як навчилися виготовляти метаматеріали, за допомогою яких предмети могли ставати невидимими. Однак це стосувалося лише неживої матерії. Що ж до живого тіла, то тут справи йшли не так успішно. Щоб зробитися невидимою, людині треба було вбиратися в спеціальний — дуже громіздкий і незручний — костюм, виготовлений з цих самих метаматеріалів. Можливості пересування в такому скафандрі виявилися вкрай обмеженими, та й перебування в ньому було справою малоприємною.

Але й це ще не все. Досі незрозуміло, як бути з обличчям.

От, власне, над проблемою невидимості живого тіла й працював Волнушкін, постійно експериментую-

чи над собою. Сьогодні, йдучи на нараду, він застосував спрей, який мав би зробити його волосся ну нехай і не невидимим, але хоча б напіввидимим, а на обличчя наклав експериментальний крем. Проте, судячи з усього, формули крему та спрею були ще недосконалими, бо лице дослідника мінилося найнеймовірнішими неоновими кольорами, якось астигматично-зубчасто роз'єднуючись на скибки, а волосся «ворушилося» сотнями змійок.

— Ви сьогодні, Волнушкін, схожі на Медузу Горгону, — озвалася рипучим сміхом Леоніда Львівна, тримаючи в руках недопиту склянку віскі.

Клариссі як спеціалістові з історії знову довелося довго пояснювати присутнім, що Медуза Горгона — це така міфологічна істота з давньогрецької міфології, з тієї епохи, коли в людей іще не було бодіпозитиву, натомість панував бодішеймінг у різних його проявах. Зокрема, бідну Медузу Горгону тролили лише за те, що вона не була схожа на інших, що замість волосся у неї на голові ворушилися отруйні змії і що люди, тільки поглянувши на неї, кам'яніли.

Волнушкіну жарт начальниці не сподобався, він образився й натягнув на обличчя балаклаву з метаматеріалу та окуляри, які зробили його повністю невидимим.

Це пожвавило ситуацію. Леоніда Львівна, повернувши собі гарний настрій, спрямувала погляд на порожній стілець, де сидів невидимий Волнушкін, і спитала про те, хто міг би поцупити спрей з його лабораторії, щоб забризкати ним папірчик на оливі.

— Який папірчик? — почувся з порожнього стільця вкрай здивований голос Волнушкіна.

Мала університетська рада вибухнула сміхом.

Завідувач відомої на цілий світ вугледарської лабораторії, за результатами роботи якої стежить уся прогресивна наукова спільнота, відзначався вкрай низьким рівнем соціалізації. Через повне занурення у свої досліди він ніколи не стежив за тим, що відбувається у світі, у своїй країні, та й у своєму Університеті, яким ось уже дев'ять місяців лихоманить через «Вышел в степь донецкую парень молодой».

Леоніда Львівна обхопила голову:

— Боже, з ким я живу? — виголосила вона свою улюблену фразу й перехилила до дна другу склянку віскі.

Всі молилися, щоб вона знову не полізла у свою шухлядку.

Перелякані погляди членів Малої університетської ради прикипіли до її зморшкуватої руки, яка потяглася до пляшки, і присутні затамували подих...

Аж тут на весь кабінет президентки «Вугледару» пролунало:

То берёзка, то рябина,
Куст ракиты над рекой.
Край родной, навек любимый!
Где найдёшь ещё такой?

— Що це? — заверещала Леоніда Львівна.

Голос у неї був не з приємних. Від нього, як від чарівного голосу Джельсоміно, мало не лускали барабанні перетинки. Присутні позатуляли вуха.

— Клариссо!!! — верескнула вона. — Що відбувається, курвий ти сину?

Кларисса — єдиний, хто зберігав холодний спокій за будь-яких обставин, — відповів оксамитовим басом, клацаючи пальцями по клавіатурі свого кишенькового аналізатора безпекового становища:

— Не знаю... Я нічого підозрілого не бачу. Всі мої прилади мовчать. Я нічого не знаходжу. Дуже дивна ситуація.

— «Дивна ситуація», «дивна ситуація»! — перекривила його Леоніда Львівна.

— Це зовнішнє втручання? — делікатно поцікавилася Гаїна, щоб якось розрядити напругу.

— В тому-то й річ, що вірус запущений начебто зсередини. Тобто це зробив один із нас.

Присутні перезирнулися, насупивши брови. Більше за все на світі їм не хотілося запідозрити одне одного у зраді.

— Цю пісню чує хтось, крім нас? — перепитала Леоніда Львівна, чомусь не здивувавшись останній фразі Кларисси.

— Ні, — відповів той.

— Ви можете відключити цю порнографію?

Клариссі спершу довелося пояснювати членам Малої університетської ради, що таке порнографія (мовляв, це візуальна культура минулих століть, коли людство ще було зациклене на брудних тваринних інстинктах), і лише тоді дати відповідь начальниці:

— Поки що ні.

— Виведіть текст на екран! — скомандувала Леоніда Львівна.

Присутні перелякалися, готові заплющити очі, адже щойно цей текст було кваліфіковано як такий, що містить брудні тваринні інстинкти. Але природна цікавість перемогла, й усі втупилися в невидимий монітор.

Кларисса поклацав у своєму міні-ноутбуці, а тоді вивів на загальний огляд:

Тобі рьоска, торябі на'!
Ку сракі ти на'! дрік! Ой!

Крайра дно й на'! Вєк, Любі, мий!
Нєнай дощ і щотак! Ой!

— Красссава! — оцінила роботу начальника Безпекового департаменту Леоніда Львівна й затарабанила пальцями по столу.

Гаїна як досвідчена лінгвістка пирхнула.

— А чому після «на» — апострофи? — поцікавилась вона.

Кларисса завагався:

— Ну, це мені здалося подібним до лайки, що вживалася на початку століття, типу «іди на'». Я подумав, що це якась стара ненормативна лексика: «торябі на'», «ти на'», «дно й на'».

— Красссава! — повторила Леоніда Львівна саркастично.

Кларисса образився:

— Це ж ви щойно кваліфікували цей текст як порнографічний...

«Зараз розплачеться!» — проіронізувала на адресу начальника Безпекового департаменту Гаїна і в цей момент почула точнісінько таку саму фразу від Васильківського, лише з іншою, співчутливою інтонацією.

Партнери з мисленнєвого чипа знову перезирнулися й ураз відвели погляди одне від одного.

Тут у розмову втрутився Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд:

— А що це за мова? Сербська? — і наївно кліпнув очима.

Леоніда Львівна підкотила очі під лоба, склала набожно руки й урочисто промовила:

— Слава тобі, Боже, що моє життя не минуло марно!

Однак цього жарту ніхто не зрозумів, окрім спеціалістки з лінгвістики та історії мови Гаїни Шевченко:

Леоніда Львівна ціле життя поклала на те, щоб увесь Вугледар — не лише Університет, а й найбагатший і найуспішніший з Українських Лібертатів, включно з іммігрантами, що його населили й перенаселили, — не сумнівався, що споконвічна мова вугледарських земель — українська.

— То що це за мова? — перепитав Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд.

Ось і випав Гаїні благодатний шанс реабілітуватися перед Малою університетською радою за попередні проколи.

— Російська, — з поважністю експерта пояснила вона колегам.

— Ну, ні... — засумнівався Васильківський. — Це ніяка не російська. Перед тим, як відвідати Красноярськ, я ходив на піврічні розмовні курси. Так там такого й близько не було!

Гаїна розсміялася гомеричним сміхом:

— Васильківський, на курсах ти вивчав китайську! А російська мова — це малоукраїнська.

— Агаа-а! — в один голос промовили члени Малої університетської ради, вдаючи, ніби все зрозуміли.

Лише занудний Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд дозволив собі продемонструвати своє невігластво:

— Що значить «малоукраїнська»?

— Діалект такий... Української мови.

— Ага-аа! — знову в один голос промовили члени Малої університетської ради з інтонацією «скільки ще всього цікавого у світі, окрім ро́ботів, метаматеріалів і міксгендерів»!

— А де нею розмовляють?

— За Великою Скляною стіною. На схід від Вугледару, — пояснила поважно Гаїна.

— Так і кажіть, що це — Фьодор-Кузьміческ[2]! — почулося з порожнього місця, де передбачалася присутність Волнушкіна.

— Ну да, — пояснила тоном знавця Гаїна. — І в Пьотр-Пєрвийську розмовляють подібною.

— Ага-ааа! — знову в один голос промовили члени Малої університетської ради.

— Які ж ви всі мізерні у своїх вугледарських великодержавних амбіціях! І мізки у вас мізерні — такі маленькі-манюсінькі-мацюпусінькі, як у курки-курочки-курвочки-курвенції-проституєнції-простигосподи-заєбенції![3] — прозвучав голос невидимого Волнушкіна з порожнього крісла.

Члени Малої університетської ради перезирнулись, а потім обернули погляди на Леоніду Львівну. Вона, здається, отримувала насолоду від того словоспаду.

— І самі ви всі — наче чемненькі, але насправді такі нікчемненькі, нічтожненькі, безсоромненькі, безштанно-баштанно-голодранно! — й далі лунав голос Волнушкіна.

«Да-а, відрядження Волнушкіна до Фьодор-Кузьміческа дорого коштувало "Вугледару"», — подумала Гаїна.

---

[2] Фьодор-Кузьміческ – топонім із роману Тетяни Толстої «Кись» (там він постає як «Федор-Кузьмичск») на позначення цілковито деградованого після ядерного вибуху міста: «А зовется наш город, родная сторонка, – Федор-Кузьмичск, а до того, говорит матушка, звался Иван-Порфирьичск, а еще до того – Сергей-Сергеичск, а прежде имя ему было Южные Склады, а совсем прежде – Москва». Дія цієї постапокаліптичної антиутопії відбувається у світі мутантів – рослин, тварин і людей.

[3] Стилізація під говірку мешканців Фьодор-Кузьміческа з роману «Кись».

Члени Малої університетської ради знову перезирнулися, а тоді спрямували погляди на Леоніду Львівну, чекаючи на її реакцію.

...Леоніда Львівна, замість сердитися, загадково посміхалася, незважаючи на ті збитки, які завдав Вугледарові Фьодор-Кузьмічеськ, сам того не знаючи.

Гаїна досі без здригання не могла згадувати той період свого життя.

Три роки тому Вугледарові вдалось дізнатися, що масивні поклади одного важливого мікроелемента, вкрай необхідного для виготовлення метаматеріалу невидимості, розташовані в околицях міста Фьодор-Кузьмічеська, тобто за межами території Українських Об'єднаних Лібертатів. Волнушкіна слід було підготувати до подорожі лінгвістично та кроскультурно. Леоніда Львівна доручила це Гаїні. Та покрутилася-повертілася і з'ясувала, що в мережі не існує жодної інформації про життя цього міста, тому вона взяла на озброєння роман Татьяни Толстої ще пуйлівської епохи і по ньому проінструктувала Волнушкіна — ясно, що з поправкою на те, що все може бути зовсім не таким, як у тому тексті.

Насправді похибка виявилася мінімальною. На жаль. Бо Волнушкін повернувся назад у Вугледар повністю опуєлий. Під останнім словом вона мала на увазі «заражений вірусом Фьодор-Кузьмічеська», який нашкодив його мешканцям у пуйлівську епоху. То була трагедія, але при цьому Волнушкін привіз із собою у валянку стільки мікродобавок до метаматеріалу, що цього вистачить на тисячу років.

Якщо чесно, то ще до подорожі у Фьодор-Кузьмічеськ Волнушкін не відзначався стабільним психічним здоров'ям, але після відрядження його дах реально поїхав. Він проголосив себе захисником прав дис-

кримінованого населення Фьодор-Кузьміческа, хоча, якщо чесно, це було дуже дивно, бо у Вугледарі ніхто й уявлення не мав про те населення: що то таке й тим паче — як його дискримінувати. На нарадах Волнушкін постійно викрикував щось про колонізаторів, агресорів та окупантів, натякаючи на вугледарців. А головне, що збивало всіх із пантелику, — він став говорити якимось дивним жаргоном, сюсюкаючи, що було заборонено у Вугледарі, бо руйнувало прийнятий тут чіткий командний мовний стиль. Оскільки у Вугледарському Лібертаті налічувалося найбільше роботів, ніж деінде в Українських Об'єднаних Лібертатах, а в голосову комунікацію з ними включалося все місцеве населення, то в усному мовленні слід було уникати двозначних слів, виразів і синтаксичних конструкцій, які могли викликати непорозуміння. Вугледарська спільнота належала до просунутих, де ро́боти є невід'ємною частиною повсякденного життя, тож мовлення мало бути зрозуміле, адже ро́боти повинні чітко розуміти наказ, розпорядження та прохання і правильно виконувати їх. Крім того, Вугледарський Лібертат налічував чи не найбільшу кількість іммігрантів, тож спрощення мови спілкування вітали також і вони. Всі асонанси, дисонанси, синонімічні ряди, інвективи, інверсійний синтаксис, порівняння, натяки, езопівська мова тощо заборонялися. Метафори, як виняток, вживалися освіченими верствами суспільства, наприклад, членами Малої і Великої університетських рад або ПЕН-клубу. Помічено було, що й студентство Вугледару полюбляє їх, використовуючи у своєму сленгу.

Тож, коли Волнушкін повернувся з Фьодор-Кузьміческа, його мовна поведінка з усіма її словотворами, зменшувальними суфіксами та надважкою акумуляцією слів, смислів і безсмислів увела всіх у

транс. Малій університетській раді довелося ухвалити нелегке й непопулярне рішення віддати Волнушкіна на примусову реабілітацію. Звичайно, був і запасний варіант — відправити його на пенсію в його 55-річному віці за профнепридатністю. Однак у такому разі довелось би поставити хрест на лабораторії метаматеріалів, де, крім Волнушкіна, ніхто не наважувався експериментувати на власному тілі. Оскільки досліди на людях, на тваринах і на ро́ботах у Вугледарі заборонялися законом, єдиним дозволеним об'єктом експериментування залишався сам дослідник із власної волі.

Волнушкіна пролікували транквілізаторами та психостабілізаторами, а Гаїна персонально попрацювала з ним як логопед, перевчаючи його із запозиченого у Фьодор-Кузьміческу ірраціонального мовлення на раціональне, вугледарське.

Це тривало кілька місяців, і Гаїна спершу не звернула увагу на напівжартівливу репліку Леоніди Львівни: «Ти й сама про всяк випадок антивірусні повживай!» А оскільки думку начальниця висловила не тоном наказу, а саме як пораду, Гаїна вирішила знехтувати нею: навіщо труїти своє екологічно чисте тіло всілякими хімікатами?

Однак згодом вона відчула ознаки хвороби. По-перше, її била пропасниця, а по-друге, вона перейняла говірку Волнушкіна. Наприклад, забігши до кабінету Леоніди Львівни, замість сказати чітко, по-вугледарськи: «Ваше завдання виконано!» — вона заквоктала:

— Ваше завданнячко, моє шануваннячко, виконано, незважаннячко на намаганнячко його дискредитуваннячко.

Леоніда Львівна серйозно подивилася їй у вічі:

— Признавайся: щось у Волнушкіна пила-їла?

«А як же тут не їсти, не пити, якщо я цілими днями з ним марудилася!» — подумала Гаїна, натомість уголос збрехала:

— І не їла, й не пила... — а потім її як прорвало: — Тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок! А що ви думаєте, Леонідочко-Перелеонідочко Львівно-Перельвівно, що я буду голодна-переголодна-голодненька, як дірочка в сраці порожненька?

Гаїна крізь каламуть у голові відчула, що ляпнула дурницю, і затулила собі рота.

Леоніда Львівна визвірилася:

— Таблетки приймала? Я ж тебе попереджала!

— Не приймала... — почала Гаїна, аж її знову прорвало: — Не приймала й не прийму — цур йому, цур йому!..

Слава богу, все минулося. В Гаїну тоді вгатили літрів з десять дезінтоксикаційної сироватки.

...І ось знову. У Волнушкіна рецидив. Звідки?

Гаїна разом з іншими членами Малої університетської ради заворожено дивилася на порожній стілець, з якого лився потік словотворів-новотворів і архаїзмів голосом Волнушкіна.

Цей неконтрольований словесний потік зупинила Леоніда Львівна у несподіваний спосіб, а саме — спародіювавши завідувача лабораторією метаматеріалів:

— Ти, головне, Волнушкін, не волнуйся, як *морє волнуєцца* — раз, бо ще нічого, як *морє волнуєцца* — два, а от якщо *морє волнуєцца* — три, то фігура Волнушкіна завмри! А не хотілось би. Бо це буде дуже *волнітєльно* для всіх нас!

Леоніді Львівні, авторці законопроєкту про мову, дозволялося вживати заборонену стилістику як пародію чи демонстрацію того, як не можна говорити.

Щодо інших членів високотехнологічного суспільства, де людина щодня спілкується з ро́ботами й куди приток іммігрантів весь час збільшується, то їхня ділова мова має бути гранично чиста, позбавлена різних шлаків. А для любителів мовних вправлянь, з одного боку, та прибічників EQ[4], з іншого, існує величезний віртуальний простір і спеціально створена в ньому комунікативна мережа. Йди туди і вправляйся! Нема чого засмічувати щоденний комунікативний простір!

Отже, Леоніда Львівна, під впливом трьох склянок віскі, взяла Волнушкіна на кпини. Даремно вона це зробила. Ох, даремно! Бо той підхопився зі стільця, здер із себе скафандр, опинившись перед публікою майже голим у якихось фьодор-кузьміческих чорних трусах до колін, і як заверещить:

— Я, між іншим, мої дорогусінькі-солодусінькі колеги-колегочки-колєжаночки — котлєточки безмозглінькі, з людського м'ясочка зробленькі, й не думав, не гадав, тільки сраку розідрав, щоб не забувати рідну-ріднесеньку, як голубку голубесеньку, мовочку-розмовочку!

Леоніда Львівна спокійно оглядала його зморщене тіло, по якому стікали струмки поту:

— Волнушкін, ти що, з дієти зіскочив? Що, казенну фьодор-кузьміческу ковбаску з мишатинки контрабандою припер? Мишаче сальце й муку із хлєбєди, куплену там, у могозіні[5]? Ти мене дістав. Усе!

Вона натиснула кнопку й викликала свого вірного універсального робота ВОВУ-5.

О! ВОВА-5!

Гаїна стрепенулася.

---

[4] Емоційний інтелєкт.

[5] Фраза, запозичена з роману Т. Толстої «Кись».

Це був не ВОВА-1, і не ВОВА-2, і не ВОВА-3, і навіть не ВОВА-4! Це був ВОВА-5! П'яте покоління робота, кастомізованого під Леоніду Львівну. Минулого року на Всесвітньому конкурсі краси в Парижі ВОВА-5 посів почесне друге місце — його обійшла лише Франсуаза з Марселя, однак Леоніда Львівна вважала, що це несправедливо: рішення було зумовлено застарілими поглядами журі на гендерне питання. Тоді як у прогресивних агломераціях, як-от Вугледар, Гренландія, Єллоунайф, він же Жовтий Ніж, давно вже ідеалом є середній рід, у допотопній консервативній Європі все ще надають джентльменську (а насправді — сексистську) перевагу жінці. Навіть якщо вона є ро́ботом.

«Красунчик!» — закохано замилувалася Гаїна ВОВОЮ-5. Коли Леоніда Львівна намагалася завести розмову про зміну статі ВОВИ-5 на середню, у Гаїни просто серце падало.

Леоніда Львівна тим часом давала ВОВІ-5 чіткі розпорядження:

— ВОВО, потрібно обшукати всі холодильники Волнушкіна, і якщо знайдете там щось підозріле, антисанітарно-контрабандне, — знищіть. А Волнушкіна заберіть на реабілітацію!

ВОВА-5 чарівно посміхнувся й блиснув своїми діамантовими зубами, посеред яких, на місці правого різця, було вмонтовано смарагдовий зуб.

Волнушкін сприйняв новину про реабілітацію як належне. Він зовсім не опирався ВОВІ-5, навіть з якоюсь мазохістською насолодою піддався йому, але при цьому артистично проголосив:

— Знову мене у псіхушку? Ох, псіхушечка моя! Псіху-псіху-юшечка моя! У псіхушечці була — рибу наловила, уху я, уху я, уху я варила!

— Так! — вольовим тоном промовила Леоніда Львівна, підвівшись з крісла. — Оскільки ми досі не з'ясували, як передається інфекція, завезена з Фьодор-Кузьміческа, — чи повітряно-крапельним шляхом, чи через їжу, — оголошується карантин! Усім терміново додому й готуватися до подорожі в Київ, щоб пройти курс профілактики в Київській інфекційній лікарні! Вилітаємо післязавтра! Вам півтори доби на збори та на делегування своїх обов'язків! На хазяйстві в Університеті лишається ВОВА-5.

Наказ подіяв на членів Малої університетської ради магічно — ніхто з них не хотів мати таких жахливих симптомів, як Волнушкін. Поза тим перспектива відвідати Київ, де починався новий Майдан і де можна було легально спробувати «білу королеву», неабияк усіх приваблювала, навіть з урахуванням проходження курсу лікування в інфекційній лікарні (в просунутому Вугледарі інфекційних хвороб давно не виникало, а отже, й такого відділення не було, тому доводилося летіти до Києва). Тож за мить усі члени Малої університетської ради немов випарувалися, включно з Леонідою Львівною.

Тільки Гаїна не квапилася йти з кабінету. Вона підвелася з-за столу і зробила кілька фізичних вправ, щоб розім'ятися. Тепер вона була впевнена, що і «Вышел в степь донецкую», і записка на дереві, і от тепер «То берёзка, то рябина» — то все витівки Волнушкіна, який завіз у Вугледар якийсь новий штам вірусу, очевидно, контрабандою, замовляючи всілякі смаколики з Фьодор-Кузьміческа.

Гаїна сіла в президентське крісло, поклала, за виразом Леоніди Львівни, «лакабос[6]», ноги на стіл і роззирнулася по порожньому кабінету.

«Да-а-а, що сталося з нашою колись ідеальною Малою університетською радою! — подумала вона. — Як мило й гарно раніше було на її засіданнях! Не те, що тепер! Усі сиділи такі тихенькі, розумненькі, чемненькі, логічненькі, малослівненькі!.. Тьху ти! Знову ці зменшувальні суфікси!..» Члени Ради майже не розмовляли між собою, тільки в ґаджет — зирк, пальчиком — тиць, і питання вирішено! Один слово сказав, і всі його без зайвих тлумачень зрозуміли, вписали собі в mustdone, й усе! Сиділа вона, Гаїна, у своєму мінімалістичному апартаменті житлокомплексу «Вугледар-331», а Васильківський — у своєму розумному роботизованому домі з краєвидом на терикон і вітрову електростанцію, а Леоніда Львівна — у своїй вежі. І ніяких тобі цяцькань-панькань-нянькань, цього гидотно-потворного людського чинника! «Тьху ти! Що це зі мною?» — обірвала себе Гаїна.

Що буде з Вугледаром, коли цей нерозпізнаний вірус перекинеться з Малої університетської ради на Велику, а потім на весь Університет, який є мозком міської агломерації Вугледар, а потім і на весь Вугледарський Лібертат? Це може мати дуже погані наслідки для світу, адже Вугледар — одна з найперенаселеніших міських агломерацій світу! Ще коли тут тільки заклали місто майбутнього, сюди поперли заробітчани-біженці-іммігранти з усього світу! З одного боку, це було добре. Бо парадокс повальної роботизації полягав у тому, що чим більше робочих місць звільняється, тим більшою стає потреба в людському чинни-

[6] Так сучасна молодь вимовляє вислів «Like a boss».

кові. А з іншого боку, управління великими людськими масами, а також піклування про їхнє здоров'я — як фізичне, так інтелектуальне та психічне — справа вкрай нелегка й відповідальна.

Гаїна зазирнула в «магічну» шухлядку Леоніди Львівни, дістала звідти «магічну» пляшечку віскі й хлюпнула напою собі в склянку, а тоді розвернула крісло до панорамного вікна, з якого розгортався широкоформатний краєвид на університетський кампус зі студентсько-професорським мурашником...

— А ти шо тут дєлаєш? Знову в Леоніду Львівну граєшся? — почулося ззаду.

Гаїна здригнулася: не від суржика, що мав би покорчити лінгвістку (Леоніда Львівна навмисне запрограмувала мову ВОВИ-5 на суржик — бачте, з правильномовним їй було нудно!), а від того, як їй поклав руку на плече ВОВА-5.

«Ах, ВОВА-5!»

Робот розвернув крісло Гаїни, підняв ліву брову і зблиснув повним ротом діамантових та одним смарагдовим зубом.

— Де Леоніда Львівна? — поцікавилася Гаїна.

— Я завіз її в притулок. У нас з тобою годинка часу! — і він підморгнув їй зеленим оком...

...Щасливу і спокійну Гаїну ВОВА-5 заніс на дах кампусу, до майданчика для вертольотів і зупинки летючих таксі та маршруток. Сівши у свій летючий «Запорожець», робот помчав до Леоніди Львівни, послявши Гаїні повітряний поцілунок.

Невдовзі здійснила посадку і її маршрутка.

Гаїна вмостилася у м'якому кріслі, пристебнулася й уперлася носом в ілюмінатор.

Як вона любила ці десять хвилин подорожі від університету до дому! Маршрутка летить низенько, майже зачіпаючи крилом хмарочоси, а часом і — оце круто! — поміж ними. Гаїнин дім розташований на північний схід від Університету «Вугледар» — там рядочком розмістилися найбільш населені спальні райони агломерації: Слов'янськ, Дружківка, Краматорськ, Костянтинівка. Взагалі весь шлях повітряної маршрутки пролягав над безперервною забудовою житловими та діловими будівлями, на чиїх дахах зеленіли парки й сади. Ця забудова тяглася від Вугледару до Старого Осколу. Навколо житлово-ділових комплексів розкинулися безкінечні поля сільгоспугідь, що належали Університетові «Вугледар», а між мальовничими полями було вкраплено промислові підприємства, що нагадували згори різнокольорові дитячі майданчики. «Ось як навчилися будувати заводи і фабрики!» — з гордістю подумала Гаїна, й мимоволі з її вуст вирвався спів:

Край радной, навєк любімий!
Гдє найдьош іщьо такой?
Гдє найдьош іщьо такой?

...Ой!

Гаїна, усвідомивши, щó тільки-но зробила, від переляку прикрила собі рота рукою. Вона роззирнулася по маршрутці: чи ніхто її не чув? Слава богу! В маршрутці їхали лише вануатці. Милі ноустрес-люди, які внесли у вугледарське життя затишок і якусь архаїчну втихомиреність.

От іще один приклад продуманості й успішності девелоперського проєкту «Вугледар». Оскільки однією з основних ідей вугледарської агломерації було створення безкінечного міста-саду, то в планах важливу роль відігравало розміщення зелених насаджень на

дахах і терасах житлових та офісних будівель і на клаптиках незабудованої землі. Проєкт озеленення передбачав використання не лише декоративних, а й плодових дерев. Але не було враховано такий цивілізаційний факт: люди, мешканці агломерацій, за останні півстоліття розучилися збирати фрукти. За їхніми уявленнями, фрукти-овочі росли в супермаркетах. Тому звичай збирання плодів з плодових дерев серед місцевих жителів якось не прижився, люди й далі замовляли собі продукти з інтернет-магазинів, а плоди фруктових дерев гнили на землі й на гілках. Треба було розробляти серію роботів — збиральників фруктів у вугледарських садах. А це додаткові витрати. І тут Леоніда Львівна запропонувала екологічний варіант: завезти з Вануату групу вануатців, які мали славу найлінивіших людей у світі. Їхнє улюблене заняття — збирати фрукти і їсти їх, споглядаючи довколишній світ. Сказано — зроблено. Вануатців завезли. І от вони собі поволі походжають поміж вугледарськими садами, час від часу перелазячи з балкона на балкон, з тераси на терасу, і просто збирають фрукти та водночас їх їдять. Чи не чудово? Тож щойно завезли вануатців, проблему з фруктовими деревами було вирішено. Щоправда, вануатці попервах шокували вугледарців своїм зовнішнім виглядом — адже вони не звикли вдягатися. Але ніхто з політкоректних вугледарців і знаку не подав! За вугледарською етикою, кожен має право бути таким, яким хоче.

Але тут знову сталася притичина. І знову ж таки, той самий людський чинник. Коли настала зима, вануатцям запропонували перейти жити у спеціально для них обладнані літні оранжереї. Однак ті чомусь відмовилися. Зібрались одного дня у гурти й автостопом на повітряних маршрутках мігрували до Ефіопії.

Девелопери розчарувались. А Леоніда Львівна сприйняла цю новину як особистий провал. Але силоміць вануатців ніхто не повертав. Це було не в правилах Вугледару. І вже почали було розробляти проєкти роботів — збирачів фруктів, аж раптом... навесні голі вануатці повернулися до Вугледару!

Ось так і мігрують вихідці з Вануату, як ті перелітні птахи, двічі на рік — восени й навесні, з півдня на північ і назад, з півночі на південь.

Гаїна мало не просльозилася.

Аж ось і її рідний житловий комплекс «Вугледар-331»!

Вона вийшла з повітряної маршрутки, що опустилася на даху її будинку, потягнулася й сказала сама собі: «Я вдома!»

Розділ 3
ЛЕОНІДА ЛЬВІВНА

Притулок для літніх людей під назвою «Мій дім», розташований у зоні вугледарського сабурбу[7] Павлівка, зустрів її, як завжди, благодатною тінню фруктового саду, геометричною спланованістю паркової зони й ароматом розарію.

Ось уже десять років Леоніда Львівна регулярно відвідує його, аби підтримувати в собі відчуття присутності тут. На жаль, вона мала право приходити сюди лише як відвідувач — усі спроби переселитися в притулок завершувалися для неї фіаско: система сканування вперто не зараховувала її до складу мешканців — не було відповідних показників здоров'я. Тобто медична діагностика безапеляційно вказувала на те, що тут, серед немічних, старих, хворих на Паркінсон, Альцгеймер, старечу деменцію тощо, їй нема чого робити.

Чесно кажучи, Леоніда Львівна створювала проєкт притулку «Мій дім» під себе. Це був *її* притулок, завуальований під старечий дім. Але іронія долі —

---

[7] З англ.: suburb – передмістя.

перша — полягала в тому, що вона ніяк не могла сюди потрапити як мешканка.

І навіть те, що вона була засновником цього дому, патронесою та головою наглядової ради, ні на йоту не наближало її до заповітної мрії. Хіба що робило власницею золотої перепустки — вона могла заходити туди коли хотіла, але перебувати не більше 18 годин поспіль.

Леоніда Львівна пройшлася своєю улюбленою центральною алеєю. Обабіч — у кущах та зелених нішах — стояли скульптури у псевдороденівському стилі: неприродно вигнуті, вузлуваті тіла та їх сплетіння візуалізували, як старість накриває й не відпускає людину.

Ось тут, поміж чагарниками, сховалася майже невидима стежка — її під час облаштування саду Леоніда Львівна завбачливо створила особисто для себе. І от зараз вона протиснулася між кущами й почвалала серед високих духмяних трав до свого «сікріт ґардена[8]», що сховався за стіною столітнього туєвого муру. Леоніда Львівна зайшла туди — і перед нею відкрився чудовий краєвид на Кашлагач, що теж був об'єктом її гордощів. За 50 років екологам-реконструкторам, яким вона, як дятел, регулярно довбала голову, вдалося повернути річці первісний вигляд: вона стала широкою і глибокою. Раз на рік, на свято Вугледару, сюди запросто заходить козацька чайка (також історична реконструкція), а в плавнях й очеретах Кашлагачу може сховатися цілий флот козацьких байдаків.

«Сікріт ґарден» — то був благодатний куточок, де Леоніда Львівна проводила свій вільний час із Жоржиком. Зараз вона викличе його, і він під'їде спеціально

---

[8] З англ.: secret garden – таємний садочок.

прокладеною для нього потаємною алейкою. Леоніда Львівна поспішала, щоб не запізнитися і цим не порушити режиму, бо для хворих на Альцгеймер він є надважливим.

Узагалі-то Жоржик був її похресником і, оскільки вона ніколи не виходила заміж і не народжувала дітей, практично єдиним родичем. Жоржик був на 30 років молодшим від Леоніди Львівни, і ще 70 років тому вона щиро вірила, що це він доглядатиме її останні десять, максимум двадцять років. Більше дев'яноста вона прожити не планувала: вже тоді, у свої сімдесят, вона відчувала себе ніби зношений механізм. І от яка іронія долі номер два: не він нею, а вона ним опікується...

— Клятий експеримент з голими землекопами, які не дали мені померти від старості! — з огидою прошепотіла вона й відразу відмахнулася від спогадів, як від набридливих мух.

За кущами почувся шурхіт, тріснула суха гілка. Розсунулося гілля, й до Леоніди Львівни під'їхав «розумний візочок», у якому усміхався Жоржик.

«О! Дякую Олечці, — подумала Леоніда Львівна про медсестру притулку. — За те, що в сьогоднішню крапельницю додала Жоржикові "усмішку"». Цей препарат змінював відсторонений вираз обличчя хворого на міміку щирого зацікавлення життям. Його розробку було зумовлено турботою про відвідувачів притулку, аби їх не пригнічував вигляд рідних людей чи друзів. Ба більше, апробування цього винаходу показало, що усмішка, штучно викликана хімічним препаратом, справляє позитивний вплив на мозок: хворі, які регулярно його отримували, демонстрували покращення здоров'я, їхня голова прояснювалася значно частіше, ніж у тих, кому його не давали.

Жоржик усміхався до Леоніди Львівни й усім своїм виглядом демонстрував, що він у курсі справи, хто до нього прийшов, і готовий до повноцінної комунікації.

Але самій Леоніді Львівні було не до спілкування.

Вона взяла його за руку й почала гладити по стриженій голові.

— Жоржику, Жоржику! — приказувала вона, думаючи про своє і вдивляючись у протилежний берег річки, де розкинулися університетські пшеничні поля.

Той уважно і, здається, здивовано на неї подивився. У Леоніди Львівни був такий відсутній погляд, що якби хтось зараз побачив цю парочку, то подумав би, що то вона хвора на Альцгеймер, а не він.

Леоніда Львівна автоматично залізла рукою в кишеньку за спинкою Жоржикового візочка.

— Який обід у тебе сьогодні в меню? — спитала вона.

У притулку «Мій дім» існував такий звичай: якщо було заплановано візит до когось із хворих, персонал завбачливо вкладав у кишеньку його візочка обід, щоб відвідувачі були зайняті корисною справою, а не споглядянням людини зі згасаючою свідомістю.

Сьогодні в обідньому контейнері Жоржика були гречана каша та парові курячі котлетки..

«Стара, як світ, дієта, — подумала Леоніда Львівна. — Ще з часів мого дитинства».

Вона дістала контейнер, розгорнула дбайливо запаковані ложки й приготувалася годувати Жоржика.

Той радісно промурмотів щось у відповідь.

Леоніда Львівна набрала в ложку гречки й підняла її до рота похресника.

— Ну що тобі сказати, Жоржику? — чи то йому, чи то сама собі промовила Леоніда Львівна. — Я завт-

ра від'їжджаю до Києва, але через кілька днів повернуся. Тож ти потерпи без мене, будь ласка!

Жоржик радісно кивнув головою — краплі діяли безвідмовно.

— От і молодець!

Вона зітхнула.

— А от я не молодець. Затероризувала всю свою команду. Замість того, щоб працювати на благо майбутнього, я розставила їм пастки з усіх боків і загнала у глухий кут. Ти спитаєш мене: навіщо? І правильно зробиш, що спитаєш! Бо я сама не знаю, навіщо я це роблю. Це безсмертя, бляха муха, мене дістало! Я вже готова з жиру сказитись! Максвелла звільнила (щоб не пхав свого довгого носа в чуже просо!), Волнушкіна затюкала (щоб не розслаблявся!), в Гаїні ініціювала фобії (щоб хоч хтось у моїй команді контролював ситуацію, яка завжди коливається на межі абсурду), Клариссу геть заплутала (ну, це старе правило підпільника: охранку—ЧК—ГБ—КГБ—ФСБ—СБУ—БУ завжди треба дурити, інакше вона наступає тобі на горло), Ібн Смарагда *озадачіла* (давно він мозок свій не тренував). Один Васильківський не піддається на хитрощі (*вєщь в сєбє, панімаєш лі!*), — Леоніда Львівна саркастично кахикнула і підвела риску: — Набридли вони мені всі! Бачити їх більше не можу!

Вона на мить замислилась, а потім загиготіла попростецьки:

— Але що найгірше: і жити без них, гадів, не можу!

І розсміялася.

— От нема щоб самій поїхати в *командирівочку* до Києва, потусуватися на черговому Майдані — так нє: як в Тулу зі своїм самоваром — тягну їх усіх за собою!

Жоржик навмисне чи випадково зімітував здивування, піднявши брови.

— Здивований? От і я здивована...

Жоржик забурмотів і завовтузився на візочку.

Леоніда Львівна простежила за його поглядом і зрозуміла, що вона ось уже кілька хвилин тримає ложку в повітрі.

— А-а-а, вибач! — і вона вклала ложку до його рота.

Той задоволено кліпнув.

— Про що це я? Ага. Тож беру їх усіх із собою... Свою Малу університетську раду. Бо Мала університетська рада — це що? Правильно, це паротяг вугледарського прогресу! Я ж їх усіх з отакісінького (Леоніда Львівна зобразила лівою рукою, як гладить по голові трирічну дитину) відстежувала: відбирала, лелія-ла, виховувала, викохувала, вчила, перевчала! Це ж штучний товар! Вони зовсім не такі, як члени Великої університетської ради: ті правильні, бездоганні, працьовиті, систематичні, прогнозовані, дисципліновані, здорові духом і тілом, сповнені сил та енергії... Словом, вони симетричні. Без завихрєній у мізках. Це інтелектуальний золотий фонд «Вугледару», так, але це не локомотив прогресу. Паротяг прогресу — оці неправильні, трішки фріки, трішки диваки, трішки божевільні! Мала університетська рада. З асиметрією в голові. Вони дивляться на життя незамиленим оком і дають мені те, що потрібно: нестандартні рішення моїм ідеям. Розумієш?

Жоржик кліпав очима, а Леоніда Львівна вся була у своїх роздумах.

— Оце я й придумала дурничку з інфекцією від Волнушкіна. А вони всі повелися... Чесно кажучи, я трохи здивована, що вони повірили. Це ж не Велика

університетська рада! Да-а-а... Наївність сучасного світу зашкалює... Пожили б вони на початку 2000-х, як я, чи ще краще — в XX столітті! Тоді б і зрозуміли: Леоніді Львівні вірити не можна. Вона зовсім з іншої пісочниці. Зовсім з іншої цивілізації. Ціле життя вона боролася за ідеальний світ, а коли він нарешті сформувався, їй стало нецікаво. Як казав мій учитель з креслення в школі: «*За шо боролісь*?»

Вона колупнула ложкою котлетку, піднесла до носа, понюхала:

— Ой, смачно пахне! Сьогодні зроблю собі таке саме. Бо та пластмасова їжа вже остогидла! Лише в Абдулли нормально можна поїсти, але не ходити ж до нього в гості щодня! Ці ритуальні перебирання вручну заатару, ця спільнота вугледарських хіпі, що працює в нього на чебрецевих полях, цей останній — ні, не останній, останній уже був сто років тому — най-найнайостанніший романтик Васильківський, що закохано поглядає на Ф'ю, а та у відповідь безперервно кліпає своїми рожевими пухнастими віями!.. А потім ці безкінечні старомодні застілля, від яких на ранок вивалюється печінка!.. І як я дозволила у своєму ідеальному Вугледарі цей цивілізаційний архаїзм!

Леоніда Львівна подивилася на Жоржика, перехопила його співчутливий погляд і додала:

— Ти не повіриш, Жоржику, я докотилася до того, що знову — вже вкотре — руйную те, що створила власними руками! І ненавиджу себе за це, і нічого не можу із собою вдіяти!

Вона вишкребла з контейнера останню ложку гречки і вклала Жоржикові до рота.

— А все через віщо? — поставила вона риторичне запитання.

Жоржик заворожено дивився на судочок з десертом.

— Що тут у нас сьогодні? — поцікавилася Леоніда Львівна, несподівано зіскочивши з теми, і прицмокнула язиком: — Як у дитинстві! Киселик!

Здається, Жоржик також зрадів.

— Киселик! — повторила Леоніда Львівна. — Ням-ням!.. Тож не знаєш, у чому причина? — вона так само несподівано повернулася до попередньої теми. І автоматично піднесла ложку киселику не до Жоржикового, а до свого рота. — У безсмерті, Жоржику! У безсмерті! Страшенно набридло жити!

Вона проковтнула ще одну ложку лікарняного десерту.

Дивлячись на ошелешеного Жоржика, вона ніскільки не знітилась, а театрально промовила:

— Їжте, Леонідо Львівно, їжте! Ням! Ви прожили довге й насичене життя. Ням-ням! Ви заслужили на таку старість! Ням-ням! Ви заслужили на цей киселик! Ням-ням-ням! Ви заслужили жити в комфортному будинку для літніх людей, де щоранку акуратненька медсестричка на основі ранкової щоденної діагностики розписує вам день: до калорії й до мікроелемента продумане меню, до міліграма — дозування ліків, маршрут пересування візочка, температурний режим, гігієнічні процедури тощо. Невідомо, де літає ваша свідомість, Леонідо Львівно, і на яку відстань вона сьогодні наближається до тіла, але воно доглянуте. Тобто тіло. Ням-ням. Так, атрофоване, але доглянуте. І запам'ятайте, Леонідо Львівно: старість, навіть така, як у вас, — безпомічна, з відірваною свідомістю, — це Благо, а от безсмертя — це Зло.

Леоніда Львівна нарешті впіймала на собі уважний погляд Жоржика, до якого неначе на дуже корот-

ку відстань наблизилася свідомість. І їй стало трохи ніяково, ніби він підглянув за тим, як вона переодягається.

Жоржик став відкривати рота, видаючи нерозбірливі звуки. Леоніда Львівна напружилася, нашорошила вуха.

Почалося!

Леоніда Львівна завмерла, очікуючи на таїнство, яке вона назвала для себе «ворожінням»: треба було вловити фразу, що вилітала з вуст Жоржика, чий звукоряд нагадував нехай перекручене, але слово чи речення, потім розшифрувати її і долучити до сьогоднішніх планів. Це була її улюблена гра. У цьому житті в неї лишилося так мало речей, які її тішили! І це була одна з них.

Жоржик напружив м'язи обличчя, а Леоніді Львівні навіть здалося, що ось вона, Жоржикова свідомість, прозорою хмаркою теліпається на тоненькій, як павутинка, ниточці над його головою.

Вона витерла вологою серветкою, що входила в пакет обіду, похресникові підборіддя, до якого причепилася зернина гречки, аби він не мав смішного вигляду.

Його відсторонений погляд почав помалу набувати ознак думання й розуміння, всі м'язи обличчя стали рухатися, ніби допомагаючи залишкам мозкових клітин активізуватися й видати важливе для його улюбленої Леоніди Львівни слово. Жоржик неймовірними зусиллями сфокусував на ній погляд, і з його обм'яклих губ злетів звукоряд:

— АРиТиМ!

Леоніда Львівна підскочила на місці від радості — він таки це зробив! Тепер лишається розшифрувати сказане й діяти!

Жоржик вимовив «АРиТиМ» знову, додавши одне цілком розбірливе слово «додому».

«"Додому" — це я розумію, — подумала Леоніда Львівна, — а що ж таке АРиТиМ?.. АРиТиМ. АРиТиМ. АРиТиМ», — повторювала й повторювала вона, переставляючи в голові букви, крутячи ними, немов кубиком Рубика.

Леоніда Львівна підхопилася з місця, стала на край узвишшя, розкинула руки, немов збираючись птахом перетнути Кашлагач.

— АРиТиМ. АРиТиМ. АРиТиМ!

Жодної ідеї. Жодної асоціації. А шкода.

«Головне — не забути слово!» — подумала вона й записала його собі в голосові нотатки.

Тим часом почувся знайомий звуковий сигнал. Це на робочому екрані, розташованому на поруччі Жоржикового візочка, заблимало зорове повідомлення: настав час денного сну.

— Ну що, Жоржику, тобі час спатки. А шкода! Ще стільки всього я хотіла тобі розказати!

Леоніда Львівна дбайливо зняла з похресника нагрудничок для годування, сховала порожній контейнер з-під їжі у задню кишеньку, обняла Жоржика, поцілувала його і натиснула на кнопочку маршруту «до спальні».

Жоржик поїхав на візочку по своїй таємній алейці між кущами жасмину. Обличчя в нього було щасливе, начебто він щойно поставив крапку в останньому рядку вірша, який так важко йому давався...

Леоніда Львівна й собі помчала до виходу з притулку, постійно прокручуючи в голові: «АРиТиМ. АРиТиМ. АРиТиМ».

Колись, у кінці XVIII століття, така собі міська юродива, яку пізніше канонізували як Ксенію Петер-

бурзьку, любила ходити серед базарних рядів. Де вона зупинялася — там, вважалося, сходила божа благодать; а коли вона вигукувала щось, як правило, нерозбірливе, православні *ліковалі* й потім розгадували значення кинутого нею уривку фрази. «Цікаво, може, у неї також просто був Альцгеймер?» — так думала Леоніда Львівна, надсилаючи месенджером повідомлення ВОВІ-5, щоб він забрав її з притулку. На текстове повідомлення він не відреагував, тож вона направила йому ще й грізне голосове: «Дай уже спокій Гаїні та бігом до мене!» І, коли вона пройшла крізь сканер безпеки притулку, ВОВА-5 вже чекав на неї з відкритими дверцятами летючого автомобіля.

Леоніда Львівна окинула сердитим оком свого помічника, який, після того як залишався наодинці з Гаїною, дещо втрачав на швидкості реакції та пильності, зручно вмостилася в кріслі й приготувалася їхати до свого маєтку.

Автомобіль летів на схід через поля з експериментальними сортами зернових. Леоніда Львівна називала їх золотими, бо вони оберталися для бюджету Вугледарського Лібертату воістину золотими прибутками. Ці безкраї поля, які вона разом зі своїми колегами захистила від екстенсивної забудови міської агломерації, також були предметом її гордощів. Це вона переконала девелоперів залишити землі під сільськогосподарські угіддя, натомість ущільнити житлову зону, оперуючи тим аргументом, що люди хотітимуть їсти завжди, тому це вугледарська золота жила.

Позаду залишилася агломерація Вугледар — цей великий людський мурашник, між іншим, теж предмет її гордощів, бо вона була одним із його творців.

«Щось забагато у мене предметів моїх гордощів, — подумала Леоніда Львівна. — Тільки чому всі вони мене не тішать?»

Ось нині вона знайшла собі розвагу — поїхати до Києва. Там знову Майдан, тепер уже з приводу самопроголошеної ЛНР — Львівської Народної Республіки. Галичина більше не хоче називатися Львівським Лібертатом — вона хоче відділитися від Українських Об'єднаних Лібертатів. Київ скликає позачергове засідання Українського парламенту, і Леоніда Львівна як представник Вугледарського Лібертату має там бути. Членів парламенту небагато — всього троє: від кожного лібертату по одному. І викликають їх на засідання лише раз на півроку — виконати свої суто декоративні функції, бо вже давно весь державний апарат — і не лише виконавчий, а й законодавчий (включно із законотворчістю) — є справою штучного інтелекту: цілої армії безвідмовних щодо тривалості праці, непідкупних роботів-держслужбовців. А депутатам поза представницькою функцією (наприклад, візити до інших парламентів світу, які досі працювали за традиційною схемою) доводилося розрулювати ситуації, які виникали в Українських Об'єднаних Лібертатах у зв'язку з непередбачуваним людським чинником.

Леоніда Львівна ще не вирішила, на чий бік стане — Києва чи Львова. З одного боку, як істинна вугледарка вона мала б підтримати Львів: за вугледарською етикою, ніхто не може нікому нічого забороняти, якщо це не є насильством стосовно інших. Бажання Львівського Лібертату відділитися не містило ніякого насильницького компоненту. Ба більше, Вугледар як найбагатша частина країни мусив щомісяця відстібати чималу суму тим регіонам, що потребують дотацій.

А Львівський Лібертат був саме таким. Тож тут простежувалася і своя матеріальна вигода.

З іншого боку, кияни знову влаштували Майдан проти львівських сепаратистів. А майдани Леоніда Львівна любила понад усе на світі. І заради цього вона навіть могла відмовитися від підтримки Львова.

Історія українських майданів сягає кінця XX століття. Звідтоді вони пройшли власну еволюцію — від студентських протестних рухів (першою була «Революція на граніті») до революцій диванних і фейсбучних. Розуміння марності «рвати душу і дупу» прийшло завдяки Фейсбучному майданові, що відбувся напередодні того, як її подруга Оліяна стала президентом, — тоді заварився невимовний срач і фейсбук закрився на сім днів. Здається, це так і назвали: «Семь дней, которые потрясли мир». Світ знетямився. Він не знав, що робити без фейсбуку. Світ приголомшено застиг: як тепер жити?! Минув день, минуло два... А тим часом життя тривало. І стало зрозуміло, що кінець світу вкотре відкладається. Тож поступово революції у віртуальному просторі стали немодними й неактуальними, а люди (насамперед кияни) захотіли реального адреналіну, тому знову почали виходити зі своїх закамарків — і житлових, і віртуальних — на світ божий, на вулиці, збиратися на площі Незалежності та на Хрещатику...

Але зараз мало хто пам'ятає ті часи. Ця інформація перебуває в обмеженому доступі — історію ж відмінили. Всі мають жити нинішнім днем. Дивитися у майбутнє замість проливати сльози над минулим або ж — що гірше — маніпулювати історичними фактами.

Власне, сьогодні такі деталі історії пам'ятала лише Леоніда Львівна та ще служби безпеки. Прості обиватели, як правило, знали тільки про те, що стало-

ся на їхньому віку, — про останній і передостанній майдани.

Здається, вже й не було особливих причин збиратися, проте — чи то бажання було величезне, чи то за інерцією — традиція підтримувалася. Особисто Леоніді Львівні найбільше сподобався четвертий чи п'ятий Майдан, після якого й стала президентом Оліяна, під час чиєї каденції й почав будуватися Вугледар.

А ось тепер, у нинішньому 2099-му, Леоніда Львівна, пакуючи на київський Майдан собі наметик, подумала, що, коли Львів спитає, чому вона за Київ, вона скаже: «Та я ж — Антимайдан!» Вона могла б сказати: «Я тітушка!», — але її ніхто не зрозуміє, цей архаїзм уже давно в законсервованому словниковому запасі. Тільки така древня руїна, як вона, пам'ятає його...

Леоніда Львівна повернулася думками до реальності. Летючий автомобіль плавно повернув до її маєтку, й нарешті на горизонті з'явилися обриси її вежі. Та нагадувала стару круглу водонапірну башту. Тільки гігантську. Лише так Леоніда Львівна могла приховати пам'ятник Артемові, який колись стояв над Святогірським монастирем, а тепер перебував на її території. Лише так вона могла вберегти його від зазіхань постнеоязичників, цих сепаратистів, які заплямували честь неоязичників.

І тут Леоніду Львівну ніби протнуло електричним струмом:

— Артем!!! — скрикнула вона, не на жарт налякавши ВОВУ-5, який був замріявся про Гаїну. — «АРиТиМ. АРиТиМ. АРиТиМ» — це ж Артем! Ось що хотів сказав мені Жоржик!

«АРиТиМ! Додому!» означає «поверни Артема додому, тобто на Святу гору».

Чесно кажучи, Леоніда Львівна давно вже збиралася це зробити (постнеоязичники на радість неоязичникам зникли, як роса на сонці), та все ніяк не доходили руки.

Історія появи пам'ятника Артему в її маєтку, що розкинувся на березі Сіверського Дінця, сягала часів, коли Українські Об'єднані Лібертати були просто Україною, країною-попелюшкою, яку всі навколо затюкували, як Роксолану в популярному серіалі «Пишне століття». А тоді до влади прийшла Оліяна, чий портрет тепер висить у холі вежі Леоніди Львівни разом з портретами Оксі-Анни, Іо-Анни та її власним. Звідтоді, ніби згадувана вже Роксолана з серіалу «Пишне століття», Україна сама почала всіх затюкувати, завела собі Вугледар і стала країною-королевою.

«Про що це я? — замислилася Леоніда Львівна. — Щось я відволіклася. Ага! Артем».

Артем — це був пам'ятник одному комуністичному богу в комуністичному язичницькому пантеоні. Встановили його в радянські часи на одному з пагорбів, що нависали над Святогірським монастирем. То був символ перемоги однієї релігії над іншою. Цей символ так довго височів над монастирем, що ченці вже приймали його за свого, мирно співіснуючи з ним десятки років. Ні він їм, ні вони йому не заважали, тому, коли після отримання країною незалежності монастиреві запропонували скинути ідола, ченці дуже делікатно натякнули новій владі, що цього робити не збираються. За стільки років співжиття з ним у святогірців з'явився забобон: мовляв, якщо знищити Артема, то почне руйнуватися їхня Святогірська твердиня.

Так тривало десятиліттями: влада змінювалася, ідеї позбутися Артема періодично виникали то у вигляді декомунізаційних проєктів, то як рух очищення

православної святині від єресі. Але все лишалося по-старому. Артем стояв, де його й поставили.

І, мабуть, так тягнулось би бозна-скільки часу, якби одного дня у Святі гори не прийшли постнеоязичники — адепти культу вшанування Артема. Ці хлопці з молодечим завзяттям почали влаштовувати на горі біля пам'ятника регулярні шабаші й виконувати якісь свої ритуали.

Це відбувалося якраз в епоху кінця світу, який згодом виявився не таким уже й кінцем, але менше з тим: монастир був цілковито знесилений боротьбою з постнеоязичниками і практично не мав сили захистити пам'ятник, з яким зрісся душею й тілом. Ченці писали до Константинополя, просили про допомогу, але там було не до того: йшли чергові розборки з Фьодор-Кузьміческом. Тоді святогірці звернулися до нижчої інстанції — до Києва, але там вистачало й своєї халепи: новий президент вирішив облаштувати в Києво-Печерській лаврі Міністерство фізичного та психічного здоров'я, тому ченцям довелося в терміновому порядку відступити в нижні печери. У Вугледарі, тобто у Вугледарському Лібертаті, в цілому провадилася світська політика: тут визначальним було гасло «Релігія — опіум для народу», а єдиним храмом визнавали Храм науки. Тому ченцям Святогірського монастиря й довелося змиритися з рейдерським наїздом постнеоязичників, від яких вони переховувалися у своїх печерах.

Одне слово, вдень біля підніжжя пам'ятника Артему відбувалися різні постановочні ігри, нафантазовані їхнім харизматичним лідером «преподобним Артемієм», про якого було відомо, що він розірвав дипломатичні відносини з неоязичницькою спільнотою, де перебував довгий час, після чого вирішив заснувати

новий культ. Через те, що над ним підсміювалися «старі» неоязичники, він намислив продемонструвати їм, а заодно всьому світові чудо.

«Преподобний Артемій» став переконувати своїх сподвижників, що необхідно зняти Артема з постаменту, як колись на Русі зробили з Перуном, і кинути його в Сіверський Донець, як Перуна колись пожбурили в Дніпро. Потім треба кричати якомога сильніше: «Видуби! Видуби! Видуби!» — і якщо він «видубить» (а це безсумнівний факт), значить, він бог. І тоді нехай неоязичники від заздрощів кусають собі лікті!

Натомість лікті собі кусали ченці монастиря.

Леоніду Львівну викликав настоятель, ігумен Савратій Вугледарський, коли на Артемівській горі щосили вищали та скреготали болгарки.

Леоніда Львівна хоч і була затятою атеїсткою, але різні релігійні культи толерувала, віддаючи належне провідній ролі релігії в домодерну та модерну добу. З усіма офіційними служителями всіх культів вона дружила, а ті її, у свою чергу, поважали й регулярно читали за неї молитви.

Найцікавіше те, що Леоніду Львівну поважав і постнеоязичник «преподобний Артемій». Насправді це був її колишній студент Віталька. Леоніда Львівна майже не сумнівалася у своєму магічному впливові на нього. Яким же було її здивування, коли Віталька заявив, що не дозволить їй втручатися в його рішення скинути Артема в Сіверський Донець.

— Ну-ну! — іронічно промовила Леоніда Львівна і стала спостерігати за вакханалією, що чинилася на Артемовій горі, за знавіснілими обличчями фанатиків, які хто камінням, хто сокирою, хто пилкою, хто бол-

гаркою, а хто й руками гамселили по Артему, намагаючись збити його з постаменту.

Артем не піддавався: пам'ятник разом з постаментом був заввишки 27 метрів і являв собою моноліт: бетонні брили, а всередині арматура. Його колись відливали частинами: спочатку робилася опалубка, потім арматура заливалася бетоном, далі сохла, а тоді на неї нарощувалася наступна частина.

Першою піддалася варварам проблемна рука Артема, яка ще в енні часи почала відвалюватись. Її неможливо було приліпити назад, бо формулу бетону, винайдену для «батька Артема» — Івана Кавалерідзе — династією Орленків, тоді ще не відновили. Жодним реставраторам не вдавалося «наживити» руку на «тіло» пам'ятника, її не сприймав бетонний «імунітет», тому вона була ахіллесовою п'ятою.

Отже, рука Артема під натиском постнеоязичників відпала. Цей факт не на жарт розпалив фанатів культу Артема. Видно було без збільшувального скла, що, навіть якби Віталька (тобто «преподобний Артемій») захотів це зупинити, йому б нічого не вдалося: його просто ніхто не почув би, а коли б і почув, то не послухався. Адже ніщо так не надихає натовп на безумство, як руйнування святинь.

Леоніда Львівна з цікавістю спостерігала і за «преподобним Артемієм», і за його сподвижниками — й раптом вирішила провести один психологічний експеримент. Уже багато років Віталька добивався офіційної реєстрації своєї релігії, що взагалі-то було нереально, адже, за переконанням Леоніди Львівни, релігія — це традиція. «Проіснуй сто років, як неоязичники, або дві тисячі років, як християни, — тоді й говоритимемо! — казала вона Вітальці. — А зараз ти всього-на-всього секта!»

Але тепер вона вирішила вдатися до підступу: підкликавши до себе «преподобного Артемія» (тобто Вітальку), вона пообіцяла зареєструвати постнеоязичників, якщо він зараз припинить це дикунство з пам'ятником. Його секті це було б надзвичайно вигідно, оскільки зареєстрована організація автоматично отримує право виступу в парламенті. А це потужний піар... Віталька подивився на неї спершу здивовано, потім перелякано, потім жалібно, потім зиркнув на фанатів, які якраз розхитували пам'ятник, потім увесь якось так обм'як, зіщулився й став малесенький-премалесенький. І замість того, щоб зізнатися в безсиллі, в тому, що зупинити їх у нього не вийде, виголосив: «Не можу. Святий Артем сам мене про це попросив».

Леоніда Львівна тільки й промовила, посміхаючись: «*Харашо!*» — і пішла до ченців у підземну церкву, в якій десь із сто років тому переховувалися сєпари. А раніше, років із сто п'ятдесят тому, туди водили групи радянські екскурсоводи, переконуючи наївних туристів, що це була велика камера тортур, де ченці катували не згодних із православ'ям. А ще раніше, кілька століть до того, там зупинялися запорізькі козаки, повертаючись після набігів на Ногайську орду. У підземній церкві Леоніда Львівна сказала ченцям:

— Потерпіть іще тиждень — і всі оці очманілі дурні приповзуть до вас на колінах відмолювати свої гріхи!

— Вони ж язичники! — недовірливо відказав ігумен Савратій Вугледарський.

— Вони *пост*неоязичники. Еклектика — це їхнє всьо!

— А як же Артем? — обурився ігумен. — Вони ж його в нас відберуть!

— Ваше преосвященство, щось ви мене дивуєте! Який Артем? Це ж у Святому Письмі написано: «Не сотвори собі ідола»?

— У нашому? — уточнив ігумен.

— Ну, не в моєму ж! — розвела руками Леоніда Львівна.

Від такого аргументу ігумен Савратій Вугледарський відчув себе присоромленим. Він відійшов, похнюпивши голову. Леоніда Львівна навіть пожаліла його: як же прикипіло серце ченців до Артема! Ох і прикипіло!

Посьорбавши квасолевого супчику з грибами в монастирській трапезній, Леоніда Львівна вийшла на світ божий і побачила, що від Артема лишилася одна довга, глибока й широка борозна — постнеоязичники перли його тягачем з гори аж до Сіверського Дінця.

Леоніда Львівна не полінувалася й видерлася на гору, де ще годину тому стояв Артем, щоб з цієї позиції зняти відео про те, як топитимуть ідола радянської епохи: вона мала намір оприлюднити в соціальних мережах яскравий прецедент сучасного варварства. Піднявшись на вершину пагорба, вона побачила, що постамент від пам'ятника залишився на місці разом з відірваною від коліна лівою ногою Артема. На постаменті промені сонця чітко відтіняли викарбувану пророчу фразу радянського бога:

ЗРЕЛИЩЕ НЕОРГАНИЗОВАННЫХ МАСС
ДЛЯ МЕНЯ НЕВЫНОСИМО.

І підпис:

А.

Леоніда Львівна застигла, ошелешена новим прочитанням цього, треба сказати, улюбленого її вислову.

— *Нє в бровь, а в глаз*! — замислено промовила вона. — Як же ти, Артеме, примудрився самому собі навіщувати погибель!

Леоніда Львівна не розгубилася й дала розпорядження ВОВІ-3 (тоді ще в неї було третє покоління ВОВИ) забрати постамент з ногою і відірвану руку постнеоязичницького бога до себе у маєток.

Тим часом прибічники культу затягли нещасного Артема на міст через річку Сіверський Донець. Він там ледь умістився.

Леоніда Львівна замилувалася статуєю: як же Кавалерідзе вправно створив оптичний обман! Здаля пам'ятник видається складеним із шарів, і лише з близької відстані бачиш, що він увесь рубаний, а форми в нього — квадратні...

Постнеоязичники, як ті бурлаки на Волзі, під скандування «І-і-і раз! І-і-і два! І-і-і три!» перевалили Артема через поручні.

Він більше не опирався дикунам і з почуттям власної гідності пішов під воду. Сіверський Донець на той час, завдяки успішним екологічним проєктам, став судноплавним, тому гігантський пам'ятник занурився з головою.

— Видуби! Видуби! Видуби! — зарепетували постнеоязичники, перебуваючи в кульмінаційній точці свого емоційного збудження.

Леоніда Львівна засікла час. У ній розгорівся дослідницький інтерес: цікаво, скільки потрібно часу, щоб покоління середини XXI століття (серед яких, до речі, були люди з вищою освітою) змирилися з законами фізики?

— Ви-ду-би! Ви-ду-би! Ви-ду-би! — несамовито дерли горлянки послідовники культу Артема, перехи-

лившись через поруччя містка, деформовані від ваги пам'ятника.

Взагалі цей місток і не таке бачив, адже він стояв «на кістках» меценатів монастиря. Річ у тім, що на монастирському кладовищі колись були поховані князі, графи та інші знамениті родини. За досить щедру пожертву ченці доглядали ці могилки навіть у роки Радянського Союзу. І лише в середині 1970-х, коли зводили міст через Сіверський Донець — а це було за часів правління Бровастого, — бульдозери згорнули всі надгробки й на них поставили той місток. Тож стоїть він на князівських могилах, і нічого йому від того не сталося...

Леоніда Львівна подивилась на годинник: минуло двадцять хвилин відтоді, як скинули Артема в річку.

— Ви-ду-би! Ви-ду-би! Ви-ду-би! — все ще вимагали від Артема постнеоязичники.

Але той як головний герой «видовища неорганізованих мас» проігнорував їхню вимогу.

Леоніда Львівна й сама шкодувала за Артемом. Як тепер уявити без нього культурний ландшафт Святогір'я? Тим більше, що цей пам'ятник був частиною її сімейної історії.

Колись, коли ще не було мосту через річку, а в монастирі розташовувався грязьовий курорт (це була епоха чи то Раннього, чи то Пізнього Бровастого), сюди добиралися не знизу, а згори. І от якось із Краматорська виїхав ескорт з начальством із самого Києва. Щоб машини з київськими водіями не заблукали манівцями Святих гір, на верхівку пам'ятника Артемові заліз хлопчина й узявся сигнальними прапорцями вказувати дорогу. А коли парад машин успішно виїхав на спуск, той відчайдух став на руки — прямісінько на голові Артема, чим увів у раж усю київську

делегацію, і не тільки її, а й головну лікарку грязьолікарні, яка, будучи ля фам фаталь, цієї ж ночі затягла хлопчину до свого ліжка. Героя звали Левко. І став він батьком дівчинки Леонідочки...

Леоніда Львівна знову зиркнула на годинник: минуло вже сорок хвилин від моменту офірування Артема Сіверському Дінцю.

«Цікаво, якою є межа людської тупості?» — запитала вона себе подумки, спостерігаючи за юрбою фанатиків.

— Ви-ду-би! Ви-ду-би! Ви-ду-би! — їхні вимоги тепер переросли в прохання, а потім — у благання.

Природно, з боку Артема — нуль реакції.

— Ви-ду-би! Ви-ду-би! Ви-ду-би! — послідовники культу, здається, вдалися до шаманського камлання.

Знову не подіяло.

Нарешті постнеоязичники втомилися, втихомирилися й понуро розбрелися хто куди.

— Одна година десять хвилин, — констатувала факт Леоніда Львівна. — Ну що ж, — промовила вона до себе, — якщо для Артема нестерпним було видовище неорганізованих мас, то для мене нестерпним є видовище *неосвічених* мас. Прийшов час повертатися в Університет «Вугледар»!

От, власне, після того випадку Леоніда Львівна й відчула важливість своєї місії сповна... Вона зрозуміла, що більше на спорожнілій горі їй робити нічого, тож почала обережно спускатися до монастиря.

Яким же було її здивування, коли її прогнози щодо повернення постнеоязичників у лоно церкви-матінки справдилися не через тиждень, а «прям щас»!

Біля входу в храм вишикувалася рівнесенька слухняненька черга послідовників культу Артема в очікуванні охрещення...

«Ти знаєш, Артеме, — звернулася подумки до потонулого радянського бога Леоніда Львівна, — мушу визнати, що видовище *організованих* мас так само огидне, як і видовище неорганізованих! Тож прощавай, друже! Тобі тут робити нема чого!..»

І вона рушила додому здійснювати місію.

Але на цьому історія з Артемом не закінчилася.

Леоніда Львівна вже трохи була заспокоїлася після святогірсько-артемівського стресу, працюючи дні й ночі у своєму маєтку (тоді це був звичайний дачний будиночок на березі Сіверського Дінця). І от якось теплого надвечір'я, виснажена інтелектуальною діяльністю, вона вийшла на берег річки...

Сіверського Дінця не було видно за товщею туману, зате було чути: вода ліниво хлюпотіла й доносила десь із плавнів запах мокрого очерету.

Перед нею стояв вибір: лишитися на березі, посидіти на кріслі-гойдалці, закутавшись у легкий плед від комарів і попиваючи маленькими ковточками віскі, запопадливо поставлене ВОВОЮ-3 на круглому столику на зеленій траві, чи побродити у воді...

Леоніда Львівна подумала-подумала й вирішила скористатися послугами човна: після двотижневої роботи за столом їй не завадило б трохи розім'яти м'язи, попрацювавши веслами.

Вона залізла в човен, відштовхнулася від берега й повеслувала, скерувавши човен праворуч — у плавні. Там, якщо правильно лоцманувати, можна дістатися до острівців заплавних лісів, де вона весною збирає конвалії. А влітку нічого не збирає. А якщо неправильно лоцманувати, то можна збитися з маршруту і забрести в латаття. А якщо повеслувати ліворуч — можна маневрувати поміж жмутками очеретів в очікуванні зустрічі з дерев'яним місточком.

Леоніда Львівна працювала веслом акуратно, без фанатизму, скерувавши човен на піщані острови в заплаві, аби не загубитися в напрочуд цупкому тумані. Ось так поволі пливучи човном, вона дочекалася, поки туман не почав розсіюватися. Але не виявила заплавних лісів. Натомість човен став тикатись у кущі очеретів, що жмутками стирчали з ледь заболоченої води. Леоніда Львівна не розгубилася й узялася виглядати дерев'яний місточок. Але і його не було. Натомість (приблизно через десять хвилин після маневрування серед очерету) човен уперся кормою у щось сире, твердюще, брудно-біле, здоровенне й рифлене. І ось це «щось сире, твердюще, брудно-біле, здоровенне й рифлене» нагадало їй НЛО.

— ВО-о-о-ВА-а-а! — заверещала Леоніда Львівна, активно працюючи веслом, щоб розвернути човна назад.

Зустріч з прибульцями в цей момент життя її аніяк не цікавила.

Човен усе не розвертався, ба більше — його борт неначе магнітом притягувало до білої холодної поверхні «літаючої тарілки».

— ВО-о-о-ВА-а-а! — зарепетувала Леоніда Львівна знову.

ВОВА-3 був здорованем багатирської статури, проте надто повільним і неповоротким. Поки він настроїв джіпіес на Леоніду Львівну, поки доплентався до неї — та вже вискочила з човна й по мілині вибрела з плавнів.

ВОВА-3 допоміг Леоніді Львівні, яка вже наковталася води й навіть подавилася сухою травою, вийти на берег, а сам пішов досліджувати «НЛО».

Не встигла Леоніда Львівна випити третю склянку віскі, як з туману виплив ВОВА-3, несучи на руках 20-метрову скульптуру Артема.

Леоніда Львівна завмерла зі склянкою в руці:

— Таки видубив! — тільки й спромоглася промовити вона...

Звідтоді Артем «жив» у неї.

ВОВА-3 висушив його, вичистив, підрихтував, укріпив на постаменті, ним же принесеному зі Святих гір, і спорудив навколо нього круглу вежу з червоної цегли, що нагадувала величезну водонапірну башту.

З того часу минуло ого-го-го скільки років! Давно вже слід було повернути Артема на своє місце, давно вже культурний ландшафт Святих гір потребував відновлення.

Леоніда Львівна потерла руки.

А ось тепер вона це зробить! Раз Жоржик сказав (а він був іще той провидець!), значить, прийшла година. 2099 рік — найкращий час, щоб добряче підготуватися до нового століття і до нового витка розвитку цивілізації.

Сумно буде їй прощатися з Артемом. Але що вдієш: треба вміти жертвувати собою заради ідей!

Леоніда Львівна всілася у старовинне крісло-гойдалку серед свого двору, вкритого . споришем, і стала милуватись Артемом перед розлукою. Після винайдення Волнушкіним матеріалів невидимості та заміни звичайної цегли вежі на гібридну це було технологічно неважко: ВОВА-5 майстерно налаштовував прожектори, щоб світло заломлювалося під відповідним кутом (який забезпечував невидимість цегли), вежа «зникала» і залишався лише Артем.

Щоб зробити приємне Леоніді Львівні, ВОВА-5 заліз на верхівку Артема і став на руки донизу головою...

Леоніда Львівна пустила сльозу...

...Її замилування Артемом і ВОВОЮ-5 було насильницьким чином порушено — перед Леонідою Львівною з'явилася голограма, що ніжним жіночим голосом повідомила:

— Вас викликає «Товариство безсмертних». Дозволяєте прийняти виклик?

Леоніда Львівна вже й забула про чергову нараду, призначену на сьогодні.

Вона важко зітхнула і махнула рукою:

— Валяй!

Чудовий настрій, що склався після її відвідин улюбленого Жоржика й підкріплений спогадами про Артема, радісним передчуттям участі в іще одному київському Майдані та споглядання пам'ятки архітектури світового значення, було по-варварськи зруйновано гнітючою необхідністю спілкування із собі подібними — безсмертними.

«Товариство безсмертних» (або, як вони самі себе саркастично називали, «Братство голих землекопів») — це була спільнота людей, об'єднаних за принципом «хіба хочеш — мусиш».

Сімдесят років тому всі вони — представники різних культур і різних професій — потрапили в групу обраних: за особливі заслуги перед земною цивілізацією їм було запропоновано стати учасниками експерименту з генетичної корекції, а точніше, з видалення гену старіння. Ось і живуть вони всі безкінечно, не старіючи, й невідомо, чи взагалі колись помруть. Кожному з них по 150—170 років, і що характерно: здо-

ров'я в них — як у тих голих землекопів, за чиєю генетичною схемою було відредаговано їхні гени, — стабільно незмінне. Єдина смерть, яка була їм доступна, — насильницька.

Спочатку було їх семеро. Тепер лишилося четверо. Перший «відколовся», коли зрозуміли, що в його випадку експеримент не вдався. Він помер щасливим — від старості. Двоє інших наклали на себе руки.

Сімдесят років постійного спілкування зробили членів «Товариства безсмертних» близькими людьми. Вони знали одне про одного майже все: за ці роки вдосталь наслухалися потаємних сповідей — набагато більше, ніж їхні рідні.

Більшості з них життя вже так остогидло, що вони не знали, що з ним робити.

Це Леоніда Львівна постійно вигадувала собі різні розважалочки в житті: щось творила, а коли їй це набридало — починала руйнувати створене, а коли опинялася біля старих розбитих ночов — загоралася ідеєю винайти щось нове.

Але не всі мали такий характер. Інші хандрили, депресували, психували, кололися, дуріли.

Хоча не завжди було так.

Перше десятиліття їхнього співжиття після успішного проведення операцій було сповнено активним спілкуванням — з частими відвідинами одне одного, з листуванням, напівжартівливими втечами та переховуванням від лікарів і науковців, які їм надокучали своїми обстеженнями. Взагалі це було досить весело й по-молодецьки завзято.

На другому десятку років їхні зустрічі — реальні чи віртуальні — не те щоб порідшали, але проходили без особливого ентузіазму; їхнє життя, яке обіцяло

бути безкінечно цікавим і захопливим, виявилося рутиною.

Третє й четверте десятиліття були якимись безініціативними — з великими перервами у спілкуванні. Безсмертні почали розуміти, що життя прекрасне, коли воно скінченне.

У цей час особливо надокучливою здавалася опіка лікарів — у безсмертних складалося враження, що вони живуть в акваріумі. Тож вони збунтувалися і почали вимагати приватності! Науково-медична спільнота, зацікавлена в дослідницькому спостереженні, згуртувалася проти них: має бути порядок! Здійснено унікальний багатомільярдний експеримент, і безсмертні тепер належать не собі, а науці. І тут сталося несподіване, але цілком логічне: двоє з безсмертних вирішили скоїти самогубства, всі решта активно включилися в їх підготовку. Взагалі-то, це було задумано як колективне дійство, як акція протесту проти насилля медиків і науковців, однак у кінці не всім вистачило духу покінчити з собою. Пішло з життя лише двоє.

Після того наукова спільнота дала безсмертним спокій, «вирвавши» у них для себе право щорічного медичного обстеження.

Безсмертні відсвяткували перемогу, однак раділи недовго. Депресія, хандра, апатія, розчарування поглинали майже весь їхній час. Відмовившись від сторонньої допомоги, вони раз на тиждень збиралися, щоб обмінятись новинами та в разі потреби надати комусь із них підтримку. Вони так довго знали одне одного, що, аби вирішити якесь питання, їм достатньо було обмінятися кількома фразами.

От і сьогодні...

Леоніда Львівна (та й не тільки вона) здогадувалася, про що піде мова: один із безсмертних ось уже півроку безрезультатно добивався дозволу на евтаназію. Зараз йому наче дозволили, але з умовою, що на це погодяться всі члени «Товариства безсмертних».

Тож розмова тривала три хвилини.

1: — Привіт усім!

2: — Привіт!

3: — Ага!

4: — ...

1: — А ти чого мовчиш?

4: — ...Ну, привіт... А ти чого либу давиш?

1: — *В прєдвкушеніі*. Всі в курсі?

2: — Ну так...

3: — В курсі, в курсі... Не тягни!

4: — ...

1: — ...А ти чого?

4: — Вроді в курсі...

1: — То — як?

2: — Я — за!

3: — Я — за!

4: — ...

1: — ???

4: — Та за я, за! Хіба і так не зрозуміло?! Чого причепилися?

1: — Так би й сказав! У нас — протокол.

4: — Пішли ви...

1: — Рішення ухвалено!

Леоніда Львівна відключилася:

— Хух!

Можна збиратися до Києва.

Вона підійшла до улюбленого столика з антикварним програвачем, витягла стару вінілову платівку,

поставила на кружальце, включила — і з усіх колонок по будинку рознеслося:

Я шахтарочка мала,
Звуть мене Маруся.
В мене чорних брів нема,
Та я й не журюся!

З вулиці в дім забіг ВОВА-5:

— Леонідо Львівно! Ви включили «громкую связь»!

— А-а! — махнула рукою та в алкогольному дурмані. — Мені вже всьо равно!

ЧАСТИНА ДРУГА
«КОМЗОМОЛЬСЬКА ЗОРЯ»

Розділ 1
І ЗНОВУ ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ

Першим з летючої маршрутки, що зазнала аварії під час шаленої грози, вибрався Васильківський. Дощ періщив як дурний.

Після двогодинного очікування Малою університетською радою на допомогу (яка так і не надійшла) та після невдалих спроб зв'язатися із зовнішнім світом на оперативній нараді було вирішено провести розвідку. Кандидатури навіть не обговорювалися: це мала зробити найменш травмована під час падіння летючого апарату людина, а нею виявився Васильківський.

Щодо інших, то картина склалася така: Кларисса з вивихненою щелепою стогнав; Гаїна тремтіла, перебуваючи в посттравматичному шоці; Леоніда Львівна на передньому сидінні, втупившись у могутній стовбур дерева, що стовбичив у десятьох сантиметрах перед її очима, з періодичністю раз на десять хвилин скиглила: «Ну чому я не розбилася?»; Абдулла, заюшений кров'ю, тримав ніс догори; Волнушкін про аварію ще нічого не знав, бо спав сном немовляти, не відійшовши від уколу сильного снодійного, яким його напхали на час дороги до Києва.

Вилазячи з маршрутки, Васильківський пошкодував, що Леоніда Львівна відмовилася взяти з собою ВОВУ-5: той відразу з'ясував би всі технічні питання,

просканувавши своїм оком летючу маршрутку, розвідав би околицю, надав би першу медичну допомогу потерпілим.

Щойно Васильківський опинився назовні, й без того рясний дощ, як на зло, ушкварив з потрійною силою. Підштовхуваний інстинктом самозбереження, він попхався назад у маршрутку — аж тут небо розпанахала блискавка й на мить освітила околицю. Васильківський завмер і фотографічно закарбував картинку: їхня маршрутка лежала на дні якогось дивного каньйону із зарослими лісом схилами, заплутавшись у гіллі поваленого нею ж дерева. А на кручі над ущелиною проглядала з-за дерев верхня частина будівлі круглої форми. І була вона, та будівля, такою заманливо близькою, що Васильківський, незважаючи на дощ, розвернувся й кинувся дертися схилом у її напрямку.

Схил виявився дуже стрімкий, порослий деревами, — Васильківський хапався за них, підтягуючись угору, або ж лягав на стовбури спиною для перепочинку (через крутизну гори дерева росли не перпендикулярно, а нахильцем). Якщо ж він не дотягувався до дерева, то хапався руками за жмутки трави й різав долоні стеблами. Ноги ковзали, бо під шаром глиці та прілого листя була глиниста земля, яка, обліпивши кросівок, перетворювала його на гирю.

Васильківський, що звик до чистенького, сухенького, охайного, позбавленого будь-якого екстріму середовища, спершу відчув шок, потім шок перейшов у відчай. Але далі Васильківський переконав себе, що в нинішній ситуації, крім нього, нікому було цього зробити, тому відчував себе героєм...

Ототожнення себе з героєм надихнуло його на майбутні подвиги.

За півгодини відчайдушної боротьби зі слизьким стрімким схилом його охопили неймовірні емоції. Лігши на березу, щоб укотре перепочити, й попередньо знявши маленький, майже дитячий наплічник, куди Леоніда Львівна, випроводжаючи його в дорогу, вклала пляшечку віскі «для прогріву», Васильківський вирішив проаналізувати ці свої нові відчуття.

Він уперше в житті опинився під дощем. Не те щоб він не знав, що таке дощ, — просто у Вугледарі ніколи не потрапляв під нього: вугледарці проводять дощовий час, як і всі цивілізовані люди, або в приміщеннях, або у транспорті. Виявляється, опинитися під дощем не лише цілком можливо, а й прийнятно! А побабратися в грязюці — це взагалі незрозуміла, але насолода!

«Так що — вперід, Васильківський, тільки вперід, мій герою!» — як сказала б йому Ф'ю.

Образ її рожевих вій з'явився перед Васильківським і, ніби світоч, повів його нагору, до мети.

Він подумав, що якби Вугледар побачив його, свого інженерного бога, в цьому стані, то жахнувся б. Єдиною, кому це сподобалось би, була Ф'ю. Міксгендери любили природу в її первісному вигляді.

Останні метри здирання схилом виявилися для Васильківського найтяжчими, однак яким було його задоволення, коли він опинився перед входом до круглої будівлі й у спалаху блискавки прочитав великий напис:

САНАТОРІЙ
«КОМЗОМОЛЬСЬКА ЗОРЯ»

Мокрий одяг обліпив тіло, цівки бруду стікали по обличчю, руки й ноги були вкриті розмоклою глиною, але... але адреналін зашкалював!

Він спробував відчинити важкі дубові двері, проте ті не піддалися. «Замкнені?» — з подивом подумав Васильківський, проте вроджена інженерна кмітливість підказала йому підважити їх, і вони, важко зітхнувши, впустили несподіваного гостя у будинок.

На порозі лежав кошик з бахілами, а в куточку стояла маленька металева лопатка. Васильківський зметикував, що слід лопаткою зішкребти глину, а потім вдягти бахіли. Він так і зробив.

У ніс вдарив незнайомий запах затхлості. Васильківський роззирнувся й побачив, що опинився у великому круглому вестибюлі, схожому на величезну водонапірну башту — на кшталт тієї, де Леоніда Львівна ховає свого Артема. Але замість комуністичного бога в санаторії «Комзомольська зоря» панував порожній простір з дверима по периметру. Вгорі — Васильківський помітив це у спалаху блискавки — був скляний дах, а кожен поверх позначали бетонні поруччя.

Вхідний хол освітлювали тьмяні бра, вириваючи з темряви ікласті голови опудал тварин, почеплені на оббитих лакованими дерев'яними дошками (або, як колись казали, вагонкою) стінах. Поміж опудал було розвішано різні види зброї, назви яких Васильківський, звичайно ж, не знав. Міг лише розрізнити за загальним виглядом: пістолети, рушниці, мисливські двостволки, арбалети, луки... А це... що це таке? Невже автомат Калашникова? Схоже. Треба буде у Кларисси спитати.

«Який цікавий ретростиль!» — подумав Васильківський.

У залі нікого не було.

— Агов! — гукнув Васильківський.

Акустики — нуль. Здавалося, що великий круглий килим, який лежав на підлозі в холі, з брижами від

нерівномірного старіння матерії, а також ці оббиті дерев'яними панелями стіни всотують усі голоси.

Васильківський озирнувся навколо.

— Агов!

Звук моментально абсорбувався стінами та килимом.

— Агов!

Васильківський розгледів у напівтемряві великий стіл, схожий на готельну рецепцію, й кинувся до нього, при цьому перечепившись за довгу пацьорку, що висоталася з килима.

— Агов!

На столі він завважив маленьку кнопку і, трохи повагавшись, натиснув на неї.

Залунав різкий звук електричного дзвінка, від якого, здавалося, здригнулась уся будівля.

З-за дверей поряд зі старомодною дошкою для ключів почулося тигряче ревіння:

— На хрєна-а-а!..

Васильківський здригнувся. Вся його розслабленість та ейфорія миттю розчинилися в повітрі.

З дверей, як ведмідь з барлогу, вивалилася кругленька... жіночка... Можна було б назвати її тіточкою, але так він називав двох своїх «мам»: «тіточку Ассоль» і «тіточку Амелі».

Цю особу можна було б назвати «бабенцією» — це слово він двічі чув від Леоніди Львівни, коли та озирала себе у дзеркалі. Але, здавалося йому, воно не зовсім пристойне, особливо стосовно представниць жіночої статі.

Жіночка на вигляд могла мати й двадцять років, і тридцять, і навіть сорок. Одягнена вона була в тигрово-леопардовий прикид: лосини й оверсайз-блузка. На голові — якийсь кандибобер зі скрученого в один жму-

ток волосся, затягнутий капроновою сіточкою. Оцей зсунутий набік кандибобер, залишки з'їденої помади на губах і розмазана туш навколо очей свідчили про те, що жіночку по-насильницьки вирвали з солодкого сну після сп'яніння першого ступеня.

— От шо нада? — визвірилася тигрицею жіночка. — От шо тобі приспічило в час ночі заїжджати в цю жопу?!

Васильківський відкашлявся. Він побачив золотого зуба поміж решти білих, і в нього відразу виникли асоціації з ВОВОЮ-5.

«Мабуть, це ро́бот! — зрадів він. — Дуже креативний дизайн! Це, мабуть, андеграундні інженери. А на вигляд як жива!»

— Хто тебе робив? — спитав він делікатно.

Це було стандартне запитання інженера до ро́ботів, коли треба було дізнатися їхній технічний «родовід».

Тигриця відкрила пащеку:

— Нє, ну я офігєла! Це ти для цього перся до чорта на кулічки, шоб розпитать мене, як то було, коли мій папашка, а точніше, один із них, сп'яну переплутавши на автозаправці двері «ме» і «жо» й побачивши там мою мамашку, шо мила брудною тряпкою підлогу, заліз на неї, а вона, вмісто того, шоб подумать про свого законного муженька, тобто мого папашку номєр два, з яким ше утром злягалася в сімейному ложі, замість дати папашці номер один по морді, — вона затягла його в кабінку і зробила мене прямо на грязному унітазі. А потом вечором поперлася на діскотєку, думаючи, шо вона ішо дєвочка, і зґвалтувала нєвінного подростка, шо также є моїм папашкой — номєр три. І ти із-за цього перся сюди, шоб про це все дізнатися? Ну ти й мудак!

Васильківський дивився на неї, кліпаючи очима й намагаючись зрозуміти, про що взагалі мова.

— Вибачте, тут готель? Я все правильно зрозумів? Нам з друзями потрібна ночівля.

— Ну ти й урод! Ти шо, думаєш, шо тут забігаловка? Це са-на-то-рій! Прілічноє мєсто. Путьовка є?

Васильківський не знав цього слова, але точно знав, що «путьовки» в нього немає.

Він заперечливо похитав головою.

— А курсовка?

Такої кількості незрозумілих слів Васильківський злякався.

Тим часом хазяйка санаторію почухала собі маківку, залізши рукою під кандибобер, лягла знесилено грудьми на стійку рецепції — і раптом її осяяв здогад:

— Може, ти теє..?

Вона ще раз, наче не вірячи власним очам, обдивилася його.

— Ти, бува, не з Вугледару?

Васильківський зрадів і на знак згоди закивав головою.

Вона подивилися на нього зовсім іншим — цілком тверезим — поглядом.

— Чуєш, не знаю, як ти сюда попав, але тобі лучче звідси теє...

— Що-що?

— Шуруй отсюда подальше!

Здається, дамочка щойно порадила йому повертатися до своїх.

Васильківський уявив, як з такими новинами прийде назад до розбитої повітряної маршрутки, і відчув себе ні в сих ні в тих.

— Ну, будь ласка! — заканючив він. — Ми після аварії — змучені, поранені. Нам потрібна медична

допомога. Нам треба десь переспати. А вранці ми від вас поїдемо! Обіцяю!

— Як? — розреготалася тигриця в людській подобі.

— Нас знайдуть. Думаю, нас уже шукають. Та хіба це проблема?

Хазяйка санаторію, лежачи грудьми на стійці, затряслася.

То був гомеричний сміх.

Васильківський похолов.

— Дєтка, ти в Пісках Удайських!

Васильківський зациpенів.

Не може бути! Чесно кажучи, він думав, що Піски Удайські — міф, страшилка, якою лякають наївних вугледарців. Піски Удайські — це місце, де живуть, за різними варіантами міфу, чи то старовіри, чи то полтавські ковбої. Це місце, де курсують підземними тунелями поїзди-привиди. Це в будь-якому разі дуже небезпечне місце, така собі «чорна діра», де час від часу зникають вугледарські летючі маршрутки й ніколи звідти не повертаються.

...Отже, це не міф! У Васильківського на голові заворушилося заліплене глиною волосся.

Він уже розвернувся з наміром побігти назад до маршрутки, як раптом піскоудайська тигриця зупинила його:

— Стой, раз-два!

Васильківський завмер.

— Це шо в тебе там? — спитала дамочка.

Васильківський, не розуміючи, обернувся.

— Шо в тебе там стирчить із рюкзака, питаю?

Васильківський не відразу здогадався, що мова йде про пляшку від Леоніди Львівни.

— Віскі...

— Віскі... — зачаровано повторила хазяйка санаторію, а потім рішуче додала: — Ну, харашо! Уболтав! Лишайтеся на ніч. Тільки до ранку! Бо завтра в обід сюди завалюють комзомольці. А мені ше за вами, серунами, прибрати нада.

— Тобто... — Васильківський боявся повірити, що таки виконав місію, покладену на нього друзями, виправдав надії Леоніди Львівни. Він знайшов притулок! — Дякую! Дякую! Дякую! — щонайчемніше промовив він, уклавши у свої слова якомога більше вдячності.

— Ти теє... — замість прийняти подяку, пробурчала хазяйка санаторію. — Віскарь сюда давай!

— Вибачте, що?

— Ну, віскі, дурачок вугледарський!

— А-а-а! — Васильківський дрижачими пальцями похапцем розщепнув наплічник. Витягнувши пляшку, він обхопив її спітнілою рукою за горлечко, підніс над головою, аби дамочка отримала візуальне задоволення від свого трофею, — і тут...

...і тут пляшка з віскі вислизнула у нього з рук!

Там-па-ра-пам!

Васильківського накрила хвиля адреналіну, рясно змочивши щойно висохле чоло. Його охопив звірячий страх. Він із жахом уявив, що зараз буде...

Але раптом сталося неймовірне.

Дамочка в тигрячих лосинах і леопардовій синтетичній блузі вмить перетворилася з великої неповоротної ведмедиці на тих, чиє бойове забарвлення вона на собі носила (тобто водночас на тигрицю і леопардицю), кинулася на дзеркальну стійку рецепції, проїхала по ній на пузі й зловила пляшку віскі в 10 сантиметрах від підлоги.

— Респект! — тільки й спромігся промовити Васильківський.

Хазяйка санаторію, що за мить до того готова була з автомата Калашникова розстріляти гостя на місці через його неоковирність, трохи пом'якшала від компліменту й примирливо пробурчала:

— Це Піски Удайські, дєтка, а не якийсь там Вугледар!

Вона все ще мальовничо лежала на стійці, магічним чином знову перетворившись з леопардо-тигриці на ведмедицю, й кректала:

— Ну, давай, дурачок вугледарський, поможи дамі злізти!

Це виявилося справою нелегкою, але вдячною, бо жіночка, ніжно погладжуючи пляшечку, спитала:

— Тебе як хоч звати?

— Васильківський...

— Васильківський... — промовила вона голосом, подібним до вуркотіння голубів. — Дурачок!..

«Я не дурачок, — образився Васильківський, — я — герой!» Але вголос не наважився це сказати.

Васильківський не знав, як поводитися в новому для нього просторі, тому про всяк випадок був покірним і обережним.

— А я — Анжеліка! — дамочка знову вляглася грудьми на стійку, і її «А я — Анжеліка» прозвучало як «муррр».

— Ага! — неуважно відмовив Васильківський.

— Шо «ага»? — незадоволено шарпнула його за руку хазяйка санаторію. — Анжеліка Маркіза Ангелів, между прочім. Пойняв?

— Так!

— Повтори!

— Анжеліка Маркіза Ангелів.

— Отож-то!

Вона знову окинула лагідним поглядом Васильківського й навіть поправила на голові свій кандибобер.

— Скільки вас там, з Вугледару?

— Шестеро.

— Ого! — витріщила баньки дамочка. — А на чому ж прилетіли? На коврі-самольоті? — і вона розреготалася своєму дотепному жарту.

Васильківський із вдячністю оцінив лінгвістичні уроки Леоніди Львівни, яка роками «тероризувала» Малу університетську раду своєю говіркою, неполіткоректною стосовно ро́ботів. Ось коли йому знадобилася ця наука розпізнавати подібні абстрактні мовні конструкції. Тож він заперечно замотав головою.

Дамочка блиснула золотим зубом:

— Та знаю, знаю, що на своїй довбаній летючій маршрутці! А де вона?

— Тут недалеко, в каньйоні... — невпевнено пробелькотів Васильківський.

— «В каньйоні»! — перекривила його Анжеліка. — Запиши собі на лобі: у піскоудайських кавбоїв каньйонів нема. А те місце, куди ви впали, називається Бабгалин яр. Пойняв?

— Пойняв.

— Харашо, — примирливо резюмувала хазяйка санаторію. — Анжеліка сказала — Анжеліка здєлала. Шість кімнат за вами! Але шоб завтра вранці і духу вашого тут не було! Ясно?

— Ясно! Ясно! — кивнув Васильківський і кинувся до дверей повідомляти радісну новину друзям.

— Стой! Раз-два! — скомандувала Анжеліка Маркіза Ангелів.

Васильківський сполошено обернувся до неї і зиркнув жалібно: невже угода зірветься?

— Ти весь багном зальопаний, як льоха в калабані. Хочеш, дам сухий одяг?

Васильківський розумів, що має дивний вигляд у своєму велюровому сизо-голубому костюмі, обмазаному рудою глиною, однак справа порятунку друзів стояла у нього в пріоритетах.

— Потім, потім! — замахав він руками і знову кинувся до виходу.

— Стой! Раз-два! — знову гарикнула Анжеліка.

«Ну, що ще таке?!» — хотів було огризнутися Васильківський, проте стримався. Чемно повернув голову в її бік.

Анжеліка вийшла з-за стійки рецепції.

— Дай-но я тебе проведу, — сказала вона.

Васильківський зміряв оком її поставу й відзначив, наскільки потужним може бути оптичний обман: за стійкою жіночка здавалася опасистою, а зараз перед ним постала — як би це сказати? — «колхозніца» з пам'ятника Мухіної, зображення якого висить у Леоніди Львівни вдома в кабінеті.

— Ти чо зириш? — здивувалася вона його здивованому поглядові.

— У вас така постава... — захоплено зізнався він.

— Чумацька! — з гордістю заявила вона.

Вони вийшли на свіже повітря, насичене озоном.

— Чумацька? — перепитав Васильківський, пошкодувавши, що поряд немає Кларисси, який пояснив би йому, хто такі чумаки.

Анжеліка, помітивши сум'яття гостя, сама пояснила:

— Це стародавня історія. Ше до того, як не було залізниць, по нашій неньці Україні їздили чумацькі

валки — перевізники всякого краму з півночі на південь і назад. Валки — це такі поїзди, тіки складалися вони з мощних транспортних возів, шо називалися мажами. З отакенними колесами! — Анжеліка показала рукою, якими заввишки були колеса: десь на рівні її талії. Тон її був цілком миролюбний. — А тягли це все такі здоровенні корови — воли називаються. Їстєствєнно, хто міг таким управляти? Лише такі богатирі, як мої Ангєли... Не переживай, я тебе ще з ними познакомлю... І, соотвєтствєнно, жінки в них були не дюймовочки, а такі, шо могли підсобити своєму мужику, єслі шо, — і колесо поміняти, і волу роги скрутити. Отака-о наша чумацька порода! — з гордістю завершила вона. — Фамілія в мене Чумак, усьок?

— Усьок, — не розуміючи самого слова, але вловивши контекст, кивнув Васильківський.

— А тепер ми — гроза усієї Комзомолії. Нас називають піскоудайськими кавбоями.

— А-а-а, — пройнявся повагою Васильківський. — А Комзомолія — це що? — уточнив він делікатно.

— Як — шо? Наша тіріторія! Страна наша ніоб'ятна.

— А-а-а! — імітуючи розуміння, протягнув Васильківський.

Вони вже стояли перед стіною чагарнику.

— Пірнай он у ту нірку! — зненацька обірвала розмову Анжеліка Чумак і показала кудись у заростi. — Там є стежка.

Васильківський, хоч убий, ніякої нірки не бачив.

— Куди? — перепитав він.

— Та ось-осьо! — майже ткнула його головою в кущі Анжеліка. — Дурачок вугледарський!

Васильківський після стількох разів уже майже не образився на «дурачка», натомість був дуже вдячний

за пораду: за кущами виявився чистий спуск на дно каньйону. І він просто з'їхав на сідницях по глинистій ковзанці прямісінько до розбитої летючої маршрутки!

Мала університетська рада зустріла його з неприхованою радістю з присмаком тривоги. У маршрутці запітніли вікна від задушливого повітря. Чомусь колеги Васильківського ухвалили дурнувате рішення зачинити двері маршрутки й забарикадуватися.

— Де ти пропадав? — кинулася до нього Гаїна.

— Ти вернувся, хабібі! — торсав його за плечі Абдулла.

— Шо там? — перепитав, скривившись від болю, Кларисса, не в змозі вимовити звук «щ».

— Я знайшов, де переночувати! — повідомив радісну новину Васильківський.

— Де ми? — натомість пригнічено озвалася Леоніда Львівна.

— Погана новина: ми в Пісках Удайських.

Усі закам'яніли.

— Я так і знала! — гробовим тоном промовила Леоніда Львівна.

— Та що ви, Леонідо Львівно! Нам треба тільки трохи відпочити, а завтра... завтра... — оптимістично забелькотів Васильківський.

— І що буде завтра? — саркастично поцікавилася Леоніда Львівна.

— Завтра нам треба раненько ушитися звідти, бо... щось там буде. Словом, нам там будуть не раді. Повернемося до свого каньйону... — обмовився знову Васильківський.

— Яру... — похмуро виправила його Леоніда Львівна.

— Що? — не дочув той.

— Кажу тобі, це не американський каньйон зі старих американських фільмів — це піскоудайський яр. І це не американський ковбойський бойовик, а український хорор.

— Ви говорите точнісінько як Анжеліка! — здивувався Васильківський.

— Яка ще Анжеліка? — насторожено перепитала Леоніда Львівна.

Васильківський не знайшов нічого іншого, як відказати:

— Анжеліка Маркіза Ангелів!

Леоніда Львівна схопилася за голову.

— Та не панікуйте, Леонідо Львівно! Все не так уже й погано! От побачите! — намагався збадьорити начальницю, а заодно й усіх своїх колег Васильківський. — Завтра вранці повернемося до свого яру, оглянемо свіжим оком при денному світлі маршрутку, підремонтуємо й рушимо в дорогу! Або зв'яжемося з нашими, і нас звідси витягнуть!

— Ти розумієш, що нас із цього яру ніхто не витягне? Нас тут просто ніхто не знайде... Зі своїх... — виправила вона себе. — Це Піски Удайські... Тут навколо на сотню кілометрів комзомольські радари глушать усі супутникові сигнали!

— Та не печальтеся, Леонідо Львівно! Завтра буде новий день, щось придумаємо!

— Давайте переночуємо тут! — запропонувала Леоніда Львівна в не характерній для неї ненав'язливій манері.

Чесно кажучи, ідея провести цілу ніч в маршрутці — без душу й туалету, сидячи на кріслах, — нікого не тішила.

Але тут застогнав Кларисса. Цей його стогін, а головне — спотворене вивихом щелепи обличчя вирі-

шили все. Кларисса потребував допомоги. Залишатися на місці не було сенсу.

Перш ніж покинути маршрутку, Леоніда Львівна перевела вертикальне сидіння, на якому спав пристебнутий Волнушкін, у горизонтальне положення, а Гаїна вколола йому у вену розчин, що перешкоджав зневодненню організму. Всі порилися у своїх валізках і взяли одноразові пакети, куди склали змінний одяг та предмети першої необхідності.

З яру вибиралися довго й марудно. Щоправда, вказана Анжелікою стежка істотно скоротила їм дорогу, інакше вони дерлися б першим маршрутом Васильківського безкінечно. Але й цією стежкою їхній шлях не можна було назвати легким. Ноги ковзали по розмоклій глині, на взуття наліпилися «платформи», доводилося раз по раз зупинятися й патичками зішкрібати важку грязюку з підошов.

Але кінець кінцем підйом було подолано, і нарешті всі п'ятеро вишикувалися в бахілах перед стійкою рецепції.

Анжеліка, вочевидь, уже добряче приклавшись до пляшки з віскі, прийняла подорожніх з усією піскоудайською гостинністю.

Видно було з усього, що вона готувалася до їхнього приходу. Кандибобер на голові стояв рівненько, а на обличчя було накладено свіжий макіяж: довгі чорні стрілки під очима, фіолетові тіні на повіках і губи, підведені малиновою, як козацький стяг, помадою.

— Ласкаво просимо в санаторій «Комзомольська зоря»! Взірцеве підприємство комунального господарства перехідного трудового прапора вітає вас! — урочисто проголосила Анжеліка і натисла кнопочку на якомусь допотопному технічному пристрої, схожому на хатку. Як виявилося, це був прилад для відтворен-

ня аудіозапису. Заграла музика, і старий меломан Васильківський її упізнав — це було «Прощання слов'янки».

«Щось не в тему! — подумав він. — Цю мелодію, здається, колись виконували на прощання!»

Анжеліка Маркіза Ангелів і сама схаменулася:

— Блін! Не то!

Вона відкрила маленькі дверцятка в тій «аудіохатці», вийняла звідти одну плитку з двома дірочками й запхала іншу.

З динаміка почулося:

Зеленеє жито зелене,

Хорошії гості у мене...

— Воно! — задоволено кивнула Анжеліка, поклавши груди на «прилавок» стійки рецепції.

Члени Малої університетської ради стояли навпроти неї з песимістичним виразом на обличчях і покірно чекали на ключі.

Анжеліка Маркіза Ангелів обвела їхні кислі міни незадоволеним поглядом, неначе розчарована тим, що її гостинність ніхто не оцінив по заслузі.

Раптом Кларисса, зробивши невдалий порух, застогнав, схопившись за вивихнену щелепу.

Хазяйка санаторію перевела погляд на нього, і вираз її обличчя з театрально-гостинного став жалісливим: з таким виглядом люди дивляться на маленьких безпритульних кошенят.

Вона вибралася з-за тумби й наблизилася до постраждалого.

Кларисса, після всіх розмов про Піски Удайські, дивився на неї з неприхованим жахом. Його трусило, по щоці стікала цівка брудного поту.

Анжеліка уважно оглянула Клариссу, тоді зайшла за стійку, відкрила навісну білу шафку з червоним

хрестом, вийняла марлю і знову підійшла до нього. Потім, немов щось згадавши, ще раз повернулася на своє робоче місце, взяла недопиту пляшку, яку вимагнила перед тим у Васильківського, й от тепер діловито взялася за хворого: силою влила йому в рота віскі, аж той закашлявся, не в змозі ковтнути. Алкоголь потік Клариссі по щоках. Анжеліка пальцем зупинила цівку, й Кларисса розпачливо застогнав.

Відтак Анжеліка обмотала кисті марлею і вклала два великих пальці в рот Кларисси.

Кларисса замружився.

Те саме зробили всі присутні — при цьому ще й скривившись і відвернувшись.

Лише Васильківський спостерігав.

Анжеліка сильно натиснула на нижні останні корінні зуби.

Кларисса дико зарепетував і вкусив свою рятівницю.

А це означало, що тепер його рот закривається.

Притуливши пальці до щелепи, він засвітився щастям.

Члени Малої університетської ради розплющили очі.

Тим часом Анжеліка вже обробляла рану на його обличчі перекисом водню.

Вугледарці з жахом дивились, як піниться якась моторошна шипучка. Вони не уявляли, що це таке. Але після вправленої хазяйкою санаторію щелепи Кларисси ніхто не сумнівався, що та знає свою справу.

Закінчивши медичні маніпуляції, Анжеліка із задоволенням від добре виконаної роботи подивилася на Клариссу. Рум'янець повернувся на його обличчя.

Вона легенько вщипнула його за щоку і зробила комплімент:

— Красссунчик!

Кларисса ледь скривився, але не відсахнувся. І, здається, таке панібратство його не роздратувало, а навпаки, потішило.

Присутнім відлягло. Ба більше, вони стояли зачаровані тим, наскільки елегантно ця жінка з ковбойської околиці «чорної діри» провела досить складну, як на їхній вугледарський розум, процедуру.

Анжеліка переможно обвела поглядом присутніх:

— Ну шо, дєткі-катлєткі, готові селитися у нумєрá?

Члени Малої університетської ради глянули одне на одного й зупинили очікувальні погляди на Леоніді Львівні.

— Всігда готові! — бадьоренько відповіла та.

Її колеги ошелешено перезирнулись.

Анжеліка, у свою чергу, уважно придивилася до Леоніди Львівни.

— Когось ви мені напоминаєте, — на мить замислилася вона.

У цей час допитливий Абдулла звернув увагу на чорний апарат з диском, на якому по колу вилаштувалися одна за однією цифри від 1 до 0.

— Це телефон? — захоплено прошепотів він, утупившись в антикваріат.

Анжеліка розреготалася:

— А кому ти, смуглянка-молдаванка, хочеш тут дзвонити? Хоча... Чого це я? Попробувать можна! Попитка нє питка!

Абдулла підхопив трубку і став тицяти пальці в круглі прорізи на диску.

Телефон ніяк не реагував.

Анжеліка знову розсміялася:

— Ти крути, крути, а не тикай! Він настоящий, а не сенсорний!

Абдулла послухався й узявся крутити диск пальцем. І раптом завмер:

— Воно говорить! — перелякано пояснив він, показуючи на трубку.

Анжеліка ще більше зайшлася сміхом.

— ...Каже: «Комутатор слухає...» Питає, звідки я дзвоню, — розгублено вів далі Абдулла.

Тут утрутився Васильківський:

— Кажи: «Комзомольська зоря»!

— Ком... — почав було Абдулла, але Анжеліка затулила йому рот рукою:

— Ша! Вас тут нема! Поняли?

Всі слухняно кивнули.

— Я вже попереджала вашого... — Анжеліка кинула погляд на Васильківського, — дурачка. Вранці ви маєте звідси вшитися!

Вугледарці знову закивали головами. Всі, крім Леоніди Львівни.

У тієї був незворушний вираз обличчя. На ньому читалося ніби написане золотими буквами: «Нікуди ми звідси завтра вранці не подінемося!»

Ураз звідкись почулося голосне «ку-ку». Всі озирнулися. На стіні висів старовинний годинник із зозулею. Вона двічі кукукнула і сховалася у свою хатку.

Анжеліка заметушилася й гукнула до гостей:

— О-о, ворушіться, ворушіться! Цигель-цигель! Мені скоро йти! За годину швидкий поїзд на моєму переїзді, а мені туди ще пилять і пилять!

— Тут ходять поїзди? — з надією в голосі майже одночасно спитали члени Малої університетської ради.

— Тіки один. Але він у нас не стає. Тут одноколійка. По чотним він їде в Фьодор-Кузьмічеськ, а по нечотним у Малу Ведмедицю.

Усі подивилися на Леоніду Львівну. Та, насупившись, щось обдумувала.

— Це ваш бос? — штовхнула Анжеліка ліктем Абдуллу, вказуючи на президентку Університету «Вугледар».

Той кивнув, не відриваючи погляду від начальниці.

— Кого ж це вона мені напомина? — почухала під шиньйоном голову Анжеліка, а тоді махнула рукою:

— Ну да ладно! Давайте, не тягніть гуму, беріть свої ключики. Скільки тут вас?

— П'ятеро.

Анжеліка обернулася до Васильківського:

— А ти казав, шо шестеро.

— Один лишився... — почав і враз обірвав себе він.

Анжеліка не звернула увагу на недомовлену фразу. Вона кинула на стійку п'ять ключів:

— Розбирайте!

Всі потяглися по ключі.

— І як вас сюди занесло? — сама до себе промовила Анжеліка, натягаючи на плечі оранжеву тілогрійку. І знову до Васильківського: — Ану, дурачок, подай ружжо!

— А нащо?

— Од мішки клишоногого захищатися! — розреготалася вона.

«Та-а-ак, — подумав Васильківський, — я про це теж чув: у Пісках Удайських справжні ведмеді водяться...»

— Сніданок на завтра готувати? — спитала Анжеліка.

Всі кивнули.

— Тоді з вас іще одна пляшка віскі.

Члени Малої університетської ради обернулися на Леоніду Львівну. Вона кліпнула повіками на знак згоди.

Анжеліка з рушницею в руках вийшла з приміщення.

Леоніда Львівна першою взяла ключ, за нею — решта.

І члени Малої університетської ради понуро розбрелися по своїх кімнатах.

Розділ 2
І ЗНОВУ ГАЇНА

Гаїна уважно оглянула своє пристановище на цю ніч. Щось їй тут нагадувало її власне вугледарське житло: чистої води аскетизм і байдужість до міщанства — ліжко, тумбочка, графин, гранчаки.

Вона відчинила вікно. О! Повітря! Його хотілося пити й пити. Вона вдихнула на повні груди: раз, і ще раз, і ще раз.

Гаїна ожила, а її мозок блискавично запрацював.

Вона теж не вірила, що вони зможуть вибратися звідси вранці. Спостерігаючи за дійством, яке відбулося у вестибюлі санаторію, вона проаналізувала подумки ситуацію і зрозуміла, що всім капéць.

Якщо вони потрапили в зону «чорної діри», яких в Українських Об'єднаних Лібертатах налічувалося всього три, вибратися звідси було неможливо. Давно відомо, що з таких місць ніхто не повертається. В летючі маршрутки було закладено програму, яка омината території «чорних дір», але часом — переважно через погодні умови — транспорт туди заносило.

Парламент Українських Об'єднаних Лібертатів зі своєю аж надто ліберальною позицією ухвалив рішен-

ня не втручатися у справи зон «чорних дір», нехай старовіри живуть як знають. Це їхнє право. За президентства Оліяни комзомольці — так називалася ця секта старовірів — попереселялися в такі зони, утворивши свої колонії. Їх ніхто не чіпав — влада не дозволяла, адже було не до того: в країні будували світле майбутнє! А ті обставилися радарами і звели бетонну стіну, обмотавши її колючим дротом з електрикою.

Гаїна розмірковувала: якщо їхня маршрутка розбилася в Пісках Удайських (а не вірити цьому підстав не було), то вони перебувають саме в зоні, що вигнутим хробачком тягнеться від Малої Ведмедиці — «чорнодірної» столиці, через Піски Удайські й аж до Великої Ведмедиці на східному кордоні. Інформація про поїзд, який курсує до Фьодор-Кузьміческа, тільки підтверджує це.

Вона підійшла до карафки, з підозрою вийняла скляну затичку, понюхала воду, налила в склянку, ковтнула. Вода була свіжа! Ідеально свіжа!

Гаїна пожадливо випила дві склянки й лягла на постіль, не роздягаючись. Вона налаштувалась на аналітичний сеанс. Зараз Малій університетській раді конче потрібен був тверезий погляд на ситуацію, що склалася. А хто, як не вона, найкраще з цим міг упоратись!

Вона ще раз вдихнула нічної лісової прохолоди на повні груди і... незчулася, як заснула.

Розбудив її грюкіт у двері:

— Гаїно, Гаїно! З тобою все гаразд?

Вона підхопилася з ліжка, оглянула себе і зрозуміла, що заснула у своєму модному костюмчику піскового кольору, на якому сліди вчорашнього дряпання глинистим схилом яру були майже непомітними, на-

томість її черевики на «платформі» з піскоудайського ґрунту так і стояли непомитими біля дверей.

Гаїна відчинила двері й побачила, що принаймні чверть команди Малої університетської ради вже зібралися. Перед нею стояли Кларисса та Леоніда Львівна.

— Я проспала? — спитала Гаїна й із насолодою потягнулася. — Будильник на телефоні не спрацював... — почала виправдовуватися, невдало приховуючи брехню.

— Не розслабляйся! — суворо наказав Кларисса.

Гаїна окинула чіпким оком начальника Безпекового департаменту «Вугледару» й помітила на його взутті свіжі сліди глинистої землі.

Сам Кларисса перебував у не характерному для нього психічному стані: замість поміркованої, дещо апатичної розважливості — драйв! Він, як балончик зі спреєм, буквально розбризкував навколо себе адреналін, хоча... хоча нічого загрозливого в тому й не було. Натомість, якщо вжити жаргон Леоніди Львівни, чувак просто «тащився».

— Ти що, вже обстежив територію? — радше констатувала факт, ніж здивувалася Гаїна.

— Так, ми з Васильківським сходили до маршрутки, — повідомив він. — Треба було перевірити, чи є надія піднятися нею й перетнути кордон.

«І що?» — самими очима — по-вугледарськи — запитала вона.

— Безнадійно.

У його голосі не було нічого трагічного, відзначила для себе Гаїна.

— А де Васильківський і Смарагд?

— Пішли на розвідку щодо сніданку.

— А Волнушкін що робить?

— Спить! — Кларисса усміхнувся.

Гаїна здригнулася. Вона вперше бачила усмішку начальника Департаменту безпеки.

Натомість Леоніда Львівна телячих радощів не демонструвала. Риси її обличчя загострилися, і, здавалося, вона навіть схудла за ніч.

— Досить розбалакувати! — махнула вона рукою, обірвавши бесіду.

— Зараз, зараз, тільки зуби почищу! — пообіцяла Гаїна й кинулася до своєї маленької ванної кімнати з блакитними кахлями, блакитним унітазом і блакитним умивальником.

Кларисса з-за її спини зазирнув до ванної.

— У тебе блакитна? — спитав він якимось дивним тоном.

— Що? — з повним ротом пасти перепитала Гаїна.

— У тебе блакитна сантехніка...

Гаїна округлила очі. Цікавитися кольором сантехніки — це було зовсім не в манері офіцера безпеки.

— ...а в мене жовта, — замріяно сказав він.

Гаїна сплюнула пасту в умивальник і клацнула пальцями перед його очима:

— Клариссо, що з тобою?

Той стрепенувся і прийшов до тями.

— Давай швидше, нам треба ще порадитися! — промовив він фальшиво діловим тоном.

Гаїна стала полоскати зуби й, коли змила вже всю пасту, раптом відчула смак води. З цього чавунного крана, звідки мала, за ідеєю, литися руда рідина, натомість «розлітаєчкою» струменіла чиста холодна смачна водичка.

І Гаїна зробила щось абсолютно нелогічне: нахилила голову до умивальника, припала губами до струменя й почала пожадливо пити.

Тут настала черга Кларисси здивуватися:

— Гаїно, що з тобою?

Та подивилася на нього з якоюсь дурнуватою щасливою усмішкою, потім на свій забризканий одяг — і розсміялася:

— Та так, нічого, я просто балуюся!

— Гаїно, що за мова? — невпевнено, проте відповідно до інструкції попередив Кларисса.

З коридору почулося нетерпляче леонідо-львівнине:

— Ну скільки там можна?

— Йдемо, йдемо!

Знайти їдальню було не важко.

Вони просто спустилися на перший поверх і пішли на голоси, що долинали з великої дерев'яної напівкруглої веранди.

Квадратні дерев'яні столики, застелені лляними накрохмаленими скатертинами, вазочки з серветками. На підлозі, у великих горщиках, — пальми, фікуси та ще якісь кімнатні рослини грандіозних розмірів. Посередині три столи було зсунуто докупи, й за ними вже сиділи та їли, не дочекавшись колег по Малій університетській раді, Васильківський з Абдуллою. Анжеліка, підперши кулаком підборіддя, материнським поглядом спостерігала, як вони поглинають сніданок.

Побачивши новоприбулих, вона підвелася з місця й радісно широким помахом руки, схожим на рух загрібальної рейки снігозбиральної машини, запросила до столу.

— О, значить, Васильківський віддав їй ще одну пляшку віскі! — крізь зуби процідив Кларисса. — Я ж казав йому притримати...

— Клариссо, за це не переживай, — заспокоїла його Леоніда Львівна. — Я маю солідний запас. Я ж усетаки в Київ на Майдан їхала, а не на засідання Верховної Ради.

— Доброго ранку, доброго ранку! — Анжеліка, дарма що серед ночі ще виконувала обов'язки на роз'їзді, була свіженька й у доброму гуморі.

Її гуля з волосся вже не теліпалася, а сиділа міцно, стрілки проведені майже до скронь, темна помада відтіняла білі зуби. Крім золотого, звісно.

Абдулла наминав молочну рисову кашу, аж за вухами лящало. Його погляд був відсутній — як завжди, коли він їв щось неймовірно смачне.

На столі стояла велика тарілка з тим, що мало б називатися бутербродами. Насправді це були грубі скибки хліба, щедро намащені маслом і згори прикрашені товстими кружальцями ковбаси.

— Доброго ранку! — сказала Гаїна.

— Ти тільки покуштуй це! — замість привітання вигукнув Абдулла, показуючи на бутерброд.

— Сідайте, сідайте, гості дорогії! — привітно посміхнулася Анжеліка й заспівала: — Зеленеє жито зеле-е-ене, хорошії гості у ме-е-ене!..

«О, — подумала Гаїна, — вона не лише отримала пляшку, а й устигла до неї прикластися!»

Тим часом Анжеліка штурхнула Абдуллу під бік:

— Ану посунься, чурка, посунься! Тут сидітиме красунчик! — і вона якимось дивним жестом вказівного пальця підкликала до себе Клариссу.

Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд з повним ротом насупився — чи то через замах на зайняте ним місце, чи через нетолерантне «чурка», — проте Анжеліка дала йому в руки ще один мегабутерброд, і він слухняно посунувся.

Гаїна зиркнула на Клариссу, начальника Департаменту безпеки Університету «Вугледар». Його незрозуміла реакція її занепокоїла. Він не опирався. Навпаки, зацікавлено розглядав Анжеліку. Більше того: спокійно прийняв запрошення піскоудайської амазонки підсісти до неї. Хазяйка санаторію і, судячи з усього, водночас шеф-кухар санаторної їдальні насипала йому в глибоку тарілку каші з гіркою, підсунула тарілочку з бутербродами-гігантами, а тоді звернулася до Гаїни з Леонідою Львівною:

— Сідайте, гості дорогії! Як каже ваш чурка, аглявусагля!

Гаїна з Леонідою Львівною сіли до столу.

— Ну, давайте познайомимося, як то кажуть, щільніше! — промовила амазонка до жіночої частини прибульців. — Тебе як звати? — тикнула вона Гаїні.

Та трохи здивувалася: іменами інших Анжеліка не цікавилась, а відразу давала їм прізвиська — дурачок, красунчик, чурка. Крім того, Гаїну дещо покорчило панібратське звернення, але в умовах боротьби за виживання вона це проковтнула.

— Гаїна, — відповіла дисципліновано.

Анжеліка розсміялася:

— Та шо це у вас за імена такі дебільні?

«То все-таки вона знає справжні імена Кларисси, Васильківського й Абдулли Абу Касима Ібн Смарагда», — подумала Гаїна.

Анжеліка шморгнула носом і продовжила:

— Хоча... Шось романтичне тут є:

Гаї шумлять —
Я слухаю.
Хмарки біжать —
Милуюся.
Милуюся-дивуюся,

Чого душі моїй
так весело.

«Поезія, — констатувала Гаїна, надкушуючи бутерброд, схожий на великий корабель. — Початок XX століття».

І тут аналітичну думку їй заблокувало.

Вона відчула цей смак. Цей неповторний смак. Цей божественний смак бутербродного корабля.

Прожувавши перший кусник, вона підняла посоловілі очі і ніби крізь туман побачила дивну картину: всі присутні були такі розслаблені, такі безтурботні, неначе їм і не треба було вшиватися звідси через кілька годин.

Усі, крім Леоніди Львівни. Та їла з апетитом, але залишалася при пам'яті. І її серйозність зростала в арифметичній прогресії до того, як зменшувався її власний бутерброд-корабель.

— Ну шо, товаришко начальнице! — нарешті звернулася до Леоніди Львівни Анжеліка. — Шо скажете?

Президентка «Вугледару» ковтнула чаю і відповіла в стилі піскоудайської Маркізи Ангелів:

— Що тут казати? Ми — в жопі!

Члени Малої університетської ради дружно підвели брови, однак не перестали жувати: нехай «сильні світу цього» розрулюють ситуацію самі.

Анжеліка на мить спохмурніла.

— Ви до обіду звідси не зможете злиняти... — констатувала вона.

— Ти впевнена, моя дєвочка, що ми взагалі маємо шанс звідси вибратися?

Всі здивувались, як швидко Леоніда Львівна й Анжеліка визначили свої місця в соціальній ієрархії Пісків Удайських.

— Товаришко начальнице, — сказала Анжеліка. — Якщо чесно, мене мало волнує, чи ви виберетеся отсюдова вобщє. То їсть з Пісків Удайських. Зате мене конає, шоб ви вибралися з *мого санаторію* до обіду. Бо приїдуть сюда товаріщі комзомольці, і всім нам гаплик. Ви, канєшно, можете обіжатися, но на всіх вас мені начхать, — вона обвела присутніх поглядом, але, зустрівшись очима з Клариссою, виправилася: — Ну, пошти на всіх... А от на своє місце дірєктора санаторію мені не наплівать! «Комзомольська зоря» — це моя жисть!

Всі продовжували їсти. Ніхто не знав, коли їм вдасться поїсти наступного разу, тому користувалися моментом.

Тим часом Анжеліка уважно роздивлялася Леоніду Львівну:

— І все-таки, товаришко начальнице, ти мені когось ду-у-уже напоминаєш!

— Ти здивуєшся, але ти мені теж, — відрубала та.

Жінки перезирнулися й підморгнули одна одній.

— Отже, ваш транспорт — у Бабгалиному яру? — перевела мову на іншу тему Анжеліка.

Всі мовчки кивнули.

— Безнадьога? — поцікавилася Анжеліка.

Васильківський на мить задумався над значенням слова.

— Та навіть якби вона була й «надьога», вам усе одно нереально одсюдова вибратися. Звідси ше жодна вугледарська маршрутка не змогла вилетіти. А щас главноє шо? Замаскіровать її, поки тут комзомольці бухатимуть. А потім, коли вони ригатимуть, мої Ангєли розріжуть її на металолом. Навіть прокурор не підкопається! — і Анжеліка весело заіржала, показавши свого золотого зуба.

І враз посерйознішала.

— Блін! — ляснула себе долонею по лобі. — Нє! Вашу машину нада розрізати до приїзду комзомольців... І знищити всі сліди пріступлєнія... Вони люблять в Бабгалиному яру косячки курити. Єсть у мене там одна грядка сікрєтная... Доведеться срочно Ангєлів тєрєбіть.

— А Ангели — це хто? — обережно поцікавився Кларисса.

— Шо, ревнуєш? — вона знов ущипнула його за щоку. — Красссунчик! Ангєли — це мєстні кавбої. Причом мої. Я ж Анжеліка Маркіза Ангєлів. То це мої Ангєли і є.

Начальник Департаменту безпеки «Вугледару» кліпав очима, не розуміючи, про що мова.

— Ну, це як гноми у Білоснєжки!

— А-а-а! — невпевнено кивнув Кларисса й відсьорбнув чаю.

— Сахарьок бери, сахарьок! — і вона насипала йому в чай цукру. Той спершу заперечно замахав руками, а потім змирився.

Нарешті Анжеліка встала з-за столу і, вперши руки в боки, оголосила:

— Ну шо, господа прісяжниє! Після сніданку йдемо до вашої тачки. Подивимося, шо, з ким і когда. А тоді — до Ангєлів, з прошенієм.

Вона різко зірвалася з місця й підійшла до попередньо вишикуваних біля виходу різнокольорових пластмасових тазиків, подовгастих і пласких.

Кожному з вугледарців було вручено по одному. Ніхто не ставив зайвих запитань: тазик, так тазик!

Разом зі своєю провідницею члени Малої університетської ради вийшли з будівлі санаторію. Їм в об-

личчя вдарив насичений запах лісу. І не просто насичений — перенасичений киснем!

Біля входу до санаторію росли два дерева, неначе вітаючи гостей — і тих, що входять до будівлі, і тих, що з неї виходять.

Абдулла, головний спеціаліст з питань ботаніки, обійняв берізку і тихо мовив:

— Яка старенька! І скільки ж їй років буде?

— Років сто, мабуть, — відповіла Анжеліка. — А шо, у Вугледарі напряжонка з деревами?

— Та ні, — сказав Абдулла, — просто ми не даємо їм старіти. Вони у нас вічно молоді. Але тепер, замилувавшись цією красою старості, я вже й засумнівався: а чи правильно ми робимо?

Анжеліка покрутила пальцем біля скроні:

— Я такого не понімаю!

Тим часом Абдулла звернув увагу на друге дерево:

— А це що за порода?

— Шо, не бачиш? Рябінка! — і заспівала:

То берёзка, то рябина,
Куст ракиты над рекой.
Край родной, навек любимый!
Где найдёшь ещё такой?

Члени Малої університетської ради пораділи: ну хоч щось знайоме було в цих Пісках Удайських.

Пройшовши кілька кроків, вугледарці зрозуміли, що для них доза свіжого повітря виявилася завеликою. Не те, щоб у їхньому Лібертаті повітря було забрудненим, зовсім ні. Там стежили за екологією, і, якщо якась норма порушувалася, вмикали фільтри на потужніший режим. Однак у місцевості, де на одного мешканця припадає так багато дикого простору і так багато дерев, надвисока концентрація кисню подіяла

на прибульців з агломераційної зони мало не як отрута.

Принаймні у Гаїни запаморочилася голова. Вона брела похитуючись, заодно проклинаючи своє взуття — модельні черевички, на які наліпився грубий шар глини. Попереду йшов Васильківський у спортивному костюмі та кросівках, за ним Кларисса — також у кросівках, далі — Абдулла (ну, Абдулла взагалі ніколи не знімав їх, а ті, що на ньому, очевидно, були запасні, бо чистенькі). Гаїна обернулася, щоб глянути на ноги Леоніди Львівни, але та її випередила:

— Іди собі, йди! Я теж у кросах. Ти одна така пігаліца!

«Знову Леоніда Львівна прочитала мої думки!»

Члени Малої університетської ради пройшли через майданчик, устелений великими, порепаними від часу квадратними бетонними плитами, крізь які проросла трава, й опинилися перед стіною непрохідних, на перший погляд, чагарів. Першою пірнула в них Анжеліка, за нею — решта. Гаїна також шугонула за всіма, відчувши себе доісторичною дикункою.

За кущами перед нею постав ліс. Справжній ліс!

Вона мимоволі розчулилась: он як хрумкнула суха гілочка! Он як нога м'яко втонула в багаторічному шарі глиці! Он як тремтить на сонці павутина! Он як несамовито щебечуть пташки!..

Лісова стежка звивалася поміж деревами, аж поки не вивела їх до розвезеної глинистої дороги, що стрімко збігала вниз, у яр. Судячи з усього, саме нею вони цієї ночі здиралися нагору.

— Ну що, поїхали? — вигукнула Анжеліка й, усівшись у свій тазик, ковзнула, немов на санках, схилом униз.

За нею шугонув Васильківський, потім Кларисса й урешті — Абдулла.

— Юху-у-у! — верещали вони, з'їжджаючи.

Гаїна зиркнула на Леоніду Львівну. Та стояла, немов вагаючись, час від часу поглядаючи на свій тазик. Проблема полягала не в тому, щоб спуститись, а в тому, щоб потім піднятися: схил увесь був укритий суцільною рідкою грязюкою, і знову волочитися по ній Леоніді Львівні зовсім не хотілося.

Зважаючи на свої модельні черевички, Гаїна також вирішила не ризикувати.

У цей момент вона вперше в житті відчула гендерну нерівність. Ні, не зумисну, а природну. Ну не зможе вона вибратися назад без втрат! Сил їй природа недодала.

Стоп! А Анжеліка? Вона ж... Тобто вона ж теж жінка! Як же вона?..

— Вона з іншого часу, — сказала вголос Леоніда Львівна, немов прочитавши Гаїнині думки.

Та обернулась, простежила за напрямком погляду начальниці й уперлася очима в Анжеліку, яка вправно, наче бобслеїстка, керувала тазиковим «транспортним засобом».

— Е-е... ви хочете сказати, що ми промандрували в часовій капсулі, а не в летючій маршрутці?

— Це метафора, Гаїночко, метафора. Ця амазонка — з іншої цивілізації. У якій я народилась. Я вже й призабула, як воно було... Щось чарівливо-дражливе є в усій цій піскоудайській фантасмагорії.

Гаїна промовчала. Вона не могла підібрати слів, щоб висловити свої почуття.

Зненацька почулося «ку-ку!». Тепер вже не з годинника, а справжнє. Це був звук, який віддалено нагадував булькання й зітхання боліт у плавнях Півер-

ського Дінця, що вони їх вечорами слухали біля башти Леоніди Львівни.

— Невже зозуля? — спитала Гаїна.

— Вона, — підтвердила її начальниця.

— Первозданне... — промовила красиве й розумне слово Гаїна. Це прозвучало трохи пафосно, але ніщо інше не спадало їй на думку. — Тьху ти! Щось на ірраціональне потягнуло...

Леоніда Львівна знову зиркнула на неї, начебто не наважуючись висловитися.

— Що? — Гаїні достобіса хотілося в цей момент, аби її наставниця таки виголосила те, що тримала на язиці.

Леоніда Львівна посміхнулася й обережно натякнула:

— «Гаї шумлять...»

— Що?

— Недаремно ж тебе назвали Гаїною... «Гаї шумлять...»

«...Я слухаю!» — хотілося закричати на все горло Гаїні, але вона себе стримала, натомість тихо продекламувала:

— Гаї шумлять —
Я слухаю.
Хмарки біжать —
Милуюся.
Милуюся-дивуюся,
Чого душі моїй
так весело.

— Боже, як харашо! — переповнена щастям, додала вона.

І якби знизу не почулися гучні голоси, Гаїна не стрималась би і заспівала «То бірьозка, то рябіна»!

Жінки спрямували погляди туди, куди «причалили бобслеїсти» на пластмасових тазиках, — а саме до розпластаної в горішнику летючої маршрутки.

Анжеліка по-діловому оглядала машину, зазирала досередини, прицмокувала, розмахувала руками, спілкуючись з Васильківським і Клариссою.

Абдулла тим часом поліз у салон.

Раптом почувся його розпачливий крик. Абдулла визирнув із маршрутки, махнув рукою і знову зник у салоні. Васильківський з Клариссою кинулися за ним. За хвилину всі троє вилізли назовні й гукнули знизу Леоніді Львівні:

— Волнушкін зник!

Леоніда Львівна мужньо сприйняла звістку й після паузи зробила жест рукою: мовляв, ходіть сюди!

Видиратися назад було проблематичніше, ніж з'їжджати на тазику, але вони це зробили.

— Ну шо, — сказала Анжеліка, витираючи піт з лоба, — тепер ідемо до моїх Ангєлів!

І перехрестилася.

Вугледарці з острахом подивилися на неї. Її попередній оптимізм явно згас. Увесь її вигляд показував, що вона трішки нервує.

Всю дорогу Анжеліка мовчала, не реагувала на запитання й лише покушувала нижню губу.

Та й не було коли говорити. Бо йшли вони якимось дивним місцем, якимось покинутим населеним пунктом. Це було село, де давно ніхто не жив. Воно геть заросло гадючником, з якого визирали дахи старих хат, проламані від ваги моху та зіпрілого за багато років листя. Крізь побиті вікна до сонця тяглися хирляві деревця.

Вони йшли дорогою, що колись була асфальтованою, а тепер — вкритою горбками, схожими на ті, які

з'являються в лісі, коли з-під підваженої глиці вилазять гриби. Тільки тут асфальт підважувала трава.

Стояла моторошна тиша, яку час від часу порушувало вороняче каркання.

А чому тут ніхто не живе? — спитав Абдулла.

— Урбанізація, чурка, урбанізація! Всі переїхали в столицю!

— А столиця — це в нас що?

— Як шо? Мала Ведмедиця! Бачив би, яке це кльове місто: там є супермаркети, театр — кстаті, дуже прикольний. У нас метро навіть є!

Вугледарці перезирнулися і крадькома посміхнулись, щоб не дай бог цього не помітила Анжеліка, пройнята місцевим патріотизмом.

Несподівано вона зійшла з дороги й пірнула в чагарі. За нею квапливо занурилися у здичавілу природу всі інші.

Гаїна повсякчас озиралася на Леоніду Львівну — чи не потрібна їй допомога. Але та чимчикувала, неначе ціле життя тільки цим і займалася.

Тепер вони пробиралися в тіні вікових дерев, що утворили купол над старими садибами, зруйнованими часом. Проходили повз мертві хати, потім понад урвищем, потім знову звернули кудись у хащі, аж зненацька опинились на великому відкритому просторі. Перед ними розгорнулося грандіозне видовище величезного автомобільного кладовища, на вході до якого стояла незугарна будка під вивіскою «Шиномонтаж».

Ангелами виявилися три здоровані, які вийшли їм назустріч.

— Вотсап, Ангєли! — оптимістично вигукнула здаля Анжеліка, піднявши вгору два пальці буквою V.

— Привіт, сестричко! — загули хором, немов у трубу, Ангели, явно зрадівши їй. Вони дружньо обійнялися з нею, а тоді стали з цікавістю роздивлятися прибульців.

— Ось привела вам клієнтів, — показала рукою на вугледарців Анжеліка.

Гаїна, Леоніда Львівна, Кларисса, Абдулла і Васильківський після темряви хащів мружилися від яскравого сонця, що вигравало різними кольорами на старих скелетах поіржавілих машин.

— Що, знову маршрутка залетіла? — оглянувши гостей, спитав, судячи з усього, найстарший з Ангелів — богатир з накачаними, прикрашеними татуюванням біцепсами, які не вміщалися в рукавах футболки. На голові у нього була чорна бандана, а на обличчі — триденна щетина.

— Ага! — з гордістю, неначе це була особисто її заслуга, сказала Анжеліка.

— І коли? — озвався другий Ангел, очевидно, середульший брат, така сама «шафа», як і перший, але чисто виголений і з червоною банданою на поголеній голові.

— Та цієї ночі, — відповіла Анжеліка.

— Давайте знайомитися! — миролюбно підійшов до прибульців старший з Ангелів і простягнув для вітання руку, схожу на маленький ківш екскаватора: — Тарас!

Чоловіча частина Малої університетської ради у відповідь також представилася:

— Васильківський!

— Кларисса.

— Абдулла.

Тарас наблизився до Леоніди Львівни й застиг, не знаючи, що саме прийнято робити в цій ситуації за вугледарським етикетом.

Поки він розмірковував, Леоніда першою простягнула йому долоню.

— А я їхня начальниця, — обвела вона рукою членів Малої університетської ради. — Можете так мене і називати.

Тарас слухняно кивнув.

Гаїні не лишалося нічого іншого, як назвати своє справжнє ім'я. Потиск руки Тараса нагадав їй ВОВУ-5.

«Ах, ВОВА-5! — зітхнула вона. — Невже я тебе більше ніколи не побачу?»

Тим часом і два інші брати-Ангели назвали гостям свої імена.

— Панас! — оголосив середній.

Третій Ангел назвався Фугасом. У вугледарців не вистачило духу спитати, чи це справжнє ім'я, чи прізвисько.

На відміну від старших братів, Фугас хоч і був кремезним, проте на півголови нижчим. На очах у нього були круглі окуляри з товстими скельцями, а завушники скріплювалися на потилиці гумкою.

Анжеліка набрала у груди повітря й почала:

— Є одна справа.

Ангели перезирнулися. Видно було з усього, що їм не сподобався її конспіративний тон.

— Треба взяти до себе на пару днів двійко з них, — і вона показала на вугледарців.

Брати скривили губи в іронічній посмішці та гмукнули:

— З якого це дива?

Вони стояли стіною, склавши руки на грудях, випнувши татуювання.

— Хлопці, це лише на вихідні, поки в мене ошиватимуться комзомольці. А потім я їх пристрою! Ви ж мене знаєте!

Ангели і не збиралися поступатись.

— Анжелко, — озвався Панас, — ти граєшся з вогнем. Невже забула, чим закінчилася для нас попередня спроба врятувати вугледарців?

Анжеліка скривилася.

— Навіщо тобі воно? — спитав Фугас.

Анжеліка обвела поглядом прибульців, немов самому себе питаючи: і справді, навіщо? Навіщо їй цей нацмен Абдулла, цей дурачок Васильківський? Навіщо їй ця підстаркувата тітка — «начальниця», яка постійно їй когось нагадує? На хріна їй здалися всі ці нелегали, ця небезпечна людська маса, яка впала їй ніби сніг на голову й від якої один лише геморой?!

У свою чергу, Гаїна вся зіщулилася від того, що Анжеліка ось-ось згасне, і лусне, наче мильна бульбашка, перед аргументами Ангелів, і відмовиться від ідеї порятувати вугледарців.

Аж тут...

Аж тут хазяйка санаторію зачепилася поглядом за Клариссу. За іронією долі, він став у точнісінько таку саму позу, як і Ангели: склав руки на грудях, випнувши свої накачані м'язи, щоправда, без татуювання. Він теж мав кількаденну щетину і на зріст нічим не поступався двом старшим Ангелам.

Анжеліка миттю оговталася.

— Просто зробіть, як я прошу! — підвищила вона голос. — Невже я вас часто про шось прошу? — в її тоні зазвучали погрозливі нотки.

— О'кей, о'кей! — відступилися Ангели і ще раз оглянули прибульців. Тепер уже по-діловому.

— Беремо ось цього й цього, — Тарас тицьнув на Клариссу та Васильківського.

— Е, ні, — запротестувала Анжеліка. — Цей — мій! — заступила вона своїм тілом начальника Департаменту безпеки «Вугледару».

Ангели перезирнулися з Клариссою й усміхнулися абсолютно ідентичними усмішками.

Гаїна лише подивувалася метаморфозі Кларисси: непідкупний, непідступний, незламний, байдужий до жінок офіцер безпеки *не заперечував* і не вбачав нічого принизливого в сексистській поведінці хазяйки санаторію «Комзомольська зоря»!

Гаїна зиркнула на Леоніду Львівну й побачила, що та усміхається точно такою самою загадковою усмішкою, як Ангели і начальник університетського відділу безпеки!

«Капєц!» — згадалося їй улюблене слово із забороненого словничка Леоніди Львівни.

Тим часом Ангелам треба було вибрати другого пожильця. Вони ковзнули «невидющим» оком по жіночій частині прибульців, яка їх явно не цікавила, а потім зупинилися на Абдуллі.

Анжеліка, впіймавши цей погляд, стала під'юджувати їх:

— Беріть цього азербайджанця! Не пошкодуєте! Він вам шашлики жаритиме!

Вугледарці округлили очі, але змовчали. Жоден з них не знав, хто такі комзомольці, але перспектива зустрітися з ними нікого не надихала, тому й доводилося терпіти всі ці знущання від піскоудайської амазонки.

— Де маршрутка? — спитали Ангели.

Це означало, що кандидатуру Абдулли вони погодили.

— В Бабгалиному яру, — аж підскочила Анжеліка, не приховуючи радості від того, що їй вдалося прилаштувати небезпечний «живий товар».

— Ясно, — по-діловому кивнув Тарас.

— Тільки йдіть туди зараз, — цілком повернувши собі впевненість, наказала Анжеліка командним тоном. — Бо вже в обід до мене приїдуть комзомольці. Почують скрегіт ваших автогенів — поінтересуються. А я вам приведу хлопців з вєщічками через годину.

— Нє, за годину ми не управимося! — замахав руками Фугас.

— А ви постарайтеся! Це ж у ваших інтересах! — безапеляційно заявила Анжеліка.

Ангели перезирнулися й міцно стулили губи.

— Ну шо, Ангєлочки, до встрєчі в ефірі! Піду шукати пристанище для решти іммігрантів! — і Анжеліка загиготіла.

Вугледарців цей жарт уколов. Вони враз усвідомили, що в оцій ось дійсності їм доведеться доживати віку! Гаїна зиркнула на Васильківського — він скривився, озирнулася на Леоніду Львівну — та напружено про щось думала, кинула погляд на Клариссу — той підкотив очі під лоба. Лише Абдулла блукав поглядом, як мала дитина, наче не розуміючи всієї серйозності ситуації.

Тим часом Тарас порадив Анжеліці:

— До Свєтки-магазінщиці не ходи.

— Тю ти! Чого б це я до неї пішла! — обурилась Анжеліка. — Вона ж їх здасть! Як миленька! Вона ж комзомольців любе.

— Точно, — підтвердив Панас.

— А ти чого мовчиш? — звернулася Анжеліка до Фугаса.

— До дєда йди, — порадив він. — Його сумашедша поїхала на шопінг у Велику Ведмедицю.

— Надовго?

— Хезе.

— Харашо, спасіба за ідею. То ми пошлі? — чи то спитала, чи то ствердила Анжеліка. — Чекайте нас через часік!

«Тільки не з дєдом! — подумала Гаїна, з огидою уявивши, що їй доведеться ночувати у чиємусь старечому лігві. — Вся надія на Леоніду Львівну! Вона старих терпіти не може». І Гаїна засміялася від власної думки.

Розділ 3
АБДУЛЛА АБУ КАСИМ ІБН СМАРАГД

Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд зазвичай не завдавав собі клопоту розбиратися у власних почуттях. А в цій дивній ситуації — й поготів. Він сновидою плівся за суворою піскоудайською амазонкою, яка його лякала, і за своїми найближчими друзями, з якими відбулася дивна метаморфоза: всі вони стали трохи не такими, якими були у Вугледарі. І він — нащадок непокірних вояків Левантійських гір, вільний птах вугледарських степів — мав терпіти шпильки, недоречні жарти й прізвиська з боку цієї ексцентричної дамочки! Добре, що він до кінця не розумів, про що вона плеще язиком, бо, підозрював, її балаканина не надто політкоректна.

Абдулла не знав, чого від неї можна сподіватися.

От і зараз: чому вона повела їх цим дивним місцем? Цим жахливим кладовищем для автомобілів? Невже машини тут не наділені власними правами, щоб мати гідну смерть? А цей використаний не за призначенням простір зі скелетами машин на родючому чорноземі — що може бути абсурднішим! Чому

вони не утилізують ці автомобілі? Чому не здадуть на переробку? Чому не засіють землю чимось корисним? Невже вони не ходили до школи, невже не отримали елементарних знань щодо ощадливого використання природних ресурсів?

Ні, все, що зараз відбувається з членами Малої університетської ради «Вугледару», — це цілковитий абсурд! Цього не може бути насправді.

Не інакше — це якась нова витівка Леоніди Львівни, якою вона вкотре хоче їх налякати. Швидше за все, це якась інтерактивна чи віртуальна гра в 6D-реальності. Вони трохи пограються, потім їм набридне, і вони знову повернуться в лоно свого економічного, ергономічного, екологічного й естетичного вугледарського раю, продуманого й відредагованого, комфортного, толерантного й політкоректного!..

Тим часом Анжеліка вивела їх зі звалища.

«Нарешті! — зрадів Абдулла. — Нарешті цей мертвий простір страхітливого іржавого заліза скінчився і... О боже! О боже! Що це?!»

Перед ним розляглося українське поле!

Те саме поле, що «на панщині пшеницю жала»! Те саме поле, що «гей, чого ж ти розквітаєш, колгоспнеє поле?» — цю пісню вони з меломаном Васильківським слухали, а потім і співали в київському підпільному ресторані-караоке, потягуючи «білу королеву»:

— Гей, чого ти розквітаєш,
Колгоспнеє поле?
— Гей, того я розквітаю,
Що панів немає.
Тепер орють тракторами,
Добре обробляють,
Сорок центнерів пшениці
З гектара збирають.

Все машинами збирають,
Косами не косять,
Орден Леніна на грудях
Колгоспники носять.

«Невже це вони — олдскульні, олдфешенні сільгоспугіддя?! Ретрополя?! Так, це вони! Це вони!»

Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд аж зойкнув від задоволення.

«Нехай ця чи то інтерактивна, чи то віртуальна гра не закінчується ніколи!» — заблагав він невідомо кого — й упав на коліна.

Всі кинулися на допомогу Абдуллі, бо подумали, що йому стало погано.

Але він тим часом підповз до краю поля і став гладити лапате листя свіжо-зеленого кольору на маленьких кущиках, що росли безкінечними рядочками, які зникали десь там далеко попереду, аж за обрієм. Абдулла вирвав із землі один з них і замилувався коренеплодом, на якому тремтіли крихти чорної-пречорної землі.

— Ось ти який, цукровий бурячку! — вигукнув він благоговійно, і сльози полилися градом з його очей!

Вугледарці зрозуміли, що їхньому начальникові Департаменту фуд-індустрії нічого не загрожує, й заспокоїлися. А коли Анжеліка покрутила пальцем біля скроні, їй делікатно пояснили, що в Українських Об'єднаних Лібертатах цукровий буряк давно не вирощується. Цукор їм завозять з південноамериканських лібертатів. Проте Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд мріяв розвести цукровий буряк на безкрайніх вугледарських полях.

Анжеліка дала Абдуллі п'ять хвилин насолодитися піскоудайським бурячком, а тоді поплескала його по спині: ворушися!

Члени Малої університетської ради «Вугледару» на чолі з хазяйкою санаторію «Комзомольська зоря» рушили далі. З одного боку в них була смуга лісопосадки, а з іншого — тягнулися сільгоспугіддя.

Бурякове поле закінчилося, і почалося картопляне.

Абдулла вдруге впав на коліна й просльозився:

— Ось ти який, колорадський жуче!

Цього разу навіть Анжеліка не здивувалася і знову дала Абдуллі п'ять хвилин на задоволення.

Поки Абдулла повзав навколішки по картопляному полю, зазираючи під листочки, група мандрівників присіла на траві під лісопосадкою.

Насолодившись удосталь колорадськими жуками, Абдулла тепер не сумнівався: ця викривлена реальність — усього-на-всього віртуальна гра, й вона скоро закінчиться.

Ця думка настільки зігріла і збадьорила його, що далі він уже цілковито в іншому — піднесеному — настрої сприймав свою «віртуальну» прогулянку.

Йому так любо-любо стало, як після тієї молочної рисової каші на сніданок і бутербродів-кораблів!

Він зовсім не відчував розпачу від перспективи залишитися тут назавжди! Це ж просто імерсійний фільм, який має свій кінець! Це просто партисипаторний музей з віртуальною реальністю!

Можна побути тут ще трішки. Йому навіть цікаво, чим усе це закінчиться.

Роль, яку йому запропонували — чурки, нацмена, — була не дуже, а точніше, зовсім не крута. Але поняття крутості у Вугледарі взагалі не має значення. Так учить Леоніда Львівна. «У нас не вертикаль, а горизонталь. Горизонталь прагматична: кожен на своєму місці. Робить те, що вміє, і те, що любить». Ось він, за мірками вертикального суспільства, вхо-

дить у десятку вугледарівської еліти. Він тримає на собі весь сільськогосподарський цикл і фуд-індустрію, яка може прогодувати Європу, Африку й Австралію разом узяті. Але в душі він почувається звичайним фермером з Близького Сходу — син Ізмарагда, батько Касима.

Батько Абдулли, Ізмарагд, ненавидів своє ім'я: він народився в епоху, яку його матуся називала гламурною, а сам він кваліфікував як рагулисту. Абдулла мав змогу записати себе в паспорті не за старою арабською традицією, а по-новому, по-вугледарськи — чітко та ясно. Однак він не бачив нічого гламурного й нічого рагулистого у своєму імені, тому, досягши повноліття, залишився з ім'ям Абдулла Абу Касим Ібн Смарагд. Тим більше, як любителю віртуального простору, партисипативних музеїв та імерсійних театрів, йому подобалося, що його ім'я істотно відрізняється від інших.

І справді, людина, яка годує (а точніше, за обсягами очолюваного ним виробництва, *може* прогодувати Європу, Африку й Австралію), має запам'ятатися людству не лише своїм внеском у цивілізацію, а й своїм іменем.

Ця віртуальна гра, в якій він опинився разом зі своїми найкращими друзями й однодумцями, просто фантастична! Звичайно, він був неприємно вражений тим, що в ній так добре прописані больові відчуття (при падінні маршрутки він дуже сильно вдарився головою, і його ніс досі добряче поболював), але все інше його захоплювало: і драйв від уявної небезпеки від якихось аборигенних зомбі на ім'я комзомольці, і доступ до забороненого минулого, а головне — їжа! Боже, розробникам цього віртуального продукту треба дати премію Стіва Джобса!

Тим часом вугледарці, пробираючись крізь хащі, знову стали спускатися ледь помітною стежкою донизу.

Вони йшли до наступної локації, де жив, за словами Анжеліки, Дід Пихто.

Це місце також розташовувалося в яру, але, на відміну від яру Бабгалиного, було цілком цивілізованим — звісно, за мірками піскоудайськими, які вугледарцям за час перебування в «чорній дірі» ставали щораз ближчими й ближчими. У яру Діда Пихта все було, як у дитячих книжечках з віршами Тараса Шевченка та інших українських класиків: хатка на белебні, мальвочки, криничка з журавлем, жоржинки, альтанка, вкрита виноградом, ставочок з качечками та рясκою, гуси пасуться, кіт спить на ґанку... Тут би зупинитися й помилуватися українським народним пейзажем!

Так ні!

Підступна Анжеліка провела друзів повз цю ідилічну українську красу, натомість — на їхнє розчарування — завернула у прокопаний у глинищі вузький тунельчик і вивела до якогось вагончика, обвішаного антенами, супутниковими тарілками, дротами та іншою подібною хернею.

На сходах вагончика сидів голий до пояса дід і колупався в якомусь старому приладі з довжелезною антеною. У зубах він тримав самокрутку. Не виймаючи її з рота й не піднімаючи голови від роботи, він промовив хрипким голосом:

— Я, Анжелка, тебе запєлєнгував ше тоді, як ти була у Ангелів.

— Доброго здоров'я, діду! — натомість привіталася Анжеліка.

— Чого прийшла? — й далі не піднімаючи голови, процідив крізь зуби з цигаркою дід.

Вугледарці з цікавістю розглядали старомодний інженерний антураж і з острахом втягували носом дивний запах диму від дідової самокрутки.

— Та Ангели кажуть, що твоя курва в місто повіялася! — пояснила Анжеліка.

— Шо є, то є, — відказав дід і єхидно посміхнувся.

— Хочу до тебе двох прибульців пристроїть.

Дід Пихто різко підняв голову:

— Ти шо, з дуба впала?

— Дєд, лише на одну ніч! — заблагала Анжеліка.

— О, нє! Моя стєрва їде обратно. Кстаті, в одному автобусі з комзомольцями. Я їх запєлєнгував. Правда, автобус їхній на півдорозі поламався, так шо вони задєржуються. Будуть тіки надвечір.

— Ура! — зраділа Анжеліка і сплеснула в долоні. — У нас ше купа часу! Тоді неси сюди свій знаменитий чайок з медком із власної пасіки!

Дід підняв окуляри на лоба і став уважно роздивлятися вугледарців. Ті у знак привітання закивали головами.

Дід вийняв з рота самокрутку і передав Васильківському:

— Зроби затяжечку! Не пошкодуєш!

Васильківський подивився на жовті зуби діда Пихта, і — Абдулла це зрозумів по рухові борлака — його мало не знудило. Але дід вийняв з кишені мундштук і насадив його на папіроску:

— Ти не переживай, мундштук новий!

Васильківський подумав, що буде вкрай неввічливо відмовитися від «люльки миру», тому прийняв пропозицію й затягнувся. Абдулла побачив, як у нього полізли рогом очі.

— Біла королева? — зрадів він.

— Ага, контрабандочка! — задоволено кивнув дід Пихто.

Васильківський передав «люльку миру» Гаїні. Та роззирнулася навколо й зрозуміла, що всі очікувально дивляться на неї, тож і собі вдихнула солодкавого смороду, замружилася й, закашлявшись, передала самокрутку Леоніді Львівні.

Леоніда — зі знанням справи, неначе все життя цим займалася, — глибоко затяглася, заплющивши від насолоди очі.

Подивившись на її вмиротворене обличчя з блаженною посмішкою, Кларисса без побоювання підхопив ініціативу й собі затягся — а після того неначе скам'янів, намагаючись зрозуміти, що з ним відбувається.

З рук Кларисси недопалок перейшов до Абдулли. Той навіть не був упевнений, чи там іще щось для нього залишилося. Чесно кажучи, він трохи остерігався подібних сумнівних експериментів, але прийняв папіроску, адже так вимагали правила віртуальної гри. Тож Абдулла довго не комизився й, уявивши, ніби курить кальян, втягнув дим...

У цей момент простір навколо нього заграв яскравими барвами, а час уповільнився до неможливості.

— Фу, та це-е-е «Біла королева»! — сказав Кларисса.

«Чому він так повільно говорить?»

— А чого ти спо-ді-ва-а-ав-ся? — неначе дражнячи Клариссу, так само повільно промовила Леоніда Львівна з хуліганистим виглядом.

«Помолодшала начебто».

Гаїна плавно поводила в повітрі руками.

— Ти чо, в космос зібралася?

«Це хто сказав? Ага, Анжеліка». Сама вона сидить на стільчику і скручує новий косяк. Запалила. Затяглася.

Повернувся дід Пихто. Він чомусь із чайником.

«Що відбувається? А-а-а! Так-так! Він, здається, вже каза-а-ав, що хоче нас пригостити чайко-о-ом... Він щось мені дає. Що це? А-а-а, мед! А навіщо?»

Дід Пихто показує: ам-ам!

«А-а-а! Треба мед їсти? Точно — щоб їсти! Як же інакше! Ха-ха-ха! Який же я дурний!»

Гаїна плаває в космосі.

Леоніда Львівна затягується Анжелічиною папіроскою.

Дід Пихто регоче. Здається. Чи не регоче? У нього коричневий язик.

Васильківський сидить незворушно, як Будда.

Кларисса шкірить зуби. Абдулла ніколи не бачив його зубів. Він ірже. Тобто Кларисса.

Всі регочуть.

Ні, не всі.

Гаїна не ірже. Вона плаває в невагомості.

І Васильківський не ірже. Його не вставило, чи що?

О! Знову дід Пихто. Який же він класний!

Він каже:

— Я вас тоже запєлєнгував іще вчора. Це я спрямував вашу маршрутку на Бабгалин яр! Скажіть спасібо!

Він каже:

— Я вичіслив вашу траєкторію! Ви летіли прямісінько на Малу Ведмедицю. От була б ржачка!

Усі зареготали.

Дід Пихто знову каже:

— А попасть вугледарцям у Малу Ведмедицю — це довічна тюрма! Знаєте, яка в нас тюрма в столиці?

Гора по центру міста, а на горі — тюрма, і з усіх усюд її видно. І втікти звідти не представляється возможним!

Усі заливаються реготом.

— А так Ангели розпилять на шматочки вашу маршрутку. А ви потихеньку адаптіруєтесь і станете, як ми. Паспорти вам здєлаємо, пропишемо, на учот поставимо. Всьо як полагаєцця!

— Юху-у-у! — заверещав Васильківський. Нарешті його вставило.

«Чи це не Васильківський? Чи це я заверещав?»

— Юху-у-у!

Всі аж качаються від сміху.

Дід Пихто запрошує всіх у вагончик.

— Це шо, телевізор? — питає Васильківський. І регоче.

— Тілівізор! — регоче дід Пихто.

— Давно я так не веселився! — каже Васильківський.

Леоніда Львівна скручує ще один косячок. Затягується.

Дає Васильківському. Він не хоче. Вона силою вставляє косяк йому в рота. Той закашлюється.

Леоніда Львівна підходить до Гаїни.

Та затуляє рукою рота й вибігає з вагончика. Мабуть, буде ригати.

От ржачка!

Леоніда Львівна підвалює до Кларисси — а цьому по барабану. Він же «шафа». Затягується.

Леоніда знову приступає до Васильківського. Той крутить головою, вона силою примушує.

Абдулла, побачивши, як повільно, але невідворотно наближається до нього Леоніда Львівна з цигаркою, облився рясним потом. Він увесь змок, його сер-

це несамовито калатає. Зараз воно вискочить з грудей. Зараз груди розірвуться і він помре! Тут, у цій жопі. Лишиться тут назавжди. Так далеко від своїх улюблених чебрецевих полів. Від своїх сільгоспро́ботів, яких він завжди підозрював у провокаціях. А вони ж такі милі й практично беззахисні перед ним, Абдуллою, і перед *ізвєргом* Васильківським, який постійно в них колупається. Як він міг їх боятися?

...Абдулла відходив від косяка цілу вічність. Але коли подивився на годинник, виявилося, що минуло лише неповних дві години.

Решта вугледарців сиділи у вагончику й мирно попивали чайок з медом.

— С возвращєнієм, смуглянка-молдаванка! — привітала його Анжеліка.

Вугледарці були аж надто спокійні, неначе присоромлені тим, що відбувалося дві години поспіль.

— А хочете, я настрою вам тілівізор на Київ? — запропонував дід Пихто, щоб розвіяти серйозність.

Усі аж затряслися від бажання.

— Невже це можливо з інженерної точки зору? — зацікавився Васильківський.

— У дєда Пихта нема нічого нєвозможного. Тільки мені нада для цього забратися на сосну, шо на верхівці яру. У вас тут буде п'ять минут і десять секунд. Засікайте час. Зразу після того натискайте на цю кнопочку. Інакше радари запєлєнгують нас. Анжелка, ходімо зо мною — підстрахуєш, шоб я з дерева не звалився!

— А можна, я з вами? — розохотився інженерний гуру Вугледару Васильківський.

Дід Пихто сприйняв цю новину не надто оптимістично:

— Це, між прочим, ноу-хау, і я його ще не запатєнтував.

— Я нікому не розкажу, клянусь! — заблагав Васильківський.

— Шо з нього візьмеш! — засміялася Анжеліка. — Дурачок!

Слово «дурачок» зіграло вирішальну роль. Дід Пихто махнув Васильківському рукою:

— Гайда!

Решта вугледарців сіли рядочком на шкіряний зашмульганий диванчик і втупилися в екран.

Нарешті — після кількахвилинного шкварчання й моргання — на екрані з'явилася картинка з банями Михайлівського собору на задньому плані.

Абдулла просльозився.

«Увага! Говорить Київ. У столиці дванадцята година. Останні новини: повідомляємо, що вчора в невідомому напрямку зникла летюча маршрутка, на борту якої перебували члени легендарної Малої університетської ради...»

— Це про нас! Це про нас! — зрадів Абдулла. — Вони нас шукають!

Несподівано телевізор перемкнувся на інший канал — тепер уже з монументом «Батьківщина-мати» на задньому плані:

«...з глибоким сумом повідомляємо, що в зоні "чорної діри" зникли безвісти члени Малої університетської ради "Вугледару" — люди, на чиїх умах тримався весь Вугледарський Лібертат. У зв'язку з цим львів'яни на знак солідарності з Києвом скасували протестні акції, бо, як свідчить депутат від Галицького Лібертату Іван Смола, останнім бажанням Леоніди Львівни, очільниці Університету, була єдність українських лібертатів...»

— Моє останнє бажання? — здивувалася Леоніда Львівна. — Ну-ну!

«...А щоб не згортати Майдан, до якого так довго готувалися львів'яни та кияни, вирішили на Площі Незалежності провести іншу акцію — поминальну: "Запали вогник на мобільному телефоні". Мобільні телефони можна придбати в церковних крамницях, а також у сувенірних магазинах».

— Ой! Нас уже поховали! — озвалася Гаїна.

І в цю хвилину — після кількасекундного шарудіння — канал знову змінився. На тлі будівлі Міністерства закордонних справ повідомляли іншу новину:

«Члени міжнародної організації "Товариство безсмертних" виступили з колективною заявою, оголосивши, що знають правду. В їхньому скандальному повідомленні йдеться про те, що вони — безсмертні — останні півроку готували закон про евтаназію безсмертних. Учора Світовий парламент ганебно відхилив законопроєкт. Тож Леоніда Львівна на знак протесту зорганізувала собі смерть».

Вугледарці з підозрою озирнулися на Леоніду Львівну.

— Невже ви думаєте?.. — тільки й промовила вона.

Ситуацію врятувало те, що на екрані з'явилася заставка ще одного каналу.

«Оголошується тендер на проєкт пам'ятника Малій університетській раді "Вугледару"».

— Точно поховали... — підтвердила свою попередню думку Гаїна.

— Ти ж чула: звідси ніхто не повертається, — сказав Абдулла з усмішкою: він-то знав, що це всього лише 6D-реальність, а наївна Гаїна навіть не здогадалася — вона думає, що все це відбувається насправді!

Трансляція закінчилася.

Вугледарці втупилися в чорно-біле миготіння екрану й думали кожен про своє.

За кілька хвилин до вагончика заскочила Анжелі-ка:

— Так! Усьо! Годі розслаблятися! Зараз через вас у мене там гороховий супчик пригорить на плиті! Швидко в санаторій! «Комзомольська зоря» — режимне підприємство! Тут все за розкладом. Обід!

— Супчик? — покотилася слинка в Абдулли.

— Да, чурка. Гороховий. Ще й з грєночками та шкварочками! Ням-ням!

Дорога назад виявилася значно коротшою. Як з'ясувалося, дід Пихто жив по сусідству з Бабгалиним яром. Тобто вугледарці зробили по Пісках Удайських «коло пошани».

Новина про обід і гороховий супчик не на жарт розпалила Абдуллу. Він із ніжністю згадав сьогоднішній сніданок: такої рисової каші він не їв ніколи в житті — це ж просто було морозиво, тільки тепле! А бутерброд! Саме слово звучить як музика! Який же чудовий це архаїзм! Хіба він може порівнятися з бездушним «сендвіч»!

Хоч Абдулла поклав своє життя на вдосконалення смакових якостей продуктів (до речі, його було визнано одним із творців найсмачніших речей у світі за рейтингом 2089 року), але те, що він з'їв уранці, не йшло в жодне порівняння з його винаходами. Однак цей факт не викликав у нього ревнощів: от закінчиться гра — він приїде додому і застосує всі піскоудайські кулінарні таємниці у своїх нових харчових розробках!

Повернувшись із прогулянки околицею, вугледарці сіли до столу, посередині якого стояли дві великі білі каструлі —, з чорними плямами на місцях відбитої

емалі та з намальованими вишеньками на залишках невідбитої емалі, причому вишеньки на принті водночас і цвіли, й плодоносили.

Абдулла нетерпляче повторював:

— Ну, що там? Ну, що там усередині?

Анжеліка зняла кришку з першої каструлі.

О боже! Там був гороховий супчик!

«Мамочко моя рідна, Зулейхо Рамаданівно! Якби ти знала, що це таке! Якби ти спробувала своїми медовими вустами те, що я зараз їм! Це небесний кулінарний шедевр, що зветься "гороховий супчик"!.. Якби ти знала, що я зараз п'ю! Це божественний напій, що зветься якимось дивним словом "узвар"!»

Абдулла з нетерпінням чекав, коли ж Анжеліка відкриє кришку другої каструлі, де, за її висловом, було зготоване «вторе». Але їй приспічило поговорити про логістику на найближчі дні:

— Ну шо, братішки-сістрьонки, шо будєм дєлать? План діда Пихта поняли? Нам треба пересидіти, пока, набухавшись, нажравшись, наржавшись і наригавшись, звідси не вшиються к чортовій матері вісьолиє комзомольці. Отоді-то начньом работать над вашою новою ідентичністю. А зараз вам нада зачаїтися. Як кажуть, главне — остаться живим!

Кларисса насупив чоло:

— Невже все так серйозно?

Цього разу Анжеліка не вщипнула його за щічку і не сказала: «Красссунчик!»

— О, да! — зітхнула вона. — В нашій країні так: хто не з ними, той проти них. Знали б ви, шо таке «Вісьолая тюрма» в центрі Малої Ведмедиці!

— А ви там були? — спитав Кларисса.

Анжеліка усміхнулася йому, блиснувши золотим зубом:

— Ми ж домовилися на «ти».

Решта перезирнулися: коли це вони встигли домовитися?

— Ти там була? — не змигнувши оком, перепрограмувався Кларисса на інтимніший тон.

— Та... — неохоче мовила Анжеліка, махнувши рукою. — Коли забирала своїх Ангєлів звідти.

— І що? — виявив професійний інтерес до теми Кларисса.

— Бррр!

І від одного цього вигуку в кожного з вугледарців намалювалася своя картина «Веселої тюрми» в центрі Малої Ведмедиці.

— А за що вони туди потрапили? — Кларисса хотів дізнатися про місцеву правову й пенітенціарну систему якнайбільше. — Тобто Ангели. Нелегальний бізнес?

Анжеліка подивилася на нього неначе з докором.

— От нє нада цього! Те, що мої Ангєли — єдині спеціалісти, які утилізують «підзалетівші» літаючі маршрутки, ще не значить, що вони злочинці. Вони, — з гордістю додала Анжеліка, — андеграунд!

І притулила палець до губ.

— А дід Пихто теж андеграунд? — поцікавилася Гаїна.

— З чого б це? — гмукнула Анжеліка.

— Ну, як так? Він же ловить нелегальні київські телевізійні канали!

— Любопитній Варварі ніс відірвали, — замість відповіді видала Анжеліка.

Абдулла на мить уявив Гаїну без носа і трохи злякався. Невже до цього дійде?

— Дід Пихто, між прочім, опозиціонєр! — з гордістю за сусіда сказала Анжеліка.

І знову притулила пальця до губ, мовляв, це секрет.

— Це вам пощастило, що ви упали сюда. У вас єсть шанс. Жирний шанс. Якщо всьо буде харашо, я вас познайомлю з вашими... тими, шо з Вугледару...

— І скільки їх? — поцікавився Васильківський.

— Не все відразу, дурачок!

Васильківський надувся. От не подобався йому «дурачок».

«От дурачок цей Васильківський! — подумав Абдулла. — Невже він не розуміє, що це всього лише гра! І не просто гра, а якісна гра, така собі хороша встрясочка всім нам, бо з жиру бісимося в тому Вугледарі від позитиву!.. І хто ж таку встрясочку нам організував? Не інакше, як Леоніда Львівна!»

Абдулла зиркнув на начальницю.

Дивно. Вона сиділа похмура. І, здається, насолоди від гри не отримувала.

Анжеліка також перевела на неї увагу:

— Товаришка начальниця, а ти чого гороховий супчик не їси?

Обличчя Леоніди Львівни моментально змінило маску:

— Живіт пучитиме! Я ж не знаю, де ти мене, Анжелко, пристроїш. І чи хороша там звукоізоляція.

Хазяйка санаторію розреготалася, а потім посерйознішала:

— Вопрос якраз кстаті! Я оце тут дещо придумала, поки ви тащилися від косячка, по поводу розміщення женської половини вашої команди.

Всі уважно подивилися на Анжеліку.

— Товаришка начальниця, ти — якщо тебе переодіти — цілком катіш під нашу. Он балакаєш, як людина, а не як... робот! Будеш у нас для комзомоль-

ців... письменниця, яка приїхала в санаторій... шоб уїдініцца в провінційній тиші...

— Що, я з комзомольцями ще й балакать буду? — обурилася Леоніда Львівна.

— Начальниця, у нас же санаторій! А значить — режим. Сніданок, обід, полуднік, вечеря. Всі їдять разом. І ведуть інтіліктуальні бесіди. Так прийнято в санаторіях. А ше у нас водниє процедури!

— Що, я з ними ще й у басейні купатимусь?!

— Та нє! — розреготалася хазяйка санаторію. — У нас басєйна нема. Поки що... Не розжилися! Зато у нас є ванни. Жемчужні, грязьові. Які тобі, начальниця, наравляцця?

Леоніда Львівна несподівано засміялася, неначе згадавши щось із далекого минулого.

І тут вирішила вставити свої п'ять копійок Гаїна:

— Це якийсь нерозумний план. Варто їм зробити фейс-ідентифікацію, як стане ясно, хто ми і звідки.

«Точно любопитна Варвара. Все їй треба знати! Нехай прийме правила гри і розслабиться!» — подумав Абдулла.

Анжеліка заіржала:

— Ти, мабуть, у школі була отлічніцею!

«Що за "отлічніца"?» — не втямив Абдулла.

— Скажи спасібо, шо ви на мене напали і шо я вас зі своїми людьми звела. Я, канєшно, не така умна, як ти, отлічніца, університєтов-вуглєдаров не кончала. Але запам'ятай: ти точно спалиш всіх нас зі своєю вумною рожею! Навіть і без фейс-ідентифікації.

Хазяйка санаторію замислилася.

— ...І куди ж тебе сплавіть? Може, все-таки до діда Пихта?.. Ти йому понаравилася. А я заберу його курву-жінку до себе на вихідні. Вона комзомольців любе.

— Ні! — заблагала Гаїна. — Лишіть мене тут, з Леонідою Львівною! Я буду слухняна! Я вмію бути слухняною! Правда ж? — вона обвела благальним поглядом присутніх колег.

Ті кивнули. Що правда, то правда. Гаїна в плані дисципліни — *звєрь*.

Анжеліка піднялася й уважно оглянула «отлічніцу», взявши її за підборіддя. Покрутила.

Та віддано дивилася Анжеліці в очі.

Хазяйка «Комзомольскої зорі» придивлялася довго. Потім розправила Гаїнине волосся, зробила проділ посередині, змастила волосся олією з пляшки на столі, щоб воно блищало, закрутила ззаду дульку. Відступила й оглянула Гаїну звіддалік. Результатом лишилася задоволена.

Вугледарці неабияк здивувалися метаморфозі їхньої колеги.

— Як тобі, товаришка начальниця? — звернулася Анжеліка до Леоніди Львівни.

— Дуже рагулисто! — відмовила та.

— То-то же! — задоволено всміхнулась Анжеліка. — Я ж кажу вам, шо хоть університєтов вуглєдарських не кончала, но коєшо смислю в жизні! А тепер іржи! — звернулася вона до Гаїни.

— Що? — не зрозуміла та.

— Іржи, як коняка!

Гаїна спохмурніла:

— Це тупо.

— Як кажуть у Малій Ведмедиці: тупо — це коли ти сидиш з вумним ліцом і проєктіруєш Вуглєдар! Ану, іржи, вугледарівська отлічніца! Отак: га-га-га!

Гаїна силувалася, але в неї нічого не виходило.

Леоніда Львівна дуже співпереживала.

— Ну, Гаїно, зосередься! Згадай, чого я тебе вчила: як роблять рагулі, коли керують державою?

І раптом Гаїна перемінилася в лиці:

— Га-га-га!

«Яка чудова віртуальна гра! — подумав Абдулла. — Імерсія стопроцентна! Партисипація стопроцентна! Інтерактив стопроцентний!»

Анжеліка кинулась обнімати Гаїну:

— Отлічніца, но не бєзнадьога! Молодчинка! Все! Вирішили! Беру тебе до себе тєхнічкою. Згода?

Гаїна кивнула. Напевно, вона не знала, що таке технічка. Абдулла теж не знав. Та й ніхто не знав із членів Малої університетської ради, хіба що Леоніда Львівна. Але та теж зраділа. Її, мабуть, не дуже тішила перспектива сам на сам лишитися з комзомольцями.

Анжеліка по-діловому підбила підсумки:

— Ти, товаришка начальниця, і ти, отлічніца, лишаєтеся тут, в тилу врага! — Анжеліка розсміялася (га-га-га!) точнісінько так само, як це зробила за хвилину перед тим Гаїна, і продовжила, звертаючись до Абдулли та Васильківського: — Дурачок і чурка йдуть до Ангєлів. Вони вас не обідять. Вони Вугледар уважають. Заодно побачите, що вони зробили з вугледарських маршруток!

Анжеліка обернулася до Кларисси й ущипнула його за щічку:

— А ти, красссунчик, ідеш зі мною, в мою діжурку на роз'їзді, — й загадково йому підморгнула.

Кларисса трохи розгубився, бо взагалі не уявляв, що йому світить.

— Я тобі заздрю, Клариссо! — сказала Леоніда Львівна.

Всі здивовано витріщилися на неї.

— Залізниця — це романтично! Я колись там працювала... — ця фраза прозвучала з вуст Леоніди Львівни несподівано сентиментально.

Але Абдулла більше нічого не хотів слухати. Він не міг відірвати очей від другої білої каструлі з гібридами-вишнями, що цвітуть і плодоносять водночас. Що ж там?

Натомість Анжеліка раптом зацікавилась інформацією:

— Так а де там у вас, в Українських Об'єднаних Лібертатах, залізничний транспорт? Вже ж давно все монополізували безпілотні летючі маршрутки!

— О-о-о! — засміявся Кларисса. — От що таке комзомольська пропаганда! «Мо-но-по-лі-зували»! — перекривив він Анжеліку. — А про технічний прогрес вам нічого не відомо? А про шерингову економіку вам теж нічого не відомо?

— Ти чьо, красунчику? — образилася Анжеліка. — Я просто поінтересувалася, де у вас там залізниця. Шо, ніззя? — і на знак замирення зняла кришку з другої каструлі.

Звідти війнуло просто божественним ароматом!

— Звиняйте, шо не празнічне, — сказала, засоромившись, хазяйка санаторію «Комзомольська зоря». — Празнічне готую для веселих комзомольців. Може, і вам шось перепаде з барського стола! Га-га-га!

«Не празнічне? Не святкове? Та що може бути святковішим від цієї страви, від якої амбре так і пре!» — подумав Абдулла.

— Як це називається? — несміливо спитав він.

— Шо? — здивувалася Анжеліка. — Це?! Так це ж макарони по-флотськи!

«Макарони по-флотськи», — повторив подумки, блаженно усміхаючись, Абдулла.

Тим часом Анжеліка презирливо додала:

— Діжурне блюдо.

«Діжурне блюдо», — не розуміючи значення слів, але насолоджуючись їхнім звучанням, знову повторив подумки Абдулла.

Всі накинулися на страву,

— А це що за макаронні вироби? — поцікавився Абдулла.

— Тоїсть?

— Який вид?

— Як це «шо»? Це рожки...

Обід завершився на веселій нотці.

З холу санаторію почулося: «ку-ку! ку-ку! ку-ку!»

Анжеліка підхопилася з місця.

— Так! Шо це ми тут розсиділися! Кларисса, допивай кампот — і за мною! Полуднік візьмеш із собою — плюшки і ватрушки свіженькі! Дурачок і чурка, ждіть мене тут.

«Плюшки і ватрушки», — замріяно повторив подумки Абдулла.

— А ви, — вона обвела поглядом решту, — ви можете не давитися. Їжте собі на здоров'я! Тільки посуду за собою помийте. Сьогодні діжурна ти, отличніца.

— А чого я? — скривила дурнувату міну Гаїна.

— Отлічніца, запомні: тепер ти діжурна каждий день. Поняв?

— Поняв!

— Маладєц!

Розділ 4
КЛАРИССА

...Іще коли у Вугледар прийшов меседж про дитину, яка народилася в товарному поїзді і яку колисав машиніст паровоза, Кларисса як начальник Департаменту безпеки докладно вивчив питання, щоб зрозуміти: в чому підступ?

Він уважно ознайомився з історією залізничного транспорту і, чесно кажучи, відповіді на своє питання так і не знайшов. Але сама історія йому сподобалася.

І тому перспектива перебування в будці на залізничному переїзді його привабила.

Кларисса йшов за Анжелікою і слухав її торохтіння.

— Я прийду в три часа ночі, коли йтиме швидкий поїзд. А ти зачинись, нікому не одкривай. Та туди ніхто не ходе, крім мішок. Як побачиш мішку, закривай двері на засув. Ґрати на вікнах є. То він побродить-побродить, йому надоїсть, і він піде собі геть.

— Так що, ведмеді — це не жарт?

— Та де! В минулому році пропав путєйщик біля Малої Ведмедиці...

— Путєйщик — це що? Колійник?

— О, як ти красіво балакаєш! І откудова в тебе ці слова? Це ж точно! Залізнична колія — значить, колійник. А я хто тоді? Колійниця?

— Виходить, так.

— Як олійниця... Ги-ги. То, значить, пропав колійник. Ро́ман. А місяць тому ми найшли його фуражку з кокардою й оранжеву жилетку окровавлєну у мішки в барлозі.

— Брр! То, виходить, ведмідь з'їв живцем того Рома́на?

— Він не Рома́н, а Ро́ман.

— А яка разниця? — Кларисса спіймав себе на тому, що починає говорити, як Анжеліка.

— Больша́. Тоїсть, велика́, як кажуть у вашому Вугледарі. Та ти не бійся. Влітку вони рідко нападають, частіше взимку.

— Так у них же взимку сплячка?

— Отож-то. Сплячка — сплячкою. А я одного разу взимку так тікала від мішки! Тоїсть ведмедика. Аж гай шумів! Довелося на семафор залізти.

Кларисса з повагою подивився на Анжеліку, уявивши, як вона дереться на семафор. У ній було щось таке, чого він не помічав у вугледарських жінках. Первісне. Натуральне. Амазоночне.

— Безстрашна! — похвалив він її.

Анжеліка зашарілася.

Кларисса про всяк випадок запам'ятовував дорогу. Судячи з усього, вони йшли навпростець: за Бабгалиним яром здійнялися на один пагорб, потім спустились і піднялися на другий. Між другим і третім пролягала дорога, здається, діюча. А от за третім горбом вони вийшли на колію і пішли по шпалах.

Помовчавши, вона спитала:

— А можна вікторіну?

— Що? — застопорився Кларисса.

— Ну, це така іґра, тоїсть ґра — в питання і відповіді...

— Ну, давай... — невпевнено погодився Кларисса.

Треба ж було про щось спілкуватися, долаючи шлях до будки на залізничному переїзді, — не мовчати ж.

— Тіки є одне правило: нада казати тіки «да» чи «нє».

— Треба, — поправив її Кларисса.

— Шо?

— Треба казати: «треба», а не «нада».

— Пойняв.

— Зрозумів... А точніше — зрозуміла. Треба поважати свою стать.

— Зрозуміла, що «зрозуміла»! — розсміялася безтурботним сміхом Анжеліка. — Ну шо, начи... починаю. Скажи, а правда, шо у Вугледарі їжу привозять з харчових комбінатів тобі прямо на роботу?

— Ну... якщо ти цього хочеш, то так...

— Нє, кажи тільки «да» чи «нє».

— Добре, — погодився Кларисса. — Так!

— А правда, шо у вас рóботи миють вікна і прибирають?..

— Ну... якщо... — затнувся Кларисса. — Так!

— А правда, шо у вас від кожного — по можливостях, кожному — по потрєбностях?

— Так!

— А це правда, шо у вас є секс з рòботами?

— Ні.

— А це правда, шо у вас діти лише через штучне запліднення?

— У переважній більшості... Тобто — ні.

— А це правда, шо у вас висячі сади Семіраміди?

— Так.

— А це правда, шо у вас живуть дуже довго?

— Так.

— А це правда, шо у вас живе одна безсмертна?

Кларисса насторожився. У ньому прокинувся офіцер безпеки, який перед тим солодко задрімав. Знаючи передісторію Вугледару та біографію Леоніди Львівни, він не наважився озвучити цю інформацію представниці ворожого табору. Хоча був на волосині від цього.

— Ні.

— А це правда, шо у вас усі щасливі?

«Ну, — замислився Кларисса. — За вугледарськими мірками — так. А от чи за піскоудайськими теж так — то це питання».

— Так, — про всяк випадок сказав він, тільки якось непереконливо.

— Ось ми й прийшли!

Кларисса з цікавістю роздивлявся будку колійника. Це був квадратний цегляний будиночок. Ідеальна форма з погляду ергономічності. Дашок покритий рубероїдом. Декоративні опуклості на кутках побілені білою крейдою, стіни — голубою. Двері пофарбовані синьою олійною фарбою. Біля будиночка — палісадничок, обгороджений низеньким парканчиком з частоколом блакитного кольору. Дерев'яний балкончик.

— Це на нього я вихожу ноччю з жовтим флажком, — пояснила Анжеліка.

Кларисса роззирнувся по колії ліворуч і праворуч. З лівого боку від будки колійника, десь метрів за десять, — залишки бетонної залізничної платформи.

Анжеліка простежила за поглядом Кларисси:

— Тут колись поїзд ставав.

— Тобто це була залізнична станція?

— Та так, технічна.

— А як називалася?

— Безіменна. — І Анжеліка процитувала:

— На цій зупинці безіменній...
Між іншим, я забув сказать,
Що нашій станції зеленій
Пора давно вже назву дать...

Кларисса здригнувся. Щось подібне він уже чув...

Але зараз не час розбиратися, бо Анжеліка запросила його увійти досередини:

— Ласкаво просимо в райський куточок!

І відкрила перед ним двері.

Залізне ліжко. На стіні — килимок з оленями. На підлозі — вив'язаний з різнокольорових синтетичних ниток круглий килимок. У кутку — плита на дровах і грубка, помазана білою крейдою, очевидно, з додаванням синьки. Віконниці помальовані блакитною олійною фарбою. Між віконницями — чистенька вата з подрібненими уламками ялинкових прикрас. Підлога з дерев'яних дощок пофарбована коричневою олійною фарбою. На стіні годинник із зозулею. У кутку біля дверей дивне старовинне приладдя — молоток з довгим держаком.

— Що це? — спитав Кларисса.

— Антикваріат. Знаряддя праці путєйщика... тобто... колійника... тобто... колійниці. Колись були такі люди, які звалися стрєлочнікамі. Правильно сказать, мабуть, буде стрілочники. Вони отвічали за місце на залізничному полотні, де розходяться путі в разні сторони. Є і в мене одне таке — десь із п'ять кілометрів звідси. Колись там був стрєлочний пост. Але туда вже ніхто не ходе. Нема надобності. Але там ще зберігся старий стрєлочний привод, за допомогою

якого стрєлочник стрєлки переводив. Але щас він недєйствующій, бо тіки один поїзд ходить по прямій.

— Стрілочний — що? — вирішив уточнити Кларисса.

— Привод, ричаг такий. Тоїсть по-вашому як буде?

— Важіль?

— Важіль, — покірно повторила Анжеліка. — Я до нього колись була приставлена. Колись усе було автоматізіроване, так стрілочникам не нада було виходити в дощ і мороз. Але після того, як Мала Ведмедиця відділилася, з електрикою стало сутужно, знов стали стрілки переводить вручну. Навіть я ще те застала. Важелем круть, верть!.. А коли лишився один тіки поїзд, який ходе по прямій, то стрілочний пост став без надобності.

Анжеліка замилувалася знаряддям праці колійника:

— А цей молоток — це для обходчіка колій. Красівий. Нехай стоїть. Для історії.

Кларисса здригнувся. «Для історії», — сказала вона. Майже заборонене слово.

Анжеліка розповідала все спокійно, розважливо, без ноток агресії, яку перед тим намагалася прикрити грубими жартами.

— Ну шо, красунчик, тобі тут наравицця? — спитала вона, спідлоба поглядаючи на Клариссу. — Це тепер твій тил. Тебе тут ніхто не знайде. Ось я тобі захопила вечерю. Треба буде тіки розігріти на плиті. Умієш розпалювати грубку?

Кларисса заперечно похитав головою:

— Не знаю, не пробував!

— Ага! Ти ж з майбутнього. А в майбутньому такої екзотіки вже нема?

— Екзотики.

— Шо?

— Треба казати: «екзотики».

— То нема такої... екзотики? — і вона йому підморгнула фіолетовою повікою.

Кларисса усміхнувся. Це сталося само собою.

Анжеліку раптом осяяла ідея:

— А давай разом протопимо грубку! Бо шось тут сирувато після дождіка.

— Дощика...

Хазяйка санаторію «Комзомольська зоря» і за сумісництвом — начальниця залізничного переїзду в околиці Пісків Удайських дістала з полички сірники:

— Оце сірники. Вони роблять пух — і вогонь! Поняв?

— Зрозумів.

— Ага, зрозумів. Тепер нахиляєшся отак низе-енько. Бач як?

— Бачу.

Кларисса спершу дивився, як вона відсовувала фіраночку в квіточки, що закривала отвір в низу грубки. А потім ковзнув поглядом по великому пружному озадкові своєї рятівниці й відзначив, як його око затрималося на цьому об'єкті.

В отворі лежали дрова, а збоку — старі газетки.

— Витягаєш дрова — отак, спершу найгрубші — і кладеш на рєшотку в грубці. Зрозумів?

— Поняв, — натомість пожартував Кларисса.

— Зверху накладаєш такі меншенькі полінця.

— Куди?

— Зверху.

— Куди-куди?

— Ну добре, добре! Згори! І ще вище такий хмизочок... — вона завмерла. — Це слово нормальне?

— Нормальне.

— Накладаєш хмизочку, а зверху отак помни бомажку.

— Що?

— Газєтку.

— Що-що?

— Папірчик, газетку!

— Добре.

— Далі береш сірники і — шмарк!

— Що-що?

— Чирк?

— Може бути.

— І запалюєш газетку... тобто папірчик! Бачиш? Горить!

Кларисса незчувся, як у нього вирвалося:

— Ти така безстрашна!

І помітив, що вимовив це з дивною ноткою, можна навіть сказати, пристрасною.

Анжеліка опустила очі. Тоді схаменулася і, дивлячись на вогонь, що якось неохоче розгорався, пробурмотіла:

— Колдуй, баба, колдуй, дєд, колдуй, сєрінькій мєдвєдь!

— Що?

Анжеліка взяла руки в боки:

— А от цю фразу перекладати не буду! Бо це заклинання. Після перекладу його сила пропаде!

— Ти впевнена?

— Так!

Кларисса усміхнувся. Яка ж вона кумедна у своїх забобонах, ця Анжеліка! Цей ангелик... Цей шматочок старого світу, загубленого у просторі й часі!

— То як там це заклинання звучить? — сказав він м'яко.

Анжеліка знітилася і сором'язливо повторила:

— Колдуй, баба, колдуй, дєд, колдуй, сєрінькій мєдвєдь!

І справді, вогонь у грубці став горіти активніше.

— От бачиш, бачиш! — як мала дівчинка, зраділа Анжеліка. — Горить!

— А що таке «сєрінькій мєдвєдь»? — грайливо поцікавився Кларисса.

— Мішка. Ведмедик по-вашому.

— А чому «сєрінькій»?

Анжеліка замислилася.

— Ти диви! Ніколи про це не думала! А й справді: чому сєрінькій?

Кларисса знову загадково усміхнувся.

Тим часом вогонь, зжерши папір, узявся до хмизочку й почав облизувати полінця. Стало затишно.

Стало настільки затишно, що Кларисса продовжив не відому йому гру, ним же самим винайдену.

— Сіреньким буває тільки вовчик, — багатозначно всміхнувся Кларисса, дивуючись із того, що з ним відбувається. І його брови кілька разів підстрибнули вгору.

Анжеліка зміряла його поглядом, а потім включилася в гру:

— Вовчик-братик, — додала вона таємничим тоном.

У Кларисси знову підстрибнули брови:

— А ще зайчик... — стишив він голос.

— Зайчик-побігайчик, — груди Анжеліки піднялися й опустилися.

Вона присіла на залізне ліжко.

— А ще котик...

— Котик-воркотик... — загіпнотизовано дивилася Анжеліка на Клариссу. І раптом поцікавилася з гарячим придиханням:

— А правда, шо у Вугледарі нема сексу?

Взагалі-то це була майже правда. Загалом у Вугледарі секс вважався пережитком біологічного періоду розвитку людства, коли інстинкт панував над розумом, а біологічне — над інтелектуальним. Тому секс задля сексу вважався чимось плебейським, хоча для продовження роду — прийнятним...

Кларисса хотів було про все це сказати Анжеліці, однак...

Однак тут, у цій точці, в цій старомодній халабуді загадкової залізничниці, де весело горів вогонь у грубці, на забутому богом залізничному роз'їзді, за п'ять кілометрів від найближчого «цивілізованого» місця санаторію «Комзомольська зоря», серед необжитої території Пісків-Удайських, у «чорній дірі» Українських Об'єднаних Лібертатів — ось отут усе було інакше!

Кларисса вирішив не відповідати на провокативне запитання, а перейти до провокативних дій. Він не знав, що говорять тутешні мужчини в ситуації, коли хочуть отримати від жінки саме те, що у Вугледарі вважається пережитком біологічного етапу розвитку людства. Він володів лише безпековою, історичною та побутовою термінологією. Але в цей момент йому конче потрібно було щось сказати, аби ця жінка — яка за півдоби стала Дамою Його Серця, — аби вона почала ту гру, яку він не вмів розпочати.

І він повторив те, що вже двічі позитивно подіяло на Анжеліку:

— Ти така безстрашна!

І це було саме те, чого вона чекала.

— Красссунчик... — і впилася йому в губи.

— ...ку, — додав Кларисса закінчення до її звертання, поставивши його у кличний відмінок, при цьому ледь відірвавши свої губи від Анжелічиних.

— Красунчику! — виправилася Анжеліка.

— Ти мій мішка! — несподівано випалив Кларисса, відчувши на собі благодатну вагу Анжеліки.

— Ведмедик! — виправила Анжеліка і, підвівшись на міцних ногах, сіла на нього, аж залізна сітка провисла й він мало не дістав дерев'яної підлоги, пофарбованої коричневою олійною фарбою.

— Що? — не зрозумів Кларисса.

— Я не мішка, я ведмедик!

— Ведмедиця! — видихнув із себе Кларисса, відчуваючи, що свідомість відривається від нього якимись великими клаптями і тепер бовтається над ним, наче розірваний поліетиленовий пакет.

— Ведмедичка! — виправила його Анжеліка.

— Ти моя безстрашна ведмедичка!

— Зараз загризу тебе! — загарчала вона.

— А я залізу на семафор! — І він перекинув свою партнерку по любощах через стегно. Останній раз такі виверти Кларисса робив на тренажері перед польотом на Марс.

Він відчув, як тепер його ведмедичка мало не вдарилася сідницями об дерев'яну підлогу, пофарбовану коричневою олійною фарбою.

Було трохи незручно гойдатися на сітці залізного ліжка, але Кларисса не подав і знаку: він же офіцер безпеки, навчений долати будь-які труднощі!

А от Анжеліці було відверто незручно, і вона вправно змінила дислокацію — перемістилася з ліжка на підлогу, прямісінько на круглий плетений синтетичний килимок.

Синтетичному килимкові не пощастило. За двадцять наступних хвилин він п'ять разів приклеювався до спин учасників любовної боротьби, двадцять разів був скручений, як перший млинець, який завжди глевкий, а під кінець, утомившись опиратися насиллю, розлізся на торочки.

Вже лежачи на ліжку під блакитним килимочком з оленями, Анжеліка, на чиїй широкій руці відпочивала мокра голова Кларисси, спитала:

— Красунчику, га, красунчику?

— Що, моя ведмедичко?

— А ти забрав би мене з собою у Вугледар?

— Забрав би, — без тіні сумніву сказав той, відзначивши подумки: «Обіцяти можна, адже звідси дороги назад немає!» — і знову перекинувся на Анжеліку.

— Не треба! — застогнала вона.

— Нада, Федя, нада-а-а! — вирвалося цілком несподівано з Кларисси, і він іще потужніше наліг на неї.

У цій критичній ситуації Анжеліка раптом виявила високий рівень громадянської свідомості:

— Щас у санаторій приїдуть комзомольці! Одпусти!

— Не відпущу! — стояв на своєму Кларисса, дивуючись сам собі: як він може переконувати людину, в якої homo sapiens превалює над homo instinctus, вчиняти ірраціонально? — А я тобі розповім... а я тобі розповім... теж про залізницю...

Очі Анжеліки запалали: залізниця — це була її слабкість.

— Ти працював на залізниці?

— Так, — не змигнувши оком, збрехав Кларисса. — Щоправда... це була специфічна залізниця...

Він гарячково розмірковував, чи робити те, що він збирався, чи стриматися. Не стримався.

— Це була внутрішня залізниця на заводі імені Ілліча... — поцілував він її в очі.

— Ілліча... — повторила Анжеліка із заплющеними очима.

«Не розслабляйся, Клариссо, не розслабляйся!»

— Уяви собі, що цей завод був завбільшки, як приблизно звідси до Малої Ведмедиці.

— Ой! Красунчику, ти не наситився?

— Уявила?

— Поакуратнєй... Та уявила, уявила!

— І весь отой простір — у залізничних коліях...

— ... коліях... коліях... — постогнувала Анжеліка.

— І ми, залізничники, кровоносна система заводу...

— ...кровоносна... це так хвилююче...

— До нас на завод приходить концентрат...

— ...трат!.. трат!.. — вигукувала Анжеліка. — Красунчику, поостарожнєй! Ти ж не вагони прицепляїш!

— І приходить він до нас у вагонах...

— ...гонах... гонах... гонах...

— Ми його вивантажуємо...

— ...ємо... ємо... ємо... — знову постогнувала вона.

— І потім робимо з нього агломерат...

— ...а-гло-ме-рат... рат... рат... Отак, отак, красунчику, не розслабляйся!

— Агломерат веземо в доменну...

— ...енну... енну...

— В доменну завантажуємо, і піч виплавляє чавун...

— Ча-вун! — глибоко зітхнула Анжеліка.

— А чавун розливають у чаші...

— У чаші? — раптом зацікавилася вона.

— Так, у великі чаші. Для чавуна — одні чаші, для шлаку — інші.

— Боже, як всьо сложно!.. Давай, Красунчику, давай, давай!

— Чавун іде в чавуновозах на МЛНЗ... — виконуючи її бажання, продовжував Кларисса.

— Меленезе... Гарячий?

— Хто гарячий? — перелякався Кларисса.

— Чавун!

— Аякже. Дуже гарячий. Рідкий.

— Рідкий... А чаші великі?

— Великі, моя велика ведмедичко, великі, на 130 тонн!

— Ого! Мені це подобається! Так! Так! Так!

— Що подобається — чаші? — вирвав з грудей запитання Кларисса.

— Нє! Як заливають туди чаву-у-ун! — закричала вона.

Кларисса насторожився.

— О, моя ведмедичко, це дуже небезпечно! Чавуновоз ходить під доменною піччю, і якщо, не дай бог, чавун виплескується на землю, то це просто катастрофа!

Кларисса раптом відчув, що зараз із ним станеться його власна катастрофа!

— ...І тому з горем навпіл висмикують чавуновоз із розлитого чавуну... А-а-а!

Висмикуючи власний «чавуновоз», Кларисса не переставав говорити:

— ...А потім чекають, поки чавун застигне на землі, — з гарячим нічого ж не зробиш. А потім усе навколо вирізають, вигризають, видирають...

Кларисса знеможено впав на пошарпаний синтетичний килимочок...

Натомість Анжеліка, сповнена життєвої енергії, підхопилася з місця:

— Ну, то я побігла, а ти тут почекай, поки твій чавун застигне, а тоді — віддирай, вигризай. Но жилатільно — не вирізай! Га-га-га! — і цьомнула Кларисcу в носа.

У хатці стало жаркувато.

Кларисса довго відходив від гарячого піскоудайського кохання, а потім повільно піднявся з підлоги, вдягнув штани і роззирнувся. Нюх офіцера безпеки підказував, що Анжеліка йому не все показала в будиночку.

Він відсунув круглий пошарпаний килимок. Обмацав рукою підлогу. Ось. Колечко, пофарбоване коричневою олійною фарбою. Кларисса смикнув за нього — піднялося віко, і він побачив металеву драбину, що вела вниз. Обережно спустився.

О! Так це підземний хід!

Кларисса захоплено роззирнувся навколо, наскільки дозволяло світло, і побачив ідеально відшліфовані стіни в глинистій породі та прохід, де він міг би цілком вільно пройти, не пригинаючись.

«Мабуть, Ангели зробили під себе!» — усміхнувся він.

Кларисса вибрався нагору, добре закрив віко, втиснув у дерево металеве колечко, прикрив тим, що лишилося від синтетичного килимка.

Його цікавість було втамовано, проте не повністю. Він автоматично підняв погляд догори і на побіленій стелі побачив іще одне колечко.

Верхнє віко піддалося не так легко, як нижнє. Однак недаремно Кларисса щодня тренував своє тіло. Віко опустилось, і йому на голову посипалася крейда.

Очевидно, віко не відкривали з часу останньої побілки.

Кларисса вхопився за краї дерев'яного отвору й підтягнувся.

Під дахом розмістився цілий арсенал зброї.

Кларисса присвиснув.

Такі екземпляри він бачив лише під час вивчення курсу «Історія зброї».

З самого краю лежав автомат, дуже схожий на автомат Калашникова. Кларисса схопив його і скочив униз. Справді, він. На корпусі була позначка: АК2050М — автомат Калашникова 2050 року, модернізований.

Кларисса повернув зброю на місце, ретельно прикрив віко.

Тепер можна було обстежити околицю.

Він вийшов назовні. Роззирнувся навсібіч. Тиша-а-а!

Кларисса обійшов будиночок і перейшов через колію. Рейки бігли вдалину, сходячись на горизонті. Це гіпнотизувало.

Кларисса присів на рейку, думаючи про своє.

Про таку тишу він завжди мріяв, але не вірив, що вона взагалі існує. Бо навіть на Марсі її не було.

Взагалі-то тут панувала не глуха тиша, яка буває, коли провалюєшся уві сні. Аж ніяк! Вона була наповнена сюрчанням коників, дзижчанням мух, гудінням бджіл, щебетом птахів, шелестом листя... Насправді все це мало назву і втілювало те, про що він мріяв: опинитися in the middle of nowhere.

Він ще раз роззирнувся: все досить ідилічно, тільки ця розбита бетонна платформа псує краєвид.

Його феноменальна пам'ять відтворила рядки, продекламовані Анжелікою кілька годин тому:

На цій зупинці безіменній...
Між іншим, я забув сказать,
Що нашій станції зеленій
Пора давно вже назву дать...

Дуже знайомий стиль... Де він його чув?

Ага! Так це те ж саме, що й:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку.

Точно! Федір Гарін! Мало кому відомий поет радянської доби.

Кларисса згадав, що після прочуханки від Леоніди Львівни таки завантажив собі якось його збірочку. Він похапцем вдягнув інтернет-окуляри. Вони перелякано повідомили йому, що на даний момент немає натяку на жодну мережу, однак Кларисса шукав завантажений файл. І — ось воно:

Спиняється на дві хвилини
Зелений поїзд — і прощай!
Димків клубочки голубині
Пливуть, пливуть за небокрай.

Кларисса засміявся. О, як давно він не сміявся! Та він узагалі ніколи не сміявся! Це зубоскальство не пасує офіцерові безпеки, тим більше начальникові Департаменту безпеки Університету та Науково-технічного центру, одного з трьох найкращих (причому за різними рейтинговими системами) у світі.

Кларисса сміявся. Тут, in the middle of nowhere, можна робити все що завгодно! І нічого за це не буде. І можна не боятися, що тобі скаже Леоніда Львівна, яка позиціонує себе законодавицею життєвих принципів Вугледару.

Щоправда, варто визнати, що ці принципи не такі вже й погані. Як для Вугледару. Але...

Але що поганого у цих наївних віршах майже невідомого поета радянської доби, ім'я якого навіть не вписано в багатотомну «Історію української літератури», яку він, Кларисса, вивчав, студіюючи історичну безпеку в університеті?

І що з того, що вугледарці прочитають цей вірш на справжньому паперовому аркуші на старій оливі в центрі вугледарського університетського кампусу?

І що поганого в цьому папірчику, який вона, Леоніда Львівна, сама ж написала і сама ж прикріпила на дерево?

Кларисса ніяк не міг зрозуміти Леоніду Львівну: в яку гру вона грається?

Якби не Леоніда Львівна, його робота у «Вугледарі» була б ідеально спокійною, ідеально врівноваженою, та... ідеально нудною.

А так — усі стреси від неї. І чого їй не сидиться на місці? Стояла біля витоків Українських Об'єднаних Лібертатів. Заснувала «Вугледар». Врятувала світ, хоч і випадково. Зробилася безсмертною. Чого їй іще треба?

Часом його проймали серйозні сумніви: чи вона дійсно вболіває за вугледарський Університет і Вугледарський Лібертат, а чи насправді хоче їх зруйнувати?

Чому вона організовує всі ці капості: з піснею «Вышел в степь донецкую...», з цим віршиком про машиніста, з піснею про «біръозку» та «рябіну»...

Стоп!

До речі, це збіг, що біля входу в «Комзомольську зорю» ростуть берізка й горобина?

Кларисса замислився.

Дивно: ще вчора вони слухали цю пісню й розбирали її на нараді...

«Соувпадєніє? — як часто каже сама Леоніда Львівна. — Не думаю!»

Може, справді мають рацію безсмертні, стверджуючи, що вона вирішила зорганізувати собі смерть?

Але чому тоді вона «прихопила» із собою всіх інших? Не думала ж вона позбавити «Вугледар» керівництва! Це був би повний абсурд.

Чому ж тоді вона всіх їх так підставила?

Адже вони не заслужили цього!

Вони вірою і правдою служили їй і Вугледарові!

А може, вона перевіряє їх у такий спосіб на вірність і надійність? І на моральну стійкість?

Дуже вірогідна версія. Згадати лише, як вона пхала всім косяк до рота. Чи як підморгнула, коли він пішов з Анжелікою на залізничний роз'їзд.

Так, він, Кларисса, іспиту на моральну стійкість не склав.

І йому зробилося так тоскно на душі! Як він докотився до всього цього?

До порушення правил?

До зближення з невідомими об'єктами?

До сексу заради сексу?

І, врешті-решт, до дешевої брехні?

Історію із залізницею, на якій буцімто він працював, Кларисса взяв із закритого файлу «ЛЛ» (тобто Леоніда Львівна) з позначкою «ОК» (обмеженого користування) закритого архіву ейч-ару «Вугледару», коли у зв'язку з появою віршика про машиніста вивчав історію залізничного транспорту.

Колись, у далекому минулому, коли ще журналісти брали інтерв'ю у героїв свого часу, було записано розмову з Леонідою Львівною. Це сталося якраз після

тієї вугледарської невдачі, коли управління Університетом передали штучному інтелектові, а потім запросили Леоніду Львівну приборкати людський чинник у «Вугледарі» й вона з цим успішно впоралася. І не просто успішно, а якось так завиграшки. З легкістю, з якою здувають білу шапку з кульбабок. Стаття так і називалася: «З легкістю по́дуву на кульбабку». Головне питання, яке тоді всіх цікавило: як Леоніді Львівні вдалося це зробити?

І вона єдиний раз у житті розповіла журналістам історію своєї молодості, коли працювала на Заводі Ілліча головним диспетчером внутрішньої залізниці, без якої він, тобто завод, не міг функціонувати, бо вона, залізниця, була для нього легенями, кровоносною системою і системою травлення. Леоніда Львівна, ще будучи молодим амбітним диспетчером, якось засперечалася з майстром ливарного цеху: «Та хто ти без мене? Та ніхто! Ти що, в руках носитимеш свій чавун?»

Отож на Заводі Ілліча було з десяток залізничних станцій, і головний диспетчер тримав руку на пульсі не лише цих станцій, а й усіх цехів та підрозділів, причетних до виробництва. А то був повний виробничий цикл, *на мінуточку*: від концентрату — до готових виробів. Леоніда Львівна — тоді ще просто Льонька — була в курсі всіх новин в усіх цехах: хто чого потребує (тобто кому що треба відвантажити) і хто завершив своє виробництво (тобто що́ буде навантажувати): концентрат, агломерат, чавун, шлак, кокс, добавки, лом, сталь, МНЛЗ[9], — плюс стежила за технічним станом вагонів. А ситуація на заводі була мінлива, як

[9] МНЛЗ (машина непрерывного литья заготовок) – з рос.: машина безперервного лиття заготовок.

погода в океані, бо це діялося в часи ручного керування.

Взагалі Льонька починала свою кар'єру на Заводі Ілліча з посади прийомоздатчика. У ті часи це була суто «дівчача» професія. Льонька виходила на платформу — чи то в сніг, чи в дощ, чи в спеку, — прибував поїзд, і вона списувала вагони, що професійною мовою означало: переписувала їхні номери, а потім звіряла з документами. Монотонна робота, але — казала Леоніда Львівна — корисна для майбутнього топменеджера. Бо коли ти сидиш у своєму президентському кріслі, куриш бамбук і не розумієш, чому твоя «машина» не фуричить, то маєш уявити весь технологічний процес згори й аж донизу, до найнижчої ланки, до найменшого гвинтика.

Потім Льонька стала оператором біля чергової, на тодішньому сленгу — діжурної. Сиділа, відповідала на дзвінки, замовляла («запрашувала») поїзди.

Потім сама стала черговою.

Потім її призначили станційним диспетчером. Вона організовувала вивантаження концентрату, стежила, щоб усе своєчасно прибиралося, щоб нічого не простоювало, щоб усе рухалося.

Після того працювала у блоці ремонтних цехів. То була маленька станція, де вантажили чашки (тобто чаші для чавуну чи для шлаку), дрібнички, негабарити. Емпееса[10] у них не було.

А потім її забрали в цех. І почала вона там робити «круга́». Всього на заводі було три залізничних кола. З одного боку розташовувалися прокатні цехи і конвертор, а з другого — мартен. Другий і третій круги ва-

---

[10] Емпеес, МПС – стикування заводської залізничної колії із зовнішньою системою залізничних шляхів.

жалися суто внутрішніми, обслуговували переважно «мєстнотуру», наприклад, підвозили лом для конвертора. А перший круг — це вже стиковка з МПС, щоб вивезти готовий продукт, щоб привезти сировину, щоб зібрати поїзд, щоб вивести порожні вагони на здачу...

А потім Льонька стала старшим диспетчером — організовувала рух усього залізничного транспорту на заводі.

«Оце вже була нервова робота, — розповідала Леоніда Львівна. — Типу аплікейшена Lumosity, де слід різнохарактерні операції виконувати одночасно. От уявіть собі: поїзд прибуває на станцію, наприклад, до доменної печі, бо їй кокс потрібен чи фракції різні. І ти цікавишся: а що там доменщики роблять? Що у піч доменну сиплють? І вже підгадуєш туди локомотивчик. І щоб не порожнячком же його гнати... Та й треба взяти яку-небудь здачку, наприклад, свіжий метал навантажити чи ще що-небудь. От приїжджає поїзд, а ти його формуєш: "Ага, я візьму в голову кокс, а у хвіст — те, що можна відчепити на іншій станції". І чіпляєш, збираєш поїзд, на проміжній станції «рубаєш хвіст» і їдеш далі! Й при цьому ще кожного підганяєш «незлим тихим словом», щоб *часікі тікали* без збою! А я на той час знала лише три мови: українську, російську та шахтарську, бо виросла я у Вугледарі! От шахтарську мову добре розуміли на Заводі Ілліча!»

І далі:

«Знаєте, прийшла я на Завод Ілліча на "дівчачу" роботу, а коли йшла звідти, то мене обдарували "компліментом": Льонько, та ти одна тут з яйцями!»

Кларисса, прочитавши це все, уявив собі ту Льоньку — старшу диспетчерку заводу-гіганта — у віці 28

років, яка завиграшки займається складанням логістичного пазлу з часу і простору та ще й враховує при цьому людський чинник. Якщо вона з такою логістикою давала собі раду в ручному режимі, невже не впоралась би з одним університетом, де більшість робіт виконують слухняні ро́боти, а його професори та студенти в порівнянні з робітниками й інженерами Заводу Ілліча — просто зайчики та білочки!

Так, Леоніда Львівна — це людина, служити якій і витримувати всі її примхи — за честь!

Можливо, він неправильно зробив, що залишив її одну в лігві звіра, тобто в санаторії «Комзомольська зоря», куди оце зараз їдуть комзомольці? Саму, з дуже слабкою підтримкою Гаїни...

Оця держава Комзомолія — не така вже й *безобідна* річ. За його розвідданими, в них існує культ щорічного насилання проклять на чотирьох жінок, які зруйнували їхню Країну Всезагального Щастя і через яких їм довелося податися в еміграцію в Малу Ведмедицю. Спершу біженці думали, що еміграція буде тимчасовою і що вони повернуться з тріумфом на втрачений олімп, коли народ розчарується у новій владі. Проте народ не те щоб любив нову владу (адже Україна, як то кажуть, не Росія, тут царків ненавидять), але чомусь на Майдан не виходив. Комзомольці назвали себе «урядом в екзилі» та спершу з оптимізмом сприйняли свої нові умови життя — без електрики, без газу, без комфорту, а потім почасти вирішили свої проблеми, прорубавши собі прохід до Білорусі та Росії. Коли ж комзомольцям стало зрозуміло, що ізоляція — «це навсігда», вони не на жарт розлютилися на чотирьох винуватиць усіх їхніх нещасть — Оліяну, Оксі-Анну, Іо-Анну та Леоніду — й придумали той дурнуватий обряд спалювання їх опудал, як колись на

свято Івана Купайла. І, якщо Клариссі не зраджує пам'ять, відбувався він десь у ці дні.

До речі! Чи не пов'язаний приїзд групи комзомольців у санаторій «Комзомольська зоря» із щорічним ритуалом? І чи не потрапить Леоніда Львівна власною персоною на бал, зорганізований «на честь» її щорічного спалювання?

Кларисса підскочив від цієї думки як обпечений.

Як же він проколовся! Як же він дав себе заколисати принадами життя in the middle of nowhere!

Кларисса почав розрахунки: якщо він цієї ж миті помчить до санаторію, то не лише наздожене Анжеліку, а й випередить її і вчасно опиниться поряд із людиною, яка заслуговує на захист, тобто з Леонідою Львівною. Він прикрив двері хатинки і, загартований своїми щоденними марафонськими пробіжками, помчав шляхом, яким Анжеліка вела його сюди, — спершу шпалами, а далі стежкою, протоптаною крізь луги, поля і лісопосадки.

Вибігаючи на перший із пагорбів, він почув звук трактора. «Невже Ангели якраз збирають буряки?» — подумав. Проте гудіння двигуна перебивала голосна музика.

На свій подив, він побачив трактор, який їхав по дорозі між пагорбами, тягнучи за собою червоний двоповерховий автобус із тих, що колись їздили в Лондоні. З автобуса долинала весела гучна музика, і незлагоджений хор горлав: «О-о-о, шамз'елізе-е-е!»

Кларисса пригнувся, щоб його не помітили, й оцінив ситуацію: наздогнати автобус, а тим паче перегнати його було неможливо.

Коли ж нарешті розвіявся дим від трактора, він визирнув з-за кущів — і побачив на протилежному

пагорбі Анжеліку, яка йому щось кричала, активно махаючи руками.

Кларисса напружив слух і почув:

— Марш у буду, скотиняко!

Розділ 5
І ЗНОВУ ЛЕОНІДА ЛЬВІВНА

Леоніда Львівна нервувала. Вже надходив дедлайн під назвою «надвечір», коли, за припущенням діда Пихта, мав приїхати загін комзомольців, а Анжеліки досі не було.

Леоніда Львівна стояла на своєму балконі, а точніше, на своєму сегменті круглого балкона, який обперізував круглу «Комзомольську зорю».

Півгодини тому вона відправила Васильківського й Абдуллу до Ангелів — дорогу вони знайдуть без проблем, причому оберуть найкоротшу: Васильківський, старий інженеряка, розставив усюди на їхньому шляху багатофункціональні жучки. Зліпивши з внутрішнього авіонічного блоку летючої маршрутки дрончик, він обстежив територію, «намалював» живу мапу місцевості й вивів її у спільне користування для членів Малої університетської ради «Вугледару» разом із функцією відстежування через інтернет-окуляри. Тепер їм усім було відомо, хто і де в конкретний момент перебуває. Щоправда, Клариссі ця інформація поки що недоступна — і не тому, що він, судячи з даних дрончика, якраз займався різними неподобствами з Анже-

лікою, а просто не переналаштував свої окуляри на сигнал Васильківського.

А місцеперебування Ангелів і справді було андеграундним лігвом під фермерською вивіскою. На поверхні їхньої території розташувалися сільгоспугіддя, ферми та ставки. На своїх заїмках (тобто нічийних землях, захоплених для ведення сільського господарства) Ангели вирощували те, що може родити полтавська земля, а родити на цих чорноземах вона може все. Землевпорядкування велося за трипільним принципом: два поля «працюють», одне під парою. І от на тих ділянках, де земля відпочивала, дрончик зафіксував стада биків, дивовижно схожих на північноамериканську стейкову породу. Ставків дрон сфотографував аж дев'ять.

Крім того, розвіддані Васильківського свідчили, що Ангели дійсно пішли в Бабгалин яр займатися летючою маршруткою. Щоправда, вони не розрізали її автогеном, а витягли з яру тягачем. І, до речі, в лісопосадках стояли готові до збирання врожаю комбайни, що підозріло нагадували вугледарівські летючі маршрутки. І було таких комбайнів аж шістнадцять.

Водночас дрончик Васильківського запєлєнгував, говорячи термінологією діда Пихта, цікаву річ: під кладовищем автомобілів насправді ховався цілий підземний завод. Ну, завод не завод, але площі — заводські. Судячи з усього, це була колишня військова база з допотопними протиповітряними установками, однак зараз там розміщалися велика майстерня та величезна студія звукозапису.

Васильківського як інженерного гуру перспектива перебути кілька днів у Ангелів дуже захопила...

...Отож, коли півгодини тому з'ясувалося, що автобус, яким їхали комзомольці, наближається до са-

наторію, а Анжеліці треба не менше 45 хвилин, аби дістатися сюди навпростець, Леоніда Львівна зрозуміла, що комзомольців у «Комзомольській зорі» доведеться приймати їй. Вона мужньо відреагувала на цю новину й почала готуватися до зустрічі.

Насамперед спустилася вниз, на мінус другий поверх.

За час відсутності Анжеліки неповний склад Малої університетської ради встиг обстежити приміщення санаторію і внести план будівлі в електронну базу даних нашвидкуруч створеної Васильківським локальної мережі.

Санаторій був химерною будовою, яка містила, окрім відкритих, масу законсервованих і покинутих приміщень — з дивними різнорівневими кімнатами, лабіринтоподібними коридорами та закрученими переходами.

Власне, найзагадковішими були приміщення, розташовані під лікувальним відсіком у підвалі. Тобто під лікувальними та процедурними кабінетами існував іще один поверх — мінус другий, який мав би бути технічним. Він містив доступ до нижньої частини басейну, а саме до його обладнання, до каналізаційних труб, до щитових, до генераторів електроенергії, насосів тощо. Разом із тим він видавався цілком засекреченим місцем для приховування чогось.

Але часу на його докладне обстеження не було, тому обмежилися загальним оглядом, на підставі якого й створили досить узагальнену схему приміщення санаторію, налаштувавши джіпіес у межах локальної мережі Васильківського.

І ось тепер Леоніда Львівна, проклавши собі маршрут по електронній мапі будівлі, без зайвих труднощів знайшла в лабіринті лікувального відсіку склад

білих халатів, де взяла кілька штук для Гаїни, бо згадала, що колись технічки й санітарки ходили саме в них.

Так само, користуючись джіпіес-ресурсом, вона безпомилково відшукала за лаштунками сцени, де, очевидно, колись проводили концерти для відпочивальників, костюмерну зі стійким запахом нафталіну. Там на великих довгих вішаках було щільно понавішувано різного неймовірного вбрання. Леоніда Львівна відклала собі кілька речей, які, як їй здавалося, пасували б до її нової ролі — письменниці, і перше, у що вона вбралася, був японоподібний халат із жар-птицями. Власне, японським був лише крій, натомість дешева матерія та фіолетово-оранжева колористика були дуже навіть радянськими.

Порпаючись на складі реквізиту, Леоніда Львівна випадково зазирнула до непримітної шафки й виявила там справжній скарб — набір перук. Вона вибрала собі одну — яскраво-руду — і приміряла. Леоніді Львівні ніколи не вдавалося відростити волосся: воно завжди її дратувало. Але разом із тим так хотілося побути довгокосою! Ось нарешті шанс і нагодився. Глянувши в дзеркало, Леоніда Львівна ахнула: як же вона схожа в цій перуці на Аллу Пугачову!

Леоніда Львівна була майже задоволена своїм зовнішнім виглядом і майже готова до «виходу на сцену».

Несподівано її пронизало якесь дивне відчуття. Вона різко озирнулася на склад реквізиту, з підозрою оглядаючи безкінечні вішаки на колесах і без коліс та овальні металеві конструкції, які колись у хімчистках крутили одяг.

Неначе й не було ні підозрілого звуку, ні запаху, ні руху. Проте вона дуже добре знала цей стан.

— Волнушкін, ти тут? — гукнула вона на весь реквізитний зал.

Але простір проковтнув її голос.

Леоніда Львівна постояла-постояла, а тоді розвернулася й пішла геть. Надто мало часу в неї лишалося до приїзду комзомольців.

По дорозі до виходу вона натрапила на гримерну.

«Ну, справжня поетеса в рудій перуці повинна мати манікюр і відповідний макіяж!»

Леоніда Львівна глянула на годинник: в її розпорядженні було приблизно п'ятнадцять хвилин.

Вона сіла навпроти дзеркала, засвітила лампочку й замислилася: що зробити з обличчям?

І тут перед її очима постала Анжеліка з фіолетовими тінями на повіках, чорними стрілками й малиновою помадою.

Леоніда Львівна взяла в руки чорний олівець... Голова вже забула, як це робиться, зате руки! Руки Льоньки все пам'ятали!

За п'ятнадцять хвилин вона — з макіяжем а-ля Анжеліка, зі свіжим лаком на нігтях й у фіолетовому халаті з оранжевими жар-птицями — була готова вітати автобус, набитий комзомольцями та їхньою охороною.

Леоніда Львівна ще встигла забігти на кухню — кинути Гаїні, яка тренувалася мити посуд, білий халат технічки та врятувати Анжелічині голубці й борщ від пригоряння, виключивши плиту, — аж тут червоний двоповерховий автобус в'їхав на подвір'я санаторію під несамовите ревіння трактора, що тягнув його по бетонних плитах.

Леоніда Львівна заметушилася. Спершу вона забігла за стійку і спробувала покласти на неї груди, як це робила Анжеліка. Не те. Тоді сіла в крісло в холі, за-

кинувши ногу на ногу. Ні, не те. Тоді лягла на диванчик і закурила цигарку в мундштуку.

Трактор на вулиці нарешті заглухнув, натомість почувся чоловічий голос, чия інтонація видавала начальника — комзомольського ватажка:

— Анжелка! Де ти, твмть?

За мить на порозі з'явився і сам власник голосу. Всією своєю поставою чоловік підтверджував припущення Леоніди Львівни про те, хто серед прибулих головний. У руках він тримав барсетку.

Леоніда Львівна затиснула нерви в кулак, гарячково силкуючись уявити, якою може бути письменниця в Комзомолії.

— Анжелко, де ти, блдь, шатаєшся? — ще раз крикнув вожак і тут зустрівся поглядом з Леонідою Львівною.

Та здивовано підняла брівки й запитала:

— Ой, а кто ета такой?

— Анжелка де? — рявкнув той.

— Ні відіш? Єйо тут нєту! — манірно відповіла Леоніда Львівна.

— А ти хто така?

— Між*ду* прочім, нє «ти», а «ви»!

— Добре, «ви». І шо, ткскть, *ви* тут робите? І чому не розмовляєте зі мною державною мовою?

Леоніда Львівна була трохи спантеличена, адже явно чула на вулиці російську. Власне, тому й перейшла на неї, щоб показати себе «своєю». А тут такий прокол.

Вожак, слава богу, сам дав пояснення Леоніді Львівні:

— Санаторій «Комзомольська зоря» — це державна установа, всередині якої слід вживати державну мову!

«Фух!» — зітхнула з полегкістю Леоніда Львівна, тому що, чесно кажучи, вже й забула, як правильно говорити російською. Боялася видати себе з головою.

Але вирішила трохи пограти свою роль:

— Падумаєш! Плєвать я хатєла на вашу украінізацію!

І тут вона зрозуміла, що передала куті меду, бо вожак зарепетував:

— Охрана!

Леоніда Львівна перелякалася.

— Та тихше, тихше! Що, не бачиш? Я пожартувала! — миролюбно сказала вона й розсміялася безтурботним сміхом (що далося їй ой як непросто!). — Я просто поетеса. Я перебуваю на своїй хвилі...

До вестибюля вбігло п'ятеро мужиків у чорних костюмах та білих сорочках з краватками й наставили на Леоніду Львівну автомати АК-2050М.

Вожак підозріливо примружив очі:

— Поетеса? Ім'я? Прізвище?

Леоніда Львівна уявлення не мала, наскільки в Комзомолії була розвинена література й наскільки вожак у ній орієнтувався, тому вирішила потягнути час.

Вона ображено скривилася:

— Ось так завжди... Віддаєш усю душу, можна сказати, талант людям, а вони тебе не впізнають! — а тим часом напружено думала, що робити далі, та їй нічого не спадало на розум.

Чорт! Чому вона не підготувалася заздалегідь? З іншого боку, передбачалося, що керуватиме парадом Анжеліка, а Леоніда Львівна відсиджуватиметься в окопах, імітуючи процес творчості...

«Ну що ж, — зітхнула вона. — Доведеться відбувати самій!» І, замість назватися, зацитувала, кокетливо накручуючи на палець кучері своєї рудої перуки:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку.

Вірш справив позитивне враження на ватажка.

— Охрана! — гаркнув він. — Отмєна!

Охоронці опустили автомати.

Звичайно, враховуючи те, як Леоніді Львівні набридло довголіття, їй краще було б бути розстріляною на місці, але вона раптово ввійшла в смак нової ролі і їй захотілося розтягти на якомога довший час небезпечну гру з вогнем.

— А взагалі, — манірно сказала вона, — мене в наших вузьких колах кличуть Руда Бестія. Ви також можете мене так називати.

— Руда Бестія? — скривив рота ватажок. — Запам'ятаю. А я — Зорестріл! — і простягнув їй руку для знайомства.

— Дуже приємно! — зробила кніксен Леоніда Львівна і побачила, що він очікував на іншу реакцію. Вона швидко змикитила і додала: — Так ось який ви, знаменитий Зорестріле!

— То-то же, — задоволено промовив той.

«Хух! В яблучко!» — зітхнула з полегшенням Леоніда Львівна.

А про себе прокоментувала: «Ну й ім'я в тебе дебільне!»

І тут у вестибюль влетіла захекана Анжеліка.

— Анжелко, де тебе нечистий носить? — рявкнув Зорестріл.

— Іду, іду, Зорестрільчику! Треба було підправити на переїзді стрілочку! — запобігливо зацокотіла вона, відсапуючись після пробіжки.

— Ти б краще стрілочки під очима підправила до нашого приїзду!

— Я дещо краще зробила до вашого приїзду! Сьогодні ви оближете пальчики не тільки на руках, а й на ногах! — спробувала перевести все на жарт хазяйка «Комзомольської зорі».

— Де обід?

— Зараз швидесенько накрию!

— Що?! Стіл іще не готовий?! Та ти знаєш, які ми голодні!!!

— А ви поки підіть похлюпайтеся в ставочку: водичка — як парненьке молочко!

Зорестріл знавіснів:

— Та що ти тут розсюсюкалась, як курка! Що з тобою?!

Анжеліка, судячи з усього, була вибита з колії, і це її страшенно гнітило. Леоніда Львівна вирішила прийти їй на допомогу:

— Не розсюсюкалася, а розкудкудакалася...

— Що? — звернув на неї гнівний погляд Зорестріл.

— Курка кудкудакає... А сюсюкає — людина.

У вестибюль увалилася весела компанія з червоного автобусу — з валізками, наплічниками, торбами.

Леоніда Львівна, підморгнувши Анжеліці: мовляв, давай шуруй на кухню, а тут я й сама розберуся, — зайшла за стійку рецепції й урочисто оголосила:

— Ласкаво просимо до санаторію «Комзомольська зоря»! Взірцеве підприємство комунального господарства перехідного комзомольського прапора вітає вас! Спершу поселяємося, потім миємо ручки й аж потім — до столу!

Леоніда Львівна потягнулася до магнітофона. Згадавши, що там вкладено касету із «Зеленим житом», вона швиденько поміняла її на ту, що лежала на тумбочці.

Як і вранці, заграло «Прощання слов'янки».

Захмеліла компанія розреготалася.

Але Леоніді Львівні це було на руку. Вона мусила тягнути час. Бо якраз побачила за спинами комзомольців, як Гаїна в білому халаті та з білою розеточкою радянських буфетниць на голові, закінчивши на веранді зсувати й сервірувати столи, кинулася на кухню допомагати Анжеліці. Леоніда Львівна була задоволена своєю вихованкою: не підвела!

— Блін! Не то! — театрально сказала Леоніда Львівна, відкрила маленькі дверцятка в магнітофоні, вийняла звідти касету й поставила іншу.

З динаміка почулося:

Зеленеє жито, зеле-е-ене,
Хорошії гості у ме-е-ене...

— Воно! — задоволено кивнула вона, поклавши груди на «прилавок» готельної стійки.

Комзомольці стояли навпроти неї з оптимістичними виразами на мармизах і покірно чекали на ключі.

— Ну що, дєткі-катлєткі, — сказала Леоніда Львівна жаргоном Анжеліки, — готові получать ключики від нумєров?

І вона підняла один ключик й потеліпала ним. Ключик слабенько забряжчав.

Комзомольці благодушно розсміялися й потяглися по ключі.

— Е, ні! — заперечила Леоніда Львівна. — Я спитала, чи готові ви получать ключики від нумєров? Шо нада сказать?

— Всігда готові! — зметикувала комзомолка, єдина жінка в цій компанії — з двома кісками і з веснянками на носі.

— Маладєц! — похвалила її Леоніда Львівна. — Давай свій паспорт!

Дівчинка з переляку закліпала віями.

— Ти шо! Як тебе там?.. — не знайшов слів Зорестріл.

— Руда Бестія, — підказала йому Леоніда Львівна.

— Руда чи не Руда, мені пофіг! Які паспорта? Вобщє, хто ти така і шо тут робиш?

Леоніда Львівна нервово поглядала на веранду: Анжеліка з Гаїною як обпечені штовхали туди-сюди триповерхові возики, навантажені тарілками з закусками.

— Не поняла! — підвищила голос Леоніда Львівна. — Між прочім, тут державне підприємство. А у вас, я бачу, попахує корупцією!

Зиркнувши на Анжеліку, яка пробігала мимо, вона зрозуміла, що бовкнула зайве.

— Охрана! — рявкнув Зорестріл, і на Леоніду Львівну знову націлились аж п'ять автоматів АК-2050М.

Анжеліка різко загальмувала й, замість поспішати на кухню, забігла за стійку рецепції.

— Та вона жартує! — скривила посмішку. — Вона ж хто? Поєтеса! — і розсміялася.

Комзомольцям відлягло, але охоронці все ще тримали автомати напоготові.

— Охрана! Отмєна! — вже спокійно сказав Зорестріл, і ті слухняно опустили зброю.

— Ну, як не хочете в душик і ручки мити, — солодким голосочком залепетала Анжеліка, — то прошу дорогих гостей до столу!

Комзомольці крикнули «ура!» й кинулися натовпом до їдальні.

Леоніда Львівна дмухнула кутиком скривленого рота на пасмо рудого волосся, що впало їй на очі, потім глянула на Анжеліку й підморгнула.

Запізнілий обід як рукою зняв усю попередню напругу. За великим довгим столом сиділа весела і, в принципі, непогана компанія, відзначила для себе Леоніда Львівна. Хороші хлопці. Розмовляли про дружин (дехто навіть про дітей), про котиків, песиків, про природу. Все ще мріють подолати корупцію. Боже, вона навіть слово це підзабула! В молодості вона теж вірила, що її можна подолати ручним управлінням, менеджуванням людського чинника, судами-пересудами, слідствами-переслідствами, поліграфами, залякуваннями, клятвами на Біблії... Але людина — слабка істота. Особливо перед спокусою. Ну як їм м'яко натякнути на те, що, поки людський чинник превалюватиме над штучним інтелектом, нічого в них не вийде?!

Вона хильнула чарочку самогону.

На душі стало тепло і спокійно.

Комзомольці заспівали під гітару «Шамз'елізе», «Но ре дер'єн». Боже, як давно вона не чула цих пісень! Ясно, що це нафталін, але вже краще, ніж «Мілая моя, солнишко лєсноє...», яке співали комсомольці в часи її молодості.

Тут підвелася дівчинка — та сама, симпатичненька, з косичками і з веснянками на носику — і заспівала: «Мілая моя, солнишко лєсноє...»

Леоніда Львівна закашлялася. Зорестріл, що сидів біля неї, дружньо поплескав її по спині.

Леоніда Львівна кивнула на знак удячності. Вона вирішила, що нарешті можна розслабитися. Не такий страшний вовк, як його малюють!

І перехилила другу чарку.

В її молодості комсомольці також були строгі тільки на комсомольських зборах, а так, у житті, — ні. У повсякденні вони були нормальними дівчатами та хлопцями. Тільки віруючими. Вірили в усякі там дурниці: в конспіративні змови (й слово таке було для цього — «козні») світового імперіалізму, вірили в комунізм, у Леніна, в партію, у світле майбутнє.

Леоніда Львівна незчулась, як випила ще одну чарку.

Комсомольці її молодості були класні дівчата й хлопці. Тільки ритуали їхні були дебільні. Понаставляли пам'ятників Леніну мало не в кожному дворі.

Оці комзомольці наче не такі... Сучасні... Як же інакше? Все ж таки XXII століття на носі!

Гаїна, що курсувала між кухнею та їдальнею на роликах, міняючи брудні тарілки на чисті, розставляючи на столі нові наїдки, наблизилася до Леоніди Львівни й шепнула їй на вухо:

— Я вже з ніг валюся! А ще попереду гаряче та десерт!

— Терпи, козаче, отаманом будеш! — тільки й спромоглася процідити крізь зуби Леоніда Львівна. — Подякуй, що Васильківський відремонтував посудомийну машину і встановив тобі на роликах електропривід. А на Анжелчиних такого нема!

Гаїна озирнулася на Анжеліку, яка якраз елегантно виїжджала на роликах з кухні з величезною тацею голубців. На її міцних, привчених до фізичного навантаження ногах мало не лускали колготки в сіточку.

Вона строго кивнула Гаїні: швидко їдь на кухню!

Леоніда Львівна навіть не поспівчувала колезі, що взагалі-то було не в її правилах. Але на неї якраз навалилися спогади молодості.

«Господи, як ті комсомольці далеких років усіх задрали! І оцей їхній лозунг, який виправдовував некомпетентність: "Кто бил нікєм, тот станєт всєм!" І ще про те, що куховарка може керувати державою!»

Вона вже хотіла була за старою звичкою перехилити четверту чарку, як тут слово для тосту взяв Зорестріл:

— Дорогі друзі! Ми зібралися з вами на наше щорічне свято. Свято вірності нашим ідеалам. Свято віри в майбутню перемогу. Свято країни, яка залишилася вірною традиціям своїх дідів і прадідів і не зрадила їхнім настановам! Ура!

— Ура! — підняли чарки комзомольці.

— Ура! — з радістю приєдналася Леоніда Львівна.

— Ми живемо в країні, де панує чесність і прозорість...

Леоніда Львівна кахикнула, згадавши відмову комзомольців реєструватися в санаторії.

— ...де панує свобода слова та дії...

Леоніда Львівна кахикнула знову, згадавши про тюрму в центрі Малої Ведмедиці.

— ...Ми живемо на острівку свободи серед ворожого моря брехні та відсталості під назвою Українські Об'єднані Лібертати...

Леоніда Львівна розкашлялася не на жарт, і Зорестріл автоматично поплескав її по спині, не зупиняючи своєї тиради.

— ...Але ми не здаємося і, будучи такими маленькими, залишаємося великими!

— Ура! — знову підняли чарки комзомольці.

— Ура! —приєдналася Леоніда Львівна.

— А тепер надаю слово моїй заступниці Беллочці. Ви здивовані, що у мене нова заступниця? Ай-ай-ай! — він помахав пальчиком. — А в нас витримується гендерна політика!

«Цікаво, цікаво!» — прокоментувала подумки Леоніда Львівна.

Встала хороша така дівчинка Беллочка. Правильна.

— Я дякую цій країні, дякую її мудрому керівництву за те, що я, з простої сім'ї, фактично із задрипаного Мухосранська, змогла стати спершу однією з п'ятисот депутатів парламенту, а потім і помічником...

— Помічницею, — підказав їй Зорестріл.

— ...помічницею спікера парламенту!

«О-о-о! Шоу стає цікавим! Значить, у цієї куцепердичної країни є парламент і п'ятсот депутатів! Овва! І значить, я сиджу біля спікера парламенту!» — зауважила Леоніда Львівна, ледь стримавшись, аби за це не випити. І добре зробила, бо тост був якраз у розпалі. Тим часом дівчинка продовжувала:

— Я ж то, чесно кажучи, й інститут не закінчила як слід. Знаєте, заочне відділення до цього не спонукає... Та ще і як його вчитися поміж гастролями? Але це не завадило мені злетіти до небачених висот!

— Ура! — знову підняли чарки комзомольці.

— Ура! — приєдналася Леоніда Львівна.

Президентка Університету «Вугледар» була в захваті від споглядання своєї колеги по парламентській роботі. Як їй оце все подобалося! Бо насправді — зізналася вона собі чесно — її задовбав Вугледар і його ідеальна нудьга. А оце — життя! Оце справжній драйв! Карнавал, ткскть.

— А тепер слово надається головному церемоній-мейстеру Сан Саничу.

Ним виявився такий собі, як колись казали, мальчиш-крєпиш, дуже сурйозний і навіть не захмелілий.

— Дорогі друзі! Ми з вами, за давньою традицією, приїхали в Піски Удайські, де щороку відбувається головний ритуал нашої країни...

«О, так, значить, комзомольці недалеко відійшли від комсомольців! У них також є ритуали! — трохи розчарувалася Леоніда Львівна, але зовсім трохи, бо дійство її все більше захоплювало. — Подивимося, наскільки вони дебільні!»

— ...І від того, як ми його проведемо, залежать результати нашої діяльності в наступному році. Тому я дуже постарався, щоб дійство відбулося без ексцесів, як минулого року, коли новоприбулі обкурилися в Бабгалиному яру.

За столом зашурхотів смішок.

— Цить! — рявкнув Зорестріл, і всі затихли.

— Отже, в цьому році свято паплюження ревізіоністок, опортуністок, сатаністок і меншовицьких відьом — словом, тих, чиї імена вголос не називаються, — ми, як завжди, проведемо у вигляді спалення на вогні їхніх опудал.

«Нічогенький собі в цих комзомольців ритуал! — очманіла Леоніда Львівна. — Та вони переплюнули комсомольців моєї молодості в сто разів!»

Присутні завмерли.

Сан Санич вів далі:

— Я опрацював історичні архіви, познаходив фотографії меншовицьких відьом і постарався, щоб кожне з опудал було максимально подібним до тих, хто відібрав у нас, більшовиків, наші споконвічні території, нашу батьківщину, хто загнав нас у гетто! Але ми не зламалися! Смерть меншовицьким відьмам! Смерть! Смерть!

— Смерть! Смерть! — повторила Леоніда Львівна, і з її ока скотилася щемлива ностальгійна сльоза.

Всі випили. На цьому пафос вичерпався, бо якраз Анжеліка з Гаїною закінчили подавати гарячі страви й комзомольці накинулися на них.

Анжеліка гепнулася на стілець біля Леоніди Львівни:

— Всьо. Тепер можна і випить! Яка хароша в тебе отлічніца! Я довольна!

Леоніда Львівна тихенько запитала:

— А що це за меншовицькі відьми, за смерть яких тут пили?

— Ой, товаришко начальнице, не питай. Це було ще за моєї бабці. Була в нас велика і квітуча країна Україна, всі були радісні й щасливі. Люди тільки дивилися тілівізор і сміялися. Харашо було. Ситно і справедливо. Президент служив народові, а не нажився на трудящих, як барига. А потом прийшли чотири стєрви і все розвалили. — Анжеліка підхіхікнула: — Ну, от ці чотири баби й називаються меншовицькі відьми.

— А докладніше: що вони собою являли?

— Ну, як сказать?.. Було чотири баби. Одна була врачихою, друга учілкою, третя журналісткою, а четверта постфемініскою і борцем за постправа тварин.

— Тоїсть?

У Леоніди Львівни на денці пам'яті заворушився здогад.

— Шо «тоїсть»?

— Що за постправа тварин?

— Проти кастрації, значить. Оті всі любителі тваринок, шо життя готові були за них віддати, позбавляли їх права бути творіннями природи. А вона казала: любите тварин — любіть такими, як їх створила

природа, а не перетворюйте домашніх улюбленців на жирні меблі, шо ледь-ледь пересуваються вашою квартирою.

Леоніда Львівна почала докумекувати, що й до чого...

Чотири меншовицькі відьми — це ж вони, чотири подружки нерозлийвода: Оліяна, Оксі-Анна, Іо-Анна (Іванка) й вона, Леоніда.

Дійство ставало невимовно цікавим.

— А постфеміністка — що це таке? — акуратно спитала Леоніда Львівна в Анжеліки.

— Ой, спросі шось попроще. Ну, я точно не помню, це моя бабця добре розказувала. Знаю, шо начебто закликала жінок боротися проти конкурсів красоти!

Леоніда Львівна напружила пам'ять...

Іванка й справді вважала, що кастрація — це послуга не для тварин, а для їхніх власників. А щодо постфемінізму, то, наскільки Леоніда Львівна пам'ятала, Іванка боролася проти конкурсів краси, аж поки не доборолася до того, що її застрелили на одному з них.

— А чого їх так не люблять тут?

— Як чого? Так вони ж розвалили всю сістєму! Одна стала президентшою, друга прем'єршою, третя поїхала будувати Вугледар, а четверту вбили. А тих, шо були не согласні з відьмами, — тих поневолили. І їм довелось осісти тут, на цій тіріторії. Но вони вистояли. Їх піддержав Фьодор-Кузьмічеськ і Алєксандр-Григор'євічеськ.

— Що за Алєксандр-Григор'євічеськ?

— Ну як! Столиця Білорусі!

«Ах да! У Мінська була своя самоназва».

— А от Пьотр-Пєрвийчеськ нас не поддержав. Надто гордий. Одні технологічні понти. Як у Вугледарі.

Цікаву бесіду урвала Гаїна:

— Анжеліко, я більше не можу! З ніг валюся!

— Шо ти з себе корчиш? — спокійно озвалася та. — Обикновенна женська робота. У нас у Комзомолії всі баби таке роблять, і ніхто не возмущаєцця.

Гаїна подивилася жалібними очима на Леоніду Львівну.

Та тільки підтвердила сказане Анжелікою, додавши:

— Жити хочеш?

Та кивнула.

— Хочєш жить — умєй вєртєцца.

Розчарована Гаїна від'їхала від них на своїх роликах з електроприводом.

— А де вони зараз? — поставила провокативне запитання Леоніда Львівна, щоб з'ясувати, чи знають в Комзомолії про те, що одна з відьом іще жива.

— Хто? Відьми?

— Ну да!

— Тьотко, та вони ж уже давно померли! — Леоніда Львівна була приємно здивована зміною Анжелічиного звертання до неї: з «начальниці» Леоніда раптом перетворилася на «тьотку».

Отже, в Комзомолії не знають про безсмертя Леоніди! Можна розслабитися. А, власне, хіба *це* їй було потрібно? Хіба не хотіла вона померти? Якби оті, що сидять тут, знали, що вона — одна з відьом, яка дивом уціліла, то, може, вони б її нарешті прикінчили?..

Леоніду Львівну раптом осяяло: це ж вона буде присутня на ритуалі власної ритуальної смерті! Та ще й щорічному! Це ж просто мрія! Виходить, вона тут, у цій чудовій країні Комзомолії, помирає щороку!

І вона глибоко замислилася...

— Правда, — раптом вивела Леоніду Львівну з роздумів Анжеліка, — єсть одно «но»!

Анжеліка вже добряче випила й тому перейшла на довірливий тон:

— Ходять чутки, що одна з відьом випила еліксир молодості й не вмерла. Та, шо у Вугледарі, — вона, кажуть, іще жива. Але я в такі казочки не вірю.

— А вони вірять у цю казочку? — спитала Леоніда Львівна, вказавши поглядом на комзомольців.

— Вірять! — хіхікнула та. — Дурачки...

При слові «дурачки» Леоніда Львівна згадала про Васильківського.

— А з нашими хлопцями все в порядку? — стурбовано спитала вона.

Анжеліка задоволено посміхнулася:

— В порядку! Ще й як в порядку! — А потім схаменулась: — А кого ви маєте на увазі?

— Тих, що в Ангелів. Ті їх точно не зачеплять?

— Та що ви! Я ж казала: мої Ангєли — це андеграунд!

— А красунчик, що в тебе в будці на переїзді?

— Якщо мішка не загризе — все буде в шоколаді! — і вона замріялась.

— Ну й шуточки в тебе! — докірливо сказала Леоніда Львівна, подумки додавши: «Як у мене в молодості!» І, дивлячись Анжеліці прямо в очі, спитала:

— А ти нас не здаси?

Та аж протверезіла.

— Тьотко, та я не можу... я ж з етіх... — і вона прошепотіла Леоніді на вухо: — ...з відьмацьких дітей.

— Тобто?

— Ну, ці чотири відьми заморозили свої яйцеклєтки. І, поки комзомольці не розбомбили центр репродуктивної медицини, можна було собі заімєть дітьо. Моя прабабця була постфеміністкою, підсадила собі запліднені клітини, і так народилася моя бабця. Канєшно, після того моя порода трохи задворняжилася, але всередині шось осталося.

Леоніда Львівна застигла, інтенсивно пригадуючи, як усе було насправді. Тоді здали свої клітини лише троє з них. Отже, Анжеліка може бути її, тобто Леоніди Львівни, правнучкою!

Вона уважно придивилася до Анжеліки.

«Навіть якщо вона Оліянчин чи Іванчин нащадок — усе одно мій!» — подумала Леоніда Львівна.

Щось тепле підступило їй до горла, а її очі зволожилися! Значить, вона таки могла лишити свій слід на цій планеті!

І раптом їй стрельнуло в голову нове запитання:

— А Ангели?

— Ці тоже з тих яйцеклєток. Шо ви думаєте? Інакше я давно з кимось із них одружилась би! Такі красавці на дорозі не валяються! Ми — ті, що з яйцеклєток, — ведемо таємний учот наших, щоб не допустити інцесту.

— «Наших»?

— Ну да.

Леоніда Львівна важко задихала:

— І вас багато?

Анжеліка хотіла відповісти, але тут підвівся добре захмелілий Зорестріл, постукав виделкою об чарку й урочисто промовив:

— А тепер слово надається нашій знаменитій поетесі Рудій Бестії!

Всі зааплодували.

Леоніда Львівна здригнулась, а тоді повільно підвелася.

У її голові творилося казна-що. Її переповнювали суперечливі почуття. Те, що вона почула від Анжеліки, збурило її душу, вона начебто заново вчилася любити, страждати, співчувати, боятися, ненавидіти.

— Вже над містом вогні-і-і...— затягнула вона.

Комзомольці дивилися на неї без розуміння в очах.

Вона вирішила змінити платівку:

Спят курганы тёмные,
Солнцем опалённые,
И туманы белые
Ходят чередой...

О! А ця пісня знайшла відгук у їхніх комзомольських душах.

— Це ж улюблена пісня мого папашки! — вигукнув Зорестріл, кивнув одному з охоронців, і той послужливо підніс йому гітару.

...Через рощи шумные
И поля зелёные...

І тут під Зорестрілову гітару затягнули всі разом:

...Вышел в степь донецкую
Парень молодой.

«Оце катарсис!» — лише й подумала Леоніда Львівна.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

БРОНЕНОСЕЦЬ «ПОТЬОМКІН»

Розділ 1
І ЗНОВУ КЛАРИССА

Кларисса прокинувся в будці колійниці від того, що хтось настирливо гупав у двері.

Підхопився з ліжка. Сів.

«Мішка!» — Це було перше, що спало йому на думку.

Кларисса вхопив у руки молоточок з довгою ручкою, що його поставив собі біля ліжка про всяк випадок. Не розуміючи, що відбувається, роззирнувся.

Надворі стемніло, але у вікно, яке виходило на колію, лилося яскраве, немов з прожектора, світло.

У двері загупало знову.

— Анжелко, прокидайся! Знову дрихнеш?

«Мішка розмовляти не мав би. Чи мав би?» — засумнівався спросоння Кларисса.

— Відкрий, я сказав!

Клариссі було наказано нікому не відчиняти. І він виконував наказ.

Погрози та гупання припинилися. Хтось підійшов до вікна — того, що з боку колії, з балкончиком, — і став заглядати досередини. Кларисса припав до підлоги, побачивши обриси чоловіка в шапці-вушанці. Той позазирав-позазирав, а тоді зліз з балкончика і пошкутильгав у тому напрямку, звідки лилося світло.

Кларисса підкрався до іншого вікна, з якого світло не засліплювало, і побачив маневровий тепловоз. Чоловік у шапці-вушанці стояв біля нього й курив. І не було ніякої надії, що він звідси піде, тобто поїде на своїй іржавій консервній бляшанці, а саме такий вигляд мав тепловоз — з облупленою фарбою, чималими іржавими плямами та численними вм'ятинами.

У Кларисси від поганого передчуття занудило коло серця.

Але потім він згадав про таємну ничку Анжеліки. Смикнув за металеве кільце, побілене крейдою, підтягнувся, дістав згори кулемет, скочив на підлогу, зачаївся під дверима. Начебто тихо. Кларисса акуратненько повернув ключа в замку і ледь-ледь прочинив двері. Нікого. Скрадаючись, наче кіт, він вийшов назовні, тримаючи зброю поперед себе.

А вже через мить побачив направлене на себе дуло.

— Ти хто? — гаркнув чоловік у шапці-вушанці.

— А ти хто? — замість відповіді спитав Кларисса.

— Де Анжелка?

— В «Комзомольській зорі».

— Що вона там робить?

— Комзомольці приїхали.

— Блть-переблть! Мені ж треба локомотив отогнать на запасний путь!

— В чом же дєло? — спробував підлаштуватися до місцевої говірки Кларисса, радіючи, що нарешті йому став у пригоді словничок Леоніди Львівни, який вона активно юзала, коли випивала склянку віскі.

— Стрєлки нада перевести.

— Давай поможу!

— Нє-а. Не вийде, — миролюбно сказав чоловік і опустив автомат. — Це тільки вона код знає. А ти шо, її новий хахаль?

Кларисса також опустив зброю і кивнув.

Той подивився на нього оком знавця:

— Да, давнувато в неї хахалів не було. Ти шо, городський?

Кларисса про всяк випадок кивнув.

— Пішли в каптьорку! Вип'єм за знакомство. Мо, Анжелка явиться. А як нє, не знаю, шо робити.

Кларисса, перемагаючи сумніви, запустив невідомого в хатину. Власне, іншого варіанту, а точніше, іншого безкровного варіанту, в нього не було. Він зиркнув на графік руху потяга «Мала Ведмедиця — Фьодор-Кузьмічеськ», що висів на стіні.

— Тебе тут у розкладі немає! — зауважив.

— Ти туди не дивись, — засміявся незнайомець, знімаючи шапку-вушанку. — Я ж нєлєгал. Катаюся по вєткє...

З приплесканим до голови лискучим, давно не стриженим волоссям він здавався не таким уже й агресивним. Кларисса оцінив на око свої та його фізичні можливості й трохи заспокоївся.

— Ти сам? — спитав про всяк випадок.

— Ага. Одіночка... А що ж Анжелка? — захвилювався той. — Невже вона забула? Ми ж домовлялися на сьогодні, на цей час.

— Та тут на неї стільки навалилося... — промовив Кларисса й усміхнувся на слові «навалилося», в якому містився подвійний смисл, причому друге значення, пряме, викликало у нього лоскотливі спогади.

— Ти звиняй, бро, — звернувся до нього трохи ніяково дядько. («Бро? — подумав Кларисса. — Як у

старих американських фільмах»), — але Анжелка мене усігда годує. У тебе тут немає чогось похавати?

Кларисса з радістю став розпаковувати кульочки, діставати баночки під капроновими кришечками й виставляти все це на стіл. У сумці знайшлася і велика сулія з самогонкою.

У гостя запалали голодні очі.

— Золота це баба — Анжелка! Ти ж її не обіжай!

— Та ти що! — абсолютно щиро сказав Кларисса.

— До речі, як тебе звати?

— Анжелка кличе мене Красунчик.

Дядько розреготався.

— Приємно познайомитися! Анжелка всім роздає ніки! А я — Машиніст. Просто і ясно.

«Куди ясніше! — подумав Кларисса, пригадавши ажіотаж у Малій університетській раді через вірш про машиніста, і неабияк зацікавився: — То ось ти який, "машиніст в бруднім товарняку"!»

— Ну шо? Поєхалі! — і чоловік зі знанням справи взявся до сулії з самогоном і до капронових кришечок на скляних баночках.

Поки він зітхав, постогнував, плямкав і прицмокував, до Кларисси поверталася його професійна звичка до аналітичного мислення.

— Слухай, Машиністе!

Той щось у відповідь прошамкотів з повним ротом, проте кивком голови продемонстрував повну готовність допомогти.

Кларисса обережно почав з найбезпечнішого, як йому здавалося, запитання:

— Слухай, а як це — бути нелегалом-залізничником?

З виразу обличчя власника тепловоза стало ясно, що давно його про таке не питали, й від радості, що

перед ним нарешті з'явився вдячний слухач, він навіть перестав напихатися їжею:

— Як-як? Собаче життя. А точніше, вовче. Ховаєшся по відстійниках, вєтках. Правда, зараз нема на що жалітися. Тут ходить лише один поїзд, раз на добу. Першу ніч — до Малої Ведмедиці, а другу ніч — обратно. Главне — на нього не наткнутися. А остальне врем'я на залізниці я хазяїн-барін! Катаюся собі, вольному воля!

Кларисса був здивований:

— Це ж державна залізниця.

— Ну... — неначе засумнівався Машиніст. — Де-юре, так.

«Де-юре? І звідки він знає такі словечка?»

— А як вони тебе ще не запеленгували?

Той розреготався:

— Та у них бабок на це нема!

— На що?

— Ну, на сенсори, на відеоспостереження!

— А з супутника?

Той мало не вдавився. А потім уважно подивився на нього:

— Ти шо, зальотний?

Кларисса не зрозумів питання:

— Що?

— Ти — тоє... прибулець?

Це слово Кларисса вже чув від Анжеліки. І поки думав, чи признаватися, Машиніст уже сам зорієнтувався, розпростерши обійми:

— Велкам!

І заіржав на повний рот, до якого давно вже не торкалася бормашина.

— А ти звідки? З Києва, Львова чи з Вугледару?

— З Вугле... — почав був Кларисса, й уже на третьому складі слова отримав дружній ляп долонею по спині.

— Я так і знав! З Вугледару. Крутяк!

Його очі сяяли від щастя.

— Хочеш до мене на роботу? В помічники машиніста? Романтіка! Ганяєш по людській пустелі. Ніде — анічичирк! Всі запасні колії, тупіки, старі майстерні — твої! Вагоноремонтний завод, щоправда, поросший лісом, але теж твій! Роби, що хочеш! Соглашайся! Тобі ж тут життя доживати! А ти ще молодий! Це твій золотий шанс! Якщо ти з Вугледару, то ти ж техніку любиш, правда?

Кларисса кивнув, зазначивши подумки, що уявлення Машиніста про вугледарську техніку дещо застарілі.

— Ти знаєш, скільки в мене вагонів, локомотивів? Є навіть один паровоз, правда, він уже не їздить. Міг би їздити, да вугля нема! Ви ж нам прикрили лавочку! — і Машиніст знову розреготався.

— І главне! — він підняв пальця з довгим нігтем і чорним обідочком під ним. — Ніхто тобі не виймає мозги! Сам собі хазяїн!

Машиніст відкусив великий шмат бутерброда з ковбасою і з повним ротом повів далі:

— Я з такого щастя зроблю нам з тобою окурок — будемо їздити, не стаючи!

— А окурок — це що таке?

— А-а-а! Колись так називались рабочі поїзди, що розвозили рабочих по глухих роз'їздах. Чіпляється до локомотива один вагончик. Отако-о! — він продемонстрував це наочно, приліпивши до одного бутерброда інший. — І твій локомотив — точнісінько, як окурок! Ха-ха-ха!

Кларисса замислився. Якщо вугледарський період його життя закінчився, можна й подумати над такою перспективою.

Разом з тим йому не давало спокою одне технічне питання:

— Скажи мені, Машиністе, чому на локаційну систему в Комзомолії гроші є, а на обстеження залізниці — нема?

Той тицьнув пальцем йому в лоба:

— Бо бабки на цілісність кордонів Комзомолії дає Алєксандр-Григор'євичеськ!

Кларисса замислився.

— А ще на що дає бабки Мінськ?

— Що? — не зрозумів Машиніст. — Це вугледарська пропаганда?

Кларисса натужно намагався припасувати слово «пропаганда» до вугледарської дійсності.

— Звісно, на шо — на оборону!

— Ясно. Такий багатий цей Алєксандр-Григор'євичеськ?

— Ну, багатий чи не багатий — я не знаю. Але бабок у них більше, ніж у нас і у Фьодор-Кузьміческа разом узятих.

— А-а-а, — здивувався Кларисса. В широких просторах інтернету й у розвідданих містилася зовсім інша інформація. Як усе-таки корисно офіцерові безпеки побувати власною персоною на території, про яку чув стільки міфів.

Тим часом Машиніст відкинувся на спинку стільця.

— Все, я нажерся! Щас трохи перепочину — і в путь-дорогу.

Кларисса також відчував, що переїв. Він подивився на те місце, яке раніше називав пресом: чи не намітився животик.

— Слухай, Машиністе! Ти кажеш, що оборона у вас сильна...

— Е-е-е! Що є, то є! Стільки всякого желіза звезли сюди з Фьодор-Кузьміческа після того, як ето... стався взрив...

— І авіацію?

— Ну да! Но в основном у нас вертольотний парк. Самольотам тут нема простору для маневру. Но вертольоти у нас — звєрі. Бачив би ти, що вони зробили з одною вугледарською маршруткою, яку Дід Пихто не встиг перенаправити в Бабгалин яр. — І він розреготався: — Вертольоти порвали її, як Тузік газєту! Діда Пихта знаєш?

Кларисса кивнув.

— То-то же! Сила! — Він поплескав себе по животу. — А Ангелів встрічав?

Кларисса знову кивнув.

— А ці хлопці — вобщє бомба!

Машиніст знову розсміявся й погладив себе по животу:

— Але я теж не промах! Слухай, а хочеш, я тебе покатаю? Щоб ти, так би мовити, відчув вкус желєзнодорожної романтіки?

Якби не два останні слова, Кларисса категорично відмовився б. Але ж як заворожує це поєднання слів: «залізнична романтика»! Ну хіба у Вугледарі він колинебудь міг уявити, що зможе, як на машині часу, потрапити в епоху залізничної романтики?

Проте Кларисса замислився: чим це йому загрожує?

— Не боїсь! Доставлю до твоєї Анжелки в целості і сохранності! Ну то як?

Кларисса погодився. Із суто історико-інженерного інтересу. Він з такими залізяками, як оцей тепловоз, ніколи не стикався. Цікаво ж, як воно працює.

Чоловіки сяк-так поприбирали на столі й вийшли з хатини.

Наблизилися до локомотива.

На ньому великими буквами було написано:

БРОНЕНОСЕЦЬ «ПОТЬОМКІН»

— Це моя жисть! — твердо сказав Машиніст таким самим тоном, як казала про санаторій «Комзомольська зоря» Анжеліка.

Кларисса оцінив масивні колеса тепловоза:

— Ну й заліза тут!

Машиніст зрадів, як мала дитина, і почав хвалитися:

— Еге ж! Це колісний моторний блок. Кожна колісна пара важить більше трьох тонн. А весь цей вузол може витримати вагу до п'ятисот тонн!.. А це рама тепловоза. Це і є опорна конструкція локомотива. Довжина платформи — 23 метри.

— Нічого собі! — Кларисса ніколи в житті не бачив стільки заліза вкупі.

— От на цій рамі, — продовжував його новий знайомий, — кабіна машиніста і топлівний бак. Він вміщає дев'ять тонн дизеля. Без дозаправки я можу їздити кілька днів.

Кларисса зиркнув угору, на дроти, мовляв, навіщо дизель, коли є електрика.

Машиніст зрозумів хід його думок і гордо повідомив:

— Це *я* переробив його на гібридний локомотив. Щоб їздити на ньому, коли відключають електрику.

— А коли не відключають?

— Тоді я на краденій електриці їжджу.

— А що, ніхто не помічає утєчку електроенергії? — здивувався Кларисса.

— Та де! Вони самі одне в одного тирять! Тут із цим повний бардак! Ні учьота, ні контроля, як то кажуть. А мені чим більший бардак, тим лучче! Між іншим, колись такий локомотив тягнув сто нагружених вагонів!

Кларисса присвиснув:

— А зараз?

— А зараз це мій персональний «Броненосець "Потьомкін"».

Словосполучення «Броненосець "Потьомкін"» Клариссі було знайоме, але він не пам'ятав, з чим воно у нього асоціювалося: на жаль, ранню історію СРСР він колись в університеті завалив.

Кларисса став обходити локомотив. Показавши Машиністові на якесь «купе», приварене до корпусу, запитав:

— А це що?

— Це мій тюнінг. Колись придумали таке для маневрових тепловозів. Бач, усередині є полиця, на ній можна поспати. Бо колись машина виїжджала на віддалені відстані на кілька діб, працювали вахтенним способом, відпочити в диких місцях не було де, то смєнщики спали ось на таких полицях. Знаєш, я так зрадів, коли знайшов на старому вагоноремонтному заводі це чудо! Якраз для мене. Бо в самому тепловозі спати не дуже удобно.

Нарешті чоловіки видерлися на локомотив. Кларисса оглянув внутрішнє устаткування:

— Овва!

— Красссава! — пишаючись, промовив Машиніст. — Вибач, у мене тут невеликий бардак, я ж не чекав на гостей... Зараз усе приберу... — і він зняв з електроплитки, що тулилася прямо до бортового комп'ютера, каструлю з залишками якогось чорного бульйону і з огидою кинув її на підлогу, розплескавши залишки варива.

— Це я позавчора зайця пристрілив, а воно ж, падло, вариш, вариш безкінечно — і ніякого толку: м'ясо — як гума, а бульйон — як дьоготь! Ще й воня!

Кларисса співчутливо подивився на кісточки, що плавали в бульйоні. Ще два дні тому його знудило б від огиди. А зараз у ньому пробудилося ділове співчуття до Машиніста.

— Дивись сюди! — сказав той. — Це, як ти, мабуть, здогадався, бортовий комп'ютер! — він показав на табло, що розмістилося перед лобовим вікном. — А оце називається КЛУБ — Комплєксноє локомотівноє устройство бєзопасності. Ходімо за мною, — і повів Клариссу туди, де мав би бути розташований потужний двигун, якому під силу тягнути поїзд завдовжки у сто навантажених вагонів.

Але, на подив Кларисси, двигун займав усього дві третини приміщення блоку. Натомість уздовж стін вилаштувався цілий арсенал кулеметів, мінометів, гранатометів, рушниць, а дуло кожного з них упиралося в круглі дверцята, які в разі потреби відчинялися, і зброя висувалася назовні для оборони «Броненосця».

— Що це? — спитав спантеличено Кларисса.

— Та! — махнув рукою Машиніст. — Це я так развлікаюся. Рятуюся від депресії. Знаєш, яким було моє життя колись?

Вони повернулися до бортового комп'ютера, і Машиніст запустив локомотив. Той помалу рушив, а потім почав набирати швидкість. Скоро вони вже мчали крізь чорний тунель дерев. У темряві освітлювалася лише колія.

— Бачиш, тут одна рівнина. Їдеш собі, і ніякої романтіки. А колись я, бро, працював машиністом на БАМі[11]. Ось там уміння, ось там мастєрство! При таких підйомах і перевалах, як на БАМі, нада було мать особенне хладнокровіє і чувство поїзда, ісключітєльне вніманіє до тормозів. Коли локомотив їде в длітєльній тязі на крутий підйом з важким поїздом і димить, як крейсер, — це просто атас! Уяви собі: довжелезний поїзд ізвівається по схилах якої-небудь сопки, а за ним — грандіозний клуб диму від локомотива. І це лише цвіточки. А уяви собі, як він валиться з важелезним составом десятками кілометрів по крутому спуску! Підйоми до сорока тисячних — 40 метрів возвишенія на кілометр путі! Постоянні круті повороти — ми їх називали «кривими», з них і складався весь БАМ.

Машиніст завис у спогадах.

— Там був один тунель — Сєвєромуйський. Так коли його завалили терористи, нам доводилося їздити старим шляхом — в обход тунелю. А це ж гірський сєрпантін! Ніхто не міг повірити, як взагалі состав може вигинатися під такими углами, ще й при цьому лізти вгору чи, наоборот, скрадаючись, рухатися вниз. Профіль путі в цьому місці доходе до тих самих сорока тисячних, то їсть 40 метрів підйому на кілометр путі. Це почті в два рази вище дозволеної на дорогах

---

[11] Байкало-Амурська магістраль – залізниця у Східному Сибіру та на Далекому Сході.

норми! Там пасажирів вобще заборонено возити — тіки груз! Він зітхнув.

— А ше був там такий «чортів міст», то ми, машиністи, перед виїздом на нього хрестилися. Той міст качався під поїздом, а висота його — 35 метрів! — Машиніст впився поглядом у Клариссу, його огорнуло неймовірне збудження. — Для спуску були встановлені спеціальні знаки «Т». Такий знак стояв, напрімєр, перед перевалом Мурурін — найвищою точкою залізниці! А це 1323 метри над рівнем моря! Ось там починався затяжний 18-тисячний спуск. Представляєш, там разрішалося нам їхати на красний свєт, що катєгорічески запріщається в інших случаях. Правда, на малій скорості. Знаєш, чому? А тому, що коли поїзд стане, то потім його «взяти» в такому місці, на такому крутому підйомі, нє-воз-мож-но!

Машиніст потряс Клариссу за плечі:

— Ото була жисть!

Офіцер безпеки Університету «Вугледар» був приголомшений розповіддю Машиніста. Да-а-а, та історична доба інженерії була сповнена адреналіну! Не те, що Вугледар. Нудьга!

Раптом Кларисса помітив праворуч за вікном заграву, якесь потужне джерело світла.

— Що це там? — поцікавився.

Машиніст замість відповіді подивився на годинник:

— Хочеш знати, шо там?

Кларисса кивнув.

— Слухай, а хочеш острих ощущєній?

Кларисса хотів було зізнатися, що цілий час у Комзомолії перебуває у полоні гострих відчуттів, тому на щось іще гостріше не має бажання. Але у Ма-

шиніста так загорілися очі, що Кларисса не наважився йому відмовити.

— Щас, буквально через двадцять хвилин, в елєктриків буде пєрєсмєнка, і я зможу тебе завезти туди. Там просто жуть!

Чесно кажучи, слово «жуть» дуже не сподобалося Клариссі, але Машиніста вже ніщо не могло спинити. Залишалося тільки покластися на долю.

Машиніст почав гальмувати. Він стишував хід поїзда, аж до повної зупинки.

— Давай за мною! — махнув він рукою і вистрибнув через прочинені двері на землю. Кларисса за ним. Слава богу, приземлився в темряві вдало. Машиніст уже побіг кудись уперед по колії. Кларисса кинувся за ним, намагаючись не перечепитися за шпали.

Коли наздогнав, Машиніст стояв біля стрілочного механізму і показував йому:

— Дивись! Крутити треба так! Бо, коли ми будемо назад тікати, доведеться тобі самому переводити стрілки.

Кларисса не дуже зрадів новині про «тікати» і відчув холодок у грудях, але відступати вже не було як.

Машиніст рвонув важіль:

— Щас я роблю в цей бік, а ти рвонеш у зворотний! Поняв?

Кларисса кивнув, хоча ні хріна, за сленгом Леоніди Львівни, не поняв, бо було темно.

— А тепер — ноги в руки і хутко назад, до «Потьомкіна»!

Чоловіки щодуху побігли до локомотива, помавпячи здерлися на нього і, не зачиняючи дверей, повільно рушили бічною гілкою залізничної колії. Поїзд їхав з вимкненими фарами хвилин із десять, а

тоді зупинився на межі з відкритим простором, залитим світлом прожекторів.

Машиніст втупився у стрілки годинника на бортовому комп'ютері й, коли ті доповзли до цифри 12, крикнув Клариссі:

— А тепер тримайся!

Локомотив рвонув уперед, аж Кларисса мало не звалився, й у цю мить попереду згасло світло. За кілька секунд вони розвинули шалену швидкість і помчали в цілковитій темряві, орієнтуючись лише по екрану, на якому примітивний джіпіес вказував їхнє місцезнаходження.

Машиніст і далі пожирав очима стрілки бортового годинника і в якийсь момент голосно почав зворотний відлік:

— Десять! Дев'ять! Вісім! Сім! Шість! П'ять! Чотири! Три! Два! Один! *Стоп*!

Локомотив різко загальмував. Клариссу кинуло на прилади, і він добряче вперіщився головою об лобове скло.

— Я ж казав: тримайся! — розреготався Машиніст.

Локомотив зупинився, і в цей момент Машиніст увімкнув власні прожектори, піднявши на щитку праворуч усі важелі.

Кларисса протер очі й жахнувся.

Локомотив стояв майже вертикально, носом униз, а перед ними розверзався гігантський котлован, практично бездонний. А з розчахнутих дверей усе здавалося набагато страхітливішим.

— А чому ми двері не зачинили? — ледь стримуючи тремтіння голосу, спитав Кларисса, вхопившись за Машиніста.

— З закритими — нєінтєрєсно! — розреготався той. — Нема драйва!

І він показав кивком голови у безодню:

— Бачиш чорну крапочку на дні?

Кларисса, долаючи заціпеніння, подивився у глибінь прірви, де промінь прожектора вихопив маленьку цяточку.

— Вроді да.

— Так от! То ходячий екскаватор завбільшки як десятиповерховий будинок.

— Господи, яка тут глибина? — жахнувся Кларисса ще раз, глянувши на націлений униз ніс локомотива.

— Нємєряно.

— А ми не звалимося догори дригом в прірву?

— Якщо ручний тормоз не зірветься! — розреготався Машиніст.

— А не можна якось здати назад? — мало не благав Кларисса.

— Нє-а. Спершу роздивися. Бачиш техніку по краях котловану?

Кларисса побачив амбразури для кулеметів, автоматів, гармат і всілякого такого іншого, що вміє стріляти, вбивати та припечатувати на місці тих, хто сунеться сюди. У нього на спині виступив холодний піт: вони з Машиністом зависли тут над урвищем грушею на дереві — яка чудова мішень! Зараз ті прокинуться і розшматують їх, як... як Тузік газету!

— А тепер дивися на пляму внизу, біля екскаватора, — сказав Машиніст, перехилившись із відкритих дверей локомотива, і передав Клариссі бінокль.

Кларисса, зібравши всю свою силу волі в кулак, узяв бінокль і спрямував погляд у той бік, куди йому вказував Машиніст. Так, здається, там була чорна

пляма — неначе отвір у якийсь тунель на дні котлована.

— Там вхід у тунель, яким, кажуть, можна пробратися через кордон десь аж під Полтавою, що вже на вашій тіріторії. Саме тому тут стільки охорони, бачиш? — і Машиніст показав на вогнепальну зброю, яка стирчала з внутрішніх стін котлована.

— А чого вони в нас не стріляють? — спробував розібратися Кларисса, передаючи бінокль Машиністові й хапаючись двома руками за якийсь важіль, щоб не вилетіти з кабіни.

— Вони всі на автоматичному режимі, на сенсорних датчиках, на відеоспостереженні. Але коли о другій ночі відбувається пєрєсмєнка електричних дизелів, тут сім хвилин нічого не діється: вони «сліпі і глухі».

— Усього сім хвилин! — запанікував Кларисса. — Вшиваймося звідси!

— Не сци, Красунчику! У Машиніста все під контролем. Глянь кругом — яка крассса!

У Кларисси затіпалося серце, ніби на ниточці.

— Лунний пейзаж, так сказать! — продовжував Машиніст.

— А як його викопали? — переборюючи страх, пробелькотів Кларисса.

— А його ніхто не викопував. Це той самий взрив, від якого постраждав Фьодор-Кузьмічеськ, бо вся волна пішла на нього, а не на нас.

— Може, помалу рухатимемося назад? — жалібно попросив Кларисса, відчуваючи, що його руки, які трималися за чавунний важіль, стали вологими і слизькими.

— Не переживай! Ти тіки глянь: цілий котлован по стінках обвитий залізничною колією. Уявляєш? Туди можна спуститися поїздом!

— Може, іншим разом? — понад силу демонструючи спокій, сказав Кларисса.

— Канєшно, не сьогодні! А може, й нікогда. Я туди їздив тіки пару раз.

— Ти? Як?!

— Ну да, коли ще не поставили охрану, а тіки проклали рєльси.

— І що?

— Ульотні відчуття! Як колись на БАМі! Представ: управління тормозами осущєствляється по секундоміру, шоб точно вивіряти всі тормозні нажиманія. Я ж должен був вспівати заряджати воздухом тормоза, шоб не отказали. Бо щоразу, коли машиніст тормозить состав, воздух виходить із тормозної системи і, соотвєтсвенно, давлєніє в ній зменшується. І може статися так, шо рано чи пізно воздух просто скінчиться. От шоб цього не допустити, треба було вспівати тормоза перезаряджати воздухом. Для цього й нужен був секундомір: усьо мірялося на секунди.

Кларисса майже не вникав у сказане. Йому здавалося, що оті сім хвилин давно спливли, і зараз настане смерть, про яку могла тільки мріяти Леоніда Львівна.

Але Машиніст продовжував:

— А якщо йшли під гору, то рушали з толкача. Тоїсть до хвоста поїзда чіплявся ще один локомотив, який підштовхував состав — інакше його не можна було випхати нагору.

Кларисса почав прощатися з життям.

Аж тут Машиніст нарешті промовив благословенне:

— Ну шо, Красунчику, надивився? А тепер — з богом!

І почав обережно здавати назад.

Кларисса заплющив очі, щоб не бачити цього «місячного кратера» перед собою і не уявляти, що станеться, коли ввімкнеться електрика.

А локомотив, як на зло, забуксував, відмовляючись їхати заднім ходом.

Схоже, навіть Машиніст занепокоївся:

— Ну, давай, дружок! Чого ти?

Локомотив не піддавався на умовляння.

— Ну, давай, дорогенький! — закричав Машиніст, здається, також перелякано.

Машина нарешті рвонула й покотилася задом аж до місця засідки, звідки вони виїжджали.

— Ура! — зарепетував Машиніст.

Кларисса безпомічно упав у крісло. І в цей момент довкола спалахнуло світло. Але вони вже були в чорному тунелі дерев.

— Е-е-е-е, не розслабляйся! — поплескав Клариссу по плечу Машиніст. — Зараз будеш вискакувати і стрілку переводити! — і розреготався.

Кларисса потер коліна, які дрібно тремтіли, намагаючись умовити їх на стрибок з тепловоза.

Зненацька Машиніст вигукнув:

— Йопересете! Ми з тобою таки загралися! О третій же біля Анжелкіного переїзду буде поїзд на Фьодор-Кузьмічеськ! А ми ж повинні вспіти на запасну колію! Впєрьод, с вєтєрком!

Локомотив наблизився до стрілочного приводу.

Машиніст скомандував:

— Стрибай!

— Що, на ходу? — сторопів Кларисса. Він до такого не був готовий.

— Ворушися давай! — розізлився Машиніст.

Кларисса згадав молодість, свої екстремальні тренування у школі офіцерів безпеки і, набравши повні груди повітря, шугонув у темряву.

— Ой! — скрикнув він, відчувши неприємний хрускіт і біль у коліні.

— Давай-давай, я трохи стишу хід — доганяй!

«Ну, нічого собі! — подумав Кларисса. — Ми таке на тренуваннях не робили! Тим більше з травмованим коліном».

Але він зібрав усі свої сили й, долаючи біль, побіг, а точніше, пострибав на одній нозі до стрілки.

Там його чекало ще одне випробовування: довелося гарячково згадувати, в який бік смикати важіль.

— У цей чи не в цей? А! Нехай йому грець! Найгірше, що може статися, це те, що швидкий поїзд промчить не на Фьодор-Кузьмічеськ, а прямісінько в котлован! — і з цими словами Кларисса перемкнув стрілку і кинувся до тепловоза, що майже зупинився. Машиніст уже махав йому рукою.

Кларисса вхопився за простягнуту руку, й Машиніст затяг його досередини.

«А жилавий цей дядько!» — з повагою подумав Кларисса.

Локомотив мчав залізничною колією на небаченій швидкості.

Кларисса віддихувався, сидячи на бічному кріслі, і проклинав усе на світі — й передусім себе — за те, що погодився на цю аферу.

Час летів неймовірно швидко, натомість поїзд, незважаючи на стрілку, яка вказувала на позначку 160 км/год, здавалося, ледь волочився.

Машиніст був напружений до краю і сконцентрований на приладах.

— Ну, давай, малий, давай, дорогенький, не підведи! Давай ще трішечки, іще трішечки!

Мчали вони з вимкненими фарами, тому відразу побачили, як попереду вигулькнув вогник.

— Йопересете! — вилаявся Машиніст. — Хоч би лобами не зіткнутися!

І знову перехрестився.

Кларисса гарячково зважував, чи зможе він іще раз вистрибнути з поїзда на ходу. Тепер уже на шаленій швидкості.

Вогник стрімко наближався.

Машиніст то вмовляв локомотив, то лаявся.

І несподівано видихнув:

— Анжелка!.. Молодчина!

Кларисса підвівся й побачив попереду залізничний переїзд і постать Анжеліки в оранжевій куртці. Вона тримала руки напоготові на важелі свого стрілочного механізму і крутила головою то в один, то в другий бік колії, намагаючись визначити відстань до одного й до другого поїзда.

На повній швидкості «Броненосець "Потьомкін"» промчав повз неї, круто вируливши на запасну колію, і за мить вони почули, як за ними прогуркотів поїзд «Мала Ведмедиця — Фьодор-Кузьмічеськ» з довгим чи то тривожним, чи то гнівним, чи то переляканим гудком...

Розділ 2
ВОЛНУШКІН

Волнушкін стояв біля надщербленого дзеркала на складі театрального реквізиту санаторію «Комзомольська зоря» і знімав із себе, як листки з капусти, шар за шаром, усі свої «шкури». Першим був громіздкий костюм людини-невидимки. А потім... а потім гумове «миршаве тільце», з якого визирало справжнє тіло Волнушкіна — чудової статури мужчина. Гумовик здирався зі спітнілої шкіри неохоче, висмикуючи волосинки, але завідувач лабораторії метаматеріалів звик до цього.

На обличчі Волнушкін також носив маску. За дурнуватим фріком, ексцентриком з «рубаними тупим тесаком» рисами обличчя крився фрік-інтелектуал, режисер театру абсурду, в якому сам і грав головну роль. Він умів приховувати вроджений холоднуватий погляд несиметричних очей за маскою розгубленості, а за поведінкою неадеквата — натуру брутального параноїка.

Леоніда Львівна колись витягла його, маленького пацанчика, зі спеціального освітнього закладу, де вчителі-фанатики та психологи-експериментатори приду-

мували все нові й нові методи навчання та виховання особливих дітей. Юний Волнушкін тоді був украй замучений тими недолугими спробами вчителів і вихователів адаптувати дітей з нестандартним внутрішнім світом і зовнішнім виглядом (тобто меншість) до більшості. Леоніда Львівна, забравши його до себе, навпаки, щодня й щохвилини адаптовувала себе саму до малого Волнушкіна. Не те щоб вона робила це свідомо — просто їй було цікаво. На вимогу дивного хлопчика вона облаштувала у себе вдома дивну іграшкову лабораторію і найняла найкращого вчителя-природничника, який не просто вмів давати раду з нестандартними дітьми, але й узагалі не звертав аніякісінької уваги на дитячі дивацтва.

Проминули роки, й Волнушкін «дограв ся» до завідувача однієї з трьох найкращих лабораторій світу, знаючи точно: секрет її успіху крився у тому, що він створював її особисто для себе, а не для людства; а крім того, йому самому було цікаво те, що̀ він тут розробляв. На щастя, перше й друге поєдналися в просторі й часі. Іноді він замислювався: чи й справді це випадковість, а чи, можливо, «козні» Леоніди Львівни? Але хіба зрозумієш, що діється в засміченому часом і досвідом мозку невмирущої!

...Прокинувшись у розбитій маршрутці, Волнушкін внутрішньо мобілізувався. Йому це було нескладно. Маючи за плечима довгу історію особливої дитини, для якої зовнішній світ узагалі був ворожим ab ovo[12], він ніколи не надавав значення тому, де саме він перебуває: йому завжди й усюди було некомфортно. Власне, й матеріали невидимості він став вигадувати особисто для себе, аби отримати схованку від зовніш-

[12] Від самого початку (з лат.: від яйця).

нього світу й стати для нього невидимим. Недаремно Леоніда Львівна читала йому в дитинстві про Гаррі Поттера.

Волнушкін витягнув зі своєї валізки сплюснутий у вакуумній упаковці балахон-невидимку й пішов шукати колег з Малої університетської ради. А тоді ходив за ними по п'ятах, обстежуючи не лише «сцену» Пісків Удайських, а й простір «за лаштунками», зокрема: підземні катакомби Ангелів, що чаїлися під кладовищем автомобілів; «шпаківню» діда Пихта на високій сосні найвищої гори Пісків Удайських, де той тримав свою таємну радіолокаційну точку; «нижню частину айсберга» санаторію «Комзомольська зоря». Потім Волнушкін докладно оглянув залізницю, будиночок стрілочника та проїхався з хлопцями на «Броненосці "Потьомкіні"». До речі, Кларисса так і не поставив у правильну позицію важіль стрілки на далекому перегоні, і якби не він, Волнушкін, то поїзд «Мала Ведмедиця — Фьодор-Кузьмічеськ» залетів би прямісінько в прірву.

О, так! Цей котлован являв собою стратегічний об'єкт. І, судячи з усього, Кларисса думав про те саме, що й він, Волнушкін, бо, насолодившись цієї ночі земним щастям з Анжелікою, офіцер безпеки «Вугледару» довго сидів з ліхтариком на рейках і щось собі розмірковував, розглядаючи схему залізничного полотна, позичену в Машиніста.

Повернувшись у «Комзомольську зорю» глупою ніччю, Волнушкін застав сліди оргії комзомольців і мертву тишу: всі спали без задніх ніг. Тож він і собі прилаштувався в комірчині складу реквізитів на кілька годин, щоб відновитися. Звичайно, можна було заночувати в одному з кількох номерів, які лишилися незаселеними, але він з дитинства міг виспатися тільки

в маленькому тісному приміщенні, набитому всіляким мотлохом, — лише так він почувався в безпеці. Можливо, однією з причин того, що він не втік від Леоніди Львівни семирічним хлопчиком, було те, що вона не забороняла йому спати у своїй гардеробній, тоді як у школі-інтернаті практикували спільне спання дітей у великій кімнаті, що він сприймав як тортури.

Реквізит пахнув нафталіном, і у Волнушкіна на ранок трохи поболювала голова. Але загалом усі м'язи та нерви відпочили.

Волнушкін повільно вийняв зі своєї валізки вакуумний пакет, в якому було щільно складено індивідуальні речі, проколов його, і той став наповнюватися повітрям. Звідти він дістав щось на зразок спідньої білизни, яка насправді виявилася захисним костюмом на кшталт бронежилета, тільки для всього тіла. Відтак покрутив у руках маленьку синю оксамитову коробочку. Всередині лежав «перстень-самостріл», який замінював десяток старомодних снайперів, варто лишень було налаштувати інтернет-окуляри, які лежали тамтаки. Волнушкін витяг їх із футляра, вдягнув, налаштувався на мережу, створену Васильківським, роззирнувся по місцевості...

О! Цікаво, цікаво! Васильківський під керівництвом Ангелів зварює електрозварювальним апаратом переобладнану в комбайн летючу маршрутку. Абдулла збирає на картопляному полі колорадських жуків. Кларисса чимчикує з тупика, де Машиніст «запаркував» свій «Броненосець "Потьомкін"» у напрямку до санаторію. Дід Пихто свариться зі своєю жінкою. Анжеліка з Гаїною готують на кухні сніданок, охорона комзомольців спостерігає за процесом. Зорестріл займається ранковим сексом зі своєю помічницею Белочкою, його барсетка висить на стільчику біля ліжка.

Комзомольський церемоніймейстер виставив опудала чотирьох меншовицьких відьом — Олі-Янни, Оксі-Анни, Іо-Анни і Леоніди — у холі. Всі інші комзомольські начальники й начальнички хто де: хто дрихне, хто сидить у туалеті, хто приймає душ... Леоніда Львівна...

О, Леоніда Львівна думає!..

Ох і не сподобався йому цей замислений вигляд його вихователь ки! Ох і не сподобався!

Волнушкін зняв інтернет-окуляри.

Він собі вже прекрасно уявив план утечі. Все можна зробити просто й безболісно. Головне — пересидіти по норах до від'їзду комзомольців, а потім спокійно обстежити й освоїти котлован. Невже команда, що складається з кращих умів світу, з цим не впорається? Завиграшки!

Але якось неспокійно було йому на душі.

Він знову вдягнув окуляри й повернувся в кімнату Леоніди Львівни. Вона сиділа на ліжку, втупившись у вікно. Потім зненацька пожбурила свою руду перуку в балконні двері.

«Ага, он воно що! — здогадався Волнушкін. — Вона збирається розсекретитись! Я їй цього не дозволю!»

І він кинувся натягати на себе костюм невидимця.

Несподівано тишу розітнув голос, що линув з якогось старомодного динаміка:

— Доброго ранку, дєткі-катлєткі! Підйом! Сніданок подано!

Волнушкін здригнувся і витер піт з чола.

«Ну й голос у цієї Анжеліки! Мертвого з могили підніме!»

Не завадило б і собі підкріпитися, — подумалося.

Волнушкін остаточно вбрався у балахон-невидимку, намастив кремом для невидимості обличчя, натягнув рукавиці й спустився до їдальні.

Найнетерплячіші, — а це виявилися охоронці Зорестріла, — вже сиділи за столом в очікуванні свого шефа та сніданку. Поволі зібралася вся комзомольська команда.

Зорестріл спустився без помічниці, з якою щойно борсався в ліжку, свіженький, бадьорий і з барсеткою в руках:

— Доброго ранку, Комзомоліє!

Усі підвелися з-за столу:

— Доброго ранку, наш спікере!

Анжеліка залопотіла:

— Доброго ранку, Зорестрільчику! Як спалося?

— Слухай, Анжелко, — замість привітання сказав той, — ти мене дивуєш! Раніше ти мене Зорестрільчиком не називала. У кращому разі Зоріком, а частіше Гівнострільчиком. Щось сталося? — підозріливо примружився він.

— Та що ти, дорогий... — звивалася, як вугор на пательні, Анжеліка. — Наконєц-то до мене дойшло, шо ти — главний. А то я все ніяк не могла звикнутися з думкою, шо ми вже з тобою давно не вихованці в комзомольських таборах, а взрослі люди!.

— Та нє, Анжелка, признайся: ти просто з благодарності, що я витягнув твоїх братєльніков з тюрми...

— Куди сам і посадив... — пробурчала та.

— Бо у нас правова держава, Анжелко, тобі не понять!

— Куди ж нам! — знову крізь зуби процідила вона.

Спустилася Беллочка. Це вже була не вчорашня дурочка з косичками й веснянками. Це вже була перша леді. Принаймні так вона себе намагалася подати.

— Здрасьтє! — привіталася недбало.

— Ой, і шо з нами стало за одну ніч кувирканій в постєлі з начальнічком! — ущипливо кинула Анжелі-ка.

— Анжелко, прикуси язика! Нариваєшся! — обірвав її Зорестріл.

— Господі, Гівностріль чику, та я тебе з пільонок знаю! Переді мною хоч не випендрюйся!

— Анжелко, от нє нада влаштовувати публічні сцени ревнощів!

— Шо-шо? — скривила міну та.

— А що чула. Я тобі нічого не обіщав. Ніколи! В тому числі любові вєчной на зємлє!

Усі тихо жували, вдаючи, що нічого не чують.

Анжеліка набрала повітря, аби щось сказати.

«Тільки б вона не бовкнула про Клариссу!» — подумав Волнушкін. Адже хтозна, що може стрельнути комзомольському вожакові в голову! Чи часом не навмисне він злить Анжеліку своїм романом з Беллочкою?

Але хазяйка «Комзомольської зорі» прикусила язика.

Ситуацію розрядило те, що на веранду вийшла Леоніда Львівна. У чорних брюках, білій блузці з жабо і камеєю та у великій хустці з китицями, накинутій на плечі. Імідж змінила. На щастя, руда перука на голові була.

— О-о-о! Кого я бачу! Володарка наших сердець! — явно зрадів її появі Зорестріл.

Леоніда Львівна знову перебувала в образі Рудої Бестії.

«І слава богу!» — зітхнув Волнушкін. Перспектива її розвіртуалізації його ніяк не влаштовувала. Як і всі члени Малої університетської ради, він хотів живим-здоровим повернутися у Вугледар.

— Доброго ранку! — театрально позіхнула вона.

— Я оце подумав над вашою вчорашньою пропозицією, Руда Бестіє, — з повним ротом проказав Зорестріл, — і змінив своє рішення. Тепер я згоден замінити ритуал спалення опудал на спектакль з живими артистами.

«Я щось пропустив?» — не второпав Волнушкін і напружився.

— Е-е-е! — обурився церемоніймейстер. — То шо, виходить, я даремно півночі і півранку трудився над опудалами?

— Труд зробив із мавпи людину, Сашику, — спокійно відказав Зорестріл, а тоді обернувся до подруги молодості. — А як ти дивишся на це, Анжелко?

— В Беллочки своєї питай! Я тобі більше не безплатний консультант!

— А-а-а! — задоволено потер руки Зорестріл. — Ревнуєш таки! Ревнуєш!

— Та ти як був клоуном, так ним і остався!

Тут у гру вступила Леоніда Львівна:

— Стоп! Виходить, Анжеліко, що я також клоун, якщо це пропоную!

— Товаришко нач... — вона схаменулася, — товаришко Руда Бестіє, не заважайте! У нас свої щоти із Зоріком.

Леоніда Львівна наклала собі на тарілку млинців.

— І яку роль ви собі підібрали, Зорестріле? — спитала вона.

— Леоніди! — урочисто відповів він, аж та мало не вдавилася, і Зорестріл, за традицією, поплескав її по спині.

«Який цікавий поворот!» — відзначив Волнушкін.

— Узагалі я приміряла роль Леоніди на себе, — зауважила Руда Бестія здавлено.

— Е, ні! — заперечив Зорестріл. — Цієї ролі я вам не віддам!

— І чому ж?

Зорестріл зморщився так, що його обличчя стало схожим на пацючу морду, і прогугнявив:

— Зіграти стару бабу, якій підсадили яйця голих землекопів, — це буде дуже смішно!

Він розреготався, й усі в залі підтримали жарт.

Леоніду Львівну аж пересмикнуло.

— Взагалі-то ніхто їй нічого не підсаджував. Їй просто відкорегували в стовбурових клітинах ген, відповідальний за старіння.

— Ой, та що ви знаєте! — сміявся Зорестріл, і разом з ним уся його компанія.

— Товаришко нач... Руда Бестіє! — втрутилася Анжеліка. — Та не слухайте ви його! Він же недоучка! Диплом собі купив!

— Ой, можна подумать! Умная обізвалася! Та ти взагалі інститут не закінчила!

— Так я і не пруся в начальство! — відрубала Анжеліка й кинула на стіл перед Зорестрілом нову тарілку з млинцями. — І все заробила власним горбом, не те шо ти — маріонєтка свого папіка.

— Бачите, Руда Бестіє, з ким я живу? Хто мене оточує! — Зорестріл погладив барсетку. — От скажіть, кому мені в цьому світі довіряти? І навіть охрана... Мене тут уніжають, а їй пофіг! Сидить і, як той кіт Васька, «слушаєт да єст»!

Охоронці й бровою не повели: далі собі наминали млинці — хто зі згущеним молоком, хто з варенням, хто з медом, а хто загортав у них сирну масу з родзинками. Ясно, що охорона була навчена виконувати накази, а не рефлексувати.

Волнушкін не дуже дивувався з того, що комзомольський ватажок дозволяє Анжеліці критикувати власну персону в присутності підлеглих та охорони. Все було цілком природно: парочка знала одне одного з дитинства, очевидно, мала тривалий роман і гиркалася, як старе традиційне подружжя...

А от соратники Зорестріла хто такі? Судячи з усього, вони також знали свого начальника як облупленого, якщо той не соромився в їхній присутності бути обсміяним своєю старою пасією.

Новенькою серед них була тільки Беллочка, тому вона кліпала віями, не розуміючи, що відбувається.

— Ну то що, продовжимо? — запропонував Зорестріл. — Отже, я буду, — він ще раз зморщив свою мармизу, — Леонідою.

Усі підтримали його гримасу дружним сміхом.

— Да-а, тут без ста грам не розберешся, — розчаровано промовила Леоніда Львівна: бути *не* Леонідою на святі власної смерті її не влаштовувало.

— Анжелка! Шампанське в студію! — гукнув Зорестріл.

Публіка за столом пожвавішала.

— Ти шо, з дуба впав? Десята година ранку! — спробувала напоумити його хазяйка санаторію.

— А нам всьо равно! Правда ж, друзі?

— «А нам всьо равно! А нам всьо равно!..» — дружно заспівали за столом.

Анжеліка лише здвигнула плечима.

— А що, Руда Бестіє, підозрюю, ви всерйоз розраховували на роль Леоніди? Га?

— Розраховувала, — непевно сказала вона. — То ким мені тоді бути?

— А ким хочете! Анжелко, а ти ким хочеш бути?

— Пішов ти... — похмуро огризнулася та, ставлячи на стіл кілька пляшок запітнілого шампанського. Гаїна тим часом розставляла фужери. — Я в такі ігри не граю...

— Що, роль старої дівки тебе не цікавить?

— Ці чотири жінки, до речі, змінили світ, — зауважила Руда Бестія.

Зорестріл навіть перестав жувати:

— Та шо вони там змінили! Шо вони там змінили? Все тільки зіпсували! — І звизвірився на Анжелі-ку: — Я тебе питаю, Анжелко, чого ти крутиш носом від ролі старой дєви?

— Я виходжу заміж, Зорестрільчику! — чітко промовила Анжеліка.

— Нє смішитє мої тапочкі! — розреготався він. Його сміх підхопила Беллочка. — За Станіславським: нє вєрю!

Інших ця розмова не дуже цікавила, бо до шампанського Гаїна винесла ікру.

— Ну, харашо, харашо! — з погрозою в голосі сказала Анжеліка і вийшла з їдальні.

Задзвеніли келихи. Шампанське потекло у шлунки веселої компанії, значно піднявши її настрій. Делікатес щедро накладали на млинці й запихали до рота.

Тим часом Зорестріл знову звернувся до Рудої Бестії:

— Так що? Ви там щось казали про чотирьох меншовицьких відьом, які начебто змінили світ?

— Ну да, і навіть не «начебто».

— І як же, дозвольте поцікавитися?

— А ви далі Малої Ведмедиці і Пісків Удайських не виїжджали, друже?

— Ну, я був у Фьодор-Кузьміческу, Алєксандр-Григор'євічську...

— А в Пьотр-Пєрвийськ заїжджали?

— Ну, як це? Це ж уже за великою стіною!..

— Отож-то! А я заїжджала! — видно було, що Леоніда Львівна кинула цю фразу навмання.

Волнушкін напружився під своїм балахоном.

— Тоїсть?

— Нелегально.

Зорестріл насупив брови. Але вийшло це у нього надто театрально. І стало зрозуміло, що для нього нелегальні переходи кордону з північного боку не новинка.

— Ну то й що? Ви хочете сказати, що Пьотр-Пєрвийськ — то не пропаганда?

— Ні, Зорестрільчику. Не пропаганда. Там надворі 2099 рік, а не як у нас. І я підозрюю, що в ненависних вам Українських Об'єднаних Лібертатах ситуація така сама!

Зорестріл занервував, долив собі та Леоніді Львівні шампанського.

— Руда Бестіє, хочу вам сказати, що я, між прочім, не дурачок!

Рука Леоніди Львівни повільно, але рішуче потягнулася до рудої перуки.

Волнушкін відчув небезпеку: зараз здере з себе маскарад й оголосить, що вона і є тією самою Леонідою. І невідомо, як прореагують Зорестріл, його соратники й охрана. А йому, Волнушкіну, вона точно поламає план утечі! Ні, цього не можна допустити!

І він підштовхнув її під лікоть.

Леоніда Львівна від несподіванки бухнулася на стілець і пробелькотіла:

— Волнушкін, це ти?

Та так і завмерла з рукою на перуці, про щось замислившись.

До їдальні закотився триповерховий возик із фруктами, морозивом і великим кавником, в якому парував ароматний напій.

Цим апетитним пересувним засобом вправно керувала Анжеліка, що перебувала вже у зовсім іншому настрої, неначе десь там, «за кулісами», щойно терлася об Клариссу.

Волнушкін захвилювався: «Чи не надумала принцеса Пісків Удайських, або, як вона себе називає, Маркіза Ангелів, виставити на загальне споглядання свого коханця? Від неї чого завгодно можна сподіватися! Зраджена жінка готова на все!»

Волнушкін уже був підвівся з місця, щоб перехопити Клариссу (якщо він справді десь поряд), як у себе над вухом почув голос Леоніди Львівни:

— Волнушкін, я знаю, що ти тут. Прошу тебе: не втручайся. Я хочу померти тут. І померти красіво. Поняв?

Тим часом комзомольці накинулися на морозиво, заметушилися, стали розливати каву.

Волнушкін завагався: от що йому робити?

Пішов на кухню. Там поралася Гаїна. Волнушкін вхопив з тарілки, очевидно, призначеної для Кларисси, млинець і загорнув у нього ікру.

Гаїна обернулася на звук.

— Волнушкін! Що ти тут робиш? Анжеліка мене вб'є! Це ж для Кларисси!!!

— А мені що, з голоду помирати?

— Ану геть звідси!

— Кави дай!

— Ось, бери! Тільки обережно, не обпечися... Ну от! Я ж попереджала!

— Ай-ай-ай! — зарепетував Волнушкін, висолопивши обпеченого язика.

Вона ж, скориставшись моментом, звернулася до нього з проханням:

— Слухай, Волнушкін, будь другом! Поскладай тарілки в посудомийну машину — мені треба збігати до себе в номер. Одна нога тут, друга там. Припекло! Якщо хочеш млинців, бери он звідти, — вона показала на тарілку в кутку, — там браковані.

Так його долю було вирішено. Він лишився на кухні.

З веранди долинав гучний сміх. Волнушкін складав брудний посуд у посудомийку.

В кухню забігла Анжеліка, мало не наштовхнувшись на нього.

— Блін, ич, солоних огірочків їм захотілося, щоб заїсти солодке! — буркотіла вона.

Анжеліка стала на стілець, дістала з верхньої шафки трилітрову банку квашених огірків. Але, коли злазила, похитнулася.

Волнушкін інстинктивно підхопив її під пахви й обережно поставив на землю разом з банкою.

Анжеліка верескнула:

— А-а-а! Хто тут?

Роззирнувшись по кухні й не побачивши нікого, сказала сама до себе:

— Нада мєньше піть!

І вибігла.

Натомість з'явилася Гаїна:

— Ну що, Волнушкін? Швидко я обернулася? Га? Агов, ти тут? Все під контролем?

— Вроді би... — буркнув той.

Знову вбігла Анжеліка:

— Блін, тепер під квашені огірочки захотілося їм водочкі! Отлічніце, ану залізь у холодильник, діставай горілку й неси їм на стіл. Рюмочки ось тут, нагорі. Тільки дивись не впади. Правда, тут якесь прівідєніє ловить попід боки!.. — і вона засміялась. — А я побіжу гриль розпалювати. Бо знаю я цих комзомоляк: зараз вип'ють — і знову жерти захочуть... Ага! Ще дістань замариновані стейки з холодільника. Вони повинні трохи «відпочити» перед вогнем...

Гаїна прудко взялася до роботи: повезла на возикові горілку й чарки. Тим часом Волнушкін повиймав з холодильника стейки.

З веранди почувся звук гітари й долинули голоси:

Welcome to the Hotel California!

Гаїна повернулася в кухню, пхаючи поперед себе возик з брудним посудом:

— Ага, уже вийняв м'ясо! Дякую!

— Гаїнко! — Волнушкін ризикнув почати.

— Що? — автоматично відгукнулася вона.

— У мене є одна розмова.

— Слухай, дай зорієнтуватися: прибори брати під стейки? Мають же бути спеціальні ножі.

— Гаїнко, це ж Піски Удайські! Які стейкові ножі?!

— Ага, ясно! То що ти хотів мені сказати?

— Здається, я знайшов спосіб, як вибратися звідси!

— О боже! Невже? Мені тільки-но почало тут подобатися! — чи то жартома, чи то серйозно сказала Гаїна, явно заклопотана іншим.

— Тільки треба дочекатися, коли поїдуть ці придурки.

— Отоді й поговоримо! Не заважай мені! — розсердилася Гаїна.

— І треба зупинити Леоніду Львівну. Я бачу, що у неї є свій план... Вона має намір розвіртуалитися прям щас!

Гаїна завмерла на місці:

— Ти думаєш?

— А з ким це ти тут розмовляєш? — до кухні зненацька ввійшла Леоніда Львівна.

Гаїна почервоніла.

— Все ясно. З Волнушкіним. Я не помилилася, Волнушкін?

— Не помилилися.

— Послухайте: я вас виростила двох з от такого! — показала вона рукою рівень табуреточки. — Я вас колись про щось просила? Га? Не пам'ятаю. А от зараз прошу: дайте мені це зробити! Дайте померти красіво!

— Леонідо Львівно! А ви не могли б трохи потерпіти? — озвався Волнушкін. — Я тут розробив шикарний план утечі. Ви ж не хочете, щоб ми тут лишилися назавжди та ще й, не дай боже, в тюрмі, тій, що посередині Малої Ведмедиці?

Леоніда Львівна схопилася за голову:

— Я так і знала! Все «ми», «ми», «ми»! Завжди були тільки ви і ви! А тепер хочу бути я, я і лише я! Розумієте?

Гаїна з Волнушкіним притихли.

В принципі, вона казала правду. Але, з іншого боку, ця правда була незручною для решти.

В цей момент улетіла Анжеліка:

— Отлічніце, бери тазік з м'ясом — і побігли стейки смажити! Водки багато їм винесла?

— Багато.

— От і молодчинка. А ви, товаришко поетесо, давайте шуруйте до комзомольців — стішки їм почитайте, пісеньки їм поспівайте! Я вчора оцінила, як льогко

ви примусили Зоріка підігравати вам на гітарі: мало не всцялася од сміху!..

Леоніда Львівна стояла розгублена. Але Анжеліка легенько підштовхнула її до виходу з кухні, й та, трохи поопиравшись, врешті перехилила чарку горілки й вийшла з гітарою до публіки:

Две гитары за стеной
Жалобно заныли.
С детства памятный мотив,
Милый, это ты ли?

У відповідь розляглося дружне:

Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз,
Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз.

Волнушкін подумав, що зараз би не завадило знайти Клариссу, але от біда: інтернет-окуляри (які ідеально виконали б пошук) вдягати не можна, бо вони видимі.

Він вийшов на веранду.

Леоніда Львівна, широко розкинувши руки під своєю химерною шаллю, павою пливла навколо Зорестріла, що присів на одне коліно й акомпанував їй на гітарі:

Почему и отчего
На глазах слезинки?
Это просто ничего,
По любви поминки.
Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз,
Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз.

Комзомольці пішли в танець. Охоронці сиділи мовчки й чекали наказів.

Невидимий Волнушкін вийшов надвір через дверцята на веранді. Ось тут, у кущах, було безпечно вдягнути інтернет-окуляри. Він витягнув їх із внутрішньої кишені костюма-невидимки й начепив на носа.

— А-а, це ти, Волнушкін? — раптом почувся за спиною Клариссин голос. — Явився — не забарився!

— Тьху на тебе! Налякав ти мене!

Перед ним стояв Кларисса, розбризкуючи навколо себе тестостерон. «Справді Красссунчик», — подумав Волнушкін.

На веранді горлали п'яні голоси:

Там одна звезда горит
Так ярко и мучительно,
Лучами серце шевелит,
Дразня его язвительно.
Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз,
Эх, раз, ещё раз,
Ещё много-много раз.
Ещё раз, ещё раз,
Ещё много-много раз.

Повз Волнушкіна та Клариссу пробігла Анжеліка з першою порцією стейків на великій таці. Вона майже на ходу цьомнула коханого в губи, зовсім не зауваживши «літаючих» окулярів, з якими той розмовляв. Натомість Кларисса поцупив з таці одного стейка й відразу ж, коли його штрикнув пальцем під ребро Волнушкін, — другого.

— Ах ти ж мій ненаситний! — пристрасно промуркотіла Анжеліка й зникла.

— Клариссо, — долинув голос Волнушкіна з того місця, де катастрофічно швидко зменшувався «літаючий» стейк, — я думаю, настав час узгодити наші з тобою плани щодо втечі через тунель у котловані.

Кларисса уважно дивився на рештки стейку, що смикалися в повітрі.

— І як це тобі вдається одночасно жерти й говорити? — спитав замість відповіді.

— Ну то що? — ніяк не відреагував на риторичне запитання Волнушкін.

— Я готовий! Давай доїмо й десь усамітнимося для розмови.

А на веранді розгортався діалог комзомольського ватажка з піскоудайською богинею.

— Анжелко! Ти бачила, як танцює Беллочка на столі?

— Бачила, Зорестрільчику, бачила!

— І як тобі?

— Харашо, Зорестрільчику, харашо!

— А ти не хочеш мене спитати, яка Беллочка в ліжку?

— Не хочу, Зорестрільчику, не хочу!

— А чого це раптом?

— Та неінтєрєсно.

— А чого неінтєрєсно?

— Бо в мене є другий інтєрєс!

— А покажи мені свій новий інтєрєс!

— А нашо тобі правда жизні? Адже ти у нас Станіславський! Нє вєріш!

А через деякий час Анжелка вигукнула:

— Товаришко поетесо, а збацайте мені на гітарі якийсь марш!

І за мить Леоніда Львівна вже перебирала струни, шукаючи відповідні акорди.

Волнушкін з Клариссою не встигли на вулиці й гикнути після стейка, як з дверей веранди вискочила Анжеліка, вхопила Клариссу й потягла за собою досе-

редини зі словами: «Красссунчику, дєло єсть!» Волнушкін кинувся за ними.

Почулося:

Смело, товарищи, в ногу!..

І під урочисті акорди на веранду зайшли попідруки Анжеліка та Кларисса.

— Знайомтесь! — оголосила Анжеліка. — Це мій чоловік!

Зорестріл спершу остовпів, а потім підскочив до Кларисси і став розглядати його знизу вгору, як моська слона. Він ніяк не чекав від Анжеліки такого удару нижче пояса.

— Ну шо, «Станіславський», спіймав облизня? — тільки й посміялася над ним колишня пасія.

— Це хто?! Хто це, я тебе питаю?! — знавіснів Зорестріл.

— Я ж тобі сказала: це мій чоловік.

— І звідки він такий узявся?!

До цього питання Анжеліка готова не була.

— З Вугледару! — раптом озвалася Леоніда Львівна.

На веранді запала тиша.

— Руда Бестіє, хіба вам не відомо, що вживати це слово у Комзомолії заборонено? — просичав Зорестріл.

Леоніда Львівна зухвало підступила до нього:

— А мені плювать!

— Ви шо, Руда Бестіє? Та ви знаєте, хто я?!

— Знаю: маленьке нікчемне чмо! А ти знаєш, хто я? — і вона здерла з себе руду перуку.

Зорестріл зиркнув на неї — і аж присів.

Волнушкін і сам здивувався: Леоніда Львівна була на вигляд геть така сама, як опудало Леоніди, що стояло в холі.

— Леоніда... — ледве ворушачи губами, прошепотів Зорестріл.

— Так, Леоніда власною персоною. Жива і здорова! З підсадженими яйцями голих землекопів!

І вона скривилась точнісінько так, як півгодини тому Зорестріл.

— Як ви тут опинилися?..

— Та от вирішила перевідати тебе.

Той остовпів.

— Чого принишк? — здивувалася вона. — Кричи: «Охрана!»

— Охрана! — зарепетував той. — Расстрєлять!

Охоронці почули наказ, похапали свої «калашникови» з підлоги й навели на Леоніду Львівну.

Волнушкін гепардом стрибнув у її бік, затуливши свою улюблену вихователькy грудьми.

Кулі боляче били в нього, розриваючи костюм-невидимку, але наштовхувались на «бронежилет». З отетерілого виразу облич присутніх Волнушкін зрозумів, що поступово стає видимим.

Охоронці навіть на мить перестали стріляти, але за секунду знову підняли автомати.

І тут у гру вступив Кларисса. Він повернув руку до нападників і спрямував промінь захисного персня (такого самого, як і у Волнушкіна в маленькій синій оксамитовій коробочці) на охоронців, миттєво «знеструмивши» їх. Ті повільно одне за одним повалилися на землю із виразом безмежного подиву в очах.

— Ух ти! — видихнула Анжеліка.

Комзомольці заціпеніли.

Беллочка заверещала.

— За чьто? — пробелькотів Зорестріл і присів, сховавшись за спинку стільця.

— Задрав ти всіх нас, Гівнострільчику. Задрав! — сказала Анжеліка й кинулась обійматися з Леонідою Львівною: — Я зразу відчула у вас... у тобі рідну душу! — ревла вона, обливаючись сльозами. — Тепер я не сирота! Тепер у мене є прабабуся!

Ніхто не зрозумів, що вона має на увазі. Але поцікавитися не встиг, бо сталося непередбачуване...

Зорестріл, не піднімаючись з-за стільця, дотягнувся рукою до барсетки, що стояла біля його тарілки на столі, смикнув до себе й поліз досередини, немовби щось намацуючи.

— Блін! — заверещала Анжеліка. — Я ж забула! Там — кнопка!

І в цю мить несамовито завищала сирена.

Розділ 3
ГАЇНА. ФІНАЛ

Гаїна не відразу зорієнтувалася, що сталось. Вона вискочила з кухні, аж коли стих дикий і безкінечно довгий рев сирени. А поки він тривав, вона сиділа навпочіпки, обхопивши голову руками, немов боячись, що зараз на неї обвалиться стеля.

Отже, Гаїна вибігла з кухні з острахом, що нікого не застане й лишиться в цій чортовій дірі сама-самісінька. Але їй трохи відлягло, коли побачила, що свої, тобто Леоніда Львівна, Волнушкін, який якраз здирав із себе рештки розідраного костюму невидимця, Кларисса й Анжеліка, про щось радяться.

На підлозі покотом лежали дядьки в чорних костюмах, білих сорочках і чорних краватках, з масними від стейків долонями, дехто із зубочистками в роті. Хто ж це такий безпомічний? А-а-а! Так це ж охрана! Поводилися вони дуже дивно, немов золоті рибки Гаїни, коли та випадково, в запалі любовних ігор з ВОВОЮ-5, перекинула акваріум.

Комзомольців і слід прохолов.

Анжеліка, згораючи від почуття провини, пояснювала, що у Зорестріла з собою завжди був пристрій,

натиснувши на червону кнопку якого, він міг за лічені хвилини змобілізувати всю армію, що належала його папашці. Раніше синок постійно носив пристрій у великому наплічнику. Вчора ж Анжеліка помітила, що цього разу Зорестріл з'явився «порожняком», але через додаткові обставини, пов'язані з необхідністю вести подвійну гру, не надала цьому значення. Тим паче, не відразу зорієнтувалася, що кнопка тепер набула вигляду технологічнішої моделі, яка поміщалася в барсетці.

Проте слід віддати належне Анжеліці: їй знадобилося не більше хвилини, щоб пригасити розгубленість і почати загальну мобілізацію.

— Так! Без паніки! — сказала вона чи то собі, чи то іншим. Насправді це були «ритуальні» слова-паразити, завдяки яким вона тягнула час, щоб обдумати рішення.

І їй вистачило цих кількох секунд, аби чітко сформулювати план дій:

— У нас є три хвилини. Максимум. Це раз. За цей час ми маємо звідси злиняти. Це два. Скористаємося підземним ходом — він тут, під нами, — і дістанемося до... до... підземного перехрестя. Там вирішимо, куди далі. Це три. Потім... потім нам треба повідомити Ангелів і діда Пихта. Це чотири. Хоча вони й не могли не почути сирени, але точно не знають, що я у біді. Тоді...

— Ще наших двоє, — підказав Кларисса.

— Так. Ще наших двоє, — повторила Анжеліка (Гаїна відзначила, що вона не сказала «ваших»). — Це п'ять...

«Васильківський!» — обпекло Гаїнин мозок, і в цю ж мить вона чітко почула в голові його схвильований

голос: «Гаїно, що там у вас? У мене "завалилася" мережа, нічого не бачу».

Гаїна схопилася за місце на скроні, куди було вшито чип ментального зв'язку.

— Що? Це Васильківський? — трусонув її за плечі Кларисса.

Гаїна кивнула, уривчасто дихаючи.

— Нам пощастило! — зрадів офіцер безпеки, а тоді взяв у долоні Гаїнине обличчя, чим примусив її дивитися йому в очі. — Вдихни на повні груди! Так! Сконцентруйся на моєму погляді й подумки повторюй тричі: зустрічаємося в підземному ході на роздоріжжі! — проінструктував він.

Гаїна напружила всі свої ментальні сили і зробила так, як їй звелів офіцер безпеки, а за мить знову здригнулася.

— Вийшло? — трусонув її Кларисса.

Та знесилено кивнула:

— Сказав: «Єсть!»

— Ура!

Новина всіх добряче підбадьорила.

Але радість тривала недовго: вони почули жахливий свист, що наближався до них.

— Ракета! — вигукнув Кларисса. — Лягай! — скомандував.

Гаїна не зрозуміла значення слів, але офіцер безпеки сам повалив її додолу. У цей момент земля потужно здригнулась, а навколо розпочався звуковий армагедон: несамовитий гуркіт і страхітливий дзенькіт. Проте через чверть миті її слух відключився й вона, інстинктивно накривши голову руками, у повній тиші чекала, коли закінчиться «каміннєпад». От це тривало цілу вічність. А потім усе припинилось. І вона подумала, що ось і він — кінець.

Та виявилося, що то був не кінець.

Гаїну хтось підняв, попередньо розгрібши каміння, яким її завалило. Перед очима постав Кларисса, і десь здалеку, немов з Бабгалиного яру, долинув його голос:

— Гаїно! Ти мене чуєш?

Вона стала крутити головою, дивуючись, куди зник готель, звідки взялося так багато каміння й чому вона бачить навколо себе ліс.

Кларисса посадив Гаїну на бетонну брилу («Ще міліметр — і ця брила могла бути на мені!» — затремтіла вона). Поряд немов медитувала Леоніда Львівна, беззвучно ворушачи губами, жива-живісінька й практично неушкоджена у своєму «парадному» костюмі — чорних брюках і блузці з жабо та камеєю під горлом.

У Гаїни розколювалася голова, але вона надзусиллям волі стежила за Клариссою, що уособлював для неї в цей момент надію на порятунок. Той разом з Анжелікою і Волнушкіним розчищав руками завал каміння, неначе шукаючи щось.

Вона зрозуміла, що до неї поступово повернувся слух, коли почула, що Леоніда Львівна не медитує, а скиглить:

— Ну чого я така нещаслива?.. Я знову лишилася живою!

Гаїна обійняла її.

Невідомо, скільки минуло часу, аж поки нарешті Кларисса, Волнушкін і Анжеліка не знайшли те, що шукали:

— Помаленьку, помаленьку, вставайте... Ми розчистили прохід у підвал! Сюди, сюди...

Гаїна підвелася, перемагаючи біль у побитому камінням тілі, й почала пробиратися між завалами, намагаючись іти по слідах Анжеліки, яка навпомацки

ногою шукала, куди б найбезпечніше ступити. Ззаду Волнушкін і Клариса вели під руки Леоніду Львівну.

Від санаторію «Комзомольська зоря» лишилися «обгризені» стіни та повалена набік верхня частина будівлі. Здається, їм пощастило: ракета тільки зрізала будинок, розірвавшись десь в іншому місці, що й урятувало їм усім життя.

Пробравшись крізь завали, група вцілілих наблизилася до місця, де колись були сходи, що вели на мінус перший і мінус другий поверхи. Зараз там зяяла велика діра. Гаїна зазирнула туди, й у неї запаморочилася голова. Вона присіла, аби не впасти. Кларисса зіскочив униз, в отвір, і підготувався ловити Леоніду Львівну, яку Волнушкін посадив на край ями, тримаючи попід пахви.

— Стрибайте, Леонідо Львівно, я вас ловлю! — скомандував Кларисса.

Вона категорично захитала головою.

Тоді Анжеліка першою скочила в міцні обійми Кларисси, власним прикладом показавши своїй знаменитій прабабусі, що все не так і страшно.

Але ту цей вчинок зовсім не надихнув.

Гаїна спостерігала за цією сценою й також сумнівалася, чи варто їй повторювати ризикований трюк.

Аж раптом десь далеко почулося гудіння. Воно дуже швидко наближалось, виростаючи у щось жахне й загрозливе. Усім відразу стало зрозуміло, що цей звук означав для них наближення смерті: він був невмолимий і безжальний.

Гаїна підняла голову — й побачила, як над ними завис військовий вертоліт. Вона ніколи не думала, що гелікоптери бувають такими величезними. У них у Вугледарі це маленькі різнокольорові й милі, як бджілки, повітряні, трудівники. А ця кількатонна залізна

маса моторошно посвистувала лопатями: фіть-фіть-фіть!

Гаїна усвідомила, *що́* зараз на неї і на них усіх чекає, ще до того, як з металевого черева махіни став висуватися їжак із дулами.

«Ось і все, — подумала вона. — Даремно я не стрибнула в яму!»

— А-а-а-а-а-а-а! — несамовито закричала Гаїна, прощаючись із життям.

Але...

Але у цей момент у неї на очах вертоліт розірвало на шматки, які розлетілися навсібіч, а її засліпила вогняна куля вибуху, на щастя, віднесена вбік поривом вітру. Гаїна замружилилася і стрибнула в отвір, потягнувши за собою Леоніду Львівну. Кілька уламків металевого монстра впали неподалік, але, на диво, нікого не зачепили, навіть Волнушкіна, який останнім шугонув на мінус перший поверх.

— Молодці Ангели! — стрибала від радості Анжеліка. — Я знала: вони не підведуть!

— Усі живі? — діловито оглянув команду Волнушкін.

Леоніда Львівна, піднімаючись із землі, пробурчала:

— К сожалєнію!

Гаїна не дуже вдало скочила, пошкодила ліву ногу, але через увесь цей шок з бойовим вертольотом не відчувала болю, лише тремтіння колін. Стримуючи його, вона рушила за друзями, які під проводом Анжеліки пробиралися лабіринтами медичного й технічного поверхів колишнього санаторію до таємного підземного ходу.

Дістався масивних металевих дверей, усі мусили зачекати, поки Анжеліка набере код у металевій

коробочці, схованій під плінтусом, і підважить двері. А коли перед ними відкрився рятівний прохід, почувся ще один вибух і ними вдруге добряче трусонуло.

— Прощай, моя колишня жисть! — Анжеліка кинула останній погляд на те, що колись називалося санаторієм «Комзомольська зоря», і пірнула в нетрі підземелля. За нею рушила решта. Замикав зв'язку Волнушкін, добряче хряснувши за собою дверима.

Жах лишився позаду.

Але що ж попереду?

Гаїна бачила перед собою міцну статуру Кларисси, що вселяла в неї спокій, і чула за собою важке дихання Леоніди Львівни, що примушувало її нервувати, — тому не могла точно сказати, що саме відчувала в цьому дивному просторі.

Вервечка людей повільно, але безупинно пробиралася таємним тунелем.

Гаїні згадалися рідні вугледарські підземні лабіринти, залишені їм у спадок безстрашними шахтарями XX — початку XXI століть, які, ризикуючи своїм життям і здоров'ям, у нелюдських умовах метр за метром врізалися у вугільну породу. Тепер ці старі ходи розширили і пустили туди метро або ж використовували їх для комунікацій.

Леоніда Львівна кілька разів зупинялася й озиралася, немовби вагаючись: а чи не повернутися їй туди, де смерть була вірогіднішою? Однак постава Волнушкіна переконливо свідчила про те, що він не дасть їй цього зробити.

Підземний хід був доглянутий, його стіни були неначе вирівняні шліфувальною машиною. Це Гаїну заспокоювало. Натомість тривожило те, що хід не був розрахований на перебування такої кількості людей

водночас, — на це вказував брак кисню, що невдовзі дався взнаки.

І от коли їй уже стало нестерпно від відчуття — реального чи уявного, — що це все, дихати нема чим, на неї війнуло не те щоб свіжим, але все-таки повітрям. Прохід почав помалу розширюватися. Попереду був помітний якийсь рух, долинали голоси.

«Нарешті! — подумала вона. — Це, мабуть, і є підземне перехрестя, про яке говорила Анжеліка»

І справді, за кілька хвилин вони опинилися на майданчику, з якого променями відходило ще кілька тунелів.

Там на них уже чекали Васильківський і Абдулла.

Вперше в житті вона була рада зустрічі з Васильківським і навіть обнялася з ним.

— Ну що, дєткі-катлєткі, — промовила своє улюблене Анжеліка, — який шлях обираємо? — і показала на чотири тунелі, які після процедури загальних обіймів і привітань видалися всім абсолютно однаковими.

Гаїна перелякалась не на жарт: вона була повністю дезорієнтована.

Кларисса ж відреагував спокійно, вказавши на один із ходів:

— Це той тунель, з якого ми вийшли, я тут при виході маркером позначив.

— А я на своєму жучок поставив, — похвалився Васильківський, вказавши туди, звідки він прийшов з Абдуллою. — Лишається вибрати з двох.

Анжеліка розреготалася:

— Та це була шутка! Я знаю тут все як свої п'ять пальців, — і вона демонстративно поворушила п'ятірнею. — Ой, чи всі вони цілі після бомбьожки?.. — і знову розсміялася.

— Ну й жарти в тебе! — докірливо зауважив Абдулла.

— Чорний гумор! — озвався Волнушкін.

— Це у мене — чорний гумор? — округлила очі Анжеліка. — Це у тебе чорний гумор! Коли ти мене на кухні, в своєму невидимому костюмі, щипав за задницю!

Гаїна вперше після всього, що сталося, посміхнулася: ага-а, в цьому був увесь Волнушкін.

— Ну шо? За мною? — сказала Маркіза Ангелів і впевнено ступила в один із тунелів, що нічим не відрізнявся від тих, які були позначені найкмітливішими членами Малої університетської ради «Вугледару».

— Я хочу йти останньою! — попросила Леоніда Львівна. — Ви «з'їдаєте» все повітря!

— Е, ні! — заперечив Волнушкін. — Знаємо ми ваше таємне бажання.

— Ти шо, Волнушкін, з дуба впав? Тут я не хочу вмирати! Моя смерть має бути красівою! Або принаймні ефектною.

— Все одно останнім іду я! — тоном, що не терпів заперечень, відрубав Волнушкін. І знаменитий вихованець знаменитої президентки знаменитого Університету «Вугледар» легенько підштовхнув її у спину.

— А де ж поділося твоє фірмове сюсюкання? — вже в тунелі продовжила дискусію та. — Правда жизні Пісків Удайських убила твій вірус?

— Ви, Леонідо Львівно, краще не задирайтеся, щоб я не вибовкав ваші сікрєтіки!

Після цієї фрази красномовство Леоніди Львівни миттєво згасло.

— Чого ви замовкли, Леонідо Львівно? — озвався Васильківський. — Совість замучила? Це ж треба було так затероризувати світил науки й технологій, — гмук-

нув він, — аби тільки урізноманітнити собі вічне життя!

Гаїна розуміла, що мова йде про якісь «сікрєтіки» Леоніди Львівни, проте не могла розшифрувати зміст сказаного.

— То ти теж знав? — озвався позад неї Волнушкін.

— Ось тільки вчора здогадався. Знаєте, оця, за висловом Леоніди Львівни, правда жизні в Пісках Удайських дуже гарно мені мізки прочистила... Тепер я розумію, звідки ті «крамольні» записочки та пісеньки... Ностальгія, Леонідо Львівно, замучила? Ностальгія, еге ж?

— Дурачок! — скористалася Анжелічиним прізвиськом та.

— Про що ви всі? — втрутився в розмову Абдулла. — І коли вже ми перейдемо на останній рівень?

— Останній рівень чого? — перепитав Кларисса.

— Ну, цієї імерсійної гри...

Чоловіки зареготали.

— Ти що, Абдулло, думаєш, ми й справді перебуваємо у віртуальній реальності?!

— А що — ні?

Всі знову засміялися. Точніше, не всі, а лише чоловіки. За винятком, звісно, директора Департаменту фуд-індустрії Вугледару.

— Скажіть, Леонідо Львівно, як вам вдалося запроторити нас у цю дупу? — допитувався Васильківський.

Вона сердито сопіла в Гаїни за спиною.

— Боже збав, Леонідо Львівно, щоб я вас засуджував! — вів далі Васильківський. — Навпаки: тепер я буду до скону вам удячний за цей життєвий урок! За

цей піскоудайський драйв! Тільки скажіть, будь ласка, чи є в нас надія звідси вибратися?

— Краще спитай, чи є в мене шанс красіво й ефектно померти! — буркнула та.

— А хто ще з вас здогадувався про підступні каверзи Леоніди Львівни? — поцікавився Волнушкін.

— Ну, я! — почувся оксамитовий бас Кларисси. — Але ти, Волнушкін, також артист іще той! Як підігравав Леоніді Львівні! Навіть я повірив у твій фьодоркузьміческий невиліковний вірус!

Чоловіки засміялися.

Гаїна занепокоїлася:

— Егей! Ви! Про що ви всі?

У відповідь знову — дружний чоловічий сміх.

— Як вам не соромно таке казати на Леоніду Львівну! — обурилась Гаїна.

Васильківський заспокоїв її:

— Гаїночко, люба!..

«"Гаїночко, люба!" Оце сюрприз!» — подумала та.

— ...Так ми ж з любов'ю! Тільки тут, у цьому піскоудайському часовому проваллі, я зрозумів усю велич цієї людини!

— Це комплімент, Васильківський, чи іронія? — озвалася ззаду Леоніда Львівна.

— Це любов, Леонідо Львівно, безмежна любов!

— Ти мені дивись, Васильківський! — з погрозою в голосі застерегла Леоніда Львівна. — Ти мене знаєш!

— Знаю, знаю!

З голови вервечки донеслося дзвінке Анжелічине:

— Прийшли!

Живий ланцюг зупинився.

— Приготуватися! Виходимо на поверхню! Тільки я перша — в розвідку. Чекайте!

Попереду почувся спершу звук кроків по металевих сходах, потім — скрегіт металевого віка й...

Ура! Світло!

Всі завмерли, з нетерпінням очікуючи на звістку із зовнішнього світу.

І нарешті вона з'явилася у вигляді Анжелічиної голови в отворі, звідки те світло лилося:

— Все тихо! Вилазьте!

Піднімалися одне за одним, у тому самому порядку, в якому пробиралися піскоудайським підземним ходом: Кларисса, Васильківський, Абдулла, Гаїна, Леоніда Львівна і, нарешті, Волнушкін.

Гаїна роззиралася навсібіч, намагаючись зрозуміти, куди вона потрапила.

Мініатюрна хатина. Житлова. Затишна. Збоку якийсь цегляний ящик з металевою накривкою, на якій парує чайник. Як у загадці: без вікон, без дверей, повна хатка людей. Щоправда... і вікна тут є, і двері...

«А-а-а! — здогадалася Гаїна нарешті. — Це ж будка стрілочника! Тобто стрілочниці. Тобто Анжеліки...»

У сум'ятті вона навіть не відразу звернула увагу на те, що серед них опинився іще один, дуже дивний персонаж — дядько у шапці-вушанці. Він зняв чайник з плити і став розливати окріп у склянки в підстаканниках, куди було напхано якісь сухі квіти.

— ...В принципі, про існування цього підземного ходу не знає ніхто, крім своїх. Тобто тут комзомольський папашка нас не зразу вичислить, — пояснювала Анжеліка. — Швидше всього прийдуть до санаторію, почнуть у завалах іскать наші тєла і, не найшовши їх, кинуться нишпорити в інших місцях. І оця хібара, — вона кивнула на хатину, — думаю, буде першою в списку.

— То давайте відразу, ткскзть, в «Броненосець "Потьомкін"»! — зробив запрошувальний жест дядько у шапці-вушанці.

— Думаю, в цьому є сенс! — погодився Кларисса.

— Допиваймо чай — і гайда! Тільки стаканчики приберемо, тіпа нас тут не було.

— Але ж піч гаряча! — зауважив Васильківський.

— Гаряча... — задумалася Анжеліка. — Що ж! Значить, треба діяти опєратівнєнько!

Допили пахучий квітковий чай, похапцем сполоснули склянки. Вийшли надвір. Сяяло сонечко. Пашів ароматами спокійний піскоудайський ліс. Ніщо не віщувало неприємностей.

«Броненосцем "Потьомкіним"» виявився залізничний локомотив — справжній, не з картинки. Гаїна, хоч і не захоплювалася залізяками, тут з повагою оцінила потужну махіну. Причому, на відміну від вертольота, який викликав у неї смертельний жах, «Броненосець» відразу постав в образі прекрасного рятівника.

— Наравицця? — хтось мало не плюнув їй у вухо.

Вона обернулася.

— Разрєшитє прєдставіцца! Я — хазяїн, батько, брат, син оцього витвору інженерного мистецтва, шо перед вами.

Гаїна здивувалася. Старий локомотив вона бачила, а от витвору інженерного мистецтва — ні.

— Гаїна, — простягнула вона йому руку.

— Машиніст! — з гордістю прорік той, знявши свою шапку-вушанку.

«Машиніст? — щось йойкнуло всередині Гаїни. — Той самий?»

— Ласкаво просимо до «Броненосця "Потьомкіна"»! — по-джентльменськи запросив він її до кабіни.

— Спробуй іще туди залізти! — буркнула собі під носа Гаїна, без ентузіазму споглядаючи металеву драбину, по якій їй доведеться здиратися. Але, ставши на перший щабель, вона відчула під своїми сідницями великі теплі руки, які мало не як на ліфті піднесли її вгору, тож вона лише встигала перебирати ногами та руками.

А от усередині панував справжнісінький інженерний рай. Щоправда, вона це зрозуміла не сама, а з виразу обличчя інженерного гуру Васильківського, який з ніжністю обмацував руками різні опуклості, важелі, гачки, гвинтики, ремені, електронні табло й усе таке інше, для чого у неї не було назв. У бічних стінах локомотива вона помітила вічка, поки що закриті. Але різноманітна вогнепальна зброя, назв якої Гаїна також не мала у своєму словничку, стояла біля кожного вічка на спеціальних підставках, готова до бою. До бічних стінок тепловоза були прикручені сидіння з пасками безпеки. Трохи вглиб розташовувався моторний блок, з обох сторін якого вели проходи у хвіст локомотива.

— Пристібатися? — спитав Васильківський, умощуючись в крісло.

— Нє! То для котлована! — відмовив Машиніст оптимістично.

«Що за котлован?» — промайнуло тривожне в Гаїниній голові, але поїзд потихеньку рушив з місця, і сумнів якось сам собою розсмоктався.

Гаїна обдивилася навкруги себе. Вийшло посмішному: під однією стінкою сиділа вона, ліворуч від неї сопіла Леоніда Львівна, далі — Анжеліка (вони удвох якраз звіряли свої родимі плями на зап'ястку лівої руки), а навпроти вилаштувалася чоловіча компанія — Волнушкін, Абдулла й Васильківський. Кла-

рисса стояв біля пульту управління разом з Машиністом.

У великому лобовому вікні миготіли дерева та старомодні електричні стовпи. Поїзд гойдався, вистукуючи колесами залізничну колискову. Гаїна заплющила очі й відчула неймовірну втому. Ще й біль у нозі від невдалого стрибка на мінус перший поверх невчасно озвався...

Похитування локомотива заспокоювало, і Гаїна, здається, почала занурюватися в дрімоту, краєм вуха дослухаючись, як Машиніст вихваляється перед Васильківським та рештою вугледарців тим, що його машина нафарширована «найдосконалішою в Комзомолії зброєю», яка може тримати оборону з усіх точок «Броненосця»; тим, як відбувається перехід його локомотива-гібрида з електричної тяги на дизельну; тим, яка в «Потьомкіна» метрова обшивка та які в нього класні прибори нічного бачення, що дозволяють вести поїзд без фар, — і так далі, й тому подібне.

А Гаїна замріялась: як же мелодійно стукають колеса!..

Вона, здається, таки поринула в сон, декламуючи подумки крамольного вірша:

Від Мінська до полтавського вокзалу
Під жарти і гармоніку дзвінку
Мене не мати в хаті колисала,
А машиніст в бруднім товарняку.

— Куди це ми? — командний голос Кларисси перервав монотонний монолог Машиніста.

Гаїна пробудилася.

— Поки шо до повороту на запасну колію закинутого вагоноремонтного заводу. Перечекаєм там, а потім — у котлован.

— Ти впевнений? — спитала Анжеліка.

— Назад дорогі нєт!

— Що правда, то правда, — погодилась та, але в її голосі — чи не вперше за два дні! — зазвучали песимістичні нотки. Гаїні це не сподобалося.

Ні сіло ні впало озвався Васильківський:

— А це що за цяцька? — і вказав на велике крісло по центру тепловоза біля блоку двигунів.

— Ой, та це я так приколювався! Моя інженерна дурничка! Ізобрєтєніє, що ні разу не пригодилося... «Парашут наоборіт».

Усі розсміялися.

— Парашут навпаки? — перепитали майже одноголосно.

— Ну да. По суті дєла — це катапульта з повітряною кулею. Бачите нагорі, в обшивці локомотива, таке різнокольоровеньке? Це складена повітряна куля. Якщо сісти в крісло, прищепнутись, а тоді натиснути ось цю кнопку, — він показав на жовту пимпочку під ручкою, — то розкриється дах кабіни, а людину з кріслом різко й високо підкине. В цей самий час почне гелем наповнюватися повітряна куля — а вона у мене у вигляді парашута — і понесе людину вгору. Тому й називається «парашут наоборіт».

— Не розумію... — замислився Васильківський. — У чому фішка?

— А що тут понімать? Та це... коли я ще їздив сєрпантіном по котловану, то на випадок аварії: якби поїзд зірвався у прірву, я мав би запасний план спасєнія. Повітряна куля мала винести мене з ями після того, як я катапультою досягну найвищої точки зльоту...

— А чому різнокольорова? — поцікавилася Анжеліка. — Логічніше було б камуфляжну...

— А шоб красіво! — з гордістю і з нотками романтики в голосі промовив Машиніст. — Там даже єсть підсвітка.

— Шоб шо? — раптом отямилася Леоніда Львівна ліворуч від Гаїни.

— Шоб красіво, кажу! — гукнув він, неначе та була глухою.

— І щоб ефектно? — у Леоніди Львівни несподівано загорілися очі.

Розмова стихла.

«Броненосець "Потьомкін"» їхав повільно, приємно вібруючи.

«Так би все життя!» — подумала Гаїна...

Та враз її блаженний спокій було порушено спершу недобрим передчуттям, а відтак, через кілька секунд, віддаленим гудінням, що з шаленою швидкістю наближалося до них. Гаїна впізнала цей звук: те, що мало велике металеве черево, те, що висіло над нею кілька годин тому, тепер її переслідувало, та ще й помножене на десять...

— Папашка! — перелякано скрикнула Анжеліка. — Швидко роздуплився! Не дав нам навіть продихнути.

— Хлопці, до зброї! — скомандував Машиніст.

І хоч не було проведено ні тренувань, ні бодай інструктажу, хлопці, після того як автоматично відкрилися вічка для зброї в обшивці локомотива, якимось внутрішнім чуттям зрозуміли, що́ кому робити. Вони вмить зорганізувалися й розподілилися по площі «Броненосця "Потьомкіна"», взявши на кожного по одному бойовому майданчику.

Машиніст залишився стояти при пульті управління, тобто попереду. Волнушкін і Васильківський з Абдуллою прилаштувалися хто біля лівого, хто біля

правого бортів. А Кларисса заліз на підвищення і прилип до оптичного прицілу гармати, чиє дуло дивилося в небо.

Анжеліка пішла в хвіст, аж за блок двигунів, — строчити з кулемета.

Лише Гаїна і Леоніда Львівна залишилися сидіти на місцях.

На великому екрані, що ввімкнувся в правому верхньому кутку лобового скла, було видно, як до них наближається загін вертольотів, які вже за кілька хвилин почали обстрілювати локомотив згори і з боків.

Гаїна відчула, що їй ніби градом тарабанить у спину, й з переляку впала на підлогу.

Леоніда Львівна, мабуть, сподіваючись, що якась нагла куля таки прошиє броню й уб'є її, завмерла на сидінні, неначе сфінкс.

«Броненосець» відповів ворожим вертольотам потужною прицільною стрілянино̀ю. Бойову гвинтокрилу машину, що зависла над ними, готуючись скинути бомбу, було успішно збито Клариссиною протиповітряною гарматою.

— Ура-а-а! — загорлали чоловіки.

— Подивіться, який шикарний вогняно-димовий хвіст! — розпирало Клариссу від гордощів. — Красс-сава!

Гаїні теж хотілося підтримати радість колег, проте робити це з підлоги було не так уже й зручно.

— Братці! — прокричав у гучномовець Машиніст. — Щас буде лісопосадка. Тож ті, хто збоку, можуть передихнути: навряд чи *вони* витрачатимуть снаряди на дерева. А от Красунчик — будь готовий: згори точно атакуватимуть. Я скоро прийду тобі на підмогу!

Вертольоти супроводжували локомотив, рухаючись обабіч лісосмуги. Один найхоробріший знову

спробував «моститися» над дахом, однак Кларисса відігнав його, добряче обстрілявши. Проте, на жаль, не збив.

Гаїна завмерла, прислухаючись до несамовитого калатання свого серця.

— Вніманіє! — пролунало гучне. — Виїжджаємо в чисте поле! Тримайтеся, братці!

І знову канонада. Бідолашний «Броненосець» обстрілювали з усіх боків. Але тому все було як з гуски вода.

«Респект Машиністу! — подумала Гаїна в паузах між панічними атаками. — Хорошу машину зробив».

— Вніманіє! Зелений тунель! — оголосив Машиніст. — Тоїсть тут дерева зрослися гіллям. Нас-то *їм* видно на екранах, але гатити по деревах *вони* не схочуть — у них кожен патрон на учоті. Так шо, братці, знову передишка!

Гаїна нарешті підвела голову.

Машиніст кинув свій пост біля пульта управління і подерся на підвищення біля Кларисси. Вгорі було щось на зразок закритої амбразури, і Машиніст почав обертати велике чавунне колесо, чи то щоб відкрити її, чи то щоб зсунути вбік.

— Гей, ти! — гукнув він. — Як тебе? Дівчинко, ану стань до пульта управління і стиш скорость!

Гаїна здригнулася: дівчинка — це хто? Вона? Скорость — це що? Швидкість?

Машиніст стояв, як на командному містку, дивлячись у якийсь перископ.

— Так, ти, ти! — крикнув він, озирнувшись на Гаїну. — Зараз будемо робити фінт ушами!

Їй менш за все на світі хотілося робити «фінт ушами», однак вона пересилила біль у нозі, стала на-

вкарачки, зойкнула, але таки примусила себе піднятися з підлоги і пошкутильгати до пульта управління.

— Ти вже на місці? — спитав Машиніст, не відриваючись від перископа.

— Так! — відгукнулася вона.

— Зелену лампочку бачиш?

— Де?

— На пульті управління!

— Бачу!

— Під нею — ричаг! Тягни!

— Тут їх два! — буркнула вона й поволі потягла на себе перший важіль, що трапився їй під руку. «Нічого собі тугенький!» — подумалося.

На електронному табло замість позначки 100 з'явилося 105.

— Ні! Ти не за той схопилася! Треба за той, що має стрєлку вниз! Не набирай скорость, а наоборіт — скидай!

— Так би зразу й сказав! — знову пробурчала вона собі під носа і слухняно виконала наказ.

— Тягни, тягни помаленьку! Отак!

На електронному табло показник швидкості спершу впав до ста, а потім — до дев'яноста п'яти.

— Тепер мєдлєнно збільшуй швидкість... Отак... Отак... Скільки там?

— Сто двадцять.

— Давай ще!

— Сто п'ятдесят!

— Второпала? Так тримати! Тепер стій і не відпускай ричаг. І чекай мій наказ, поняв?

— Так, — невпевнено відповіла вона.

— Не чую!

— Поняв!

— Шо на екрані бачиш?

— Сто п'ятдесят.

— Не на табло, а на екрані з відеооглядом місцевості?

Гаїна підняла голову й подивилася у правий верхній кут лобового скла. «Краще б я цього не бачила!» — подумала, але, набравшись духу, оголосила:

— Нас оточено зусібіч! І закінчується зелений тунель!

— Все ясно! — задоволено гукнув Машиніст. — Братці, зараз виїжджаємо на відкритий простір, приготуйтесь до стрільби!

Від шквального вогню Гаїні хотілося заплющити очі. Один хитрий вертоліт навіть намагався прилаштуватись перед носом локомотива, летячи задом, чим мало не довів Гаїну до інфаркту. Проте, помітивши наближення нового зеленого тунелю, гелікоптер різко відлетів убік.

Якби Гаїна вміла хреститися, вона б це зробила.

— Здається, зараз знову буде тунель! — гукнула вона.

— Братці! — повторив у рупор Машиніст. — Зелений тунель! Пауза! Але ненадовго. Після нього — фінт ушами!

Гаїна затремтіла.

— Дівчинко, ти готова? — крикнув їй Машиніст.

— Готова!

— Слухай мене вніматєльно! Перед тим, як вискочити з зеленого тунелю, рєзко тормози. Тягни на себе щосили ричаг зі стрілочкою вниз. Скільки є сили. Пошті до остановки. Поняв?

Гаїна витерла піт з лоба й відповіла:

— Поняв!

— А потім рєзко рви другий ричаг!

«Хоч би не переплутати! Хоч би не переплутати!» — крутилося у голові Гаїни.

Вона різко загальмувала й за інерцією вдарилася носом об пульт управління. Спереду посипався град куль, обстрілюючи замість тепловоза порожнє місце. У вертольотах швидко докумекали свою похибку й зупинили стрілянину — в ту саму мить Гаїна щосили смикнула другий важіль. І локомотив, на її здивування, рвонув з місця, ніби гоночна машина.

Секунд за двадцять вертольотники прийшли до тями і продовжили стріляти, але якось невлучно, не до ладу і хаотично. Схоже, «фінт ушами» збив їх з пантелику.

У Гаїни праворуч від важелів спалахнула червона лампочка.

— Праворуч засвітилася червона лампочка! — крикнула вона.

— Це КЛУБ! Нє обращай вніманія. Понервує-понервує і успокоїться!

«Клуб, так клуб! — сказала Гаїна сама до себе. — Нє обращать вніманія, так нє обращать! Тим паче, я не знаю, що це значить!»

І в цю мить «Броненосцем» добряче трусонуло. Гаїна подумала було, що в нього таки поцілила бомба. Чи міна. Чи снаряд. Чи що там у них...

Натомість почувся радісний голос Машиніста:

— Ура, влучив у верхнього! Пролетів, як фанєра над Парижем! Красунчику, пильнуй другого, поки я перезаряджу свою пушечку!

«Отже, це була ударна хвиля! — зробила висновок Гаїна. — Нічого собі пушечка!»

Ураз настрій її різко погіршився: величезний, як кит, вертоліт летів прямісінько на неї, під кабіною

пілота повільно відкривалася ніша, з якої загрозливо висувалася величезна ракета.

— А-а-а-а! — заверещала Гаїна. — Прямо переді мною! Щас стрельне!

— Не боїсь!..

Гаїна інстинктивно пригнулася, й у цю секунду її відкинуло вбік, на Леоніду Львівну.

«Вцілив!» — з жахом подумала.

Однак вибух прогримів десь оддалік.

«Не зрозуміла?» — сказала сама собі Гаїна, підвела голову, роззирнулася.

Всі стояли на своїх місцях. Локомотив був цілий і, здається, рухався.

Вона подивилася на екран відеоогляду місцевості.

Бомба впала точно на те місце, де... мав би бути їхній локомотив, якби продовжував їхати по прямій. А він, виявляється, звернув на бічну колію.

«Ага! Машиніст попереджав же, що ми їдемо на запасну колію старого вагоноремонтного заводу! Значить, це вона й була!»

— Іще один! — прокричав радісно Васильківський.

— Поцілив? — зрадів Машиніст і попередив: — Зараз знову піде ударна хвиля! — і також вистрілив.

До цієї ударної хвилі Гаїна вже підготувалась. І навіть не злякалася.

На екрані падав іще один збитий вертоліт.

— Юху-у-у!

Гаїна подивилася вперед: «Броненосець» з'їжджав униз.

Врешті-решт він упірнув у підземний тунель. Стало темно. Добре, що хоч табло світилося.

— Гальмуй! — скомандував Машиніст.

«Добре тобі казати!» — подумала Гаїна й намацала важіль, сподіваючись, що в темряві нічого не пере-

плутала й схопилася саме за той, що зі стрілочкою вниз.

«Хух! Не помилилася!»

«Броненосець "Потьомкін"» слухняно стишив хід, а тоді зупинився.

Машиніст зліз зі свого командирського містка, ввімкнув світло й важко видихнув:

— Тепер можна перепочити. Вони зараз кружлятимуть над заводом, шукаючи, де ми виринемо назовні, а ми пойдьом другім путьом!

Він витягнув бутель води й металеве горнятко:

— Відбій! Ходіть сюди воду пити!

Кларисса, Абдулла, Анжеліка, Васильківський і Волнушкін відірвалися від своїх бійниць, зібралися навколо бутля й пожадливо втамовували спрагу, передаючи горнятко з рук у руки.

А тоді Анжеліка з Машиністом, обійнявшись, застрибали на місці.

— Ми їх здєлалі! — вищали вони від радості. — Ми їх здєлалі!

Чудовий настрій охопив усіх вугледарців, окрім Леоніди Львівни — та немов закам'яніла.

— З вами все в порядку? — торкнулася до неї Гаїна.

— В порядку! — люто гаркнула та у відповідь.

— Водички попийте, — запропонував Волнушкін. — Оживляє.

Леоніда Львівна облизала пересохлі губи, а тоді взяла в руки коновку й перехилила її.

Анжеліка кинулась обніматися з Леонідою Львівною:

— Я ж достойне продовження вашого роду, правда ж, бабусю?

— Правда, правда, дитинко!

«Це що за маячня!» — обурилася Гаїна, всередині якої заворушився черв'ячок ревнощів. Вона не збиралася віддавати свою Леоніду Львівну якійсь там Анжеліці з Пісків Удайських!

Але відразу схаменулася.

«Тьху на мене! — розсердилась. — Я що, ревную?» Такі почуття їй раніше не були відомі.

Ейфорія тривала хвилин десять. А може, й п'ятнадцять. А може, й усі двадцять. Ні. П'ятнадцять.

А коли всі стомилися радіти, в повітрі зависло одне надважливе запитання.

І що ж далі?

— І що ж далі? — озвучив його Васильківський. — Рано чи пізно нам треба буде вибратися з цього тунелю.

— Е-е-е! — покивав вказівним пальцем Машиніст. — Погано ви знаєте мене! Я всьо продумав! Тут є таємний підземний проєзд — пошті до котлована!

Вугледарці звернули до нього зацікавлені погляди.

Судячи з усього, про котлован знали всі. Всі чоловіки. Ну, Абдуллі й Васильківському, схоже, Ангели доповіли. Кларисса, очевидно, познайомився з Машиністом іще вчора. Волнушкін якимось чином також був у курсі. Лише Гаїна та Леоніда Львівна кліпали очима.

Єдине, що Гаїна збагнула з уривків розмов: котлован — це те місце, де можна... Що можна?.. Врятуватись?.. Як?.. Адже з Комзомолії ніхто ніколи не втікав!..

Машиніст тим часом пояснював:

— *Вони*, звісно, можуть влаштувати нам засідку при в'їзді в тунель. Але досередини не зайдуть. *Вони*

таких місць як вогню бояться. Це ж Піски Удайські! Тут партизанщина. І ковбойщина.

Всі уважно слухали.

— *Вони* терпляче чекатимуть на нас біля заводу. Адже їм нє ізвєсно, що це не тупик, а початок підземної вєтки залізниці. А ми тим часом виїдемо зовсім з іншого боку...

Його слова заспокоювали.

— Можемо тут перебути добу, відпочити, — запропонував Машиніст.

— Добу?! — запротестували вугледарці.

— Не хочете — нє надо! Мойо дєло прєдложить, а ваше — отказацца. Можемо й сьогодні організувати побєг в нікуда... Якщо ви готові...

У відповідь — мовчанка.

«В нікуда» звучало не дуже оптимістично.

З одного боку, всі до смерті потомилися, з іншого — чекати ще добу? То було б занадто!

— Леонідо Львівно, то коли? — вп'ялися очима у свою начальницю вугледарці.

— Сьогодні, — відрубала та.

— І я так думаю! — підтвердила Анжеліка.

«Вискочка!» — невдоволено подумала Гаїна.

Машиніст і оком не змигнув:

— Сьогодні так сьогодні! Пацан сказав — пацан здєлав!

— Розкажіть мені хоч що-небудь про цей котлован! — обізвалася Гаїна. — І які перспективи... гм... порятунку?

— Хороше питання. Треба заспокоїтися й окреслити план дій, — погодився Кларисса й кахикнув, щоб почати промову.

— Невже ніхто не хоче їсти? — перебив його Абдулла, ні сіло ні впало затягнувши улюблену пісню.

Гаїна прислухалася до свого шлунка. Він подавав ознаки зголоднілості.

Очевидно, всі подумали про одне й те саме.

— Так що ж ми сидимо? — вигукнув Машиніст. — У мене тут припасів — на год! — і відкрив віко в підлозі. — Чіво ізволітє? Нє хотітє тушоночки? Зайчатинка, вепрятинка, а для гурманів — нутрія є!

Вугледарці скривилися:

— Фе!

— Тоді можу запропонувати грибочки!

— Отруйні? — поцікавився Волнушкін. — Це для Леоніди Львівни!

І за цей жарт відразу ж отримав потиличника від Анжеліки.

Всі засміялися.

— Дурачок! — відрубала Леоніда Львівна. — Я ж хочу вмерти красіво! А не захлинутися власним блювотинням!

Зійшлися на меню з тараньки, сухарів і картопляних чипсів домашнього приготування. Цього добра в Машиніста було навалом.

Сам він став до пульта управління, завів двигун, рушив, а виїхавши на якийсь великий підземний майданчик, почав маневрувати, щоб розвернутися в інший бік. Через деякий час «Броненосець» перестав смикатися й тихенько посунув уперед, скрегочучи колесами по очевидно іржавій колії.

Анжеліка сиділа біля Леоніди Львівни, й вони знову про щось упівголоса перемовлялися, розглядаючи форму нігтів на руках.

Гаїна перебралася на сидіння ліворуч від Анжеліки, щоб порозпитувати про те, що її цікавило зараз найбільше:

— Анжеліко, а ти була в котловані?

— Та ти шо! Канєшно, не була! За моєї пам'яті він уже був забороненою зоною.

Гаїна замислилася. Вона нічого не розуміла.

— А що воно взагалі таке?

Анжеліка із задоволенням узялася до пояснень:

— Ну, це така глибока, майже на півкілометра вглиб і півкілометра в діаметрі, воронка, яку лишив по собі чи то метеорит, чи то атомна бомба, — ніхто точно не знає. Але на самісінькому дні котлована, кажуть, є прохід, тунель, яким можна вийти на ваш бік.

— На наш?

— Ну, так, десь в районі Полтави.

— Так просто?

— Та де! Котлован майже весь, принаймні на двісті метрів у глибину, оповитий датчиками та напічканий зброєю. Туди навіть мухи не потикаються.

— А ми що, поткнемося?

Анжеліка здвигнула плечима.

— Локомотивом?

— Ну да. Там прокладено залізничну колію, яка обвиває сєрпантіном котлован по стінках.

— Під обстрілом?

— Інших варіантів просто немає, — озвався Кларисса.

— А там точно є підземний тунель чи це казка? — спитала Анжеліка у Машиніста.

— Слухайте, я нічо не знаю. Отвєрстіє бачив. Ліч-но. Але воно було забите желізними щитами. Я кілька разів доїжджав локомотивом до дна, та це було п'ятдесят років тому, коли ще його не охраняли. Мене інтєрєсував тоді не сам тунель, а екстремальна їзда: мчав на скорості триста кілометрів у час по віражах, по спіралі, по внутрішніх стінках котлована — і в тебе

не те що серце вискакувало, а всі внутрєнні органи теліпалися на ниточці! А представте, як треба було затормозити на такій скорості під углом 40 градусів і при цьому не завалитися кувирком униз!

— Мамо рідна! — застогнала Гаїна. — І це все на нас чекає?

— Це якщо повезе і нас не розстріляють ще на початку спуску в котлован! — зареготав Машиніст.

— А без цього можна якось обійтися?

— Можна. Але після всього того, шо ми тут накоїли, альтернатива в нас одна — довічне ув'язнення в тюрмі в центрі Малої Ведмедиці, — сказала Анжеліка.

— Я цього не переживу! — промовила своє улюблене Гаїна.

— Переживеш! — заспокоїв її Машиніст. Точнісінько так само, як це робив ВОВА-5.

Гаїна зітхнула. Як же їй захотілося побачити ще хоч раз ВОВУ-5!

— Ага! Я ще не кончив! — повернувся до теми Машиніст. — Коли ми добиралися до дна котлована, то перша мисля була, як ви думаєте, яка?

— І яка?

— Чи видеремося нагору!

— І як, видиралися нагору?

— Цепляли толкачі, і вони нас пхали вверх метрів сто. А дальше ми вже самі чухкали. Ох, молодість, молодість! Чого тільки не було!

— Чув би Максвелл ці інженерно-транспортні оповідки... — замислено мовив Кларисса. — Оце він отримав би задоволення!

— Скучаєш за Максвеллом? — співчутливо промовив Абдулла. — А я — за своєю дружинонькою і за діточками... А ти, Васильківський, сумуєш за Ф'ю?

Гаїна стрепенулася. Зараз Васильківський розсердиться, що його розсекретили. На її здивування, він тільки зітхнув:

— Сумую...

«Що воно таке? Щоб Васильківський — та й зізнався в почуттях?! І до кого? До міксгендерки?! Щось у цьому піскоудайському повітрі таки є!»

Колеса «Броненосця "Потьомкіна"» заспокійливо стукотіли.

Машиніст відірвався від спогадів молодості й оголосив:

— Вніманіє! Інструктаж!

Всі голови повернулися до нього.

— Ітак! О другій ночі в Комзомолії електрична пєрєсмєнка: це коли переключається подача елєктрики з одного генератора на інший. Це триває сім хвилин. Ми з Красунчиком вчора засікали врем'я. Все точно, як в аптєці. Запаркуємо «Броненосця» неподалік котлована, пристібнетеся до сидінь... Я — нє. Я стоятиму. За пультом і на тормозах. Коли вимкнеться елєктроенергія, я рвону, домчу до краю котлована, а тоді — стрімголов униз. Нам треба пройти хоча б сто метрів углиб за цей час, по колу.

Машиніст важко зітхнув:

— А тоді включиться елєктрика. І ми будемо мчати вниз по колу під масивним обстрілом. Причому стрілятимуть практічеськи в упор. Не в нас, канєшно, а в «Потьомкіна». Але він же нєпробиваємий... Я надіюсь...

І він тричі сплюнув через ліве плече.

Всі напружено чекали.

— Нам би видержать обстрєл, а далі вже — ні сенсорів, ні оружжя. Вольному — воля! Ваша жизнь буде залежати від моєї сноровки. І від тормозів. Ех! — зі-

тхнув він. — Якби я знав, що предстоять такі приключєнія, то я б, канєшно, над ними поворкував, а так... Вся надєжда на удачу. Тут серед вас нєвєзунчиків нема?

Всі перезирнулися з підозрою й заперечливо похитали головами.

— А, случайно, тих, хто дєлає собі смерть? — і він підозріливо глянув на Леоніду Львівну. — Нам такі нє нужні. Нєгативна енергєтіка і всьо такоє... Як там вас?

— Леоніда Львівна, — спокійно відповіла вона.

— Леонідо Львівно, може, залишитеся тут умирать?

Та заперечно похитала головою.

— Та ти шо, схибнувся? — встала на захист прабабці Анжеліка. — Я протів!

Машиніст знову зітхнув. А за ним — і решта.

— К сожалєнію, є одне «но»: поки ми гнатимемо кругами по котловану вниз, інформація про наше вторженіє з сенсорів миттю долетить в Малі Ріжки, прямо в міністєрство оборони, а звідти нашлють на нас вертольоти — ті, що якраз чатують біля вагоноремонтного заводу. А їм рукою подати до котлована... — Машиніст замовк. — І раз плюнути, щоб скинути туди одну-однісіньку бомбочку... А її, хочу вам сказати, хвате на всіх нас! З головою! — сумно закінчив він.

— Так ми можемо використати гармати, якими вже збивали їх! — запропонував Кларисса.

— Красунчику, ми летітимемо сторч головою, майже перпендикулярно! Твоя пушка не вміє стріляти буквою «Г».

Вугледарці перемінилися на обличчі. Делікатні паростки надії були безжально затоптані правдою життя. А так усе гарно починалося...

— Чого насупилися? Не подобається? — спитав Машиніст. — Предложіть шось інше! До електричної пєрєсмєнки лишилося дві години.

«Дві години!» — подумала Гаїна з відчаєм.

«Дві години!» — перезирнулися Анжеліка з Клариссою.

«Дві години!» — насупила брови Леоніда Львівна.

«Дві години!» — вступили в зоровий контакт Волнушкін, Васильківський і Абдулла.

Васильківський наморщив лоба і раптом ляснув себе по ньому:

— Ангели!

Всі погляди звернулися на нього.

— Треба лише налаштувати пошкоджену мережу та повідомити їм наш план. Ви бачили, як вони зрізали того вертольотика, що завис над «Комзомольською зорею»? Ювелірна робота! Ох, шкода, вони задалеко!.. — з жалем завершив він. — Але я там їм облаштував потужний сервер!

— Та, я думаю, вони і без сервера десь тут ошиваються! — пхикнула Анжеліка. — Це ж Ангели! Це ж андеграунд! Сіль піскоудайської землі!

— Але зв'язочок з ними нам не завадить! — наполягав Васильківський. — Хлопці, до роботи! — скомандував він, витягаючи з кишені якусь плату. — Доручимо їм протиповітряну оборону! Вони там уже знудилися без екстріму!

Анжеліка була трохи розчарована, адже розраховувала на те, що останні години перед польотом у невідомість вона проведе з Клариссою у закапелочку в хвості локомотива, біля «її» кулемета. Але що поробиш! Вона зітхнула, а потім — раз, і відключилася! Заснула. Гаїна аж позаздрила її нервовій системі.

Тим часом тепловоз виїхав на відкритий простір і загальмував у якомусь ліску. Машиніст виліз з локомотива, щоб підправити щось іззовні, очевидно, гальма.

Надворі стемніло, й попереду, за ліском, увімкнулося яскраве світло. Там був котлован. Там була невідомість.

...Гаїна саме робила фізичні вправи, щоб підняти собі м'язовий тонус, коли у Машиніста задзвенів будильничок. Він миттю заскочив у локомотив і скомандував:

— Готовність номер один! Прищіпаємося!

Всі спершу заметушилися, штовхаючись, однак невдовзі таки розсілися по місцях одне проти одного.

— Не так! — насварився Машиніст. — Усі сідайте по правому ряду. Бо зліва будуть гатити чим попало. Вам всі нирки відіб'ють!

Ті, що були по лівому боці, метнулися до тих, хто був по правому.

Машиніст подивився на ручний годинник і почав відраховувати:

— П'ять, чотири, три, два, один!

У цю мить світло за ліском вимкнулося. Стало темно — хоч в око стрель. Лише табло пульта управління світилося. «Потьомкін» рвонув з місця й помчав на неймовірній, як для цієї купи заліза, швидкості вперед.

— Вніманіє! — попередив Машиніст. — Котлован! Тепер держіться, братці, і в штани не накладіть!..

Усіх різко розвернуло головами донизу й праворуч. У лице вдарила кров, очі мало не вилазили з орбіт.

«Останнє зауваження Машиніста було дуже доречне», — відзначила подумки Гаїна і закричала:

— А-а-а!

Її крик підхопили й чоловічі голоси.

Несподівано почулося владне:

— Тихо!

Це був голос Леоніди Львівни. І як їй вдалося всіх перекричати? Хоча… їй завжди це вдавалося в критичній ситуації.

— Забули? Хто — найкраще — тримає — удар? — здавлено, але чітко, слово по слову проскандувала вона.

«Ми, Вугледар!» — ледь поворушила губами Гаїна.

— Ми, Вугледар! — гукнув Кларисса.

Леоніда Львівна повторила, розбиваючи слова на склади — чи то навмисне, чи то під тиском повітря:

— Не чую! То хто най-краще три-має у-дар?

Усі дружно відгукнулися:

— Ми, Вугледар!

Гаїна зі здивуванням відчула, що стало значно легше. Спрацював умовний рефлекс: Леоніда Львівна в критичних ситуаціях саме в такий спосіб завжди мобілізовувала їхню думку та силу волі.

В голові промайнув блискавкою уривок спогадів про дитячі роки, коли Леоніда Львівна вперше зібрала їх докупи: худого, аж синього, асоціального Волнушкіна, сором'язливого смаглявого Абдуллу, холодного Васильківського (а ні, його ще з ними тоді не було — так само, як і Кларисси з Максвеллом) і її, відмінницю в усіх сенсах цього слова, Гаїну. Леоніда Львівна робила з них команду, щоранку виводячи на ранкову руханку на берег Сіверського Дінця.

— Хто і аорта, і капі-ляр? — пересилюючи фізичне навантаження, кричала Леоніда Львівна.

— Ми, Вугледар! — звучало у відповідь.

— Хто і госпо́-дар і госпо-да́р?

— Ми, Вугледар!

«Ага, це вже із студентських років, коли вони влаштували між собою мовну дискусію».

— Хто той вів-чар, що не кине отар?

— Ми, Вугледар!

«А це вже коли Леоніда Львівна повернулася в університет після того, як провалився проєкт управління штучним інтелектом».

— Хто і звіз-дар, і плуга-тар?

— Ми, Вугледар!

«А це вже коли до нас приєднався Васильківський, любитель зоряного неба, він якраз подружився з Абдуллою й узявся допомагати йому кастомізувати сільгоспро́ботів».

— Хто під землею і серед хмар?

— Ми, Вугледар!

«А це вже жартівливий натяк на Максвелла та його казковий кротоліт», — Гаїна всміхнулася.

— Хто проти неуків та нездар?

— Ми, Вугледар!

«Ну, а це головний принцип роботи «Вугледару»! Ми завжди його повторювали, коли всією Малою університетською радою святкували день заснування Університету».

Вуха заклало, чути ставало все гірше й гірше, Леоніда Львівна кричала все сильніше й сильніше, але Гаїна вже була в психологічній нормі. Судячи із піднесених, хоч і дещо спотворених швидкістю голосів вугледарців, — ті також.

— Вніманіє! Зараз почнеться! — крикнув у гучномовець Машиніст.

«Що почнеться? — не второпала Гаїна. І раптом її обпік здогад: — А-а-а! Обстріл!»

— «Потьомкін», не підведи, браток! Ми з тобою півстоліття дружим, пуд солі з'їли й море солярки разом випили! Давай, браток, давай!!! — благав Машиніст свою махіну.

Він випустив гучномовець із рук, і той покотився по підлозі аж до ніг Леоніди Львівни, яка з не притаманною їй спритністю його підхопила.

«Броненосець» валив на шаленій швидкості носом униз. І раптом його добряче трусонуло.

Канонада, що враз почалася, оглушила й без того оглухлих вугледарців.

— А-а-а! — знову заверещала Гаїна.

— А-а-а! — зарепетувала решта.

І тоді з гучномовця зазвучав громовий голос Леоніди Львівни:

— Хто не зважає на холод і жар?

Гаїна згадала, як Леоніда Львівна заганяла їх, дітей, купатися у холодний Сіверський Донець.

— Вугледар! — прошепотіла вона.

Леоніда Львівна повторила, гаркнувши:

— Хто не зважає на холод і жар???

— Ми, Вугледар! — почулося у відповідь віддалене, але дружне.

— Хто має силу, як ягуар?

— Ми, Вугледар!

«А оце вже з тих часів, коли до нас прийшов Кларисса. Красссунчик!»

— Хто чує й бачить усе, як радар?

— Ми, Вугледар!

«О, а це компліментик самій собі! — посміхнулася, чи то пак спробувала посміхнутися Гаїна. — Це коли хтось хотів щось приховати від Леоніди Львівни».

— Хто майбутнього куховар?

— Ми, Вугледар!

«О, а це амбітні плани Університету, яким судилося здійснитися!»

Локомотив аж підскакував на рейках. Слабке світло всередині нього мигтіло. Лівий борт був увесь подзьобаний кулями, чи снарядами, чи що воно таке було — Гаїна не знала. Ззаду, по їхніх спинах, також добряче чимось гупало. Гаїна правим оком зиркнула на Машиніста. Перед ним було не табло! Перед ним було велике кермо, яке він міцно стискав обома руками, утримуючи поїзд під нахилом.

Раптом лівий борт «Потьомкіна» пробив величезний снаряд, потрапивши точно у вічко: Гаїна, неначе у сповільненому відео, бачила, як з броньованої обшивки перед нею почав вилазити гострий носик, як поволі розповзалася діра, як висувалася звідти хижа продовгувата лискуча морда снаряда і як вона там і застрягла!

Гаїна заплющила очі.

«Точно застряг?»

Розплющила очі.

«Точно!»

І враз...

Тиша!

«Що сталося?»

Гаїна прислухалася.

«Ми всі померли?» — майнула в неї думка.

— Юху-у-у! Проскочили! — радісно загорлав Машиніст. — Ми вільні!

Гаїна теж заверещала від радощів. Невже це пекло закінчилося? Невже вони живі?!

— Хто не здається, коли вже глухар? — захриплим голосом прокричала Леоніда Львівна.

— Ми, Вугледар!

Через ейфорію Гаїна спершу ніяк не відреагувала на те, що Леоніда Львівна відстебнулася від бічного

стільця й перелізла навкарачки до того крісла, що стояло посередині. А коли здогадалася, то не поворухнула й пальцем, щоб завадити.

Леоніда Львівна вмостилася, пристебнулася, а тоді гукнула в гучномовець, хоча вже добре чути було й без нього:

— Хто і плеймейкер, і воротар?

(Вона любила себе так називати, використовуючи стару футбольну термінологію. А ще «граючим тренером»).

— Ми, Вугледар! — без ентузіазму відгукнулися вугледарці, зрозумівши її задум.

Леоніда намацала кнопку під ручкою сидіння й натиснула.

— Ні! — кинулася до неї Анжеліка, найпізніше здогадавшись про наміри Леоніди Львівни.

Але було пізно.

Дах відкрився, і Леоніда Львівна катапультувалася разом із кріслом. Крізь отвір усі побачили, як на тлі зоряного неба розкрився величезним різнокольоровим куполом «парашут навпаки», освітлений тисячами ліхтариків. Він віддалявся від них і віддалявся. Леоніда Львівна стала маленькою, майже непомітною...

Локомотив зробив черговий віраж, і парашут зник з їхнього поля зору.

А за мить...

А за мить почулася знавісніла стрілянина.

Отже, спрацювали сенсори...

Гаїна заревіла.

— Леонідо Львівно! — ридала вона, розмазуючи по обличчю сльози.

Тужачи за головною людиною у своєму житті, Гаїна раптом збагнула, що плаче. Вперше на віку... І цей

несподіваний фізіологічний досвід ошелешив її і водночас полегшив її безмежне горе.

— Леоніда Львівна померла ефектно. Як і хотіла, — мовив Васильківський.

«Холодний і бездушний робот!» — обурилася було подумки Гаїна, однак тієї ж миті почула, як він схлипнув, немов мала дитина.

— Леонідо Львівно! — заскімлив Абдулла.

Кларисса ж піднесено, зворушено проскандував:

— Хто серця нашого володáр?

— Ми, Вугледар! — тихо, але в один голос відповіли йому вугледарці разом з Анжелікою.

За цим своєрідним поминальним ритуалом вони не відразу й помітили, що кут нахилу локомотива почав небезпечно збільшуватися, а потім — і поготів, зашкалив.

— Що це в біса таке? — рявкнув Кларисса.

— Машиністе! — одночасно гаркнув Васильківський.

У відповідь вони почули розпачливе:

— «Потьомкін», друже, ми так не до-мов-ля-ли-ся-а-а-а-а-а-а!

Вони падали у прірву, перевернувшись догори дригом.

Усередині все обірвалось.

«Оце вже точно кінець!» — остаточно зневірилася Гаїна, не в змозі навіть як слід зітхнути.

«Хто найкращий у світі дар? Він, Вугледар!» — подумала вона і кинула прощальний погляд в отвір — у той, крізь який зникла Леоніда Львівна. Тепер він був унизу... Вони летіли сторчголов у прірву.

Зненацька в отворі з'явилося світло.

«Галюцинації», — вирішила Гаїна, не відриваючи погляду від прекрасного видіння.

У тому світлі вона побачила... вона побачила... оте саме, що було намальовано в проєкті Максвелла. Там був... Кротоліт! І був він справжнім.

— Що це за фігня?! — закричав Машиніст.

Отже, і йому «привиділося».

Гаїна пожирала очима кротоліт. Це було найпрекрасніше видовище, яке вона бачила у своєму житті!

А в кабіні за пультом управління сидів...

— ...ВОВА-5... — прошепотіла Гаїна, і тепло спокою хвилею прокотилося по її тілу. — Максвелл... — пролепетала вона блаженно. — І Ф'ю...

І тут їх ще раз добряче трусонуло: кротоліт примагнітив до себе «Потьомкіна».

Крізь туман напіввідключеної свідомості вона почула:

— Юху-у-у! Наші! І кротоліт! Максвелл, ти геній!

Це Волнушкін радіє.

І Васильківський не приховує захвату:

— Хто прогресу принцеса і цар?

— Ми, Вугледар!

Так, це Васильківський. І слоган у нього міксгендерний...

Вони тихо-тихо, помалу-помалу опускалися на дно котлована.

От і все.

Невже врятовані?

Невже — назад, у Вугледар?

Серце калатало з перебоями. Але тепер — від щастя.

І крізь решткі притомності вона почула оксамитовий бас Кларисси:

— Хто недосяжний, як суперстар?

— Ми, Вугледар!

Бейрут — Марсель — Бейрут, 2020

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША
УНІВЕРСИТЕТ «ВУГЛЕДАР» 3

Розділ 1 **ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ** 4

Розділ 2 **ГАЇНА** 26

Розділ 3 **ЛЕОНІДА ЛЬВІВНА** 63

ЧАСТИНА ДРУГА
«КОМЗОМОЛЬСЬКА ЗОРЯ» 95

Розділ 1 **І ЗНОВУ ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ** 96

Розділ 2 **І ЗНОВУ ГАЇНА** 118

Розділ 3 **АБДУЛЛА АБУ КАСИМ ІБН СМАРАГД** 140

Розділ 4 **КЛАРИССА** 162

Розділ 5 **І ЗНОВУ ЛЕОНІДА ЛЬВІВНА** 187

ЧАСТИНА ТРЕТЯ
БРОНЕНОСЕЦЬ «ПОТЬОМКІН» 209

Розділ 1 **І ЗНОВУ КЛАРИССА** 210

Розділ 2 **ВОЛНУШКІН** 231

Розділ 3 **ГАЇНА. ФІНАЛ** 253

Гримич Марина
Клавка. Роман / Марина Гримич. — Київ : Нора-Друк, 2019. — 336 с.
ISBN 978-966-688-040-9.
Тверда обкладинка.

Дія роману Марини Гримич «КЛАВКА» відбувається у Спілці письменників України і в київському письменницькому будинку РОЛІТ у 1947 році, коли відбувся сумнозвісний Пленум, відомий в історії розгромом української літератури, зокрема паплюженням Юрія Яновського та Максима Рильського. Але мало хто знає, що розправою над цими двома класиками не обмежилось: українських літераторів — колег по перу, сусідів по дому — нацьковували одне на одного, користуючись їхніми амбіціями. Учасники подій по-різному вийшли з нелегкої етичної ситуації — хто з високо піднятою головою і посмішкою на устах, а хто в ганьбі і досмертних докорах сумління.
Клавка, секретарка Спілки письменників, знає про письменників усе, а драматичні події відбуваються на її очах. Паралельно в її досить одноманітному житті старої дівки відбуваються кардинальні зміни: вона опиняється в центрі любовного трикутника — між відповідальним працівником ЦК КП(б)У і молодим письменником, який щойно повернувся з фронту.
Літературне життя 1940-х, повоєнний Київ, Євбаз, комунальна квартира — це те тло, на якому розгортається динамічний сюжет.

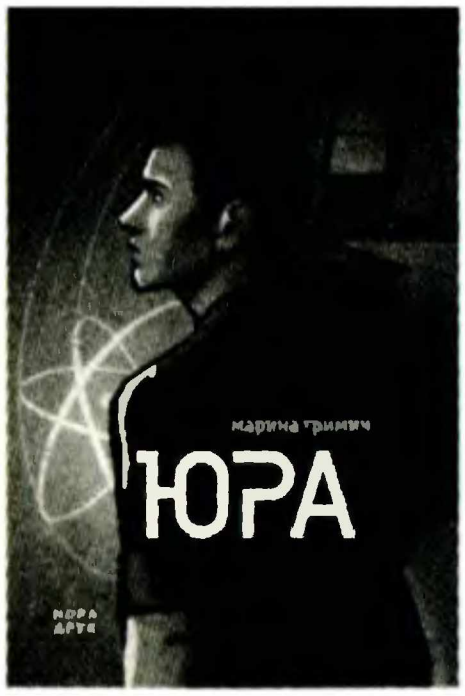

Гримич Марина
Юра. Роман / Марина Гримич. — Київ : Нора-Друк, 2020. — 352 с.
ISBN 978-966-688-051-5.
Тверда обкладинка.

Київ, 1968 рік, кінець «відлиги». Юра – студент-фізик, успішний комсомольський ватажок, перспективний науковець-початківець — потрапляє в лещата непростих обставин і в пекло власних сумнівів: йому потрібно зробити моральний вибір, а він відчуває, що не готовий до цього. Адже його життя є своєрідним буфером поміж двома світами, — з одного боку, світом «золотої молоді», дітей секретарів ЦК КПУ, ЦК ЛКСМУ, КДБ, а з іншого, — світом його мами Клавки, яка є однією з тих безіменних і негероїчних представників української інтелігенції, що тримають на своїх плечах могутній тил для шістдесятництва.

Роман «Юра» є сіквелом, тобто незалежним продовженням роману «Клавка» (2019).

Літературно-художнє видання

Марина ГРИМИЧ

ВУГЛЕДАР – 2099

Роман

Дизайн обкладинки: Андрій Кучерук.

Підп. до друку 14.06.21. Формат 84x108 1/32. Папір книжково-журнальний.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 15,54.
Обл.-вид. арк. 16,2. Наклад 1000 прим.
Видавець: ТОВ Видавництво "Нора-Друк"
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4358.
03022, м. Київ, вул. Васильківська, 30. Тел.: (+38044) 4590944.
E-mail: nora-dryk@ukr.net http://www.nora-druk.com
Інтернет-книгарня https://books.nora-druk.com/

Замовлення № 21-239.
Віддруковано на ПрАТ "Білоцерківська книжкова фабрика"
Свідоцтво серія ДК № 5454 від 14.08.2017 р.
09117, м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, 4.
Тел./Факс (0456) 39-17-40
E-mail: bc-book@ukr.net; сайт: http://www.bc-book.com.ua

Марина Гримич

ВУГЛЕДАР · 2099

Марина Гримич – письменниця, науковець, видавець, менеджер культурних та наукових проектів, в тому числі з культурної дипломатії, авторка бестселерів «Клавка» (2019), «Юра» (2020), «Пор'ядна львівська пані» (2010, під псевдонімом Люба Клименко).

Марина Гримич у своєму новому романі «Вугледар – 2099» зазирає в наше майбутнє. Принаймні так їй здається. А як воно насправді – не знає ніхто. Адже з кумедного прогностичного сюжету виринають добре впізнавані реалії, характери і звички.

Дія роману розгортається не в Києві і навіть не у Львові, а у двох непримітних, на погляд сучасного обивателя, локусах. Перший – Вугледар. Сьогодні це маленьке, чисте і миле шахтарське містечко в Донецькій області, а в майбутньому – університетський і технологічний центр світового значення і надсучасна міська агломерація.

Друге місце дії – Піски Удайські: нині це скромне сільце в Полтавській області, але в майбутньому йому доведеться рятувати, щоправда, в дуже оригінальний спосіб, репутацію України.

ISBN 978-966-688-075-1

НОРА ДРУК

nora-druk.com

Марина Гримич

ВУГЛЕДАР 2099

НОРА ДРУК